

De orkesten van het MCO

Artistieke selectieprocessen in de periode van 1984 tot 1995

MA Thesis Kunstbeleid en management, Universiteit Utrecht, 2010.
Begeleiding: Dr. P.Lelieveldt

Vincent Schouten

Muziek kun je niet 'bezitten', alleen ervaren

Voorwoord

Na een intermezzo van bijna tien jaar pak ik mijn scriptie weer op. Het onvoltooid verleden bleef mij achtervolgen maar na het afsluiten van een intensieve werkperiode ontstond er letterlijk en figuurlijk ruimte om alles netjes af te sluiten.

Het idee van de scriptie kwam voort uit mijn eigen geschiedenis. Mijn vader bracht als musicus het grootste deel van zijn werkzame leven door in het Radio Kamer Orkest. Ik ben opgegroeid met en tussen de omroeporkesten en het "Hilversumse". Op vooral de basisschool maar ook de middelbare waren vele klasgenoten kinderen van medewerkers van de omroep of van aanverwante bedrijven. De studio's waren vrij toegankelijk en ik kwam als kind al meerdere malen per week bij opnamen van repetities en uitzendingen. Na mijn vioolstudie aan het conservatorium van Amsterdam en Rotterdam replaceerde ik onder andere bij het Radio Symfonie Orkest en het Radio Kamer Orkest. Mijn maatschappelijke interesses brachten me in 1990 in de gemeenteraad van Hilversum en zo kwam ik in aanraking met het organisatorische en politieke speelveld. Ik wilde meer ontplooiing en stond voor de keuze hetzij verder te gaan met de viool om een goede uitgangspositie voor een vaste orkestbaan te kunnen realiseren dan wel mijn inmiddels verworven tweede passie verder te ontwikkelen. Ik besloot voor het laatste en ging op zoek naar een passende opleiding, die ik vond aan de Universiteit Utrecht. Hier kon ik instromen bij muziekwetenschappen en direct voor de specialisatie Kunstbeleid & -management kiezen. Mijn ervaringen als remplaçant, organisator van ensembles, het gemeenteraadswerk en maatschappelijke interesse waren drijfveren om voor KB&M te kiezen.

De omroeporkesten zijn voor een deel vervlochten met mijn historie en opvoeding als zoon van een omroeporkestmusicus. Maar vooral de muziek zelf en muziekmanagement met daarnaast de discussie over de plaats van de omroeporkesten in of buiten het reguliere orkestenbestel, over de zogenaamde "taak bij uitstek" en de uitzonderlijke wijze van programmeren waren mij blijven boeien. Het was de reden om daar het onderwerp van mijn scriptie van te maken.

Tien jaar later kan ik de scriptie afmaken maar komt tijdens de eerste ontmoeting met mijn nieuwe scriptiebegeleidster het voorstel een andere invalshoek te kiezen. Er is intussen veel gebeurd bij de omroeporkesten. Er is inmiddels namelijk veel meer beschreven en gepubliceerd en de kernvraag over de programmering van de (hedendaagse) Nederlandse muziek zou in verband gebracht kunnen worden met de vraag hoe de artistieke selectieprocessen bij de orkesten plaats vinden.

De ontwikkelingen en veranderingen bij de orkesten zijn dermate groot dat de lijn idealiter tot het heden doorgetrokken zou moeten worden. Daar heb ik uiteindelijk vanwege het enorme tijdsbeslag van de programmeringsanalyse vanaf gezien.

Een kort moment

Op de zaterdag eind 2008 zat ik met mijn zoon Quinten (5 jaar) 's morgens op de bank te luisteren naar Radio 4. Het was: "Een goedmorgen met..." waar werk van Wagner wordt gedraaid. Quinten vindt het erg mooi en vraagt of het een 'dodenliedje' is. Ik wil als eerste reactie de herinnering en confrontatie ombuigen maar laat het toe en vraag hem wat het bij hem oproept. Hij vindt het een erg mooi dodenliedje, verbindt het aan opa en gaat verder met zijn spelletje. Door zijn opmerking roept het bij mij sterke emoties op en ontroert me, het is een sereen moment. Het stuk aansluitend is van Mozart en is als vervolg nuchter. Hier sublimeert de muziek de spanning maar brengt ook kort op elkaar twee bijna tegengestelde stemmingen en emoties.

"En bij die grotendeels onbewuste, structurele muziekwaarneming komt dan een vaak intense en diepgevoelde emotionele reactie op muziek. 'De onuitsprekelijke diepte van muziek,' heeft Schopenhauer geschreven, 'zo gemakkelijk te begrijpen en toch zo onverklaarbaar, is

toe te schrijven aan het feit dat ze alle emoties van ons innerlijk weergeeft maar dan zonder enige realiteit en ver weg van de pijn ervan. [...] Muziek drukt alleen de essentie uit van leven en de gebeurtenissen erin, nooit deze zelf.”^a

Het programma is gepresenteerd en samengesteld door de gast van de ochtend Kees Vlaardingenbroek. Het onderwerp is de Matinee met de omroeporkesten. Hij is de eindverantwoordelijke van die concertserie, die live wordt uitgezonden op Radio 4, door de NOS, TROS en EO. Maar dit programma maakt deel uit van een serie van de TROS, en wordt geproduceerd door Aukelien van Hoytema, hoofd van de TROS Radio 4. Hier openbaren zich de netwerkverbindingen die worden gelegd. De façadebouw van het programma maakt het complexe netwerk in de omroep zichtbaar. Astrid in 't Veld complimenteert Vlaardingenbroek met het binnenhalen van bekende personen (musici en dirigenten) en de combinatie van musici bij de geprogrammeerde werken. Jaap van Zweden, chefdirigent en artistiek leider van het MCO, wordt door Vlaardingenbroek bewierrookt. Er worden in dit programma vele ‘kapitaalsbindingen’ opgebouwd en uitgesproken.

Bij het MCO heb ik twee keer, zowel in 1994 als de afgelopen periode, gemerkt dat er naast enthousiasme over mijn onderzoek ook sprake is van terughoudendheid. Men wil inzage voordat de scriptie wordt vrijgegeven. “Het kan gevoelig liggen en dan mag het niet naar buiten.” Het politieke spel is zeer genuanceerd en de onderlinge verwevenheid tussen de organisaties en de Publieke Omroep tekent de grootste familie van Nederland.

Het schrijven van mijn masterscriptie is iets wat me lang bezig heeft gehouden. Het is een intensieve onderneming maar gelukkig ook een leerzame. Het heeft enkele hoogtepunten en dieptepunten van mijn privéleven in meerdere fasen doorkruist en tot voorschrijdend inzicht geleid. Het is een lang traject geweest met boeiende ontmoetingen met mensen uit het veld maar ook met theorieën en wetenschappers in de boeken. Een universele uitspraak van Nietzsche, “Ieder mens ziet een andere waarheid afhankelijk van het belang dat hij heeft”, komt vaak bij me op maar ook het gevoel dat: hoe groter de kennis des te breder de waarheid wordt.

Graag wil ik op deze plaats bedanken de betrokkenen bij mijn onderzoek: vooral Philomeen Lelieveldt, voor het vele geduld en ondersteuning; voor de hulp met teksten: Quinten Bunschoten, Wim Lindeboom, Jacqueline Taylor - van Beek en Mary Kwint; geïnterviewden: Jan Zekveld, Robert Nasveld, Annemarie Boeke; medewerkers van het MCO: Kees Kramer en Jan Jaap Kassies; en de vele musici onder wie Henk Knol en Cor Coppens en mijn vader Jacques Schouten.

Hoevelaken, 10 augustus 2010.

^a Oliver Sacks, Musicophilia, blz 9.

Inhoudsopgave	
Voorwoord	3
Hoofdstuk 1	8
§ 1.1	Achtergrond van het onderzoek 8
§ 1.2	Programmering van de omroeporkesten 9
§ 1.3	Doelen van het onderzoek 9
§ 1.4	De omroepen en de symfonieorkesten 9
§ 1.5	Vraagstelling 10
§ 1.6	Leeswijzer 11
<i>Eindnoten Hoofdstuk 1</i>	12
Hoofdstuk 2	
Methodologie en beschrijving van het interne en externe krachtenveld	13
§ 2.1	Methodologie, beschrijving gebruikte materiaal 13
§ 2.1.1	De speellijst van het MCO 13
§ 2.1.2	Vergelijkingsmateriaal 15
§ 2.1.3	Programmering 19
§ 2.2	Het interne & externe krachtenveld 20
§ 2.2.1	Profielen en organisatiestructuren MCO en Omroepen 20
§ 2.2.2	Van Werkgroep muziek naar Zenderredactie 21
§ 2.2.3	Uitzendtijd 21
§ 2.2.4	Financiën 22
§ 2.2.5	Profiel en doelgroepen van de Radio 4 22
§ 2.2.6	Verschillen tussen de omroepen 25
§ 2.2.7	Artistieke selectie procedures voor de omroeporkesten 26
§ 2.2.8	Profiel omroeporkesten 29
§ 2.2.9	Complexiteit artistieke selectieprocessen bij de omroep 29
§ 2.2.10	Rubrieken en categorieën 32
<i>Eindnoten hoofdstuk 2</i>	35
Hoofdstuk 3 Repertoire bij de Omroep Orkesten	41
§ 3.1	Repertoirelijsten MCO 41
§ 3.2	Omroep en programmering 42
§ 3.2.1	GOK 42

§ 3.3	Componisten en per omroep	44
§ 3.3.1	Doublures in opnamen binnen een omroep	49
§ 3.4	Programma's	50
§ 3.4.1	Meervoudige programmaweken	51
§ 3.4.2	Titels en titeldoublures in de programma's	52
§ 3.5	Nederlandse composities, cd-opnamen, directie en ijzeren repertoire vergelijkingen	54
§ 3.5.1	Nederlandse composities	54
§ 3.5.2.	Cd-opnamen	56
§ 3.5.3.	Directie	57
§ 3.5.4	IJzeren programmering in het orkestbestel	57
§ 3.6	Programmering en profielen	61
§ 3.6.1	De programmering in seizoenen '89-'90, '90-'91 en '91-'92	61
§ 3.6.2	Profiel omroepprogrammering voor de radio-orkesten	63
§ 3.7	Conclusies bij hoofdstuk 3	65
	<i>Eindnoten Hoofdstuk 3</i>	68
	Hoofdstuk 4 Conclusies onderzoek	82
	Samenvatting	82
§ 4.1	Bevindingen uit de speellijst van de omroeporkesten	82
§ 4.2	Programmering voor de omroeporkesten	85
§ 4.3	Orkestenprofilering	86
§ 4.4	Verschillen tussen de omroeporkesten	86
§ 4.5	Radio en zaal	87
	Hoofdstuk 5	
	Conclusies, gebaseerd op het kunstsociologische kader van 'Kunst in Netwerken' van Pascal Gielen, een eclectische toepassing op de omroeporkesten en de Slotconclusie	88
§ 5.1	Het model Gielen	88
§ 5.2	Aspecten uit Gielen	89
§ 5.2.1	Landschappen en velden	89
§ 5.2.2	Het omroeporkest als sociaal netwerk	89
§ 5.2.3	Autonomie	89
§ 5.2.4	De facade-metafoor en de black box	90

§ 5.2.5	Erflast	91
§ 5.2.6	Artistieke selecties in breder kader	91
§ 5.3.1	Sandwichprogrammering binnen het theoretische kader van Gielen	91
§ 5.3.2	Omroeporkesten binnen het omroeplandschap	92
§ 5.4	Verschilpunten programmering omroeporkesten met Gielen	97
§ 5.5	Deelvraag 6	97
§ 5.6	Slotconclusie	97
<i>Eindnoten hoofdstuk 5</i>		98
Geraadpleegde literatuur en artikelen		104
Bijlagen		108
Bijlage 3.1	Methodologische opmerkingen	109
Bijlage 3.2	Probleem van doublures	109
Bijlage 3.3	Solisten en compositie-opdrachten	109
Bijlage 3.4	Structuur omroep	110
Bijlage 3.5	IJzeren Repertoire	110
Bijlage 3.6	Vergelijking	110
Bijlage 3.7	Zenderredactie	111
Bijlage 3 - A	Voorbeeld uit planning RKO 95-96	112
Bijlage 3 - B	Voorbeeld uit origineel MCO repertoire	114
Bijlage 3 - C	Inzet van de orkesten bij het GOK per seizoen	115
Bijlage 3 - D	Componistenlijst en aantal gespeelde titels	117
Bijlage 3 - E	Omroep & Componist	123
Bijlage 3 - F	Lijst met Nederlandse componisten en totaal opgenomen titels	139
Bijlage 3 - G	Grafiek Nederlandse titels per omroep en omroeporkesten	142
Bijlage 3 - H	Dirigenten en aantal opgenomen titels per omroep.	143
Bijlage 3 - I	AVRO- en VARA-programmering bij de RSO	148

Hoofdstuk 1

§ 1.1 Achtergrond van het onderzoek

De radio is vanaf haar ontstaan het medium bij uitstek voor de weergave van muziek. Vanaf de start van de uitzendingen in Nederland in 1919 is voor de radio muziek geprogrammeerd. Voor de nog uitsluitend directe uitzendingen was een breed scala aan ensembles en orkesten nodig, zowel klassiek als populair. De omroeporkesten zijn tot circa 1950 alleen 'live' (rechtstreeks) op de radio te beluisteren, tussen 1950 en 1980 werd relatief veel gewerkt met studio opnamen die later worden uitgezonden. Vanaf de jaren tachtig zien we de orkesten – mede dankzij de inrichting van opnamestudio's in reguliere concertzalen – optreden in Vredenburg, Concertgebouw, en worden uitzendingen 'live' geregistreerd vanuit de concertzaal. Omroepen organiseren concertseries, waarin de orkesten van de publieke omroep aantreden, waarmee hun werkzaamheid verweven raakt met die van de stedelijke orkesten in Nederland.

Voor dit onderzoek komen drie van de vier MCO-orkesten in aanmerking; het Radio Filharmonisch Orkest (RFO), het Radio Symfonie Orkest (RSO) en het Radio Kamer Orkest (RKO).¹ Het Metropole Orkest (ook omroeporkest) is gespecialiseerd in de lichte muziek en heeft een repertoire buiten het veld van de "klassieke" orkesten en orkestmuziek en valt daardoor buiten het bereik van het onderzoek.

De orkesten bij het Muziek Centrum van de Omroep hadden een aparte status binnen het orkestenbestel. De omroeporkesten werden uit de omroepmiddelen gefinancierd en hadden een aparte juridische inbedding binnen de Omroepwet. Het orkestenbestel wordt gevormd door orkesten die structureel door de overheid uit de cultuurbegroting worden gesubsidieerd. Het orkestenbestel bestaat anno 2010 uit 11 orkesten: Brabants Orkest, Het Gelders Orkest, Holland Symfonia, Koninklijk Concertgebouw, Limburgs Symfonie Orkest, Nederlands Philharmonisch Orkest (waaronder het Nederlands Kamerorkest), Noord Nederlands Orkest, Orkest van het Oosten, Residentie Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest.²

Zijn de landelijke orkesten voor het vervullen van hun kerntaken aangewezen op het zogenaamde 'ijzeren repertoire' of 'standaardrepertoire', de omroeporkesten hebben een 'taak bij uitstek'. De taak wordt omschreven als het spelen van vooral werken die niet tot het standaardrepertoire behoren, ook wel omschreven als initiërend en aanvullend. De radioensembles worden omschreven als de 'hoeders van bijzonder orkest- en koorrepertoire'.³ Daarbij kan gedacht worden aan het in première brengen van nieuwe composities, nieuwe uitvoeringen van oude muziek, of stukken die zeer complex bezet zijn, zoals concertante opera's.

Keer op keer wordt kritiek geleverd op de wijze waarop deze orkesten aan die 'taak bij uitstek' invulling geven. Zij zouden teveel het standaardrepertoire spelen, en door hun optredens op de Nederlandse concertpodia - vooral Amsterdam en Utrecht - worden zij door sommige reguliere orkesten als concurrent beschouwd. De concertseries van de omroepen worden immers dankzij financiële steun vanuit de omroepen voor aantrekkelijke geprijsde tarieven aan de man gebracht. Voorts hebben de orkesten een vaste plaats in het uitzendingschema van Radio 4, terwijl het voor sommige landelijke orkesten lastig is om nog een plaats daarin te verwerven.

Een analyse van de commissie Hierck in 2000 bracht aan het licht dat de omroeporkesten zich qua repertoire sterker dienden te profileren en hun kerntaken in acht moesten nemen.⁴ Er werd geadviseerd het Radio Symfonie Orkest te fuseren met het Radio Filharmonisch Orkest, een fusie die in 2003 zijn beslag kreeg. In 2010 klonk opnieuw kritiek op het gebrek aan onderscheidend repertoire – voornamelijk bij het Radio Filharmonisch. De Raad voor

Cultuur adviseerde de minister om de orkesten van de omroep over te hevelen van de mediabegroting naar het orkestenbestel en daarmee de belangrijke functie die de orkesten vervullen voor het Utrechtse concertleven te bekrachtigen; de omroeporkesten een dubbelfunctie te geven voor de Radio 4/publieke omroep en voor de stad Utrecht.⁵

§ 1.2 Programmering van de omroeporkesten

Er is weinig literatuur over de programmering bij de landelijke symfonieorkesten en vrijwel geen literatuur of beschrijving van de programmering bij de omroeporkesten.⁶ Onderzoek naar programmeringen is tijdrovend en complex. Om artistieke keuzes te verklaren is inzicht nodig in een veelheid van factoren zoals de artistieke, programmatische, sociale, culturele, demografische, politieke, economische en maatschappelijke invalshoeken. Zij allen hebben een impact op het beleid van symfonieorkesten. Henri Lenferink zet in zijn geschiedenis van het Gelders Orkest het meest exemplarisch uiteen hoe die factoren op elkaar inwerken. De andere onderzoeken naar programmering hebben vaak als doel zichtbaar te maken hoeveel (of hoe weinig) aandacht er is voor Nederlandse muziek en hoe orkesten worstelen met die verantwoordelijkheid voor het levend houden van het orkestrepertoire.

§ 1.3 Doelen van het onderzoek

Mijn onderzoek heeft een iets andere insteek. Het doel ervan is inzichtelijk te maken hoe de programmering bij de omroeporkesten verliep tussen 1984 en 1995, door een beschrijving te maken van de programmering, aangevuld met enkele vraaggesprekken met betrokkenen. Het eerste jaar markeert het jaar waarin het Radio Symfonie Orkest werd opgericht. Het jaar 1995 is dat van het verzelfstandigd Muziek Centrum van de Omroep, waar de orkesten organisatorisch werden ingebed, na een periode waarin zij organisatorisch nog nauw verweven waren met de omroepverenigingen. Een nevendoelstelling van dit onderzoek is na te gaan of het analytische kader om de beweegredenen voor artistieke keuzes te categoriseren dat door de kunstsocioloog Pascal Gielen ontwikkeld werd in 'Kunst in Netwerken' voldoet als analytisch raamwerk voor een onderzoek naar selectieprocessen bij klassieke symfonische orkesten.

§ 1.4 De omroepen en de symfonieorkesten

De focus in dit onderzoek ligt op de (veranderende) relatie tussen de omroepen en de symfonieorkesten. Het is een relatie die voor de concertbezoeker of radioluisteraar weinig in het oog springt, maar een bijna schizofrene situatie voor de orkesten veroorzaakt. Bij de omroeporkesten zijn het niet de dirigent en artistiek leider die de artistieke koers bepalen, maar – in bovengenoemd tijdvak – medewerkers van de acht omroepverenigingen.

De omroepverenigingen hebben doelstellingen en achterbannen. Hun beleid op radio en tv dient hun profiel te onderstrepen. De wijze waarop zij hun profiel ook willen uitdragen in de klassieke muziekprogrammering kan van omroep tot omroep enorm verschillen. De omroepen zijn in een politiek spel verwickeld om het beste orkest, dirigent en solist te krijgen voor de eigen concertseries – en het repertoire te kiezen waarmee de achterban van luisteraars – en in toenemende mate ook de afnemers van concertkaarten van de omroepseries bij de zaalkassa's – tevreden te stellen. De omroepseries zijn het visitekaartje van de omroepen. Maar het belang van de omroep loopt niet altijd parallel met het belang van de zender. De orkesten zijn ook maar een klein onderdeel van de totale programmering (in 1995 net 10% van de totale uitzendtijd, herhalingen meegeteld)⁷. Radio 4 is verantwoordelijk – zeker sinds de invoering van (centrale) zendercoördinatie in 1993 – voor de uitzending van de concerten van de omroeporkesten. Het belang van de radioluisteraar loopt niet altijd parallel met dat van de bezoeker van de omroepconcertseries. Het is een oud spanningsveld – dat in 1929 al door AVRO directeur Willem Vogt werd gesignaleerd. Een kort historisch intermezzo:

Op 6 november 1936 schreef Willem Vogt, directeur van de AVRO, in het hoofdartikel van de Radiobode over de relatie van de omroep met het Concertgebouworkest, waarvan concerten uit de zaal via een telefoonlijn de ether ingingen:

.... Er rees vanzelf de vraag in hoeverre het Concertgebouw voldeed, maar ook te kortschoot in het bevredigen van de behoeften der AVRO, met betrekking tot de programmastof die door het Concertgebouworkest kan worden verzorgd. Voor zover er een tekortschieten geconstateerd werd, gingen wij na waaraan dat te wijten was. De oorzaak lag voor de hand. Het Concertgebouw heeft een eigen taak los van de Radio, radio die in de ware zin des woords: luistervink is. Het Concertgebouw bouwt zijn seizoen-programma op voor de abonnees en de regelmatige bezoekers van de Concertzaal [...] in overeenstemming met de artistieke en esthetische behoeften van het concertzaalpubliek. Dat dit een heel ander publiek is dan de massa van de radioluisteraars ligt voor de hand; de ervaring heeft het bevestigd. Dat de rol van 'luistervink' spelen door de omroep met een microfoon in de concertzaal, waarin gewerkt wordt volgens een programma dat in hoofdzaak is ingesteld op een publiek in welks geestesleven de kunst der Concertzaal volgens eigen schikking past, voor menig aangeslotene aan de radio een teleurstelling opleverde, was eigenlijk niet te verwonderen.

Er werd in onderleg besloten dat het Concertgebouworkest aparte studio-opnamen ging verzorgen voor de luistervinken. En het repertoire daarvan kenmerkte zich door iets lichtvoetiger programmakeuze.⁸

Een tweede spanningsveld dat de context van dit onderzoek beïnvloedt is de technologische revolutie, en met name de opkomst van de CD, die natuurgetrouwe uitzendingen van klassieke muziek mogelijk maakte. De omroeporkesten concurreren niet alleen met hun landelijke collega's maar ook met een grote verscheidenheid aan internationale ensembles, die een groot deel van het repertoire op CD hebben vastgelegd. Daarnaast wisselt de publieke omroep ook live registraties van deze orkesten uit in EBU (European Broadcasting Union) - verband. Dit maakt het nodig om bij de inzet van de omroeporkesten goed na te denken of het werk niet al eerder is geregistreerd en wat die nieuwe productie toevoegt aan het bestaande/reeds aanwezige.

§ 1.5 Vraagstelling

Hoofdvraag: welke artistieke selecties werden er tussen 1985 en 1994 bij de omroeporkesten gemaakt en hoe werden ze beargumenteerd?

Omdat het primaat van de artistieke selectie lag bij de omroepverenigingen lag, zijn de volgende deelvragen relevant:

- 1) Welke rol speelden de omroepen bij de programmering van de verschillende orkesten en voor welk repertoire werden deze ingezet? Hoe verliep de artistieke selectie voor de omroeporkesten en op welke wijze is dit zichtbaar in het repertoire?
- 2) Hoe werd door de omroepen invulling gegeven aan de 'bij uitstek' taak?
- 3) Waarin conflicteerden de artistieke belangen van de orkesten met die van de afnemers (omroepen)?
- 4) Was er sprake van artistieke belangenconflicten tussen de orkesten? Zo ja, hoe manifesteerden die zich?
- 5) Is er een verschuiving in repertoires te zien, onder invloed van optredens op de concertpodia?⁹
- 6) Zijn de artistieke selecties bij de omroeporkesten te beargumenteren volgens de programmeringslogica die door Pascal Gielen werden ontwikkeld?

Methoden van onderzoek:

Het interpretatieve netwerkraster als ontwikkeld door Pascal Gielen in 'Kunst in Netwerken' zou een manier kunnen zijn om de omgeving van de processen te kunnen plaatsen zowel voor het historisch gekozen kader als in het conceptuele model. In de terminologie van Gie-

len zou ik slechts een gedeelte van de 'black box' kunnen gebruiken.¹⁰

Pascal Gielen geeft in zijn boek aan dat hij eigenlijk een kunstleek is die de artistieke selectieprocessen probeert te begrijpen en te plaatsen vanuit een wat vereenvoudigde sociale werkelijkheid. Het zijn observaties die, buiten de werking van de muziek zelf en (collectieve) beleving om, geschematiseerd worden weergegeven. Hij houdt afstand tot een waardebeoordeling van het kunstwerk en begeeft zich nadrukkelijk niet op het terrein van de kunstwetenschappen, zoals die van de muziekwetenschap.^a Hij daagt de kunstwetenschappers dan ook uit om met zijn model aan de slag te gaan en deze van kanttekeningen te voorzien.

Om inhoudelijke uitspraken te doen – vanuit een objectieve wetenschappelijke houding – over de selecties waarover door betrokkenen geargumenteed wordt moeten de feitelijk gemaakte keuzes in beeld worden gebracht. De kern van dit onderzoek wordt gevormd door een uitvoerige database die ik heb samengesteld uit de totaalprogrammering van de symfonieorkesten van de omroep. Daarop zijn analyses losgelaten die kunnen bijdragen aan de beantwoording van de hoofdvragen van dit onderzoek. Aangetekend moet worden dat deze database met dit onderzoek nog niet uitputtend bevraagd is. Nog talloze andere vragen laten zich binnen het kader van andere onderzoeksopzetten met mijn database beantwoorden. Het ging evenwel de omvang van deze studie te boven om aan alle interessante vragen een plaats te geven.¹¹

Een aantal gesprekken werd gevoerd met betrokkenen teneinde meer zicht te krijgen op de achterliggende argumentatie bij de artistieke keuzes.¹² Na vier gesprekken bleek echter dat het voor de betrokkenen buitengewoon lastig was om argumentaties en artistieke keuzes die zij twee decennia eerder hadden gemaakt, terug te halen. Markante momenten, bijzondere belevenissen lieten zich makkelijker herinneren maar deden geen recht aan het doel van dit onderzoek om de algemene trends in beeld te brengen. De gesprekken dwaalden voortdurend af naar de actualiteit, waar uiteraard veel om te doen is, maar die de reikwijdte van dit onderzoek overschreed. Gaandeweg ontstond het idee om van verdere gesprekken af te zien en de dialoog te hervatten als de data van dit onderzoek beschikbaar zijn. Mogelijk openen de hier gepresenteerde gegevens nieuwe luiken in de hoofden van de betrokkenen en daarmee ook een nieuwe perspectief voor nadere verkenningen.

Een uitvoerig historisch onderzoek naar de ontwikkeling van de omroepen en de orkesten ging aan deze thesis vooraf. Voor de leesbaarheid is uiteindelijk besloten om die geschiedenis op een ander moment beschikbaar te maken en in deze thesis slechts summier te behandelen.

§ 1.6 Leeswijzer

De thesis bestaat uit twee delen. Deel één bevat de hoofdtekst van het onderzoek. Deel twee de bijlagen. Hoofdstuk 2 omvat de methodologie en beschrijving van het interne en externe krachtenveld van invloed op de omroeporkesten. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksdata uit de database gepresenteerd en wordt besproken in hoeverre het repertoire voldoet aan de omroeprofielen. Hoofdstuk vier is de conclusie van het onderzoek en beantwoordt de deelvragen 1 tot en met 5. In hoofdstuk vijf worden de uitkomsten geplaatst in het kader van Gielen en worden deelvragen 6 en 7 beantwoord.

^a Gielen pag. 229, 230.

Eindnoten Hoofdstuk 1

¹ Het RKO valt binnen het criterium voor het onderscheid tussen "ensemblemuziek" en "orkestmuziek" dat de Buma als regel hanteert: werken die een bezetting hebben van 15 of meer musici worden tot het orkestrepertoire gerekend.

² De status van de omroeporkesten was in de periode waarover dit onderzoek gaat anders – omdat de financiering vanuit omroepmiddelen plaats vond. Inmiddels is het Kijk- en Luistergeld in 2000 gefiscaliseerd. Nederlanders dragen niet meer apart bij via kijk- en luistergelden, maar indirect via hun belastingaangifte. De Publieke Omroep wordt vanuit de algemene middelen gefinancierd en de orkesten van de omroep maken deel uit van de mediabegroting van het ministerie van OC&W. Tevens worden zij sinds 2001 geëvalueerd in het kader van de cultuurnota.

³ <http://www.radio4.nl/page/artikel/1401>, (2010), ACTUEEL: Canon 18 Radio-ensembles, Canon van de Nederlandse klassieke muziek: Radio-ensembles, hoeders van bijzonder orkest- en koorrepertoire. "Sinds het ontstaan – kort na de Tweede Wereldoorlog – lagen de omroeporkesten en het Groot Omroepkoor al onder vuur. Er zou te weinig gebruik van worden gemaakt en ze zouden teveel in het vaarwater van de andere orkesten zitten. Ondanks veel gekrakeel en een aantal dramatische fusies bleven de orkesten doen waar ze goed in zijn: veel bijzonder repertoire uitvoeren dat bij de andere orkesten zelden aan de orde komt."

⁴ Cie. Hierck, advies pagina 19, 20 - 25.

⁵ Raad voor Cultuur, advies over het orkestenbestel aan de Minister van OC&W, 18 februari 2010, pag. 8, 9.

⁶ Matty Verhoef: Nederlandse muziek bij Nederlandse orkesten, Eelco de Jong: Programmering in het orkestenbestel 1950 – 1994, Henri Lenferink: Gelders Orkest 1889-1989.

⁷ Circa 620 uur; bij 40 weken en 4 ensembles betekent dat 3,8 uur per week, langer dan één concertregistratie per ensemble.

⁸ Na de oorlog werden eigen symfonische orkesten opgericht die de luistervinken konden bedienen. Het is het Promenadeorkest, dat in 1985 zou opgaan in het Radio Symfonieorkest, dat misschien wel de meest dierbare connecties wist te maken met zijn luisteraars.

⁹ Hoewel het voor de hand zou liggen om een vraag op te nemen hoe het repertoire van het MCO te vergelijken is met dat van de landelijke orkesten, is deze bij afwezigheid van een stevig analytisch referentiekader blijven liggen voor de toekomstige onderzoeker.

¹⁰ In combinatie met Gielen is dit een empirische studie waarin getracht is een van de 'black boxes' van de omroeporkestprogrammering op een kier te zetten.

¹¹ Mijn database is zo toegerust dat het niet ingewikkeld is om de programmering van de periode na 1995 ook in te voeren, rechtstreeks vanuit het omroepdatabasesysteem. Uiteraard zal de bewerking van de gegevens tot analyseerbare data opnieuw de nodige tijd vragen.

¹² Ik sprak met Jan Zekveld (in de onderzoeksperiode programmeur VARA-Matinee en afdelingshoofd Radio 4, na 1994 o.a. artistiek directeur MCO), Robert Nasveld (Programmeur en programmamaker van de NOS in de periode van het onderzoek vanaf circa 1988/89 en nog in 2009 maar overgegaan naar de NPS), Annemarie Boeke (verschillende functies binnen het MCO; in de onderzoeksperiode muziekbibliothecaris, productiebegeleider, voorzitter ondernemingsraad en (interim) orkestmanager RKO).

Hoofdstuk 2 Methodologie en beschrijving van het interne en externe krachtenveld

Inleiding

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen. In het eerste deel (2.1) komen de methodologie en een beschrijving van het gebruikte materiaal aan de orde.

Het tweede gedeelte (2.2) van dit hoofdstuk gaat het om het krachtenveld dat van invloed was op de programmering van de omroeporkesten. Hoe de organisatie van het gecompliceerde veld van de omroeporkesten is vorm gegeven.

§ 2.1. Methodologie, beschrijving gebruikte materiaal

§ 2.1.1 De speellijst van het MCO

Doel van de opnameregistratie bij de omroeporkesten is het vastleggen van gegevens voor de rechten (auteursrecht, Buma), eigendom opnamen en betalingen (bruikleen/huur muziek) en tijdplanning van opname en toedeling aan omroep. Hierdoor staan er ook opnamedagen voor cd's tussen evenals repetities die zijn opgenomen voor tv uitzendingen zoals documentaires over de dirigentencursus en concertopnamen voor derden en tournees. De tournees zouden binnen het de telling van het onderzoek uit de lijst geschrapt kunnen worden omdat ze buiten Nederland hebben plaats gevonden en het niet duidelijk is of de concerten zijn opgenomen voor uitzending en deze ook in Nederland zijn uitgezonden.

§ 2.1.1.1 De speellijst van het planburo

Het beschikbare materiaal was nog niet geordend en onbesproken. De speellijst is overgezet van de uitdraai van het MCO naar MS Excel en MS Access voor bewerking. De omzetting en verfijning van de database om de informatie op bruikbare wijze in onder andere draaitabellen uit te kunnen filteren heeft erg veel tijd in beslag genomen. De 75.000 velden zijn verschillende malen bijgewerkt en gecontroleerd.

De repertoireuitdraai van het RFO / RSO / RKO van het Planburo Muziekcentrum van de Omroep (juli 1994) over de periode augustus 1985 t/m juli 1994 komt uit het OPAS systeem en is een alfabetische lijst op componist, opgenomen werk, bezetting, et cetera:^a

Strauss (verv)	Till Eulenspiegel op. 28	15'
	0/3+p3+eh2+es+bk3+cf/4331/1+4+stro	
	12 RFO - Leopold Hager	19.09.86 VOO
	13 RFO - Dir.Kursus	01.09.88 AVRO-TV
	4 RSO - Henry Lewis	08.06.90 VPRO
	5 RSO - Gregor Bühl	31.08.90 NOS-TV/NCRV
	6 RSO - Dir.kursus	aug.1992 rep.
	7 RSO - Lawrence Renes	29.08.1992 NOS-TV
	8 RFO - Stephen Barlow	02.10.93 VARA
	9 RFO - Stephen Barlow	03.10.93 VOO

Afb.1 voorbeeld speellijst MCO

^a Voorbeeld kopie uitdraai Planburo zie bijlage 4 - B.

De opnamegegevens zijn vanaf 1990 in het systeem ingevoerd en 1994-1995 met een vernieuwing van het systeem overgezet van DOS naar Windows. Tot 1990 werd alles op kaarten bijgehouden. In het bovenstaande voorbeeld is de opname van 29-08-1992 een aparte opname voor de NOS-TV tijdens de dirigentencursus en staat op 01-09-'88 AVRO-TV, terwijl in dezelfde week van de dirigentencursus bij een ander werk ook de NOS wordt vermeld met voorvoegsel DK (Dirigenten Kursus). De term dirigentencursus en Kondrashin Concours worden naast elkaar gebruikt en worden door de NOS georganiseerd. Vaak staat er een tweede omroep vermeld bij de dirigentencursus.

Ook staat een werk soms bij twee omroepen op dezelfde dag genoteerd. Dat kan wisselend als 1ste en dan weer 2de omroep zijn. Het is dan niet duidelijk of het hier een coproductie betreft of een overname van de opnamen of het 'vrij' maken van opnametijd of een correctie op de verdeelsleutel.

De eindregistratie is gericht op de vastlegging van gegevens voor de rechten (auteursrecht, Buma), eigendom van de opnamen en betalingen (bruikleen/huur muziek) en tijdplanning van opname en toedeling aan omroep.

In de meer gedetailleerde gegevens van de seizoensplanning staan de programma's die zijn voltooid en het lopende programma op definitief. De overige planning is in het systeem 'voorlopig definitief'. De muziekregie en -techniek werden enkele weken vooraf (door het NOB) ingepland.^a

Door de gegevens in draaitabellen te plaatsen wordt steeds een ander kenmerk naar voren gehaald. Door de grote variatie in de gegevens komen door de filtering steeds kleine afwijkingen in het cijfermateriaal. Daarom is zoveel mogelijk uitgegaan van het totaal aantal titels van 4106.^b

Het totaal aan concertregistratiedata is 1397, met Groot Omroep Koor (GOK) is dat 1435. Het verschil zit in de gecombineerde programmeringen als: werken met een dubbele orkestbezetting, promo NOS en Nederlandse Muziekdagen waar meerdere ensembles in verschillende zalen te horen waren.

Gecorrigeerd naar programma's die geregistreerd staan als zijnde over meerdere omroepen opgedeeld komt voor de orkesten het aantal op 1400 programma's. Daarvan zijn 232 programma's gezamenlijk met het GOK. In de registratie is de samenwerking met het GOK achter het orkest genoteerd. Het gaat dus altijd om een gecombineerde registratie. Alleen wanneer het om een begeleiding gaat van een niet MCO-ensemble staat eerst het GOK vermeld. Wanneer er wordt uitgegaan van de programmeringvolgorde dan zou het GOK als leidend moeten staan geregistreerd. Het aantal programma's van de omroeporkesten zonder het GOK komt op $1400 - 232 = 1168$.

§ 2.1.1.2 De gegevens

De registratie bevatte schrijffouten en slordigheden. Voorbeelden zijn: een dirigent onder verschillende voornamen, en verkeerde jaartallen. Soms werd ieder deel van een werk apart geregistreerd en dan weer werd er een opsomming gemaakt, zoals bij de Hongaarse dansen van Brahms. Het is ook mogelijk dat onderdelen van opnamen ontbreken of geheel niet zijn geregistreerd.^c

Het filteren van de "vaste" activiteiten is lastig omdat alleen het Holland Festival is

^a Het betreft een werkexemplaar dat voor mij is uitgedraaid toen ik voor enkele maanden als (interim) operationeel productiebegeleider bij het RKO werkte.

^b Met het Groot Omroep Koor 'solo' erbij. Zonder dit zijn dat 4100 titels.

^c Deze onvolkomenheden en eigen typefouten bij het overnemen van de gegevens kwamen bij het maken van draaitabellen naar voren en zijn gecorrigeerd.

geregistreerd en het onduidelijk is of dat ook consequent heeft plaats gevonden.

Ook komen bij het filteren problemen in de notatie door het planbureau naar voren. Bij veel titels gaat het om een van de ensembles met medewerking van het GOK, maar er zijn ook titels genoteerd onder GOK met ensemblebegeleiding. Een ander probleem is de bezetting van de werken. Het komt voor dat er kleine ensemblebezettingen zijn geprogrammeerd. Het zijn dan leden van het orkest die in kleine bezetting binnen de concertprogrammering een onderdeel verzorgen dat op naam van het orkest komt.

Het omschakelen van een kwalitatieve beschrijving naar een kwantitatieve beschrijving vergt een andere behandeling van de beschikbare gegevens. De datavelden zijn verder opgesplitst, wat nog meer oneffenheden aan het licht bracht.

Ondanks vele datacontroles blijven er nog registratie-, type- of scoringsfouten in de database. De vaste gegevens en aantallen als van omroep, orkest, titel, componist en datum zijn ongewijzigd. Maar in de aantallen en percentages van bijvoorbeeld werk met solist of koor treden kleine verschuivingen op. Deze kwamen bij de eindcontrole naar voren door het vergelijken van bijvoorbeeld 'titels met koor' met de kolom 'bezetting'. Bij de orkestbezetting staan aantekeningen als: 'met koor', 'uitv. zonder koor' of 'extern koor', en/of met soli. De invloed op de gepresenteerde cijfers is minimaal, ten opzichte van het aantal titels minder dan 0,5%, reden waarom de gepresenteerde cijfers daarop niet zijn aangepast.

De benadering van de programmering in hoofdstuk 4 is hoofdzakelijk cijfermatig en gaat voorbij aan inhoudelijke argumentaties als programmatische doelstellingen als thematiek, interpretatie, versie, bezettingen.

§ 2.1.2 Vergelijkingsmateriaal

Een zoektocht naar overeenkomstige scripties om het materiaal te vergelijken heeft het besef opgeleverd dat dit de eerste maal is dat de programmering bij de omroeporkesten kwantitatief wordt benaderd. De scripties en literatuur over het orkestbestel en de radioprogrammering zelf hanteren vaak een kwalitatief perspectief.

Over de programmering van radio-orkesten zijn geen kwantitatieve of kwalitatieve onderzoeken bekend. Wel zijn er de veel later ontstane radio toplijsten voor klassieke muziek. Van deze lijsten heb ik drie jaargangen van de Classic FM Top1000 gebruikt. Dit is een ander type lijst. Het betreft hier publiekslijsten in tegenstelling tot de opnamelijsten van het MCO.

Van de bevindingen uit 'Programmering in het orkestenbestel 1950 – 1994' van Eelco de Jong zijn alleen de outputgegevens van het numeriek-analytisch onderzoeksgedeelte naar de programmering van zes Nederlandse symfonieorkesten van zijn ijzeren-repertoirelijst bruikbaar.

Vergelijking met de landelijke orkesten lijkt in eerste instantie een goed uitgangspunt, ware het niet dat de opnames van de omroeporkesten bedoeld zijn voor radio-uitzending en die van de landelijke orkesten niet. Daarom lijkt juist een vergelijking met de voorkeurslijsten van radioluisteraars meer relevant, gezien de historische 'taak bij uitstek' van de omroeporkesten.¹ Het probleem is hier echter bij dat de werken die bedoeld zijn voor radio-uitzending vanaf seizoen '85-'86 in concertvorm worden opgenomen.

De orkestprogrammering van de omroepen is door haar dubbele karakter moeilijk vergelijkbaar met die van de landelijke orkesten. De omroepen lijken zich te begeven op het terrein van de landelijke orkesten door de radio-opnamen in de zalen te programmeren. Bijkomend aspect is dat de radioluisteraar daarmee ongevraagd geconfronteerd wordt met

opnamen in concertvorm met bijgeluiden uit de zaal en daardoor minder 'schoon' dan de gemanipuleerde studio-opnamen.

Wel zijn in het kader van het ijzeren repertoire de volgende drie aspecten vergelijkbaar: a. programmering van de omroeporkesten; b. programmering van de landelijke orkesten; en c. de voorkeurslijsten van radioluisteraars.

Voor de vergelijking gebruik ik respectievelijk de speellijst van de omroeporkesten van augustus 1985 tot en met juli 1994 die mij door het MCO ter beschikking is gesteld; voor de zaalprogrammering van de landelijke orkesten de ijzeren repertoirelijst van de eerder genoemde Eelco de Jong en de 'Klassieke Top 1000 Aller Tijden' van Classic FM.

§ 2.1.2.1 Lijst de Jong

De scriptie 'Programmering in het orkestenbestel 1950 – 1994' is het resultaat van een onderzoek naar de ontwikkeling van de programmering van 6 orkesten uit het Nederlands orkestenbestel.^a Hij onderzoekt welke ontwikkelingen er ten aanzien van de programmering te ontdekken zijn, hoe deze zich onderling verhouden en of deze in direct verband staan met het beleid dat vanuit de landelijke overheid is gevoerd.

Het is door de vele uitsluitingen en de keuze van zes seizoenen^b, over een periode van 44 jaar, een beperkte repertoirelijst waar vanuit een musicologisch perspectief de overgebleven en meer dan vijf maal geprogrammeerde werken het ijzeren deel vormt. Deze harde ijzeren kernlijst is de enige beschikbaar geachte lijst voor een vergelijk met het orkestbestel en de omroeporkesten.

De Jong neemt de omroeporkesten niet mee omdat deze orkesten een onderdeel zijn van de Publieke Omroep en zeker in de jaren '50 en '60 hun taak vrijwel geheel binnen de omroep lag. Volgens de Jong was hun programmeerbeleid totaal anders dan bij andere orkesten. Hun programmeerbeleid was immers gericht op de radio en niet op een zaal. Het zou daardoor geen zinvolle vergelijking zijn.^c

De programmering van de zes orkesten is in vijf seizoenen tot in detail onderzocht. Om het publieksbereik uit te sluiten zijn alle werken slechts één keer per seizoen per orkest ingevoerd, ongeacht het aantal uitvoeringen. Bij de invoer van stukken is een indeling naar vijf tijdvakken gehanteerd.^d

In het onderzoek is een schatting van de lengte van alle stukken meegenomen in de berekeningen.^e Dit om te voorkomen dat een opera van drie uur dan even zwaar mee zou tellen als een ouverture van drie minuten.^f

De volgende concerttypes werden niet meegeteld: koorbegeleidingen als 'betaalde dienst', waarbij het orkest geen of weinig invloed had op de programmering (wel eigen concerten); kinderconcerten; kamermuziekconcerten en promenade- resp. nieuwjaarsconcerten.^g Voor

^a 'Programmering in het orkestenbestel 1950 – 1994, Beschrijving en analyse van trends in de gespeelde programma's bij zes Nederlandse symfonieorkesten in de periode 1950-1994', Eelco de Jong, Amsterdam, juni 2006.

^b De Jong concludeert dat zijn ijzeren repertoirelijst "eigenlijk niet betrouwbaar genoeg is." Hij schrijft dat de betrouwbaarheid veel hoger zou hebben gelegen als alle seizoenen en niet de gekozen zes seizoenen waren gebruikt voor de lijst en gebruik was gemaakt van alle orkesten. Zijn grootste probleem bij het onderzoek bleek het te kleine aantal seizoenen te zijn.

^c De Jong pag. 6.

^d De gekozen tijdvakken zijn: vroeg (vóór 1751), klassiek tussen 1751 en 1815, romantiek tussen 1816 en 1900, twintigste eeuw tussen 1901 en tien jaar vóór de uitvoering, en eigentijds (minder dan tien jaar vóór de uitvoering).

^e De Jong pag. 8.

^f Een ongelukkig gekozen formulering omdat dat onderzochte orkesten geen opera's begeleidden en begeleidingen zijn uitgesloten in de telling.

^g Het laatste omdat het spelen van 20 stukken van bijvoorbeeld Lehar of Johann Strauss een aanzienlijke vertekening zou opleveren van het seizoen als geheel.

de objectiviteit van de beoordeling werd gekozen voor de aanpak waarbij de speelfrequentie bepaalt of een stuk tot dit ijzeren repertoire behoort.

Een stuk behoort volgens de Jong tot het ijzeren repertoire als de kans 20% of groter is dat het stuk geprogrammeerd staat, bij een willekeurig orkest en willekeurig seizoen.^a Het percentage 20% is gebruikt omdat hierbij een mooie, bruikbare lijst ontstaat.

Bij het aandeel ijzeren repertoire constateert de Jong dat hoe groter dit aandeel, hoe groter de overlap is bij de onderzochte orkesten. In de laatste jaren van zijn onderzoek neemt het aandeel ijzeren repertoire en deze overlap af. Een van de verklaringen daarvoor zou het onderling afstemmen van de plannen kunnen. "Er zijn echter nooit officiële organen opgericht om de overlap te reguleren, alhoewel het natuurlijk wel mogelijk is dat programmeurs elkaar op de hoogte hebben gehouden van hun plannen."

Hij constateert dat er bij het MCO wel sprake is van een overlegorgaan. "Het MCO coördineert de programmeringen van de verschillende radio-orkesten." Vervolgens constateert hij dat er feitelijk sprake is van een kartelvorming bij de grote Nederlandse zalen binnen het zogenaamde grote zalenoverleg "waarbij zij hun programmeringen afstemmen, soms juist met het doel om overlap te stimuleren, zodat producties tegelijkertijd tegen lagere prijzen kunnen worden ingekocht." "Alle pogingen van de beleidsmakers in Den Haag ten spijt, is van enige invloed hunnerzijds niets te merken."

De Jong merkt op dat de orkesten wat betreft de programmering in de jaren '90 in een spagaat terecht zijn gekomen. Kenmerkend voor de tweestrijdigheid, zo stelt hij, is enerzijds de noodzaak om origineel te programmeren als antwoord op de beschikbaarheid van het repertoire op geluidsdragers en de vierjaarlijkse cultuuradvisering met een mogelijke afrekening. Anderzijds is daar de verzakelijking en verwachte efficiëntie, met de noodzaak zich te richten op volle zalen en veelal problematische bezoekersaantallen.²

De Jong concludeert ten eerste dat er een duidelijke afname is van het aandeel ijzeren repertoire bij de orkesten en ten tweede dat er een duidelijke afname te constateren is van het aandeel muziek van vóór 1815 en van Beethoven en Mozart in het bijzonder. "De Nederlandse muziek, ten derde, hield een vrij constant aandeel in de tweede helft van de twintigste eeuw ". "En het aandeel muziek uit de twintigste eeuw nam toe, doordat muziek van componisten als Bartok, Stravinsky, Sjostakovitsj en Schönberg steeds meer geaccepteerd raakte en het spelen van muziek van Debussy en Mahler aan het eind van de eeuw goedkoper werd door het vervallen van de auteursrechten."

§ 2.1.2.2 De radio, het luisteren en voorkeurslijsten

Programmering en artistieke processen zijn ook te benaderen vanuit de behoefte om te luisteren naar radio en audio.³ De omroeporkesten maakten alleen opnamen voor radio-uitzending. Een vergelijking met lijsten van radiozenders is dan ook relevant.

In de Radiobode van 6 november 1936 schreef Willem Vogt, directeur van de AVRO en redacteur in het hoofdartikel over de relatie met het Concertgebouw orkest en de programmering van de concerten voor de radio onder andere:

„[Zo] rees vanzelf de vraag in hoeverre het Concertgebouw voldeed, maar ook te kortschoot in het bevredigen van de behoeften der AVRO, met betrekking tot de programmastof die door het Concertgebouw orkest kan worden verzorgd. Voor zover er een tekortschieten geconstateerd werd, gingen wij na waaraan dat te wijten was. De oorzaak lag voor de hand. Het Concertgebouw heeft een eigen taak los van de Radio, radio die in de ware zin des woords: luistervink is. Het Concertgebouw bouwt zijn seizoenprogramma op voor de abonnees en de regelmatige bezoekers van de Concertzaal [...] in overeenstemming met de artistieke en esthetische behoeften van het concertzaalpubliek. Dat dit een heel ander

^a De Jong pag. 9,10.

publiek is dan de massa van de radioluisteraars ligt voor de hand; de ervaring heeft het bevestigd. Dat de rol van 'luistervink' spelen door de omroep met een microfoon in de concertzaal, waarin gewerkt wordt volgens een programma dat in hoofdzaak is ingesteld op een publiek in welks geestesleven de kunst der Concertzaal volgens eigen schikking past, voor menig aangeslotene aan de radio een teleurstelling opleverde, was eigenlijk niet te verwonderen."

Omstreeks 1970 slaat de balans in luister- en kijktijd om naar de televisie en wordt er gemiddeld meer uren naar de televisie gekeken in Nederland. Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau naar het bereik van de kunsten tussen 1975 -1995 blijkt dat de cultuurparticipatie afneemt; concerten met klassieke muziek zouden een oud publiek trekken; het concertbezoek is verworden tot een van de media naast televisie, eigen afspeelapparatuur en de computer; de generaties geboren na 1960 kenmerken zich als cultureel omnivoor; en dat de klassieke muziek niet meer op een hoog voetstuk staat.^a In "Focus op de Radio"^b wordt ingegaan op de problematiek rond de klassieke radio. Het debat rondom de klassieke radio is ingewikkeld omdat daarin economische, demografische, sociale en culturele ontwikkelingen onontwarbaar met elkaar zijn vervlochten. Het maatschappelijk draagvlak, de aandacht en het luistergedrag veranderen. De commerciële radioaanbieders hebben een groter bereik met aanzienlijk minder middelen. De publieke omroep lijkt terrein te verliezen aan commerciële radiozenders. Dit zadelt politici en bestuurders van de publieke omroepen op met een legitimeringsprobleem: waarom zoveel geld investeren in publieke klassieke zenders als er 'zo weinig' naar geluisterd wordt en de kosten per luisteraar zo hoog zijn?⁴ Wijzigingen in programmaprofielen van bestaande zenders leidden tot onrust onder de luisteraars en programmamakers. Er is een grote maatschappelijke behoefte aan radio en in bredere zin aan 'audiomedia'. "Voor de gebruiker is het aantrekkelijke van 'radio'- en 'audio'-luisteren dat hij of zij tegelijkertijd ook nog iets anders kan doen, en dat lijkt welhaast een fundamentele menselijke behoefte", schrijft Lelieveldt.^c

Toch zijn het gebruik van audiomedia als hoofdactiviteit en het radio luisteren sec tussen 1970 en 2000 met ruim de helft afgenomen. "Het Sociaal Cultureel Planbureau concludeert op basis van deze gegevens, dat het 'aandachtig luisteren' naar radio in de totale luistertijd van 15% in 1975 tot 6,5% in het jaar 2000 is teruggelopen."^d

De Top1000 lijsten van de commerciële radiozender Classic FM zijn de enig beschikbare Nederlandse publieksvoorkeurslijsten voor vergelijking met de programmering voor de omroeporkesten. Ik heb een combinatie gemaakt met de Top1000 van de jaren 2006, 2007 en 2008 en de Classic FM Top100 van de jaren 2001, 2002 en 2003.^e

Er zijn geen publieksvoorkeurslijsten zijn uit de periode 1985–1995. Deze, ook wel toplijsten genoemd, zijn later ontstaan. Op Classic FM staat een lijst met volgens luisteraars de 1.000 beste meesterwerken ooit gemaakt, de 'Klassieke Top 1000 Aller Tijden'. Deze lijst is samengesteld op basis van opgave van 'tienduizenden' luisteraars van hun favoriete muziek. In deze 'Top1000' komen composities in verschillende bezettingen voor (tenminste 250 werken zijn niet orkestraal). Daarnaast staan in de lijst veel gedeelten uit werken en staan

^a 'Het bereik van de kunsten, een onderzoek naar verandering in de belangstelling voor beeldende en podiumkunsten sinds de jaren zeventig', Wim Knulst en Jos de Haan, pag. 32, 35, 200 e.v., SCP, maart 2000.

^b 'Focus op Radio, een literatuurverkenning met betrekking tot de positie van klassieke en andere kunstmuziek op de publieke radio, mede in internationale verhoudingen', Philomeen Lelieveldt.

^c Focus op Radio, pag. 5

^d Idem b, pag. 6.

^e De Top1000 lijst 2008 van Classic FM is vergeleken met de Klara Top75 van 2008, de Kickassclassical-music Top100 lijst van 2008 maar deze twee lijsten zijn niet betrokken in de vergelijking met de omroeporkesten.

sommige items meerdere malen in de lijst. De lijst geeft slechts een beeld van waar het publiek het liefst naar luistert op de radio, kortom het meest populaire deel van het ijzeren repertoire.

Door het verschil in periode lijkt een vergelijking niet opportuun, toch valt er een vergelijking te maken op basis van de overeenkomsten in componist, compositie, aantal vermeldingen en aantal opnamen/speeldata bij de omroeporkesten.^a

§ 2.1.3 Programmering

Merkt de Jong op dat de landelijke orkesten wat betreft de programmering in de jaren '90 in een spagaat terecht zijn gekomen, bij de omroeporkesten was de programmering met negen omroepen een soortgelijke spagaat ten aanzien van de studioprogrammering naar de zaal met ook een noodzaak om voldoende publiek te trekken voor volle zalen.⁵

De opeenvolgende Ministers van Cultuur voerden een beleid van spreiding en vernieuwing, minder van hetzelfde en een meer uitzonderlijk programmering voor de omroeporkesten.⁶ Maar de omroepen konden meer luisteraars terugwinnen (ook ten opzichte van de commerciële concurrentie) met het uitzenden van ijzeren repertoire dan met 'bijzonder orkestrepertoire'. Als gevolg daarvan werd opgemerkt dat wanneer de omroeporkesten zich op het terrein van de orkesten in het bestel ofwel het ijzeren repertoire begeven er net zo goed een microfoon boven een orkest kon worden gehangen. Door geen onderscheid te maken tussen de radioprogrammering en de omroeporkestprogrammering werd hier voorbijgegaan aan de specialisatie en functionaliteit van de omroeporkesten. Een programmatische legitimatie voor de omroeporkesten werd steeds smaller terwijl de omroep/radio specialiteit en functionaliteit steeds meer op de achtergrond raakte en er een oneigenlijke concurrentie met het bestel ontstond.^b

Verandering in de artistieke selectieprocessen binnen de omroep kwam op gang door het instellen van een zenderredactie, het samengaan van de programmering van de omroepen binnen deze zenderredactie, het aanstellen van een zendercoördinator en monden, in 2005 na meer dan 10 jaar, uit in de nieuwe opzet van Radio 4, MCO en de pluriforme programmering.

Voor de omroeporkesten is het belang van samenspel, ensembleontwikkeling net zo belangrijk als voor 'normale' orkesten. Daarvoor zijn grote ijzeren standaardwerken in de programmering noodzakelijk. Er is weinig literatuur over de programmering bij de landelijke symfonieorkesten en vrijwel geen literatuur of beschrijving van de programmering bij de omroeporkesten.

De breedte van een onderwerp als artistieke selectieprocessen bij de omroeporkesten met de vele aanknopingspunten als artistieke, programmatische, sociale, culturele, demografische, psychische, economische, maatschappelijke en politieke invalshoeken, allen onontwarbaar met elkaar vervlochten, werken als de 'camel nose'.⁷ Het vraagt van de onderzoeker permanente alertheid om bij de kern te blijven.

^a Zie methodologische opmerkingen bijlage 4.

^b Zie rapport Adviescommissie muziek, *'Met het oog op de toekomst'*, pagina 19 e.v.

§ 2.2 Het interne & externe krachtenveld

§ 2.2.1 Profielen en organisatiestructuren MCO en Omroepen

§ 2.2.1.1 Plaats en structuur MCO

Tot 1988 waren de omroeporkesten onderdeel van de Dienst Uitvoerende Kunstenaars (DUK). De DUK was één van de vier divisies van het Facilitaire Bedrijf binnen de Nederlandse Omroep Stichting (NOS). De DUK bestond uit drie hoofdafdelingen: Orkestenbeheer, Koorbeheer en de Hoorspelafdeling.^a

De orkesten waren onderdeel van de collectieve faciliteiten die ter beschikking stonden aan de zendgemachtigden. De NOS-koren en -orkesten hadden geen eigen programmabeleid. Na 1988 geldt dit ook voor het MCO.

De omroepen waren volgens artikel 25 van de Omroepwet “verplicht gebruik te maken van de studio’s, inrichtingen en overige hulpmiddelen, die de Stichting ter beschikking stelt”⁸. De zendgemachtigden konden, afhankelijk van hun status van A- B-, of C-omroep, overeenkomstig de verdeling van de voor hen beschikbare zendtijd (artikel 27 lid drie omroepwet), in een verhouding van 5:3:1 gebruikmaken van de ensembles van de DUK. De wettelijke ‘verplichting’ voor het gebruik van de faciliteit werd anders in praktijk gebracht, in ieder geval minder stringent, dan de overige faciliteiten voor radio en televisie. De belangrijkste grond daarvoor was gelegen in artikel 10, lid één van de Omroepwet, waarin de autonomie van de zendgemachtigden is gegarandeerd. Zendgemachtigden bepaalden derhalve zelf de inhoud en de vorm van hun uitzendingen vanuit en met behulp van de gevraagde of geboden artistieke faciliteiten.

Met de invoering van de Mediawet op 1 januari 1988 werd de Nederlandse Omroep Stichting organisatorisch opgesplitst in de Nederlandse Omroepprogramma Stichting (NOS) en het Nederlands Omroepproductie Bedrijf (NOB) waarin het facilitaire gedeelte, de technische productie en de uitzendfaciliteiten werden ondergebracht.

In de Mediawet werden ook de taken en regelingen ten behoeve van het NOB opgenomen: “Het Nederlands Omroepproductie Bedrijf N.V. maakt de programma’s van de instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep, gereed voor uitzending en doet deze programma’s uitzenden”. Het NOB kon dat onder voorwaarden geheel of ten dele aan een andere rechtspersoon overlaten en bracht aan de zendgemachtigden geen tarieven in rekening voor de gesubsidieerde activiteiten.

De Divisie Uitvoerende Kunstenaars (de omroeporkesten) werd ondergebracht bij de NOB. Orkesten en koor werden door het NOB als ‘zelfstandig’ onderdeel geplaatst binnen het Muziekcentrum van de Omroep (MCO). De orkesten hadden dus een aparte status binnen de NOB omdat ze zich niet op de vrije markt begaven en de ‘eigen’ geldstroom uit de kijk- en luistergelden behielden⁹. Aansturing, beleid en zeggenschap bleven bij de NOS.

Met de invoering van de Mediawet in 1988 veranderde de positie van de orkesten. De invloed van de zendgemachtigden op hun orkestapparaat verminderde maar van een artistiek beleid gevoerd vanuit de orkesten is geen sprake, daar de orkesten facilitair bleven.

Vanaf 1988 opereren orkesten en koor onder de naam Muziekcentrum van de Omroep (MCO) maar binnen de NOB.^b

^a Zie methodologische opmerkingen bijlage 4.

^b In de koptekst van de repertoirelijst wordt in 1994 nog vermeld “NOB Orkesten...” (zie bijlage 4 -B fotokopie van pag.1).

§ 2.2.2 Van Werkgroep muziek naar Zenderredactie

De werkgroep muziek was een door de programma-autonomie van de omroepen slecht functionerend overlegorgaan. Binnen de werkgroep bestonden uiteenlopende opvattingen over het muziekbeleid van Radio 4.^a De programmeurs/radioredacteuren vormden de werkgroep muziek. De werkgroep voerde onder andere overleg over het gebruik van de omroeporkesten, de opnamen, de beschikbare tijd per orkest, aanvraag van subsidies als van het Stimuleringsfonds Nederlandse Omroepproducties en gaven advies aan het Centrale overleg van programmamakers en radioredacteuren (CopRA) een breed overleg van de verschillende omroepen.

De discussie over de vorming van een zenderredactie op Radio 4 was even oud als de klassieke zender zelf. In 1992 werd de werkgroep muziek opgeheven en de zenderredactie voor Radio 4 ingesteld. De zenderredactie ging grotendeels op dezelfde voet verder als de werkgroep muziek. Er waren wel een aantal veranderingen, zoals een omschrijving van de taken van de zenderredactie en de zendercoördinator in het Coördinatiereglement Radio. Daarnaast werd een MCO-commissie gevormd bestaande uit Willem Vos (AVRO), Astrid in 't Veld en André Hebbelinck (VARA). De commissie moest de programmawensen voor de omroeporkesten coördineren.

In Entr'Acte van april 1993 startte een reeks van 8 artikelen onder de titel 'Het spook van de omroep' over de samenwerking van de omroepen op Radio 4. In de eerste alinea wordt een goed beeld gegeven van de problematiek: "Ruim dertig jaar wordt door muziekdeskundigen samenhangend muziekbeleid bepleit, en even zoveel jaren weten bestuurders en andere vergadertijgers zonder enige affiniteit met muziek te voorkomen dat er binnen het Hilversumse muziekleven samenhang kan ontstaan. Een muziekzender moet net als elk andere muziekinstelling (orkest, concertzaal, opera, et cetera) gestuurd worden met zorg, visie en liefde voor muziek. Het is natuurlijk uitgesloten dat negen hoofden van negen muziekafdelingen, elk met een eigen achterban, op zinvolle, inspirerende en bovenal artistieke verantwoorde wijze gezamenlijk leiding geven aan Radio 4. De ironie wil dat vrijwel alle betrokkenen het hier over eens zijn, maar dat niemand er over piekert om, zogenaamd ten koste van de eigen identiteit een stap terug te doen."^b In 1995 veranderde de situatie toen de radiozenders in clusters werden ingedeeld overeenkomstig de televisie. Radio 4 kwam onder leiding van een zendercoördinator.¹⁰

§ 2.2.3 Uitzendtijd

De programmering voor de omroeporkesten maakte slechts een klein deel uit van de totale programmering van Radio 4. De uitzendtijden van Radio 4 zijn in de periode 1985-1994 verschillende malen aangepast en het gemiddeld aantal uren per jaar was circa 6170 uur.¹¹ In deel 4 van Het spook van de omroep (september 1993) werd Willem Vos geciteerd: "Het repertoire is zo groot. Tien procent nu, misschien moet dat in toekomst 15 % worden. De rest van de tijd moet gevuld worden met bijvoorbeeld cd's en banden van buitenlandse omroepen". Terwijl het NOS-bestuur al begin 1993 in het beleidsplan een besluit had genomen tot een betere programmering van Radio 4 met per dag tenminste 6 uur levende muziek. Dit zou 60% meer live uitzendingen gaan betekenen.^c

Voor de omroeporkesten betekende 10% levende muziek afgerond 620 uur (= circa 12 uur per week of 1 uur en 42 minuten per dag) uitzending op Radio 4.

Per orkest betekent dat circa 207 uur uitzendtijd per jaar, uitgaande van drie orkesten.^d

^a Josée Zuiver, pag. 36, 37 e.v.

^b 'Het spook van de omroep (1)', Sytze Smit, april 1993.

^c 'Het spook van de omroep (1)', Sytze Smit, april 1993.

^d Waar het Radio 4 betreft is er van uitgegaan dat het Metropole Orkest buiten beschouwing kan worden gelaten.

Bij 38 productieweken is dat $206,66 : 38 = 5,44$ uur per week op te nemen uitzendtijd. Op jaarbasis is de gemiddelde ingevulde uitzendtijd per week per orkest dan $206,66 : 52 = 4$ uur. Veel uitzendingen worden herhaald en/of dubbel opgenomen waarmee circa 3 uur uitzending wordt gehaald, op gemiddeld 101 uur uitzendtijd van Radio 4.

§ 2.2.4 Financiën

De kostenbeheersing van de programmaproductie was zowel voor het MCO als de omroepen zeer belangrijk. De kosten van de solist en zaal waren voor de programmerende omroep. De kosten van de dirigent waren voor het MCO. Beide waren sterk afhankelijk van de financiële mogelijkheden. De beschikbare budgetten van het MCO en omroepprogrammeurs waren beperkt tot opnamen en niet gericht op bijkomende kosten voor podiumregistraties.^a

Voor de televisie programmacategorie Kunstinfo/Klassieke muziek/Jazz /Opera/Ballet was in 1995, 61 miljoen gulden, 902 zenduren ofwel f. 68.000,- per uur beschikbaar.^b De direct toerekenbare programmakosten van de publieke radiozenders voor kunstprogrammering waren circa 42 miljoen gulden. Binnen de kunstprogrammering vielen de klassieke muziek programmering, documentaires, kunstinformatie, literatuur, poëzie, vertellingen, theater en muziek. Daarin was het gehele budget van Radio 4, van circa 31,5 miljoen gulden, opgenomen.

De direct toerekenbare kosten voor uitzending op Radio 4 bij 6170 uur^c waren gemiddeld f. 5.000,- per uur. De kosten voor een concertregistratie waren veel hoger. Zo lagen de kosten voor de zaal lper concert gemiddeld op f. 10.000,-. Daarnaast huurden de omroepen zelf de solisten in. De recettes waren dus hard nodig om de productie kostendekkend te maken.

Voor het MCO was een direct toerekenbaar budget van 52 miljoen gulden beschikbaar,¹² wat gemiddeld neerkomt op een budget van circa f. 275.000,- per productieweek bij 38 productieweken (is circa f. 55.000,- per ensembleproductie). Hieruit moesten alle kosten worden betaald: ensembles plus ondersteuning (per ensemble gemiddeld f. 175.000 per productieweek), dirigenten (circa f. 50.000,- per week), huisvesting en infrastructuur. Dit was een indirecte subsidie aan de omroepen voor de opnamen en daarmee de totaalprogrammering.¹³

§ 2.2.5 Profiel en doelgroepen van de Radio 4

Deze paragraaf is gebaseerd op het onderzoek van Josée Zuiver, *'De programmering van Radio 4'*.^d Doel van haar scriptie is de programmering van Radio 4 inzichtelijk te maken. Voor mijn onderzoek zijn van belang haar gesprekken met de 'Hoofden Radio 4' evenals haar bevindingen uit het onderzoek naar de probleemstellingen: 'Vanuit welke achtergrond komt de programmering tot stand bij de verschillende omroepen?' en 'Komen deze verschillen tot uiting in de programmering op Radio 4?'^e Ik heb dankbaar gebruik gemaakt van haar beschrijvingen van de profielen en doelgroepen van de zendgemachtigden en de voor mijn onderzoek relevante gegevens hieruit gefilterd en samengevat.

Josée Zuiver geeft in haar scriptie de doelstellingen weer van de afdelingshoofden Radio 4' van de omroepen, met uitzondering van Veronica.¹⁴

^a De kosten van solist en zaalhuur.

^b Brochure: *'De kunstprogrammering van de landelijke publieke omroep, 1995-1996'*, NOS Gezamenlijke Staf en Diensten, december 1995.

^c Zie eindnoten hoofdstuk 3 nr. 4

^d De relevante gegevens uit de scriptie heb ik zelf geordend. Hierom is geen verwijzing naar specifieke paginanummers.

^e Josée Zuiver pag. 6.

Samengevat ziet dit er als volgt uit:

Uitleg: 1. Profielen gebaseerd op de statuten

2. Weergave van de doelstellingen voor Radio 4 uit gesprekken met de hoofden van Radio 4

3. doel/aandachtsgroepen van de omroep op Radio 4

AVRO:

De Vereniging AVRO is onafhankelijk en algemeen, d.w.z. niet verbonden met enige godsdienstige of maatschappelijke richting.

Doel: het uitzenden van radio- en televisieprogramma's van verstrooiende, culturele, informatieve en educatieve aard.

Taak: in haar programma's bijdragen tot o.m. bevordering van de ontwikkeling van onze samenleving op democratische grondslag met nadruk op vrije meningsuiting en -vorming.

"De AVRO richt zich op Radio 4 op een breed publiek (doorsnee), daarnaast moeten deelpublieken bediend worden. Zij streeft er echter niet naar om steeds dezelfde groepen op de zender te houden, daartoe worden bepaalde programma's op bepaalde dagdelen geplaatst. De AVRO zendt geen achtergrondmuziek uit: het moet 'ergens over gaan', programma's hebben soms een didactische strekking.

De AVRO richt zich op een breed publiek (doorsnee). Deelpublieken moeten om beurten aan bod komen maar niet in specifieke programma's (bijvoorbeeld 20e eeuwse muziek).

EO:

Grondslag (art. A.2.) van de Vereniging tot bevordering van de Evangelie-verkondiging via radio en televisie is de Heilige Schrift.

Doel (art. A.3.): het bevorderen van de verkondiging van het Koninkrijk Gods door de prediking van het Evangelie van Jezus Christus via radio en TV. Dit dient te worden verwezenlijkt [...] door het uitzenden van programma's van educatieve, informatieve, culturele en verstrooiende aard.

Op Radio 4 wil de EO waar dat kan het Evangelie ter sprake brengen. Dit is vaak impliciet, bijvoorbeeld bij klassieke muziek, waarbij die identiteit tot uiting komt in het totaal van de programmering. Kwaliteit en inhoud van de communicatie moeten aansluiten bij de boodschap van de EO.

De EO richt zich o.a. op liefhebbers van kerkmuziekgeschiedenis.

KRO:

Het doel (art.2) van de Katholieke Radio Omroep is geestelijke ontplooiing, voorlichting en ontspanning van luisteraars via radio (en televisie). Bij het vervullen van haar taak, erkent en belijdt zij Gods Openbaring zoals deze door de Katholieke Kerk wordt bewaard en doorgegeven.

"Radio 4 is bij de KRO opgesplitst in afdelingen voor klassieke muziek en voor religie. Voor de overige programma's is de K van de KRO op Radio 4 voornamelijk vanuit de traditie bepaald (bv. de programma's Laudate en Orgelrubriek), soms gekozen vanuit een bepaalde thematiek. Artistieke wordt gekozen als uitgangspunt, maar in de KRO-visie behoort de publieke radio niet [volgens de platgetreden muzikale paden] uit te zenden. Veel belang wordt gehecht aan levende muziek."

De KRO richt zich op operaliefhebbers in de serie KRO-klassiek en wil doelgroepen op vaste plekken op Radio 4 bedienen en streeft naar herkenbaarheid.

NCRV:

De NCRV stelt zich ten doel in art.2: radio en TV strekken tot opbouw van het godsdienstig leven, geestelijke verrijking, culturele ontwikkeling, voorlichting, informatie en ontspanning van luisteraars en kijkers. Bij het vervullen van haar taak gaat zij uit van het Evangelie der genade in Jezus Christus.

"Op Radio vier is deze evangelische achtergrond van de NCRV in de praktijk voornamelijk merkbaar op geestelijke feestdagen. In een beleidsplan van de afdeling Radio 4 is bepaald

dat dit 15% van de uitzendingen betreft (85% is dus niet 'gekleurd'). Sommige programma's zijn min of meer traditioneel voor de NCRV: bv. genres als amateuristisch muziekbeoefening en koorzang (belangrijk i.v.m. de achterban). De NCRV geeft traditiegetrouw veel aandacht aan eigentijdse muziek (vooral kamermuziek)."

De NCRV richt zich ook op cultuurliefhebbers in brede zin.

NOS:

Is belast met de coördinatie van de zendtijd van de omroepverenigingen. Daarnaast verzorgt de NOS de programma-onderdelen waarin niet in voldoende mate wordt voorzien door de andere omroepen ('aanvullende taken') en programma-onderdelen die zich bij uitstek voor een gezamenlijke verzorging lenen ('bij uitstek taken').

"[De] pijlers van de muziek programmering van de NOS zijn in 1989 vastgesteld:

1. Nederlandse muziek; 2. terreinverkenning in muzieksoorten die bij omroepen onvoldoende aan bod komen c.q. waar luisteraars onbekend mee zijn; 3. signaleren van internationale ontwikkelingen mede in relatie tot het Nederlandse muzikleven; 4. bieden van 'radio podium uren' voor aankomende (Nederlandse) musici; 5. de gezamenlijkheid. Per seizoen worden de programma's getoetst aan deze criteria."

De doelgroep van de NOS wordt gevormd door de ruimte die de andere omroepen open laten.

TROS:

De TROS is van mening dat de omroep: 1. zich in haar programma's ondogmatisch en onafhankelijk van ideologieën opstelt, 2. identificaties met bestaande politieke/religieuze groeperingen vermijdt, 3. zich [onder meer] laat leiden door eerbied voor de rechtsstaat en voor de parlementaire democratie.

Op Radio 4 probeert de TROS zoveel mogelijk luisteraars te bereiken. Richt zich op doelgroep die reeds geconditioneerd is voor klassieke muziek en probeert die te maximaliseren. Zendt zoveel mogelijk toegankelijk repertoire uit, maar kwaliteit is een eerste vereiste.

TROS richt zich vooral op liefhebbers van 19^e-eeuwse muziek. Ook op operette liefhebbers en 20e eeuwse muzikliefhebbers (vnl. eerste helft 20e eeuw).

VARA:

Doel (art.2): geestelijke ontplooiing, ontwikkeling en ontspanning van kijkers en luisteraars bevorderen; samenwerking met democratisch - socialistische en andere vooruitstrevende instellingen en groeperingen m.b.t. de hervormingen op cultureel, economisch of sociaal gebied. (Art.3): [...] vrijheid en gelijkheid van alle mensen ongeacht hun ras, geslacht etc.; solidariteit met de sociaal zwakkeren in de wereld.

De hoofdactiviteit van de VARA op Radio 4 is de VARA-Matinee, een concertserie in Amsterdam die wekelijks uitgezonden wordt op Radio 4 (zie par. 3.5); de rest van de programmering is hierop gericht. Het beleid hierachter is een brede verscheidenheid van muziekgenres in een logische samenhang (geen versnippering). Kernpunten: kwaliteit, artistiek-inhoudelijke uitgangspunten, diverse publieksgroepen. Men streeft naar een belangrijke rol in het Nederlandse muzikleven.

De VARA richt zich op breed publiek maar ook op 20^e-eeuwse muziek 'in verantwoorde proporties' met betrekking tot genres, en oude-muziek liefhebbers.

VOO:

Statuten, algemeen "doel (art. 2): uitzenden van volledige radio en tv-programma's. Intensiveren van contact tussen luisteraars/kijkers en uitvoerenden van de programma's. (art. 3): VOO richt zich op alle groepen van de bevolking, maar in het bijzonder op jongeren in de samenleving. De inhoud van de programma's: datgene wat andere omroepen nog niet brengen; brede, onbevooroordeelde oriëntatie [...]. VOO gaat uit van de vrijheid van het individu en van liberale beginselen."

Onbekend

Klassieke muzikliefhebbers algemeen en de operaliefhebbers.

VPRO:

(Art.2) vanuit kritische verbondenheid met door het vrijzinnige christendom en humanisme gevormde traditie heeft de VPRO de intentie een op de toekomstgerichte, onafhankelijke, verkennende omroep te zijn.

Doel: luisteraars/kijkers ten dienste staan bij de vormgeving [...] wegens overtuiging, samenleving en cultuur; vorming van een verantwoordelijke maatschappij.

Op Radio 4 richt de VPRO zich op kleinere publieksgroepen, besteedt aandacht aan eigentijdse muziek en niet-Westerse muziek en cultuur. Het 'aanvullende' en het vernieuwende element is belangrijk. Wil vernieuwende en experimentele stromingen 'vanuit de basis' verkennen.

VPRO richt zich op kleinere publieksgroepen, vooral 20e eeuw. Ook op liefhebbers van experimentele muziek.

§ 2.2.6 Verschillen tussen de omroepen

De programmering en profilering van de radiozender kan afwijken met de programmering voor de omroeporkesten. Bij de VARA is de hoofdactiviteit de VARA-Matinee, waar de omroeporkesten veelvuldig bij betrokken waren, en waarvan ook de rest van de programmering een afgeleide was.

In de bovenstaande profielen worden verschillende items benoemd die eveneens van belang zijn voor de programmering van de omroeporkesten.

Onderstaande tabel Artistieke profielen van omroepen is samengesteld uit de profielen en voor de VOO ook uit de speellijsten van de omroeporkesten. Van het VOO-hoofd Radio 4 zijn geen doelstellingen voor de klassieke zender bekend.

Artistieke profielen van omroepen:

Gericht op een breed publiek	AVRO	TROS	VARA				VOO		
Diverse publieksgroepen	AVRO	TROS	VARA				VOO		
Artisticiteit, kwaliteit, artistiek - inhoudelijke uitgangspunten Het moet ergens over gaan	AVRO	TROS	VARA	KRO					
Brede verscheidenheid van muziekgenres		TROS	VARA				VOO		
Educatieve aard Culturele ontwikkeling	AVRO		VARA		NCRV	EO			
Rol in het Nederlandse muziekleven			VARA					NOS	
Niet het ijzeren repertoire				KRO	NCRV		VOO		
Geloofsboodschap				KRO	NCRV	EO			
Kleinere publieksgroepen					NCRV				VPRO
Vernieuwende en experimentele stromingen niet-Westerse muziek en cultuur								NOS	VPRO
Eigentijdse muziek		TROS			NCRV		VOO	NOS	VPRO
Kamermuziek					NCRV		VOO		VPRO
Aanvullende 'bij uitstek' taken								NOS	VPRO
De Nederlandse muziek					NCRV			NOS	

Tabel 0-1

§ 2.2.7 Artistieke selectie procedures voor de omroeporkesten

De omroepen verschillen in organisatie vorm en opbouw. Het is soms onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het programma en/of de programmering bij de omroeporkesten: er zijn directeuren radio, hoofden van de afdeling muziek, hoofden serieuze muziek, coördinatoren/hoofden artistiek beleid, hoofden Radio 4, een combinatie daarvan of een situatie waarbij alle verantwoordelijkheid bij één persoon berust.

De omroepen hadden hun eigen klassieke muziekredacties voor de programmering op Radio 4. De programmering van de omroeporkesten viel ook onder hun taak.

In de periode '85 - '94 waren onder andere de volgende programmeurs actief voor de omroeporkesten:

AVRO:	Willem Vos
VARA:	Jan Zekveld, André Hebbelink
TROS:	Aukelien van Hoytema, Astrid in 't Veld
KRO:	Gerard Hulshof, Dick van der Meer, Roy Schijff
NCRV:	Paul Hollaar, Janneke Jongewaard
VPRO:	Han Reiziger
EO:	Hans Le Poole
VOO:	Hans Mondt
NOS:	Edu Verhulst, Robert-Jan de Neeve, Robert Nasveld

§ 2.2.7.1 Het tot stand komen van de programmering voor de omroeporkesten.

Voor de programmeur spelen de grootte van de omroep, zijn positie als programmeur daarbinnen en zijn relatie tot de omroeporkesten een rol. De keuze en kosten van solisten en zaal berustten bij de omroep.^a De vergoedingen voor de dirigenten kwamen uit het NOS-budget voor de DUK (afdeling omroeporkesten) en vanaf 1988 uit het geormerkte NOB-budget voor het MCO. Het dirigentenbeleid lag bij de MCO.^b

Bij de keuze van het programma werd rekening gehouden met de zaal. Een half lege zaal was niet alleen slecht voor de inkomsten maar ook voor de publiciteit en van invloed op de prestatie van het orkest.

De planning van het Groot Omroep Koor was van grote invloed op de totale programmering en mogelijkheden van de omroeporkesten. Het koor werd als eerste geprogrammeerd en ingepland. Voor de programmeurs was het een vast gegeven dat circa 20% van de inzetbaarheid van de orkesten naar de koorbegeleiding ging. Elk orkest had circa 38 planningsweken. De drie orkesten samen hadden in totaal 124 te plannen weken per jaar.

De omroepen hadden vaste series en voorkeuren voor de orkesten. Voor de programmering was de programmeur afhankelijk van de volgende factoren:

- intern: budgetten voor programmering, kosten en budget van de productie (zie paragraaf 3.1.1 Financiën),
- omgeving andere omroepen en MCO: de 'vaste' planning, beschikbaarheid van orkest, dirigent, mogelijkheden orkesten
- extern: beschikbaarheid solisten en zaal.

^a De gegevens voor de solistenkeuze ontbreken en zijn niet meegenomen in de programmeringsanalyse, zie ook bijlage hoofdstuk 4 methodologische opmerkingen.

^b Waar het in publicaties over de dirigenten van de omroeporkesten gaat, wordt geschreven dat de dirigenten van de omroeporkesten door de NOS gecontracteerd en betaald werden.

§ 2.2.7.2 Programmeur, componisten en dirigenten

De keuze van componist lag bij de programmeur. De verwachting was dat deze in grote lijn het programmaprofiel volgde bij de selectie van componisten. Omgekeerd was de keuze van componist een indicator voor het artistieke profiel van de omroep.

De dirigenten waren van groot belang voor de artistieke omgeving van de omroeporkesten. De dirigent speelde intern een belangrijke rol in het artistieke selectieproces van de omroepprogrammeur.¹⁵

In het voorwoord van *'Dirigenten, en nog meer dirigenten'*^a schrijft Kees Fens: "Het rijk der dirigenten is een wereldrijk. Het wereldrijk is een gesloten rijk: de dirigenten kennen elkaar; ze kennen ook elkaars zwakte of sterkte. De vertolking is een interpretatie, een persoonlijke, die de grootheid van de componist helemaal intact laat. De componist is groter dan de dirigent, maar de laatste neemt even de macht over. Op de vorm van zijn machtsuitoefening wordt hij beoordeeld".

In de inleiding constateert de Beer: "Orkesten en chef-dirigenten zijn sneller dan vroeger op elkaar uitgekeken. Het 'speciale' is er eerder af. Dirigenten doen minder aan muzikale egoprofilering, en orkesten zijn sterker op elkaar gaan lijken. Lokale klankkarakteristieken zijn niet verdwenen, maar zijn wel in elkaar overgevoeid, door de platenstechniek, door het tourneegevoelen, door de migratie van individuele spelers, door het vliegtuigdirigentendom, en door de alomtegenwoordige praktijk van kort en efficiënt repeteren. Als er een cultuur is die haar portie van de globalisering heeft meegekregen, dan is het een orkestcultuur." "Ze wensen een ijkpunt, een artistiek geweten. Ze willen iemand die 'de klank continueert', of 'aan de klank werkt', of de klank 'teruggeeft' die ze onder een andere chef kwijtraken."^b Clichés over grote dirigenten kloppen bijna altijd. De grote dirigent bestaat bij de gratie van een 'repertoire'.^c Het zijn processen die onder de termen vallen van wilsoverdracht, concentratie en groepsdynamiek. Vroeger heette het macht, maar macht op het podium is een model dat niet meer functioneert. Het is in 1989 uitgestorven, met de dood van Herbert von Karajan.^d

De omroepmusici waren veel meer dan musici uit orkestenbestel gewend aan bijzondere partituren dan hun collega's in het orkestenbestel. Ze werkten met een ander type dirigent, vaak specialisten op het gebied van bijvoorbeeld de eigentijdse muziek of oude muziek.^e De verhouding tussen orkest en dirigent lag gevoelig en luisterde zeer nauw. De omroeporkestcultuur was een andere dan die van de landelijke orkesten. Voor het instuderen van de werken was weinig tijd en vrijwel wekelijks was er een wisseling van dirigent. De omroeporkesten hadden een specialisme in bijzonder werk, flexibiliteit en een artistiek aanpassingsvermogen aan de verschillende dirigenten. Het waren vaak dirigenten die een eigen benadering van de muziek hadden en in staat waren om ingewikkelde partituren snel en helder over te brengen op het orkest. Zelf moesten ze een partituur ook snel kunnen beheersen en doorgronden.

Wijziging in de programmering had ook gevolgen voor de dirigentkeuze. Het management van de orkesten had in het beschikbare budget ten aanzien van de dirigenten een grote beperking. Het was niet alleen zoals Robert Nasveld in het interview opmerkt: "hoe hoger de dirigent in de hiërarchie is hoe moeizamer het wordt om een zich onderscheidend programma te brengen" en "hoe hoger de dirigent in rang is hoe moeilijker het wordt je

^a *'Dirigenten, en nog meer dirigenten'*, Roland de Beer, Meulenhoff / de Volkskrant, 2006.

^b Roland de Beer, pag. 12

^c Roland de Beer, pag. 13

^d Roland de Beer, pag. 16.

^e Ernst Bour of Peter Eötvös, Frans Bruggen, Ton Koopman en Reinbert de Leeuw.

programma te slijten”, maar ook het prijskaartje dat aan ‘het hoger in de hiërarchie staan’ hangt.^a

Het verschil tussen de professionaliteit van de omroepen, opgemerkt in interviews door Edo de Waart en Jan Zekveld, leverde in combinatie met het beschikbare dirigentenbudget spanning op tussen het MCO en de meer ambitieuze programmeurs die het totale programma artistiek naar eigen keuze wilden vormgeven.

Het ging hier om de ‘macht’ en de onderhandelingspositie van de programmeur over de dirigentenkeuze. De formele scheiding tussen wat gefaciliteerd werd en wat tot de eigen artistieke programmavulling behoorde lag in de praktijk minder scherp.^b Het was een gevoelig onderwerp op de scheidslijn van artistieke vormgeving en faciliteren.¹⁶

De programmeurs moesten laveren in het krachtenveld tussen omroep- en muziekbestel. Er bestond een spanningsveld tussen podium- en radio-optreden. De programmeur kreeg te maken met andere voorwaarden en kaders bij concertregistraties.^c

§ 2.2.7.3 Externe factoren

De zaal is van belang voor de PR, de uitstraling van de omroep, geschikt zijn voor opnamen en moet passen bij het te verwachten aantal bezoekers.¹⁷ Een lage zaalbezetting heeft invloed op het publiek maar ook op de klankkleuring, orkest en recensies. Het biedt daarmee geen goede PR.

De zaalprogrammering moet aan de eisen van de radioprogrammering voldoen. Werken kunnen los van elkaar of als integrale concertregistratie worden uitgezonden. Ze moeten wat betreft duur en samenstelling aansluiten op de behoeften van de radio (luisteraar).¹⁸

In de zaal is er een reactie van het publiek en een interactie met de dirigent die daarop anticipeert. Een studio-opname daarentegen is ‘droog en direct’ en daardoor wezenlijk anders dan een zaalregistratie met publiek. Het betekent dat er verschillende tapes worden gemaakt, zonder enige ambiance van publiek met als gevolg een gedestilleerde artistieke interpretatie.

Voor dirigenten, die zich graag laten zien, was een zaalregistratie veel aantrekkelijker dan de anonimiteit van de studio. Voor de omroepen werd het aantrekken van dirigenten en solisten eenvoudiger. De opnamedruk voor het orkest bleef bestaan maar veranderde als gevolg van de ambiance van concertzaal met publiek en door een indirecte opstelling van microfoons. De muziekregie kreeg te maken met een andere klankmenging waarbij de dirigent minder invloed had op het klankresultaat van de opname. Allemaal veranderende aspecten waarmee de programmeur in het programmeren werd geconfronteerd.

In 1985 gingen de radioprogrammeurs zich ten aanzien van de omroeporkesten bezighouden met zaalprogrammering. Het duurde enige seizoenen voordat de radioprogrammeur ook het programmeren in combinatie met de zaal beheerste en de programmering voldeed aan de promotie van de omroep, passend op de radio en in de zaal.¹⁹ De VARA-Matinee was een uitzondering waar al een lange traditie in de programmering van concertregistraties bestond. Het zwaartepunt lag in het Nederlandse muzikleven maar bleef afhankelijk van zowel het omroep- als het muziekbestel.^d

^a Uit interview met R. Nasveld.

^b Het apparaat (orkest, dirigent, muziekregie en opname voorzieningen) wordt gefaciliteerd, het programma (werken en solisten) en de vormgeving zijn aan de omroep.

^c Voorwaarden/kaders als: a. zaal, b. huiskamer, c. orkest, dirigent, d. doelstelling omroep, e. eigen ambities en f. podiumconcurrentie.

^d Cas Smithuijsen, in ‘*De Matinee op de vrije Zaterdag 1961-1993*’, p11.

§ 2.2.8 Profiel omroeporkesten

De omroeporkesten waren facilitair maar hadden in hun bestaan een eigen profiel opgebouwd dat samenhangt met de grootte van de orkesten.²⁰

Het Radio Filharmonisch Orkest was met 85 musici het grootste orkest van de vijf ensembles (buiten de scriptie vallen het Metropolo Orkest en het Groot Omroep Koor). 'Het RFO speelt het weinig uitgevoerd oud en nieuw groot symfonisch repertoire.'^a

De primaire taak van het RKO was de moderne muziekpraktijk.^b Het profiel van het RKO (38 musici) is 'bij uitstek orkestrale kamermuziek van weinig gespeeld oud en nieuw repertoire'.^c Het profiel van het RSO was niet helder en moest na het ontstaan in 1985 uit twee orkesten met zeer verschillende profielen een plek binnen de omroepprogrammering zien te vinden.^d

De programmeurs waren formeel van de MCO afhankelijk met betrekking tot welke orkesten zij tot hun beschikking hadden bij een programmering. Voor het samenstellen was de beschikbaarheid van het orkest passend bij het programma cruciaal. De programmeurs hadden een voorkeur voor orkesten waar het profiel van de omroep en het orkest overlappend waren.²¹

De inzet van de orkestmanager was cruciaal in de ontwikkeling van het profiel en de cultuur van de orkesten. Het orkestmanagement van het RSO was niet sturend in de vorming van het profiel zoals bij de managers van het RFO en RKO. Het profiel hield in dat het RSO alles speelde wat de omroepen verzochten. Het orkest was intern verdeeld. Er had geen samensmelting plaatsgevonden van de twee bloedgroepen en de motivatie was bij een groot deel van de musici gering.²²

Het zwakke profiel kwam na de onderzoeksperiode in 2000 naar voren toen de Raad voor Cultuur kritisch was over het profiel van het Nederlands Radio Symfonie Orkest. In 2004 verwees de Raad in haar advisering naar de commissie-Hierck, die onder meer had geconstateerd dat het raadsadvies over het Nederlands Radio Symfonie Orkest aan het verkeerde adres was gegeven. "Noch het bewuste orkest, noch het MCO waren verantwoordelijk voor het onduidelijk profiel, maar de opdrachtgevers, te weten de omroeporganisaties."²³ In 2005 is het RSO samengevoegd met het Radio Kamer Orkest tot de Radio Kamer Filharmonie (RKF).

§ 2.2.9 Complexiteit artistieke selectieprocessen bij de omroep

De processen bij de totstandkoming van de programmering waren zeer complex. De muzikale plannen van de omroepen werden tot 1994 besproken in de Werkgroep Muziek, waarin alle zendgemachtigden zitting hadden. Drie jaar voor aanvang van een seizoen zouden alle leden hun wensen kenbaar moeten maken. Het Muziekcentrum zat dan met vellen vol losse ideeën waaruit dan een samenhangend seizoen moest worden samengesteld. Het probleem was dat de omroepen vaak niet zover vooruit konden kijken. Als de omroepen niet tijdig aangaven wat ze precies wilden, werd er door het Muziekcentrum een dirigent aangetrokken. Het was dus zaak voor de omroepen ver vooruit te plannen, zodat repertoire en dirigent op elkaar konden worden afgestemd.^e

De artistieke selectie hing nauw samen met de planning van de concertregistraties.

^a Nota: 'Een muziekcentrum in en voor de omroep' (1983), pag. 5, 6, 7.

^b 'Muziekcentrum goede garantie voor muziek binnen de omroep', Jan Vos, Muziek & Dans, nr. 1, januari 1986.

^c Idem b, pag. 6.

^d In het interview met Q kwam de uitspraak van een van de orkestmanagers van het RSO naar voren dat het RSO juist geen profiel had.

^e Jan Vos in Muziek & Dans, 'Hoe functioneren de omroepensembles', 'Geen eigen programmabeleid voor de NOS-koren en -orkesten', nr. 2 februari 1986.

Tot 1990 werd de planning voor de seizoenen te laat als definitief ingepland. Drie seizoenen vooraf werd met de opzet begonnen maar de definitieve vaststelling met orkesten, zalen en solisten kwam circa 6 maanden voor aanvang pas tot stand. “De top-dirigenten en top-solisten zijn voor dat seizoen al bij andere gezelschappen geëngageerd. Vele zalen zijn al volgeboekt, de opties op solisten, dirigenten en zalen zijn al genomen.”^a

De NOS en na 1988 de NOB en MCO wilden graag de planning logistiek op orde brengen maar hadden samen met het omroeporkestmanagement niet de programmatische verantwoordelijkheid voor hetgeen de omroepkoren en -orkesten zouden gaan spelen. “De negen zendgemachtigden die de ether wettelijk vullen, gaven [tot 1989, VS] aan de DUK op wat ze met de omroepensembles van plan waren. Een aantal van de zendgemachtigden heeft daar langdurig en grondig over nagedacht. Een aantal niet en daar zit het probleem.”^b

Het artikel van Jan Vos in Muziek & Dans van februari 1986, ‘*Hoe functioneren de omroepensembles*’, geeft een goed inzicht hoe de planning tot stand kwam en waar de DUK problemen ondervond bij de planning. Daarom volgt een weergave van het artikel, geschreven op het moment dat De NOS-ensembles, de DUK, contracten moest afsluiten met dirigenten voor het seizoen '87 -'88. Als zendgemachtigden voor die periode nog niet wisten welke programma's ze dachten te brengen, was het moeilijk contracten met die specifieke dirigenten af te sluiten die bij een bepaald programma zouden passen. Zendgemachtigden die geen programma hadden samengesteld, werden voor een voldongen feit geplaatst en ingepland. Zij kregen dan een orkest met dirigent als 'faciliteit' ter beschikking gesteld. Bij de invulling van een planning voor een toekomstig seizoen vroeg de DUK de zendgemachtigden hun wensen en plannen kenbaar te maken. Een aantal zaken was als vanzelfsprekend bekend: dirigentencursus of Kondrashin Concours, Workshop Metropole Orkest, Holland Festival, ISCM, incidentele tournees, festivals en dergelijke, evenals zendgemachtigden met series als: VARA Zaterdag Matinee, KRO Zondag Vredenburg Matinee, NCRV Studio Concert Serie met het Radio Kamer Orkest, Promenos en de toen recente Veronica-serie.

Zendgemachtigden zonder plannen vooraf en zonder series waren vanzelfsprekend slechter af. De vaste data werden vergeven. Zij die geen plannen maakten (wilden of konden), kregen hun gefixeerde porties. Elke zendgemachtigde kreeg voor 27 dagen een orkest/koor toebedeeld. Dat wil zeggen, de AVRO bijvoorbeeld kreeg 27 dagen de beschikking over het Radio Filharmonisch Orkest, het Radio Kamer Orkest, het Radio Symfonie Orkest, het Metropole Orkest en het Groot Omroepkoor. Alleen aan datum en dirigent viel niet veel meer te veranderen. “Daar zit de angel van ons artistieke probleem. Een zendgemachtigde krijgt bijvoorbeeld het Radio Filharmonisch Orkest onder leiding van Sergio Comissiona voor week 16 toebedeeld. De zendgemachtigde weet pas op een laat moment wat er gespeeld moet worden.”

“De dirigent zit overigens ook met een probleem: hij is voor een concert bij een bepaald NOS-orkest geëngageerd maar heeft geen idee wat hij over een bepaalde tijd in Hilversum moet gaan doen. Zich grondig voorbereiden kan hij derhalve niet en tot nu toe heeft één dirigent zich teruggetrokken. Een aantal dirigenten weigert zich te laten contracteren en een aantal doet dat onder protest. Hun impresariaten oefenen grote druk op de NOS en de zendgemachtigden uit om op korte termijn met een programma voor de dag te komen.” Gedurende de rit vonden er nog vele verschuivingen plaats voordat het definitieve concert werd gegeven.

“Wij moeten om begrijpelijke redenen 2 à 3 jaar vooruit plannen en dirigenten vastleggen. De radiozendgemachtigden weten niet of ze dan nog bestaan, of er geld is voor klassieke muziek en hoeveel zendtijd zij dan ter beschikking zullen hebben. Ze weten wel, dat er dan

^a Idem a.

^b Idem a.

faciliteiten, zoals opnameteams, orkesten en dergelijke voor hen beschikbaar zijn. De tv weet dat alles op veel kortere termijn. Pas negen maanden voor opnamedatum weet een tv-zendgemachtigde dat er opnamefaciliteiten voor hen zijn gereserveerd en wanneer. Als er dan sporadisch interesse is in een muziekprogramma, dan zijn de orkesten en het koor al aan de radiozendgemachtigden vergeven.”

Alleen een serie was voor de omroep een oplossing. De AVRO-tv (Jonge Mensen op weg naar het Concertpodium) wist dat zij in seizoen'87-'88 een aantal opnamen volgens het beproefde recept wilden hebben. “Uitzenddata en opnamedata zijn nog niet bekend, maar wij, DUK, reserveren de orkesten en dergelijke alvast. Via eventuele ruiling valt het altijd in te passen. Een tv-zendgemachtigde die wacht tot hij zeker weet dat hij opnamefaciliteiten heeft in een bepaald jaar en dan bij de DUK aanklopt, vindt een gesloten (dichtgeplande) deur.” Slechts afspraken binnen de radio- en tv- afdelingen van een bepaalde zendgemachtigde konden daarbij een oplossing bieden. “Als de schijnbaar waterdichte compartimenten tussen radio- en tv- afdelingen blijven bestaan, zullen de tv- kijkers slechts sporadisch van muziek op tv kunnen genieten.”

De planning '88-'89 zal in het volgende seizoen zonder twijfel met dezelfde problemen tot stand komen. De NOS/DUK leeft nu al veertig jaar met deze problemen. De toename van de zendgemachtigden (van 5 naar 9), de toename van de zendtijd voor klassieke muziek, de komst van de tv en de financiële dwangbuis waarin geheel musicerend Nederland is geraakt, maken die problemen overigens niet kleiner.”

De invloed van de orkestenmanager op de programmering was informeel en wisselend, afhankelijk van de persoon. Programmeren voor de omroeporkesten was als een samenspel, het ging met name om het onderscheid tussen het formele en de praktijk. In de praktijk werd gebruik gemaakt van de expertise van de manager zo hij die had. De orkestmanager van het RKO, Ferdinand Vrijma stuurde in veel van de programmavoorstellen van de omroepen en deed zelf ook voorstellen. Hij kon dat goed en heeft zo veel voor het orkest tot stand gebracht. De omroepprogrammeurs, ook Jan Zekveld, namen deze graag over. Naast het RKO management was ook het management van het RFO een echte gesprekspartner.^a

De overstap in 1985 naar de landelijke podia maakte het voor de omroeporkesten eenvoudiger goede dirigenten aan zich te binden. Het maakte nogal een verschil of men een dirigent contracteerde voor een studio-opname of voor een openbaar concert in een (grote) concertzaal.^{24b} Met de overstap kwam er een factor in het krachtenveld bij en werd het spanningsveld van de dirigentenkeuze en de programmasamenstelling zichtbaar. Meningsverschillen over de dirigenten keuzen leidde tot irritatie tussen het MCO en de omroepen. Die irritatie blijkt onder andere uit opmerkingen van Kees Hillen in 'De Matinee op de vrije Zaterdag': “In de keuze van de NOS van chef-dirigenten kozen zij altijd de verkeerde. [...] Als je het aan de NOS overliet, dan kreeg je alleen maar tweederangs figuren.”^c Sergiu Comissiona wilde geen interessante en avontuurlijke programma's doen en als hij het deed was het niet goed. “Elke dirigent moest een bepaald aantal weken per jaar dirigeren en zodoende kregen wij hem ook [...]. Dat gaf altijd problemen, want, wat moest je zo'n man laten doen?”^d

Robert Nasveld gaf in het interview een voorbeeld van de 'macht' van de dirigent toen hij van deze te horen kreeg dat hij het programma had aangepast. “Maar als het puntje bij het paaltje komt zegt hij op een gegeven moment, zelfs al heb je overeenstemming bereikt, 'nee, ik ga gewoon Mozart doen', en dan is je hele programma concept kapot...”

De rol van de chef-dirigent heeft meer zijden. Zo heeft Edo de Waart het RFO op de kaart

^a Uit interview met A. Boeke.

^b Uit het interview met Jan Zekveld.

^c Kees Hillen in 'De Matinee op de vrije Zaterdag', pag. 85 & 86, Marian van der Meer en Heleen Nottrot.

^d Kees Hillen in 'De Matinee op de vrije Zaterdag', pag. 86, Marian van der Meer en Heleen Nottrot.

gezet. Hij gaf zijn visie, dacht mee en bemoeide zich met de programmering.^a

Het MCO creëerde in 1988 voor Edo de Waart de functie van artistiek directeur van het Muziekcentrum. Hij nam nog datzelfde jaar het chef-dirigentschap van het Radio Filharmonisch Orkest op zich.

Hans Zender legde zijn functie van chef-dirigent van het Radio Kamer Orkest in 1990 neer, uit onvrede over het programmeringsbeleid van de omroepen: "Als chef-dirigent moet ik me akkoord verklaren met het Hilversumse systeem en dat kan ik niet."^b

§ 2.2.10 Rubrieken en categorieën

§ 2.2.10.1 'Bij uitstek taken' en 'de taak bij uitstek'

In de discussienota 'Publieke omroep: waarom, wat en hoe?' van het Stimuleringsfonds (1993) werd het 'niet tot het reguliere programma-aanbod behorend[e]' als criterium voor bijzonder gehanteerd in het kader van subsidiëring van aanvragen. Wat voor de omroeporkesten een verbijzondering betekende van 'bijzonder' uitgaande van het gegeven dat zij al bijzonder repertoire uitvoeren. De 'taak bij uitstek' is derhalve dezelfde als het bijzondere repertoire. Het staat tegenover het ijzeren repertoire en tussen beide zit een diffuus overganggebied.

De formulering van de 'bij uitstek taken' zoals genoemd in de statuten van de NOS is gericht op de gezamenlijkheid van de verschillende omroepen. De NOS wordt immers gevormd uit alle omroepen. Hiermee worden de 'bij uitstek taken' bij de NOS gelegd en wordt de programma-autonomie van de omroepen bevestigd. Doordat het ministerie in een notitie de omroeporkesten betreft in het beleid van het orkestenbestel komt deze programma-autonomie als argument naar voren waarom de omroeporkesten geen onderdeel kunnen uitmaken van de artistieke beoordeling door de Raad van Kunst.²⁵

De 'taak bij uitstek' ligt niet bij de omroeporkesten maar bij de omroepen in hun muziekprogrammering. Binnen de omroep wordt de taak van de omroeporkesten omschreven als: "vooral werken worden gespeeld die niet tot het standaardrepertoire behoren." Als verdere uitleg wordt geschreven: 'hedendaagse muziek, werk van Nederlandse componisten en 'niet met gewone middelen' uitvoerbare muziek stonden regelmatig op het programma'²⁶.

De 'taak bij uitstek' voor de omroepen betreft het programmeren van die werken die niet tot het ijzeren repertoire behoren.

Wanneer er in deze thesis gesproken wordt over de 'taak bij uitstek' van de omroeporkesten, wordt in feite de uitvoering van de bovengenoemde programmering van uitzonderlijke werken bedoeld.

Hoewel de term 'taak bij uitstek' een bekend begrip is in de omroepwereld staat onderstaande opsomming van deze 'taak bij uitstek' van de omroeporkesten nergens beschreven. Feitelijk is deze opsomming gedestilleerd uit de vele artikelen, de adviesnota's van de Raad van Cultuur, beleidsstukken van de NOS en interviews die voor dit onderzoek zijn gebruikt.

Hierin zijn 4 typen te onderscheiden:

1. de historische 'taak bij uitstek', zijnde in eerste instantie het spelen met microfoons^c tijdens de rechtstreekse uitzendingen met een aan de radio aangepast programma en na ca. 1950

^a Uit het interview met A. Boeke.

^b Zender in een interview met Sytze Smit. 'Zender breekt met omroep', 'Als gast heb ik een zuiver geweten', Sytze Smit, *Entr'acte* muziekjournaal, oktober 1990.

^c Het spelen met microfoon vereist extra vaardigheden van de musici en de dirigent.

eveneens de studio-opnamen t.b.v. radio-uitzendingen.

2. de in de Omroepwet omschreven 'taak bij uitstek' voor de NOS die doorwerkt in de programmering van de MCO.

3. de toegeëigende taak van de omroepen en later eveneens het MCO om veel bijzonder repertoire uit te voeren dat bij de landelijke orkesten zelden aan de orde komt.^a

4. de verwachting van beleidsmakers dat de omroepen bijzonder en uitzonderlijk werk met de omroeporkesten opnemen dat eveneens niet tot het repertoire van de landelijke orkesten behoort.

De omslag in 1985

Zoals besproken bepaalden de omroepen geheel onafhankelijk de inhoud en vorm van de eigen programma's.²⁷ De doelstellingen van de omroepen vormden daarbij de basis voor de repertoirekeuze.

Het repertoire van de omroeporkesten omvatte sinds 1985 de gecombineerde radio- en podiumprogrammering van de omroepen. Tot die tijd bestonden de werkzaamheden van de orkesten uit studio-opnamen met daarnaast enkele zaalregistraties. Na 1985 werd het werk verlegd van de studio naar de zaal.

Na 1985 speelden daardoor een aantal andere factoren mee in het bepalen van dit repertoire. Allereerst diende de programmering geschikt te zijn voor opname en live uitzendingen. Dit was een markante verbreding van de bestaande 'taak bij uitstek' omdat de omroeporkesten het terrein van het orkestenbestel betraden.²⁸ Verder diende de podiumprogrammering van de omroepen gebruikt te kunnen worden als marketing tool die de achterban en het geïnteresseerde publiek naar de zaal moest trekken.

In de uitgangspunten en doelstellingen voor het MCO was opgenomen dat "het repertoire wordt verbreed en verdiept om het muziekhistorisch werkterrein te verruimen en het gebied van 'het ijzeren repertoire' te verkennen op minder bekend werk"²⁹.

§ 2.2.10.2 Het ijzeren repertoire

Het Contactorgaan van Nederlandse Orkesten (CNO) omschreef het ijzeren repertoire als: "het repertoire tussen circa 1750 en 1915 geschreven en dit zogeheten ijzeren repertoire wordt zo vaak gespeeld, dat het geconditioneerde publiek ook weinig anders meer wil horen".³⁰

Het begrip is tijdgebonden. Pas als een werk zich heeft bewezen, bij het publiek in het gehoor is genesteld, commercieel succesvol en over langere tijd stabiel blijft, kan het tot het ijzeren repertoire gaan behoren. Werken die tot het ijzeren repertoire behoren, kunnen echter ook in de vergetelheid raken als gevolg van veranderingen in de publieke smaak. De term wordt paradoxaal genoeg in het vakjargon ook gebruikt als iets negatiefs maar naar het publiek toe als positief, in de betekenis van goed, verkoopbaar, inhoudelijk te vertrouwen, toegankelijk.³¹

Het ijzeren repertoire is dus feitelijk een subjectief containerbegrip en betreft als zodanig orkestwerken met een museumfunctie als vast onderdeel van het cultureel erfgoed.^b

Het ijzeren repertoire kan worden gevonden in meerdere betekenissen: enkel op basis van componisten (met een schijnbare monopoliepositie binnen de programmeringen) en/of stijlperiode (als gedeeltelijk 18^e- en 19de-eeuwse werken); het vaste repertoire van een orkest; de meer bekende orkestwerken bij het publiek; de meest gespeelde werken; de bij

^a Vanuit de omroep zelf opgelegd en verwoord in de canon voor de klassieke muziek (nr.18), 14-09-2007, www.radio4.nl teneinde hun eigen bestaansrecht te handhaven.

^b In de Jazz worden zulke werken 'standards' genoemd. Echter de term ijzeren repertoire heeft een meer negatieve connotatie, terwijl de Jazz-term 'standard' juist een positieve connotatie heeft.

het publiek meest geliefde werken; de platen- en cd-verkoop; de radio- en internet-verzoeken (de zgn. Classic FM top 1000); niet Nederlands en/of niet 'hedendaags' orkestwerk na circa 1920 en tonale composities.³²

Jacques Boogaart stelt dat het ijzeren repertoire, "heel ongenueanceerd gezegd", vanaf circa 1800 ontstond in het concertleven, een repertoire van veelgespeelde en daardoor klassieke werken. "Een repertoire dat zich maar zeer langzaam heeft uitgebreid, aanvankelijk eerder naar voren dan naar achteren: nieuwe werken en nieuwe componisten werden er eerder in opgenomen dan oudere, enkele uitzonderingen (zoals Palestrina, Bach en Handel) daargelaten." Hij constateert een zeker verschil tussen wat we de canon noemen en het gangbare repertoire: "componisten als Schönberg of Monteverdi behoren wel tot de canon maar uitvoering van hun werk is nog altijd geen routinezaak." Werken tot het ijzeren repertoire verklaren geeft ook een sociaal onderscheid aan in smaak en trend, het creëert een grove scheidslijn tussen 'wij' en 'zij'.³³

Peter de Bruijn schrijft in een recensie dat op enkele uitzonderingen na (zoals sommige stukken van Bartok, Stravinsky en Sjostakovitsj) het ijzeren repertoire van het symfonieorkest stamt uit de 19de eeuw, net als de oprichting van het orkest zelf.³⁴

Eelco de Jong hanteert in zijn scriptie *'Programming in het orkestenbestel 1950–1994'* voor ijzeren repertoire: "een stuk dat de kans 20% of groter heeft dat het geprogrammeerd staat, bij een willekeurig orkest en willekeurig seizoen."

Eindnoten hoofdstuk 2

¹ Historisch waarneembare tendenzen in de programmering van de 'taak bij uitstek' zijn reeds te lezen in het eerder benoemde artikel van Willem Vogt in de AVRO-bode uit 1936. Hierin benoemt hij het probleem van de eigen taak van het Concertgebouworkest die niet overeenstemt met de programmering voor de luistervinken. Vogt komt met het Concertgebouworkest overeen dat er een serie van veertien concerten door het Concertgebouworkest zal worden gegeven die qua duur en samenstelling van het programma ingesteld zijn op de behoeften van de radio-omroep. De AVRO zendt dan (al) uit voor het luistergenot.

² "Consequenties voor de programmering":

De belangrijkste consequenties van het gevoerde beleid zijn dan schematisch weergegeven:

Tijdvak	Belangrijkste kenmerken
Tot 1967	cultuurspreiding/volksopvoeding: bekend repertoire voor veel mensen
1967 – 1983	cultuurspreiding is mislukt: repertoire moet origineler overlap programma's Randstedelijke orkesten moet minder
Na 1983	kwaliteit is troef (orkest moet eigen gezicht krijgen), aanbod Nederlandse muziek moet verbreed worden, de orkesten buiten de provincie krijgen minder formatieplaatsen, programmering gebeurt vanuit een 'spagaat'

³ Oliver Saks schrijft in *Musicophilia* dat de mensen even goed een muziekinstinct hebben als een taalinstinct en evenzeer een muzikale als talige soort zijn. Oliver Sacks, *Musicophilia*, verhalen over muziek en het brein (2007), blz. 9, Meulenhoff, Amsterdam.

Uit neurofysiologisch onderzoek komt naar voren dat muziek en taal alleen voor mensen unieke ritmische en melodische eigenschappen hebben. The Neurosciences Institute: www.nsi.edu, Scientific Report, December 2005.

⁴ "Het antwoord van politiek en bestuur van publieke omroepen in Europa is de klassieke zenders enerzijds op te leggen het bereik te verbeteren, anderzijds ze te dwingen te bezuinigen. Op die manier probeert men de kosten per luisteraar te verlagen en een uitweg te vinden uit deze legitimeringsparadox." *Lelieveldt in 'Focus op Radio' pag. 3.*

⁵ De raad voor Cultuur adviseerde de Minister op basis van het adviesrapport 'Met het oog op de toekomst' van de commissie Hierck (2001), vanuit het historisch perspectief van het orkestbestel en de wijze waarop de omroepen de orkesten inzetten. Het daadwerkelijke probleem was het ontbreken bij de opdrachtgevers van een gemeenschappelijke visie en beleid met betrekking tot de inzet van de omroeporkesten. De tekst geeft een spanning aan. Wat de commissie (vanuit haar expertise) zou willen staat in tegenstelling tot de programmatische autonomie, binnen de wettelijke kaders, van de omroepen als afnemers en eigenaren. Staatssecretaris Van der Ploeg schrijft in zijn commentaar aan de Tweede Kamer: "Gelet op de eigen verantwoordelijkheid van de zendgemachtigden voor de inhoud van hun programma's strekt dit mijns inziens te ver." In artikel 10 van de oude Omroepwet (1982) en artikel 48 van de huidige Mediawet wordt gesteld dat instellingen zelf vorm en inhoud van hun uitzendingen bepalen

Het beeld dat dit advies schetst sluit aan op eerdere stukken, artikelen en studies waarin kritische noten worden geplaatst ten aanzien van het programmabeleid van de omroepen, de omroep politiek, de na-ijlende (politieke) verzuiling en voorstellen om de omroeporkesten in het orkestbestel te betrekken.

In een studie voor het Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties uit 1992 worden aan het (cultureel) functioneren van de omroepen kwalificaties gegeven als: "Er is minder besef dan voorheen dat het belang van een goede culturele programmering verder reikt dan dat van de consumptiefactor"; "De desinteresse in een werkelijk deugdelijke culturele programmering"; "de afwezigheid van een vruchtbare dialoog [en] het ontbreken van een duidelijke visie op de radiopraktijk..." en "De werkelijke manco's van Radio 4 op dit moment zijn het gebrek aan inhoud, artistieke samenhang en aan inspirerende wisselwerking met de muziekpraktijk".

Maar ook wordt geconstateerd: "Volgens het Ministerie van WVC vervullen de omroeporkesten en -koren een bijzondere functie in het Nederlandse bestel. Ook van de zijde van de Raad voor de Kunst wordt een dergelijke relatie onderschreven."

Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, Amsterdam; discussienota 'omroep'

(1993), zie onder andere Publieke omroep: waarom, wat en hoe?, Prof. S.J. Doorman en Radio 4 – Podium of platenspeler, Van Rosmalen en Verhoef.

⁶ De 'maakbaarheid van de maatschappij' speelt ook een rol, het grote publiek moet onderwezen worden in en opgevoed met onbekend en onbegrepen werk.

Beleidsvoorbeelden: Van Doorn (1976) met taakverbreding als beleidsvoornemen: orkesten moeten zich gaan bezig houden met het gehele repertoire; Brinkman wil meer kwaliteit, een artistiek hoogwaardig kunstaanbod en een herstructurering van het symfonisch aanbod; D'Ancona brengt het begrip cultuurspreiding terug; Staatssecretaris Nuis komt met een speciaal budget 'Bijzondere Programmering' en wil een 7%-regeling invoeren; V.d. Ploeg neemt onder andere als vertrekpunt voor beleid de vernieuwing van het orkestrepertoire.

⁷ In een van de sprookjes van '1000 en 1 nacht' steekt een kameel haar gesluierte neus door een opening van de tent en vraagt of ze binnen mag komen.

⁸ 'Een muziekcentrum in en voor de omroep', NOS, mei 1983, pagina 7. In de nota wordt ook de 'natuurlijke spanningsrelatie' tussen de wettelijk verplichte afname en de autonomie van de zendgemachtigden aangehaald.

⁹ In de Mediawet zijn de taken van de NOS vastgelegd in artikel 16. De NOB wordt een N.V. in eigendom van de publieke omroep, de orkesten worden in de Mediawet benoemd onder artikel 28: "De inkomsten die de Stichting Etherreclame verwerft, stelt zij, na aftrek van haar door Onze Minister goedgekeurde uitgaven, ter beschikking van Onze Minister. De afgedragen inkomsten dienen ter bestrijding van de kosten verbonden aan [...] k. vergoedingen aan een door Onze Minister aan te wijzen instelling ten behoeve van het in stand houden en exploiteren van omroeporkesten, omroepkoren en een muziekbibliotheek".

¹⁰ 'Het spook van de omroep', 'Het MCO is een overtuigende legitimatie voor de publieke omroep' Sytze Smit, mei 1995: "De tijden dat negen omroeporganisaties geheel autonoom via Radio 4 buitengewoon ondoelmatig klassieke muziek in de huiskamers brachten, en daarbij met z'n negenen zo inefficiënt mogelijk op de brug van de omroeporkesten stonden, behoren vanaf nu voorgoed tot het verleden." Hans Hierck, de eerste zendercoördinator, zou met een 'hoge mate van zelfstandigheid' leiding gaan geven aan Radio 4. Hierdoor zou radio 4 vanuit een artistieke visie geprogrammeerd kunnen worden.

¹¹ De uitzendtijden als vermeld in 'De programmering van Radio 4', pag. 10, zijn: vanaf 1-12-1985 van 8.00 uur tot 24.00 uur in 1992 van 7.00 uur tot 24.00 uur en op zondag van 8.00 uur tot 24.00 uur. Wanneer de uitzending met 1 uur wordt uitgebreid geeft zij niet aan. De uitzenduren op jaar basis zijn in 1986: 5840 uur en in 1992: 6153 uur. José Zuiver, 'De programmering van Radio 4, profileren of integreren?', Doctoraalscriptie Muziekwetenschap, specialisatie Kunstbeleid en -management, UU, 1992.

In 'Het spook van de omroep (1)' van Sytze Smit uit 1993 is op te maken dat Radio 4 per jaar 6188 uur in de lucht was. Voor de berekening van de uitzendtijd voor de omroeporkesten is uitgegaan van het gemiddelde van 1992 en 1993, hetgeen neerkomt op 6170 uur per jaar.

In 'Zuiver kijk je op de klassieke zender' geeft Carole Muizelaar aan dat 27% van de uitzendtijd op Radio 4 bestaat uit eigen opnamen op. Deze kunnen zowel recent zijn als van eerdere seizoenen of zelfs historische opnamen zijn. Omgerekend: 27% van 6170 is 1666 uur per jaar. Dit komt gemiddeld uit op 4,5 uur per dag waarop eigen opnamen door de omroepen zouden worden uitgezonden. 'Zuiver kijk je op de klassieke zender', Carole Muizelaar, Spreekbuis, september 1992.

¹² Gegevens betreffende de subsidiering van het MCO zijn in verschillende artikelen terug te vinden o.a.: De kunstprogrammering van de landelijke publieke omroep, Brochure, 1995-1996, NOS Gezamenlijke Staf en Diensten, December 1995; Nuijl (te), Jeroen, Broadcast Magazine, Februari 1991, Omroepkoren en Orkesten, MCO-directeur Jansen: 'Goede argumenten heb ik nog niet gehoord', omroeporkesten en -koren onder druk in McKinsey; Omroep, NTB muziekwereld september 1992, Wiso Wissing; Het Spook van de Omroep (1), Entr'Acte april 1993, Sytze Smit; en in de adviezen van de Raad voor de Cultuur en begrotingen van het Ministerie van OCW; Begroting OCW 1991, Artikel

19.02 Vergoeding Beheertaken, Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, 21 800 hoofdstuk XVI, nr. 2, pag. 213 en 214.

¹³ Hieruit kan opgemaakt worden dat voor een (omroep)orkest met een organisatie van 86 werknemers de gemiddelde kosten circa 2,1 miljoen gulden bedroegen (voor 72 musici en 14 formatieplaatsten ondersteuning).

¹⁴ Josée Zuiver, *'De programmering van Radio 4, profileren of integreren?'*, Doctoraalscriptie Muziekwetenschap, specialisatie Kunstbeleid en -management, UU 1992. Zuiver geeft aan gesprekken in 1992 te hebben gevoerd met de volgende 'hoofden van Radio 4' (pag. 12): Willem Vos (AVRO), Hans Le Poole (EO), Louis Houët (KRO), Janneke Jongewaard (NCRV), Carole Muizelaar (NOS), Joop de Vries (TROS), Jan Zekveld (VARA) en Walter Slosse (VPRO).

¹⁵ Ook is er historisch in het orkestenbestel sprake van een traditie en ontwikkeling in de selectieprocessen van composities, zoals beschreven in 'Gelders Orkest 1889-1989' van Henri Lenferink en in het boek 'Dirigenten, en nog meer dirigenten' van Roland de Beer. Vereenvoudigd weergegeven was er eerst de componist die zijn werken programmeerde en was hij ook vaak de dirigent van het orkest. Dan komen er dirigenten, ook als ze zelf componist zijn, die in één programma verschillende componisten programmeren. Vervolgens komt door de specialisatie van de dirigent en professionalisering van de orkestorganisatie de programmering in handen van het management en ontstaat de specialistische positie van artistiek leider bij verdere verdeling van taken binnen de orkestorganisatie.

¹⁶ Opvallend is dat als de VARA-programmeurs zich uitlieten over het dirigentenbeleid van de omroeporkesten zij verwezen naar de NOS. Het dirigentenbeleid (van de NOS) werd door de omroepen bekritiseerd en vooral door de programmeurs van de VARA-Matinee. Terwijl omgekeerd de artistiek directeur en chef-dirigent, Edo de Waart, en andere chef-dirigenten als Hans Zender het omroepbeleid ten aanzien van de omroeporkestprogrammering bekritiseerden. In 'De Matinee op de vrije zaterdag' schrijven Marian v.d. Meer en Heleen Nottrot: "Kees Hillen noemt het werkelijk verschrikkelijk; 'Er was daar veel te weinig internationaal overzicht. Ik weet niet meer precies hoe het zat, maar op een gegeven moment werd daar gezegd: 'Simon Rattle schijnt wel een goede dirigent te zijn, zullen we die eens voor een proefdirectie naar Hilversum laten komen? Dat was dan leuk bedacht, maar wel vijf jaar te laat! En Riccardo Muti, met wie we een schitterend Verdi-requiem hadden, komt echt niet uit zichzelf naar Hilversum. Daar moet iemand achterheen zitten!'"

¹⁷ De periode 85- 94 valt grotendeels voor de digitalisering. De beschikbare techniek had nog een andere infrastructuur nodig, zoals bijvoorbeeld alleen al de bekabeling naar de regiewagen.

¹⁸ Voor de concerten werd bij de aanhang, leden van de omroep gelobbyed. Het idee bestond dat de omroepen, door de zaalprogrammering in de concertzalen, nieuw publiek (omroepleden) en leden zouden aantrekken.

Edo de Waart, artistiek directeur van het MCO en chef-dirigent RFO van 1988 tot 2005, in interview Entr'Acte oktober/november 1989, De dirigent als manager van Jan Rubinstein: "Hoe zou het zijn als je de kunst losmaakt van het ledenwerven? Ik heb eens in de werkgroep muziek gezegd: 'Het kan toch niet wáár zijn dat, omdat een omroep wat nieuwe leden wil werven in Goes, je met z'n allen in een vrachtwagen daar heen gaat om te spelen voor honderd man! Je kunt zo'n orkest toch niet als ledenwervingsapparaat voor de TROS of VARA of wie dan ook gebruiken?' Je hebt nu het krankzinnige patroon dat je twee tot drie weken aan een concertuitvoering van de Götterdämmerung werkt, die je maar tweemaal in de zaal brengt. Dat is al veel, want meestal gaat zoiets één keer."

¹⁹ Robert Nasveld (NOS) zegt in het interview (2009): "Ja, maar het programmeren 'an sich' is langzamerhand bijna een vak geworden, in vergelijking met 20 jaar geleden, toen het ongeveer begon. Er werd gezocht naar originele programmering om publiek naar de zalen te trekken."

Dat de programmering in 1989 omroepbreed nog niet geprofessionaliseerd was en op één lijn zat, is op te maken uit een interview met Edo de Waart: "Maar wat het instituut naar buiten brengt wordt door negen muziekafdelingen bepaald die daar in sommige gevallen absoluut niet voor geschikt zijn. Voor een paar afdelingen is wat ze doen echt een vak, een paar doen het best aardig en weer andere hebben er géén kaas van gegeten. Voor enkele omroepen is het volstrekt onbelangrijk wat de radio met muziek doet, die denken alleen aan hoeveel kijkers een quiz trekt. Dat je zo'n apparaat in handen geeft van negen muziekafdelingen die daar zeer gevarieerd mee bezig zijn is natuurlijk van de wilde

beesten.” (Entr’Acte oktober/november 1989, ‘De dirigent als manager’, *Jan Rubinstein, interview met Edo de Waart.*)

²⁰ In de nota ‘*Een muziekcentrum in en voor de omroep*’ (1983) wordt van de zes bestaande ensembles een omschrijving en profilering gegeven. Bij de start van het experiment muziekcentrum ontstaat door fusie het RSO. Voor de andere ensembles verandert weinig en blijft de profilering uit de nota van kracht:

- Het Radio Filharmonisch Orkest
Het Radio Filharmonisch Orkest is met 85 musici het grootste orkest van de vijf. Het RFO speelt het weinig uitgevoerd oud en nieuw groot symfonisch repertoire. Vooraanstaande dirigenten zijn vast verbonden geweest aan dit orkest: Willem van Otterloo, Bernard Haitink, Jean Fournet en Hans Vonk. Op de lijst van gastdirigenten prijken eveneens illustere namen: Bruno Maderna, Okko Kanu. Als nieuwe chef-dirigent van het orkest werd in 1982 aangesteld de Roemeen Sergiu Comissiona. Het RFO maakt tournees in het buitenland en wordt uitgenodigd voor internationale concertevenementen, ook op het gebied van de hedendaagse muziek.
- Het Radio Kamer Orkest
Het Radio Kamer Orkest (38 musici) is bij uitstek het ensemble voor orkestrale kamermuziek van weinig gespeeld, oud en nieuw repertoire. Uit het orkest is een barokgroep gevormd, die speelt op authentieke instrumenten. Het RKO heeft een groot aandeel in de moderne-muziekweken die periodiek binnen de omroep worden gehouden. Ook treedt het regelmatig in het buitenland op. Bovendien speelde het orkest in belangrijke premières op festivals van hedendaagse muziek, zoals in Donau-Eschingen. Enkele bekende dirigenten die voor het RKO stonden zijn: André Rieu (Sr.), Roberto Benzi en Bruno Maderna. Vaste dirigent is sedert enige jaren Ernest Bour. Voor het barokensemble werd met ingang van het seizoen 1982/1983 Ton Koopman als dirigent aangesteld.
- Het Groot Omroepkoor
Het Groot Omroepkoor (79 vocalisten) is het grootste professionele koor van Nederland. Het geniet alom waardering vanwege zijn hoge artistieke kwaliteit en zijn zeer brede repertoire. Uit het Groot Omroepkoor zijn drie min of meer vaste basisensembles gevormd:
het Omroep Koor (40 vocalisten)
het Klein Omroep Koor (24 vocalisten)
het Omroep Kamer Koor (17 vocalisten)
Daarbinnen en daartussen kunnen tal van kleinere formaties worden gevormd. Alle koorformaties tezamen zijn in staat het gehele vocale repertoire uit te voeren, van alle tijden en in alle stijlen, uiteraard gebonden aan formatiegrenzen. De koren treden meestal op met de NOS-orkesten, maar bijvoorbeeld ook met het Concertgebouworkest, het Residentie Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Chef-dirigent is Kenneth Montgomery, die terzijde wordt gestaan door Robin Gritton en Peter Serpenti.

²¹ Net als Hans Kerkhoff had Hillen bij voorkeur het Omroep Orkest voor vocaal repertoire en het Radio Filharmonisch voor symfonische werken. Het Radio Kamer Orkest werd voornamelijk ingezet voor kamermuziek en symfonisch repertoire in kleine bezetting. ‘De Matinee op de vrije zaterdag 1961-1993’, pag. 85, Marian van der Meer, Heleen Nottrot.

²² Van het RSO management kwam een uitspraak dat het profiel van het orkest was dat ze alles speelden wat de omroepen vroegen. Intern was het RSO water en vuur, zij voelden zich de mindere en spiegelde zich voortdurend aan het RFO. Het RSO had zich kunnen specialiseren als vaudeville orkest, wat reeds bij de fusie speelde. Bij de oprichting vonden veel orkestleden dat ze beter moesten worden dan het RFO met het zelfde repertoire, terwijl anderen dat niet vonden maar meer promenade-orkestrepertoire wilden gaan spelen, hetgeen een splitsing in het orkest gaf. Het was een leemte in de profielen van de omroeporkesten. Het Metropole-orkest had dat repertoire wel eens gedaan maar was daar niet goed in.

²³ Raad voor Cultuur advisering aan De Staatssecretaris van Cultuur en Media, mevrouw mr. M.C. van der Laan betreffende het Muziekcentrum van de Omroep, 22 april 2004, mzk-2004.01204/2.

²⁴ *Uit het interview met Jan Zekveld*: “De gang naar het Amsterdams Concertgebouw was in het belang van de orkesten want ze kwamen anders niet uit de studio’s. Het is voor musici veel beter om voor het publiek te spelen en je kunt interessantere dirigenten vinden, dat je kunt zeggen: uw optreden met het Radio Filharmonisch orkest of het Radio Kamer Orkest is niet zo in de studio maar dat is in het Amsterdams Concertgebouw, dat is een wereldlocatie.”

²⁵ Paul Beugels, lid van Raad van Beheer NOS belast met de orkesten, schrijft in de brief van 22 september 1981 aan de Minister van Cultuur: “Wellicht ten overvloede wijzen wij U erop, dat de door U beoogde artistieke beoordeling door de Raad van Kunst niet kan gelden voor de orkesten en het koor van de NOS, gezien de meer genoemde programma-autonomie van de zendgemachtigden”. De Raad van beheer reageert op de notitie ‘Het orkestenbestel, de subsidiëring van de professionele symfonie-orkesten als onderdeel van het muziekbeleid van de rijksoverheid’.

²⁶ *In de introductie van canon 18 Radio-ensembles op de website Radio 4 staat*: “Hoeders van bijzonder orkest- en koorrepertoire. Sinds het ontstaan – kort na de Tweede Wereldoorlog – lagen de omroeporkesten en het Groot Omroepkoor al onder vuur. Er zou te weinig gebruik van worden gemaakt en ze zouden teveel in het vaarwater van de andere orkesten zitten. Ondanks veel gekrakeel en een aantal dramatische fusies bleven de orkesten doen waar ze goed in zijn: veel bijzonder repertoire uitvoeren dat bij de andere orkesten zelden aan de orde komt.”
[http:// www.radio4.nl/ page/ artikel/ 1401](http://www.radio4.nl/page/artikel/1401) (d.d. 6-7-2010)

²⁷ De nota ‘Een muziekcentrum in en voor de omroep’ (1983), pag. 8, ‘b. repertoirekeuze’:
“De zendgemachtigden bepalen geheel onafhankelijk inhoud en vorm van de eigen programma’s. Dit geldt ook voor de muzikale onderdelen ervan. Derhalve kiezen zij hun eigen repertoire, dat in beginsel alle perioden, stijlen en bezettingen kan omvatten, uiteraard binnen de grenzen van de beschikbare ensembles en musici. De eigen verantwoordelijkheid en de daaruit voortvloeiende eigen keuze komen dan ook het scherpst tot hun recht bij het inzetten van de omroepensembles. Deze zijn immers minder afhankelijk van muzikale tradities en publieke voorkeuren dan andere symfonie-orkesten. Zij kunnen gericht repertoire uitvoeren, eigen muzikale voorkeuren tot gelding brengen en vooral weinig gespeeld en nieuw repertoire tot klinken brengen. Daardoor vervullen zij in menig opzicht een voorttrekkersrol in het muziekleven: onbekende (werken van) componisten, eigentijds repertoire, Nederlands repertoire, repertoire voor uitzonderlijke bezettingen, eerste uitvoeringen komen aan bod dan in de muziekpraktijk van ensembles buiten de omroep mogelijk is.”

²⁸ Programmering omroep/orkestenbestel

Componist en werk verhouden zich programmatisch en organisatorisch niet tot het omroeporkest als bij de landelijke orkesten. Daar maakt de programmeur, artistieke selecties op basis van de traditie, het profiel en mogelijkheden van het orkest in samenspel met de (chef-)dirigent. Hier speelt de keuze van componist en werken als versterking van de artistieke en culturele status van het ensemble. Het gaat om een selectie van kunstwerken die hun waarde en status hebben opgebouwd en/of voldoen aan de criteria voor het orkest. Het orkest moet als team van uitvoerende kunstenaars kunnen excelleren in hun vertolking.

De artistieke selectie van de omroepen wordt los van omroeporkesten gemaakt waarbij de bezetting in het orkest vaak volgend is op de selectie, evenals de keuze voor de dirigent. Het artistieke niveau van de selectie staat los en tegenover het artistieke niveau van de orkesten. De omroeporkesten maken zelf geen artistieke selecties en afhankelijk van de manager werd de keuze van de omroep bijgestuurd. De invloed op de artistieke selectie lijkt in de onderzoeksperiode wel toe te nemen. Het aanstellen van een artistiek directeur, de (openlijke) discussie in de machtsstrijd over meer artistieke autonomie en de verzelfstandiging zijn daar de resultanten van.

Hier is een verschuiving te zien in de organisatie en (gewenste) cultuur bij de MCO naar het orkestenbestel. Deze verschuiving kon uitgroeien onder invloed van de optredens op de concertpodia. De uitspraken van Jan Zekveld in het interview zijn daar duidelijk over: “Ik heb gezegd dat de omroepen niet geëquipeerd zijn en niet gekwalificeerd zijn om dat Muziekcentrum van de omroep als kunstinstelling te runnen, dat kunnen ze niet”; ‘Ik heb me altijd sterk gemaakt dat het MCO een zelfstandige kunstinstelling werd, [...] met een uitvoerend apparaat en een artistieke leiding en die zijn programma’s afzette naar de omroep....”

²⁹ Nota 'Een muziekcentrum in en voor de omroep', 1983, blz. 25: "Voor de omroepensembles bestaat daarentegen een grotere vrijheid in het kiezen van afwijkend en voor het publiek ongewoon en nieuw repertoire. Zij hebben de mogelijkheid om zowel in de breedte als in de diepte het muziekhistorisch werkterrein te verruilen maar ook om het zogenaamde "ijzeren repertoire"-gebied te verkennen op minder veelvuldig uitgevoerd werk. De omroepensembles kunnen zo een voortrekkersfunctie vervullen die voor de ontwikkeling en vernieuwing van onze muziekcultuur van grote betekenis moet worden geacht."

³⁰ Klankbord Jubileumuitgave (1979) Vereniging CNO, Amsterdam, artikel Pieter van den Bos, 'De Nederlandse Orkesten en hun bestel: Een aanzienlijk corps muzikanten' en Rutger Schoute, 'De omroeporkesten' ; Van Mozart naar Ketelby is wat lastig.

³¹ De leuzen van AVRO Klassiek: 'Het beste van het beste', 'Het IJzeren Klassieke Repertoire', 'Aangename klassieke muziek voert de boventoon'. Bij de Koningin Elisabethwedstrijd is de 'keuzelijst van het ijzeren repertoire van de vioolconcerti' voor deelname het uitgangspunt terwijl bij het zangconcours Stichting Nederlandse Vocalisten Presentatie wordt verzocht zo min mogelijk aria's te vermelden uit het ijzeren repertoire. De SNVP streeft naar repertoirevernieuwing.

³² Wanneer wordt aangegeven dat de programmering verandert of bewust wordt verbreed, bijvoorbeeld door componisten met een monopoliepositie te beperken, dan wordt ruimere aandacht gegeven aan hedendaags werk en aan Nederlandse componisten.

³³ Geciteerde tekst uit: *'Debat over de toekomst van de muzikwetenschappen, Een serie open debatten over de stand van zaken en mogelijke toekomstscenario's voor de muzikwetenschappen in Nederland en België'*. Georganiseerd door de leerstoelgroep muzikwetenschap en i.h.k.v. het NWO-programma Grondslagen van de Geesteswetenschappen, bijdrage van Jacques Boogaart, 1.12.2007, <http://www.hum.uva.nl/mmm/debat>.

³⁴ Boekrecensie NRC: Vrijdag 25 januari 2008 door Peter de Bruijn, NRC, over: Alex Ross: 'The Rest is Noise. Listening to the Twentieth Century. Farrar, Straus and Giroux'. "Voor zover de smaak van het publiek nu breder is dan vijftig jaar geleden, is dat te danken aan de herwaardering van de 'oude' muziek, onder invloed van barokspecialisten als Nicolaus Harnoncourt, en veel minder aan de nieuwe. De kloof tussen moderne en eigentijdse muziek en het publiek is breder en dieper dan bij andere kunsten."

Hoofdstuk 3 Repertoire bij de Omroep Orkesten

Dit hoofdstuk gaat in op de bepalende invloed van de omroepen op het repertoire van de omroeporkesten en in hoeverre dit repertoire voldoet aan de omroeprofielen. Dit in tegenstelling tot landelijke orkesten die zelf hun repertoire bepalen.

§ 3.1 Repertoirelijsten MCO

De centrale vraag of de programmering aansluit op het profiel van de omroepen wordt aan de hand van verschillende tabellen op basis van de database beantwoord. Ook wordt inzichtelijk gemaakt hoe de programmering is opgebouwd in titels en programma's evenals de rol van de omroepen ten aanzien van de programmering bij de verschillende orkesten, de 'taak bij uitstek', de geprogrammeerde Nederlandse componisten, cd-opnamen en invloed van de Groot Omroep Koor (GOK) programmering.

De tabellen zijn gebaseerd op de database van de speellijst van het MCO met 1400 programma's bestaande uit 4106 titels.

De repertoire-uitdraai van het Radio Filharmonisch Orkest (RFO), Radio Symfonie Orkest (RSO) en Radio Kamer Orkest (RKO) komt uit het OPAS systeem van de MCO. De uitdraai beslaat de periode augustus 1985 t/m juli 1994 en is een alfabetische lijst op componist, opgenomen werk, bezetting, orkest, dirigent, datum, et cetera.^a

Deze eindregistratie is gericht op de vastlegging van gegevens voor de rechten (auteursrecht, Buma), eigendom van de opnamen en betalingen (bruikleen/huur muziek) en tijdsplanning van opname en toedeling aan de omroep. Deze registratie markeert het moment dat het werk openbaar wordt gemaakt.^b

De repertoirelijst van de orkesten bevat 4106 opgenomen items.¹ Bij circa 8,5% van de geregistreerde opnamen staat een 2^e omroep, een samenwerkingsverband of tournee vermeld. Bij de dirigentencursus komt het voor dat twee omroepen op dezelfde weekdag worden vermeld, afwisselend in volgorde. De redenen hiervoor zijn niet duidelijk en kunnen meervoudig zijn: het zou om een coproductie kunnen gaan, een 'overname' van de opnamen, het 'vrij' maken van opnametijd door het toerekenen van de opname aan twee omroepen of een correctie op de verdeelsleutel.

De problematiek in de registratie is besproken in hoofdstuk 2 en bijlage hoofdstuk 3 (methodologische opmerkingen).

Seizoensplanning

Per orkest werd (circa één jaar) voorafgaand aan het seizoen voor het orkestmanagement door het 'planburo' een 'voorlopig definitieve' planning gemaakt in de vorm van een draaiboek.^c Meer gedetailleerde gegevens zoals in de seizoenplanning, ontbreken in het repertoireoverzicht.

De seizoenplanning '95-'96 van het RKO bevat 36 planningsweken met 50 opnamen/concerten waarvan één 'eigen' tourneeweek met 4 concerten. Bij de tournee, voorafgegaan door een concertregistratie door de TROS, staan geen opnamen vermeld. Zonder de tourneeconcerten staan 46 concertregistraties gepland waarvan er 9 verdubbelingen zijn van concerten met gelijke of grotendeels gelijke programma's. De verdubbeling van het concert

^a Zie bijlage Hoofdstuk 3 - B: Voorbeeld uit origineel MCO repertoire.

^b Openbaarmaking als omschreven in de Auteurswet artikel 12.

^c Zie bijlage Hoofdstuk 3 - A: Voorbeelden uit planning RKO 95-96 en Repertoirelijsten MCO en methodologie. De gebruikte planningsuitdraai van het RKO over seizoenen 95-96 is van 23 november 1995 en afkomstig van het 'planburo'.

vindt in één weekend plaats voor twee omroepen in verschillende concertzalen.² Het geeft een goed beeld van de planning bij de orkesten over de onderzoeksperiode en tevens het dubbele karakter waarmee wordt gewerkt. Opvallend is dat bij alle dubbelplanningen de AVRO (6x) en de TROS (6x) betrokken zijn.³ Deze planningswijze is niet goed terug te vinden in de repertoirelijsten maar het geeft wel een beter beeld bij het aantal dubbel geprogrammeerde titels dan in de tabellen die in de volgende paragrafen aan de orde komen.

§ 3.2 Omroep en programmering

Componisten en werken over 9 seizoenen

Over negen seizoenen verspreid zijn van 572 componisten 2471 werken of gedeelten daaruit geregistreerd, opnamen door de het RFO, RSO of RKO.

Van de 2471 werken is 68% (1681 titels) eenmalig opgenomen. Gemiddeld werden per seizoen 121 titels voor de omroepen dubbel opgenomen. Over een periode van 38 planningsweken is dat gemiddeld 3 titels per week die twee maal te beluisteren waren op de radio of te zien op de televisie.⁴

Opnamedoublures per orkest en per seizoen

Het grootste deel van de 20 opnamedoublures per orkest in één seizoen bestaat uit concertregistraties binnen één planningsperiode. Hieronder vallen met 100 titels de tournees en met 57 titels de dirigentenconcoursen en verder vaste programmaonderdelen zoals Holland Festival (HF), Nederlandse Muziekdagen (vanaf 1989) en tv- opnamen zoals 'Jonge Mensen op weg naar het concertpodium'.^{5d}

Dubbel geprogrammeerde titels

Van het totaal van 4101 werken is 40% (1640 titels) dubbel geprogrammeerd bij de verschillende omroepen. Het aantal dubbel opgenomen titels binnen de eigen programmering is 546 (13% van 4101).

Als conclusie kan worden gesteld dat de programmering over negen seizoenen is gebaseerd op circa 2140 composities, aangezien van de 4100 werken circa 1850 werken of delen dubbel geprogrammeerd zijn.

De programmering voor het RKO vraagt, als kamerorkest, andersoortige composities. Daarom zou er een verdere onderverdeling kunnen worden gemaakt. Dit levert echter alleen maar meer cijfermateriaal op zonder toevoeging van verdere transparantie.

§ 3.2.1 GOK

Buiten het kader van de scriptie valt het Groot Omroep Koor (GOK). Het koor is geliefd in de programmeringen van de omroepen en sterk verbonden met de orkesten in het muziekcentrum. Zoals eerder beschreven gaat de programmering van het GOK vooraf aan die van de orkesten en is op deze manier van invloed op de orkestprogrammering van de omroepen.⁶ Het GOK is wel nadrukkelijk aanwezig doordat de programmering van het GOK volledig samenvalt met die van de orkesten. Het GOK is in totaal bij 239 opnamen geprogrammeerd, met 334 werken waarvan 328 samen (98%) met orkest.

^d Er staan in de registratie geen programmatitels van radio of televisie van de omroepen vermeld zoals 'Jonge mensen op weg naar het concertpodium' of de VARA matinee op de vrije zaterdag en de KRO zondagmatinee.

Inzet orkesten bij GOK seizoenen '85-'86 t/m '93-'94									
	AVRO	KRO	NCRV	NOS	TROS	VARA	VOO	VPRO	totaal
RFO	7	18	4	11	9	33	5	0	87
RKO	3	6	12	6	7	6	5	3	48
RSO	7	29	8	7	14	17	6	2	90
Subtotaal	17	53	24	24	30	56	16	5	225
	EO	NOB	MCO						
RFO	0	3	3						6
RKO	1	0	0						1
RSO	0	0	0						0
Subtotaal	1	3	3						7
Totaal									232

Tabel 0-1 inzet GOK (zonder: STER, IKON, TELEAC en 'leeg')

De KRO en de VARA met respectievelijk 53 en 56 programma's hebben het grootste aandeel in de GOK programmering. Dit is grotendeels toe te schrijven aan de programma's van Dick van der Meer (KRO)^e en Jan Zekveld (VARA).^f

^e Met een populair operaprogramma en zondagmatineeconcerten in Vredenburg.

^f Met de 'Matinee op de vrije zaterdag'.

§ 3.3. Componisten en per omroep

Het aantal componisten van wie 9 of meer titels zijn geprogrammeerd door de omroepen over 9 seizoenen is 75. Dit is aanzienlijk lager dan het aantal van 499 componisten van wie 1 tot 9 titels zijn opgenomen.⁷

Boven aan de lijst van meest opgenomen componisten staat Mozart met 385 titels.⁸ In onderstaande lijst van 38 meest geprogrammeerde componisten staan 24 componisten uit de ijzeren-repertoireperiode, 2 barokcomponisten en 14 componisten uit de 20^e eeuw. Binnen de laatste groep is opvallend dat van Igor Stravinsky 95 titels zijn opgenomen.

Meest geprogrammeerde componisten, met 21 of meer opgenomen titels:

	COMPONIST	Totaal		COMPONIST	Totaal
1	Mozart, Wolfgang Am.	385	20	Berlioz, Hector	49
2	Beethoven, Ludwig von	141	21	Debussy, Claude	46
3	Haydn, Joseph	119	22	Schönberg, Arnold	40
4	Verdi, Giuseppe	98	23	Rachmaninoff, Sergej	39
5	Stravinsky, Igor	95	24	Saint - Saëns, Camille	38
6	Strauss, Richard	89	25	Weber, Carl M. von	36
7	Tchaikovsky, Pjotr	87	26	Liszt, Franz	34
8	Schubert, Franz	86	27	Prokofiev, Serge	33
9	Brahms, Johannes	77	28	Schumann, Robert	33
10	Mendelssohn, Felix	77	29	Bartók, Bela	31
11	Mahler, Gustav	62	30	Barber, Samuel	30
12	Puccini, Giacomo	62	31	Britten, Benjamin	30
13	Rossini, Gioacchino	58	32	Webern, Anton	29
14	Shostakovich, Dmitri	58	33	Bizet, George	28
15	Dvořák, Antonin	54	34	Donizetti, Gaetano	28
16	Ravel, Maurice	52	35	Strauss, Johann Jr.	24
17	Sibelius, Jean	51	36	Poulenc, Francis	23
18	Wagner, Richard	50	37	Handel, Georg Fr.	22
19	Bach, Johann Seb.	49	38	Bruckner, Anton	21

Van de groep van wie minder dan 10 werken zijn geprogrammeerd in negen seizoenen heeft de NOS het hoogste aantal componisten (171 = 62%) van wie één werk is opgenomen. De NOS heeft in totaal van 275 componisten 578 werken geprogrammeerd.⁹

Een verfijning van de bovenstaande lijst is mogelijk via een verdeling per omroep. In onderstaande lijsten per omroep staan de meest geprogrammeerde componisten over negen seizoenen. Het vermelde percentage is het aandeel van de componist in de programmering van de omroep gevolgd door het aantal opgenomen titels van de componist.

De onderin de lijsten vermelde clusters 1 en 2 zijn de componisten die een- of tweemaal zijn geprogrammeerd bij de betreffende omroep. Het percentage geeft de verhouding tussen de veel geprogrammeerde componisten en de componisten die respectievelijk 1 en 2 maal per omroep zijn geprogrammeerd.

AVRO			NOS			TROS		
Mozart, Wolfgang Am.	9,6%	66	Mozart, Wolfgang Am.	4,7%	27	Mozart, Wolfgang Am.	8,1%	51
Verdi, Giuseppe	4,6%	32	Liszt, Franz	2,9%	17	Verdi, Giuseppe	6,5%	41
Puccini, Giacomo	3,3%	23	Schönberg, Arnold	2,4%	14	Bach, Johann Seb.	4,6%	29
Rossini, Gioacchino	3,3%	23	Stravinsky, Igor	2,4%	14	Mendelssohn, Felix	4,3%	27
Tchaikovsky, Pjotr	3,0%	21	Beethoven, Ludwig von	1,7%	10	Puccini, Giacomo	4,3%	27
Haydn, Joseph	2,5%	17	Andriessen, Hendrik	1,6%	9	Beethoven, Ludwig von	4,1%	26
Beethoven, Ludwig v.	2,2%	15	Leeuw, Ton de	1,4%	8	Schubert, Franz	3,5%	22
Donizetti, Gaetano	2,0%	14	Mahler, Gustav	1,4%	8	Haydn, Joseph	2,8%	18
Sibelius, Jean	2,0%	14	Strauss, Richard	1,4%	8	Mahler, Gustav	2,2%	14
Brahms, Johannes	1,9%	13	Haydn, Joseph	1,2%	7	Brahms, Johannes	2,1%	13
Saint-Saëns, Camille	1,9%	13	Huber, Klaus	1,2%	7	Debussy, Claude	1,9%	12
Dvorák, Antonin	1,7%	12	Strauss, Johann Jr.	1,2%	7	Rachmaninoff, Sergej	1,9%	12
Mendelssohn, Felix	1,7%	12	Tchaikovsky, Pjotr	1,2%	7	Handel, Georg Fr.	1,7%	11
Debussy, Claude	1,6%	11	Brahms, Johannes	1,0%	6	Rossini, Gioacchino	1,7%	11
Schubert, Franz	1,6%	11	Harrison, Lou	1,0%	6	Berlioz, Hector	1,6%	10
Stravinsky, Igor	1,6%	11	Nono, Luigi	1,0%	6	Stravinsky, Igor	1,6%	10
Bizet, George	1,3%	9	Verhulst, Johannes	1,0%	6	Bizet, George	1,4%	9
Bruch, Max	1,3%	9	Berlioz, Hector	0,9%	5	Poulenc, Francis	1,4%	9
Ravel, Maurice	1,3%	9	Bosmans, Henriette	0,9%	5	Shostakovich, Dmitri	1,4%	9
Weber, Carl M. von	1,3%	9	Henkemans, Hans	0,9%	5	Sibelius, Jean	1,4%	9
Webern, Anton	1,3%	9	Milhaud, Darius	0,9%	5	Tchaikovsky, Pjotr	1,4%	9
Barber, Samuel	1,2%	8	Sibelius, Jean	0,9%	5	Weber, Carl M. von	1,4%	9
Rachmaninoff, Sergej	1,2%	8	Zemlinsky, Alexander	0,9%	5	Dvorák, Antonin	1,3%	8
Bach, Johann Seb.	1,0%	7	Adams, John	0,7%	4	Ravel, Maurice	1,3%	8
Strauss, Richard	1,0%	7	Baaren, Kees van	0,7%	4	Strauss, Richard	1,3%	8
Handel, Georg Fr.	0,9%	6	Barber, Samuel	0,7%	4	Donizetti, Gaetano	1,1%	7
cluster 1 (100 titels)	14,5%	1	cluster 1 (171 titels)	29,6%	1	cluster 1 (62 titels)	9,8%	1
cluster 2 (72 titels)	10,4%	2	cluster 2 (92 titels)	15,9%	2	cluster 2 (66 titels)	10,4%	2

Tabel 0-2 componisten per omroep (AVRO, NOS, TROS)

VARA			VPRO			KRO		
Mozart, Wolfgang Am.	8,2%	39	Mozart, Wolfgang Am.	25,0%	59	Mozart, Wolfgang Am.	5,3%	12
Stravinsky, Igor	6,5%	31	Bernstein, Leonard	2,1%	5	Rossini, Gioacchino	5,3%	12
Strauss, Richard	3,8%	18	Haydn, Joseph	2,1%	5	Canteloube, Marie J.	4,8%	11
Wagner, Richard	3,8%	18	Beethoven, Ludwig v.	1,7%	4	Grieg, Edward	4,4%	10
Shostakovich, Dmitri	3,4%	16	Harlap, Aharon	1,7%	4	Berlioz, Hector	3,5%	8
Schubert, Franz	2,7%	13	Ligeti Gyorgy	1,7%	4	Bellini, Vincenzo	3,1%	7
Tchaikovsky, Pjotr	2,5%	12	Schat, Peter	1,7%	4	Falla, Manuel de	3,1%	7
Verdi, Giuseppe	2,5%	12	Brahms, Johannes	1,3%	3	Respighi, Ottorino	2,6%	6

VARA			VPRO			KRO		
Schönberg, Arnold	2,3%	11	Copland, Aaron	1,3%	3	Haydn, Joseph	2,2%	5
Mahler, Gustav	1,9%	9	Debussy, Claude	1,3%	3	Messiaen, Olivier	2,2%	5
Ravel, Maurice	1,9%	9	Scelsi, Giacinto	1,3%	3	Ravel, Maurice	2,2%	5
Sullivan, Arthur	1,9%	9	Shostakovich, Dmitri	1,3%	3	Verdi, Giuseppe	2,2%	5
Beethoven, Ludwig von	1,7%	8	Vries, Klaas de	1,3%	3	Britten, Benjamin	1,8%	4
Brahms, Johannes	1,7%	8	Andriessen, Hendrik	0,8%	2	Debussy, Claude	1,8%	4
Gounod, Charles	1,7%	8	Andriessen, Louis	0,8%	2	Poulenc, Francis	1,8%	4
Prokofiev, Serge	1,7%	8	Bach, Johann Chr	0,8%	2	Schumann, Robert	1,8%	4
Debussy, Claude	1,5%	7	Bartók, Bela	0,8%	2	Barber, Samuel	1,3%	3
Mendelssohn, Felix	1,5%	7	Berio, Luciano	0,8%	2	Boulangier, Lili	1,3%	3
Messiaen, Olivier	1,5%	7	Bon, Maarten	0,8%	2	Franck, César	1,3%	3
Berlioz, Hector	1,3%	6	Bon, Willem Fr.	0,8%	2	Gounod, Charles	1,3%	3
Glinka, Mikhail	1,3%	6	Cage, John	0,8%	2	Martín, Bohuslav	1,3%	3
Moussorsky, Modest	1,3%	6	Carter, Elliott	0,8%	2	Mehul, Etienne	1,3%	3
Rimsky-Korsakov, N	1,3%	6	Eisma, Wil	0,8%	2	Puccini, Giacomo	1,3%	3
Berio, Luciano	1,1%	5	Hanson, Howard	0,8%	2	Shostakovich, Dmitri	1,3%	3
Boulez, Pierre	1,1%	5	Henze, Hans W.	0,8%	2	Strauss, Richard	1,3%	3
Chapi, Ruperto	1,1%	5	Hidalgo, Manuel	0,8%	2	Tchaikovsky, Pjotr	1,3%	3
cluster 1 (63 titels)	13,3%	1	cluster 1 (85 titels)	36,0%	1	cluster 1 (42 titels)	18,5%	1
cluster 2 (40 titels)	8,4%	2	cluster 2 (48 titels)	20,3%	2	cluster 2 (40 titels)	17,6%	2

Tabel 0-3 componisten per omroep (VARA, VPRO, KRO)

VOO			NCRV			EO		
Beethoven, Ludwig von	7,9%	44	Mozart, Wolfgang Am.	16,8%	73	Honegger, Arthur	6,3%	5
Mozart, Wolfgang Am.	7,1%	40	Haydn, Joseph	8,5%	37	Tchaikovsky, Piotr	6,3%	5
Tchaikovsky, Piotr	3,9%	22	Mendelssohn, Felix	3,0%	13	Beethoven, Ludwig von	5,0%	4
Haydn, Joseph	3,6%	20	Sibelius, Jean	2,8%	12	Dvorák, Antonin	5,0%	4
Brahms, Johannes	3,2%	18	Stravinsky, Igor	2,8%	12	Mozart, Wolfgang Am.	5,0%	4
Dvorák, Antonin	3,2%	18	Beethoven, Ludwig von	2,5%	11	Ravel, Maurice	5,0%	4
Schubert, Franz	3,2%	18	Schubert, Franz	2,5%	11	Schubert, Franz	5,0%	4
Strauss, Richard	2,5%	14	Britten, Benjamin	2,3%	10	Verhulst, Johannes	5,0%	4
Smetana, Bedrich	2,0%	11	Brahms, Johannes	1,8%	8	Dukas, Paul	3,8%	3
Stravinsky, Igor	2,0%	11	Bruckner, Anton	1,8%	8	Franck, César	3,8%	3
Berlioz, Hector	1,8%	10	Faure, Gabriel	1,4%	6	Handel, Georg Fr.	3,8%	3
Bartók, Bela	1,6%	9	Mahler, Gustav	1,4%	6	Strauss, Richard	3,8%	3
Mendelssohn, Felix	1,6%	9	Shostakovich, Dmitri	1,4%	6	Taneyev, Sergey	3,8%	3
Saint-Saëns, Camille	1,6%	9	Wilms, Johan W.	1,4%	6	Esser, Bert	2,5%	2
Schumann, Robert	1,6%	9	Tchaikovsky, Pjotr	1,1%	5	Jonghe, Marcel de	2,5%	2
Puccini, Giacomo	1,4%	8	Vieuxtemps, Henri	1,1%	5	Sibelius, Jean	2,5%	2

VOO			NCRV			EO		
Rachmaninoff, Sergej	1,4%	8	Weber, Carl M. von	1,1%	5	Stephan, Rudy	2,5%	2
Bach, Johann Seb.	1,3%	7	Barber, Samuel	0,9%	4	Verby, Theo	2,5%	2
Bizet, George	1,3%	7	Bartók, Bela	0,9%	4	Wieniawski, Henryk	2,5%	2
Ravel, Maurice	1,3%	7	Berlioz, Hector	0,9%	4	Barber, Samuel	1,3%	1
Rossini, Gioacchino	1,3%	7	Dvorák, Antonin	0,9%	4	Bartók, Bela	1,3%	1
Faure, Gabriel	1,1%	6	Elgar, Edward	0,9%	4	Brahms, Johannes	1,3%	1
Glazunov, Alexander	1,1%	6	Franck, César	0,9%	4	Britten, Benjamin	1,3%	1
Mahler, Gustav	1,1%	6	Liszt, Franz	0,9%	4	Elgar, Edward	1,3%	1
Moussorsky, Modest	1,1%	6	Prokofiev, Serge	0,9%	4	Grieg, Edward	1,3%	1
Weber, Carl M. von	1,1%	6	Strauss, Johann Jr.	0,9%	4	Haydn, Joseph	1,3%	1
cluster 1 (80 titels)	14,3%	1	cluster 1 (78 titels)	17,9%	1	cluster 1 (19 titels)	23,8%	1
cluster 2 (48 titels)	8,6%	2	cluster 2 (44 titels)	10,1%	2	cluster 2 (12 titels)	15,0%	2

Tabel 0-4 componisten per omroep (VOO, NCRV, EO)

De percentages van de meest geprogrammeerde componisten per omroep zijn niet gecorrigeerd op doublures.⁹ Het is het percentage uit de registratie van de aantallen door de orkesten 'openbaar' gespeelde titels.^h Doublures die het aantal en percentage van concertuitvoeringen doorkruisen en beïnvloeden zijn onder andere cd-opnamen, concoursbegeleidingen met televisieopnamen van repetitiedagen en tournees waarbij elke vastgelegde, of in een concert geprogrammeerde, titel als uitvoering is geregistreerd.

De omroepen zijn autonoom in hun programmering en de totaalijst geeft een omroepbreed beeld. Onderlinge afstemming tussen de muziekafdelingen was tot aan de invoering van de nieuwe mediawet in 1995 nog in ontwikkeling.¹⁰

Een componist die hoog staat op de omroepbrede lijst kan bij de verschillende omroepen laag of niet op de omroepijst voorkomen. Zo komt omroepbreed Hendrik Andriessen 20 maal voor maar niet bij de KRO, eenmaal bij de VARA en VOO, en 9 maal bij de NOS.

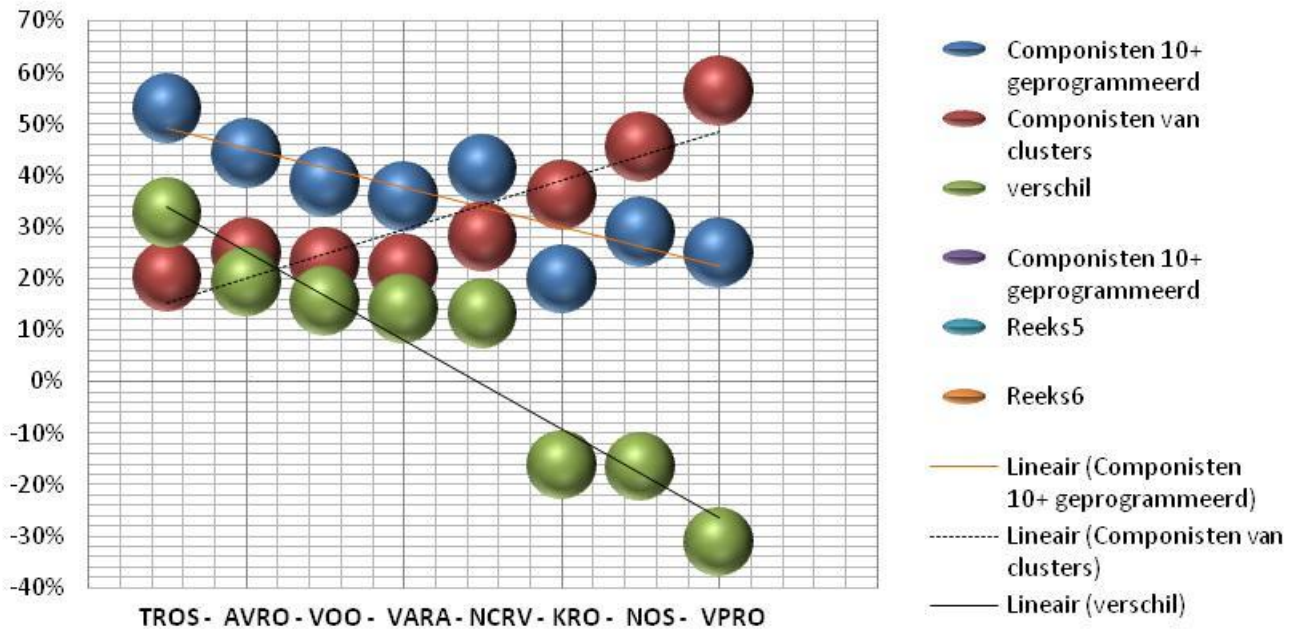
De verhouding van de eerste twee (meest) geprogrammeerde componisten en de twee clusters van de omroepen met de meeste programma's is in onderstaande grafiek weergegeven.ⁱ

De trend in de onderstaande grafiek geeft de variatie in programmering van componisten weer. Deze kan gezien worden als een afspiegeling van de mate waarin avontuurlijk, via minder gebaande paden wordt geprogrammeerd. De programmering van de VPRO is het meest gevarieerd ondanks een aandeel van 25% van één componist (Mozart met 59 titels) op een totaal van 122 geprogrammeerde componisten met 236 titels. Dit in tegenstelling tot de TROS waar de programmering het vlakst is met de laagste variatie in componisten. Bij TROS komt 53% van de titels van 16 componisten met 334 titels op het totaal van 140 geprogrammeerde componisten met 633 titels.

⁹ In bijlage 3-D is de componistenlijst met aantal gespeelde titels opgenomen en in bijlage 3-E de componistenlijst en aantal gespeelde titels per omroep.

^h Daarmee wordt in de registratie voldaan aan artikel 12 van de Auteurswet. Voor totaalijst zie bijlage 3-D Componistenlijst en aantal gespeelde werken.

ⁱ Niet opgenomen is de EO omdat zij een te klein aandeel in de programmering heeft. De NOB, MCO en Leeg (programmering zonder vermelding van zendgemachtigde in de registratie, onder andere cd-opnamen, tournees en externe inhuur) zijn niet opgenomen omdat het in grafiek om de omroepen gaat.

Grafiek1 verhouding componist/omroep

Titels per componist van alle organisaties voorkomende in de registratie

Eenzelfde beeld als bij bovenstaande grafiek ontstaat uit de berekening van het gemiddeld aantal geprogrammeerde titels per componist. Hierbij kunnen ook de EO en de 'eigen' programmering onder NOB, MCO en Leeg^j worden betrokken. Wanneer de 'eigen' programmering wordt samengevoegd tot een MCO+ lijst dan komt deze uit tussen de TROS en de VOO.¹¹

	Componisten	Titels	Gemiddeld ^k
TROS	140	633	4,52
VOO	156	560	3,59
VARA	133	475	3,57
AVRO	195	689	3,53
Leeg	24	75	3,13
NCRV	140	435	3,11
KRO	90	227	2,52
NOB	28	68	2,43
MCO	18	42	2,33
EO	38	80	2,11
NOS	275	578	2,10
VPRO	122	236	1,93
totaal	1359	4098	2,91

Tabel 0-5 omroep / componist / titel

Het gemiddelde in bovenstaande tabel geeft dezelfde trend weer als de grafiek hierboven.

^j Zie ppp.

^k Gemiddeld aantal titels per componist.

§ 3.3.1 Doublures in opnamen binnen een omroep

Er staan 3560 titels in de opnamen over alle omroepen verdeeld, wat in de praktijk betekent dat er sprake is van 546 verdubbelingen/overlappen in de opnamen binnen de omroepen zelf.¹²

Bij de AVRO komt het hoogste aantal doublures voor. Het Concert voor viool en orkest no.1 in g kl.t. op.26 van Max Bruch is 6x geprogrammeerd, waarvan viermaal voor een tv-opname.

AVRO doublures Concert voor viool en orkest no.1 in g kl.t. op.26 van Max Bruch:

Componist	Titel	Datum	Dirigent	RFO	RKO	RSO	totaal	tv
Bruch, Max	Concert voor viool en orkest no.1 in g kl.t. op.26	27-11-1985	Jan Stulen			1	1	x
		8-2-1989	Kenneth Montgomery			1	1	x
		4-5-1989	Howard Williams			1	1	
		5-10-1990	Henry Lewis			1	1	x
		11-1-1991	Hans Vonk	1			1	
		17-11-1993	Jan Stulen			1	1	x
			Totalen	1		5	6	

Tabel 0-6 AVRO verdubbelingen Bruch

Verdubbelingen komen bij de NOS door het vaste onderdeel het Franz Liszt concours.
NOS vaste onderdeel, Franz Liszt concours

Componist	Titel	Datum	Dirigent	RFO	RKO	RSO	totaal	
Liszt, Franz	Concert voor piano en orkest no. 1 in Es gr.t.	26-5-1989	Matthias Bamert	1			1	
		27-5-1989	Matthias Bamert	1			1	
		22-5-1992	Jan Stulen			1	1	
		Totaal pianoconcert Es gr.t			2		1	3
	Concert voor piano en orkest no. 2 in A gr.t.	4-4-1988	Jan Stulen			1	1	
		26-5-1989	Matthias Bamert	1			1	
		27-5-1989	Matthias Bamert	1			1	
		23-5-1992	Jan Stulen			1	1	
		Totaal pianoconcert A gr.t			2		2	4

Tabel 0-7 NOS Liszt-concours

§ 3.4 Programma's

Het aantal programma's per jaar met de omroeporkesten van circa 50 per orkest was beperkt tot een periode van circa 38 beschikbare planningsweken. Het totaal aantal programma's/opnames van de orkesten over negen seizoenen was 1400.

Aantal programma's per omroep:¹³

Omroep	% t.o.v. 1400	Totaal	Omroep	% t.o.v. 1400	Totaal
NOS	13,8%	193	EO	3,3%	46
TROS	13,2%	185	Onbekend	3,3%	46
VOO	13,1%	183	NOB	2,4%	34
AVRO	12,6%	177	MCO	1,4%	20
VARA	12,1%	169	TELEAC	0,1%	2
NCRV	11,4%	160	IKON	0,1%	1
KRO	6,7%	94	STER	0,1%	1
VPRO	6,4%	89			
Totaal aantal programma's omroepen: 1400 ¹					

Tabel 0-8 programma's per omroep

De programma's werden vaak tweemaal identiek of met kleine verschillen opgenomen aan het einde van de planningsweek. Daarnaast werden opnamen gemaakt van losse werken¹⁴.

Het aantal programma's per omroep per seizoen was sterk wisselend en lijkt zonder vaste systematiek.¹⁵ Een oorzaak kan de budget ruimte van de programmeur zijn. Wanneer de basisprogrammering van de vaste series boven het budget kwam bleef voor de overige programmering minder over. Daarnaast hadden ook de programmeurs met bezuinigingen binnen de omroep te maken. Hoe budgettering en bezuinigingsinvloeden op de seizoensprogrammering werkten vallen buiten het kader van dit onderzoek en zijn niet meegenomen.

Titels per programma

Een grote hoeveelheid titels kan duiden op een programmering van weinig complete werken. Bijvoorbeeld in de vorm van (populaire) programma's met fragmenten als 'Jonge mensen op weg naar het concertpodium', operette of opera (aria)

De NOS heeft het grootste aantal programma's met een gemiddelde van 2,77 werken, ondanks vaste programmaonderdelen zoals de dirigentencursus met 57 titels (op een totaal van 67 titels). Wanneer deze cursus in mindering wordt gebracht komt het gemiddelde uit op 2,5 werken per programma.¹⁶

Titelverdeling over de omroepen en omroeporkesten

	RFO	RKO	RSO	Eindtotaal
AVRO	206	157	326	689
EO	22	18	40	80
KRO	57	75	94	226
MCO	37	4	1	42
NCRV	83	233	119	435
NOB	48	17	3	68
NOS	158	231	145	534

¹ Het totaal aantal van 1400 is inclusief de programmering met het GOK.

	RFO	RKO	RSO	Eindtotaal
Onbekend	60	40	19	119
TROS	219	162	252	633
VARA	211	113	149	473
VOO	162	186	212	560
VPRO	45	136	54	235
Eindtotaal	1308	1372	1414	4094

0-9 titel verdeling omroep / orkest

§ 3.4.1 Meervoudige programmaweken

Over de 9 seizoenen bestaan binnen de concertopnamedata meerdere variaties in de programmering. In de MCO-registratie staan naast programma's ook 'losse' opnamen. Het gaat hierbij vaak om een enkel werk uit het programma van de betreffende week.

Binnen de planningperioden, van meestal 1 week^m, komen 505 weken voor waarin meer dan 1 programma door het orkest wordt opgenomen.ⁿ Dit zijn in de onderstaande tabel de meervoudige weken.

Deze meervoudige weken uitgesplitst en weergegeven in tabel leveren op:

- *Het aantal verschillende programma's in meervoudige weken (1).*^o
- *Totaal meervoudige weken (2): de meervoudige programmaweken met weken waarin 2, 3 of 5 meer verschillende programma's (aantallen uitgesplitst in respectievelijk 2a, 2b en 2c).*
- Het aantal weken waarin het programma twee of meer maal wordt opgenomen (3) en verdeeld in 2, 3 of meer keren opname van één programma per week (3a t/m 3f).
- Het aantal programma's dat is verdubbeld (4). Dit is niet gelijk aan de vorige omdat in één week verschillende programma's meerdere malen registreert kunnen staan.
- Het aantal planningsweken met een combinatie van doublures plus een ander programma (in tabel onder 5).
- Het aantal weken met een enkelvoudige programmering (6).

	RFO	RSO	RKO
Totaal meervoudige weken: doublures en/of meerdere programma's	206	108	191
1. Het aantal programma's in meervoudige weken	45	61	111
2. meervoudige weken totaal	24	30	48
2a. weken met 2 programma's	21	29	36
2b. weken met 3 programma's	2	1	12
2c. weken met 5 programma's	1		
3. aantal weken met programmaverdubbeling	48	19	33
3a. aantal weken met 2 x opname vermelding één programma	34	16	27
3b. aantal weken met 3 x opname vermelding één programma	7	2	5
3c. aantal weken met 4 x opname vermelding één programma	3	1	
3d. aantal weken met 5 x opname vermelding één programma	2		
3e. aantal weken met 7 x opname vermelding één programma			1
3f. aantal weken met 8 x en 16x opname vermelding één programma	2		

^m Week met repetities en concertregistratie(s), bij het RKO zijn de planningsperioden vaak langer.

ⁿ Is 36% op een totaal van 1400 programma's.

^o Het verschil tussen programma's kan één werk zijn. Zie programmeringsvoorbeeld in 3.4.2.

	RFO	RSO	RKO
4. totaal programma verdubbelingen	62	22	39
5. Totaal aantal meermalen opgenomen programma's ¹	163	48	88
6. enkelvoudige programma weken	265	333	279
totaal aantal programma's²	471	441	470
¹ De som met het aantal achter 1 is door overlapping hoger dan het totaal meervoudige weken. Bijv. bij RFO 163 + 45= 208 dat is 2 meer. Dus er zijn twee perioden met zowel een doublure als meerdere programma's. Bij het RSO is dat 1 week en bij het RKO 8 weken. ² De filter op orkest komt uit op 1382, wat 18 programma's lager is dan op omroep. Een verklaring zit o.a. in de coproducties en GOK.			

0-10 meervoudige weken

Bij het RKO is 23,6% van de programmering (meer dan het RSO en RFO samen) meervoudig binnen één week. Het zijn gecompliceerde plannings wanneer 2 of meer programma's, over een periode van 1,5 of 2 weken, met meerdere dirigenten plaatsvinden.

De planning bij het RSO is de meest rechtlijnige. Over negen seizoenen is de planning van enkelvoudige programmaweken 75,5% van het totaal aantal programma's.

Meerdere concertopnames van één programma en/of programma-onderdelen is bij de RFO 36,6% van het totale aantal programma's, het dubbele ten opzichte van RSO en RKO.¹⁷

Het aantal vermelde opnames bij het RFO van 4 en meer keer in één week zijn van 6 tournees, (3b, 3c) en opnames voor 21 cd's waarvan 11 met Edo de Waart (3b, 3d en 3f).

Binnen de registratie staan twee cd-opnamesessies onder leiding van Edo de Waart met een hoog aantal opnames. De titels zijn als aparte opnames geregistreerd. Het is een sessie met 7 opnames en 7 titels van Samuel Barber op één dag en de een andere met 16 opnamen en 8 werken over twee dagen van Richard Strauss.

Bij het RKO zijn de doublures (onder 3b, 3e) met name afkomstig van de tournees (totaal 16 tournees over 9 seizoenen).

§ 3.4.2 Titels en titeldoublures in de programma's

Wanneer de repertoirelijst gefilterd wordt op componist, titel, seizoen en datum worden de doublures van de opnamen zichtbaar.

Datum	Componist	Titel	Dirigent	Duur	
Ma 20-1-1986 AVRO	Bruckner, Anton	Symfonie nr. 1 in c kl.t.	Sergiu Comissiona	45	
	Dvorák, Antonin	Ouverture "Carnaval" op. 92		10	
	Mozart, WA	Concert voor piano en orkest no. 25 in C gr.t. KV 503		30	
Di 21-1-1986 TROS	Dvorák, Antonin	Ouverture "Carnaval" op. 92		10	
	Poulenc, Francis	Concert voor orgel en orkest in g kl.t.		24	
	Schubert, Franz	Symfonie no. 8 in C gr.t. D.944 (VOORHEEN no. 9)		46	
Za 25-1-1986 VARA	Bruckner, Anton	Symfonie nr. 1 in c kl.t.			45
	Dvorák, Antonin	Ouverture "Carnaval" op. 92			10
	Mozart, WA	Concert voor piano en orkest no. 25 in C gr.t. KV 503			30

0-11 voorbeeld 3 opnamen in 1 week

Bovenstaande tabel is een weergave van het probleem bij de analyse van programmadoublures. Het blijkt dat niet alle werken per programma identiek zijn. De tabel is een voorbeeld van dubbelprogrammering met 3 opnamen in één week door één orkest voor drie omroepen.

De ouverture "Carnaval" op. 92 van Dvořák staat als enige drie maal op het programma. Afhankelijk van de sortering van het selectiefilter in de database op bijvoorbeeld omroep, orkest, datum of titel, wordt een wisselend aantal items gevonden. Eventuele overlappingsen worden hiermee zichtbaar gemaakt.¹⁸

1 t/m 3 keer opgenomen titels per omroep

De onderstaande tabel is de weergave van 1 tot 3x opgenomen titels bij de omroepen met percentages ten opzichte van het totaal aantal van de omroep. Van het totaal aantal van 3526 opgenomen titels komt 88% 1x voor in de repertoirelijst, 9% van de titels 2x en 2% komt 3x voor. Meer dan 3x opgenomen aantal titels is slechts 1%. Dit zijn 21 titels waar er 10 van 4x voorkomen.

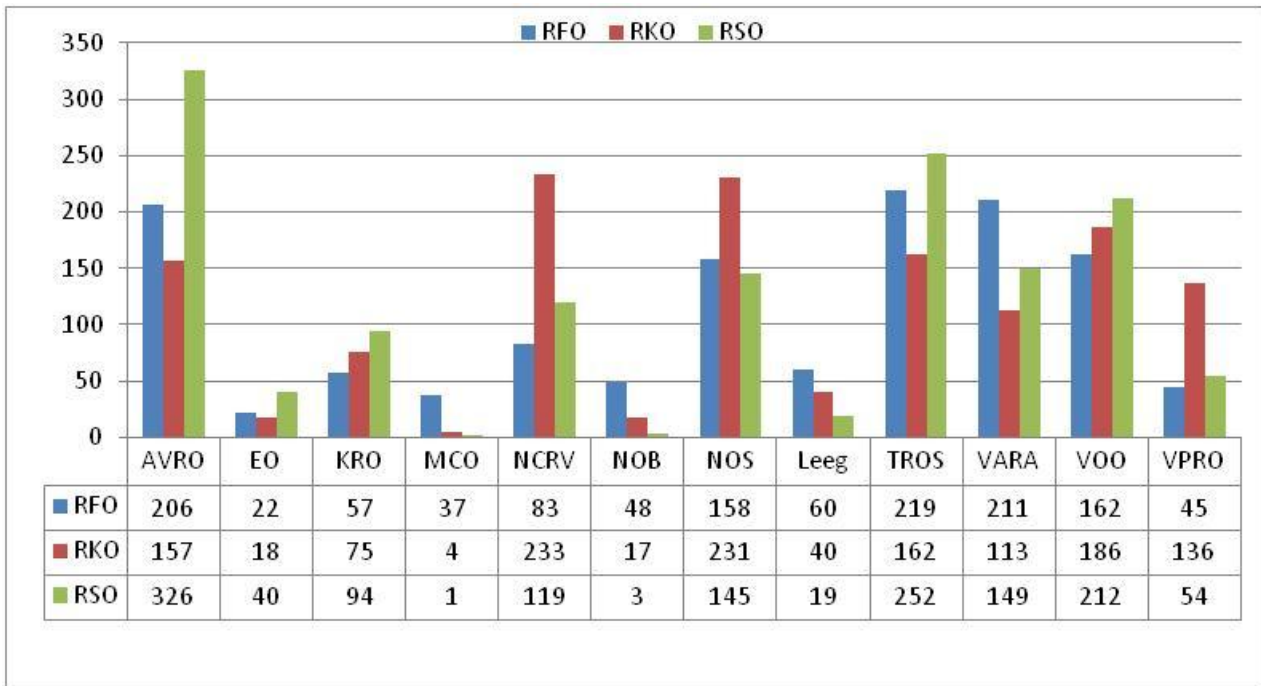
Omroep	titel 1x opgenomen	% van 1x t.o.v. totaal omroep	titel 2x opgenomen	% van 2x t.o.v. totaal omroep	titel 3x opgenomen	% van 3x t.o.v. totaal omroep	totaal titels omroep
KRO	212	97,7%	4	1,8%	1	0,5%	217
NCRV	386	94,8%	19	4,7%	2	0,5%	407
VARA	412	93,6%	27	6,1%	0	0,0%	440
VPRO	203	93,1%	15	6,9%	0	0,0%	218
NOB	51	91,1%	4	7,1%	1	1,8%	56
NOS	427	87,5%	46	9,4%	15	3,1%	488
TROS	444	85,2%	58	11,1%	16	3,1%	521
VOO	391	84,3%	59	12,7%	10	2,2%	464
AVRO	479	84,0%	75	13,2%	13	2,3%	570
EO	55	82,1%	12	17,9%	0	0,0%	67
Overig	34	68,0%	3	6,0%	3	6,0%	50
MCO	15	53,6%	12	42,9%	1	3,6%	28
Totaal↓	3109		334		62		3526

0-12: 1 t/m 3 keer opgenomen titels per omroep

Uit het percentage van het aantal titels in combinatie met de uitvoerende orkest wordt de 'voorkeur' van de omroep voor een orkest zichtbaar.

Deze 'voorkeur' voor orkest is af te lezen in de onderstaande grafische weergave van de met de verdeling aantal titels over de orkesten per zendgemachtigde.¹⁹ De grafiek onderbouwt verschillende items uit het de tabel 'Artistieke profielen van Omroepen'^p in combinatie met de profilering van de orkesten. Ook als rekening wordt gehouden met het aantal programma's en/of vaste series, zoals de VARA-matinee.

^p Hoofdstuk 2.2.6 en paragraaf 3.6.2.

Grafiek 2 Titel verdeling omroep en orkest

§ 3.5 Nederlandse composities, cd-opnamen, directie en ijzeren repertoire vergelijkingen

In deze paragraaf worden apart vier categorieën besproken, de programmering van Nederlandse componisten, cd-opnamen, de dirigenten en een vergelijking van het ijzeren repertoire in de MCO-lijst met lijst de Jong en de Classic FM Top 1000.

§ 3.5.1 Nederlandse composities

De Nederlandse muziek is een onderdeel van het grote compositorische veld, van 'de taak bij uitstek' en de profilering van verschillende omroepen. Het wordt hier als apart onderdeel van het repertoire belicht.

Het Nederlandse werk is over 9 seizoenen gemiddeld 7,92% van het totaal van 4106 opgenomen titels. Dit zou in aantal net boven de 7% van de bediscussieerde Nuisnorm liggen, welke op 1 januari 1997 in had moeten ingaan. Het totaal aantal opgenomen Nederlandse werken is 326, waarvan 53 titels meervoudig voorkomen.²⁰

De NOS heeft met de RKO de meeste Nederlandse werken geprogrammeerd.⁹ Na de NOS komt in aantal de AVRO met 44 Nederlandse werken. De AVRO-programmering van Nederlands werk is 6,4% ten opzichte van het totaal van 686 titels: een laag percentage ten opzichte van de andere omroepen als de VPRO met 16,9% en de EO met 12,5%. De NOS heeft met 22,8% ook het hoogste percentage Nederlands werk. Dit is aan de hand van de 'taak bij uitstek' en de doelstellingen van de NOS-programmering verklaarbaar. De overige omroepen hebben een lager percentage Nederlands werk geprogrammeerd dan de AVRO.

Het RKO heeft met 136 werken de meeste Nederlandse werken opgenomen over negen

⁹ Grafische weergave Nederlandse werken MCO orkesten per omroep bijlage 3 – G.

seizoenen, gevolgd door het RSO met 116 en het RFO met 72 werken.

Tabel: Verdeling Nederlandse titels over de orkesten per omroep in de periode augustus 1985 tot augustus 1994:

Omroep	Orkest	Totaal	RFO	RSO	RKO
AVRO	RFO		7		
	RKO				16
	RSO			21	
Totaal AVRO		44			
EO	RFO		2		
	RKO				1
	RSO			7	
Totaal EO		10			
KRO	RFO		1		
	RSO			2	
Totaal KRO		3			
NCRV	RFO		6		
	RKO	2			22
	RSO			7	
Totaal NCRV		35			
NOB	RFO		1		
	RSO			1	
Totaal NOB		2			
NOS	RFO		26		
	RKO				62
	RSO			43	
Totaal NOS		132			
TROS	RFO		6		
	RKO				5
	RSO			9	
Totaal TROS		20			
VARA	RFO		9		
	RKO				5
	RSO			5	
Totaal VARA		19			
VOO	RFO		2		
	RKO				5
	RSO			5	
Totaal VOO		12			
VPRO	RFO		11		
	RKO				18
	RSO			11	
Totaal VPRO		40			
Overig	RSO			5	
	GOK	2			
	RFO		1		
Totaal overig		8			
Eindtotaal		326	72	116	136

Tabel 0-13 Verdeling Nederlands werk over omroep en orkest

Tabel: Omroep, Nederlandse werken per omroep (kolom 2) gevolgd door het percentage van de omroep ten opzichte van het totaal van 324 Nederlandse titels (kolom 3). Het aantal opgenomen werken per omroep (kolom 4), het percentage Nederlands werk t.o.v. het totaal per

omroep (kolom 5) en het percentage ten opzichte van de 4106 geprogrammeerde titels van alle omroepen samen (kolom 6):

Omroep	Ned. Werk	%	totaal omroep	% : Ned. / omroep	% t.o.v. 4106
1	2	3	4	5	6
NOS	132	40,7%	578	22,8%	3,2%
VPRO	40	12,3%	236	16,9%	1,0%
EO	10	3,1%	80	12,5%	0,2%
NCRV	35	10,8%	435	8,0%	0,9%
AVRO	44	13,6%	689	6,4%	1,1%
MCO	2	0,6%	42	4,8%	0,0%
VARA	19	5,9%	475	4,0%	0,5%
TROS	20	6,2%	633	3,2%	0,5%
NOB	2	0,6%	68	2,9%	0,0%
VOO	12	3,7%	560	2,1%	0,3%
KRO	3	0,9%	227	1,3%	0,1%
Onbekend	1	0,3%	75	1,3%	0,0%
STER	0	0,0%	3	0,0%	0,0%
TELEAC	3	0,9%	3	100,0%	0,1%
IKON	2	0,6%	2	100,0%	0,0%
totaal →	324	100%	4106	7,9%	7,9%

Tabel 0-14 Nederlandse werken per omroep en percentages

§ 3.5.2. Cd-opnamen

In de MCO registratie staan in het totaal 1079 opnamedagen, waarvan 70 dagen met 111 titels geregistreerd staan voor cd-opnamen. Voor de cd-opnamen van 30 Nederlandse werken staan 66 dagen.[†] De overige werken staan in 48 dagen met 81 werken geregistreerd. Dit houdt in dat er voor 44 dagen zowel Nederlands als buitenlandse werk gemengd werd opgenomen.

Overzicht CD opnamen orkest en omroep:

Omroep	RFO	RKO	RSO	Totaal 44
NOS	3	6	2	11
NOB	8	0	1	9
MCO	7	0	1	8
KRO	0	0	5	5
EO	2	1	0	3
Leeg	1	1	1	3
NCRV	1	0	1	2
VPRO	1	0	1	2
AVRO	1	0	0	1
TROS	0	0	0	0
VARA	0	0	0	0
VOO	0	0	0	0

[†] De verdeling van cd-opnamen dagen per omroep: MCO 2, NCRV 2, NOB 1, VPRO 1 en NOS 24.

Tabel 0-15 Cd-opnamen omroep / orkest

§ 3.5.3. Directie

De keuze van dirigent is, zoals Jan Zekveld en Robert Nasveld aangeven, cruciaal voor de programmering.^s De dirigent is bepalend in de artistieke vertolking van het programma. Hij voert de directie over het orkest en de programmering van programmeur.

Binnen het kader van deze scriptie worden geen waarde-oordelen gegeven over de keuze van dirigenten of de dirigent. Wel zijn aan de hand van de repertoirelijst en keuze van dirigent opmerkingen te maken over de profilering en programmering.

Bij het orkest met de meeste programma's binnen een omroep is de inzet van het aantal dirigenten in verhouding tot de andere orkesten lager.²¹

Meer in detail zijn het bij de AVRO en VARA de chef-dirigenten van respectievelijk het RSO, GOK en van het RFO die de meeste concerten opnemen. In de onderstaande tabel staan vier dirigenten die het grootst aantal programma's bij de AVRO en VARA hebben opgenomen.^t

AVRO			
RSO		RFO	
Jan Stulen	28	Hans Vonk	6
Kenneth Montgomery	8	Kent Nagano	6
Lucas Vis	4	Sergiu Comissiona	5
Horia Andreescu	4	Jean Fournet	4
VARA			
RSO		RFO	
Henry Lewis	7	Edo de Waart	28
Kenneth Montgomery	7	Valery Gergiev	14
Reinbert de Leeuw	4	Hans Vonk	7
Jan Stulen	3	Kent Nagano	7

Tabel 0-16 Orkesten en dirigenten

In combinatie met het RSO heeft de AVRO: 326 titels geprogrammeerd
waarvan 215 (66%) met solisten
en 63 dirigenten.

In combinatie met het RFO heeft de AVRO: 206 titels geprogrammeerd
waarvan 84 (41%) met solisten
en 26 dirigenten.

In combinatie met het RSO heeft de VARA: 149 titels geprogrammeerd
waarvan 81(54 %) met solisten
en 23 dirigenten.

In combinatie met het RFO heeft de VARA: 211 titels geprogrammeerd
waarvan 82 (39%) met solisten
en 28 dirigenten.

§ 3.5.4 IJzeren programmering in het orkestbestel

Zoals in hoofdstuk 2 en 3 aan de orde is geweest hanteert Eelco de Jong voor ijzeren repertoire: "een stuk dat de kans 20% of groter heeft dat het geprogrammeerd staat, bij een wille-

^s Dit komt uitgebreid aan de orde bij van der Meer en Nottrot in 'De Matinee op de vrije zaterdag 1961-1993'

^t Een lijst van AVRO en VARA met dirigent, concertdata en programma is opgenomen in bijlage 3 - I.

keurig orkest en willekeurig seizoen, waarbij het percentage van 20% is gebruikt omdat hierbij een mooie, bruikbare lijst ontstaat”.

Deze ijzeren-repertoirelijst telt 116 werken van 43 componisten welke in totaal 1128 maal voorkomen over de periode van 1950 - 1994.²² Al deze 43 componisten komen ook voor in de omroep-programmering. In de 116 orkestwerken is er een overlap van 106 werken in vergelijking met de omroeporkesten.

Werken op de lijst de Jong die niet voorkomen in de speellijsten van de omroeporkesten:

Componist	Titel	telling
Bach	2e orkestsuite, BWB 1076	6
Dvorák	Vioolconcert, opus 53	6
Mozart	Serenade Eine Kleine Nachtmusik, KV 525	6
Mozart	Fluitconcert, KV 315	6
Berg	Vioolconcert	7
Lalo	Symphonie Espagnole, opus 21	7
Strauss, J.	Pizzicato Polka, opus 449	7
Verdi	Messa di Requiem	7
Wagner	Voorspel uit Die Meistersinger von Nürnberg, WWV96	10
Bach	Mattheuspassie, BWV 244	18

Tabel 0-17 De Jong ijzeren repertoirelijst niet bij MCO voorkomende werken

De Top 1000 van Classic FM telt 217 componisten waarvan 98 componisten terug te vinden zijn in de lijst van het MCO. Van 23 van die 98 componisten zijn geen overeenkomstige werken of titels. Bij de overige 75 componisten staan 326 titels die overkomen met de lijst van het MCO. Zowel in de MCO lijst als de Top 1000 komen werken en/of titels van Mozart het meest voor.

Vergelijking op basis van de lijst de Jong:

Kolom de Jong: telling van het totaal aantal items inclusief doublures.

Kolom Omroeporkesten: titels van componist op de speellijst.

Kolom Top1000: het aantal titels op Top 1000 van Classic FM.

	Componist	de Jong		Omroep orkesten	Top 1000
1	Beethoven	238	-	141	52
2	Brahms	110	-	77	21
3	Tsjaikovsky	85	-	87	24
4	Mozart	62		385	- 125
5	Ravel	57	-	52	5
6	Dvorák	39	-	54	18
7	Mendelssohn	39	-	77	18
8	Berlioz	31	-	49	4
9	Schumann	31	-	33	14
10	Bach	30		49	- 58
11	Schubert	30		86	- 32
12	Debussy	23	-	46	6
13	Franck	23	-	20	2
14	Mahler	23	-	62	5
15	Saint-Saëns	22	-	38	12
16	Wagner	22	-	50	7
17	Weber	21	-	36	6

	Componist	de Jong		Omroep orkesten	Top 1000
18	Grieg	20	-	20	14
19	Liszt	16	-	34	8
20	Stravinsky	16	-	95	6
21	Bartók	14	-	31	-
22	Rachmaninov	14	-	39	12
23	Strauss, R.	13	-	89	5
24	Chopin	11	-	9	34
25	Bizet	10		28	- 12
26	Bruch	10	-	16	5
27	Rimsky-Korsakov	9	-	15	6
28	Smetana	9	-	18	3
29	Bruckner	8	-	21	-
30	Van Anrooy	8	-	3	-
31	Berg	7	-	8	-
32	Lalo	7	-	4	-
33	Moessorgsky	7	-	20	-
34	Rossini	7		58	- 10
35	Strauss, J.	7		24	- 20
36	Verdi	7		98	- 23
37	Britten	6	-	30	2
38	Bruckner	6	-	21	-
39	Dukas	6	-	16	-
40	Glinka	6	-	18	1
41	Paganini	6		3	- 2
42	Sibelius	6	-	51	4
43	Wagenaar	6	-	8	-

Tabel 0-18 vergelijking De Jong - Omroeporkesten - Classic FM Top1000

Vergelijking componisten van Top 1000 Classic FM (2006, 2007 en 2008) en MCO lijst

Opvallend is dat bij populaire componisten van wie ook meerdere werken overeenkomen met de andere lijsten, het totaal aan opnames bij de MCO hoog is (bijvoorbeeld: Mozart heeft 56 overeenkomstige titels met Top1000 en 385 titels op MCO lijst, Beethoven 23 en 141, Schubert 5 en 86, Brahms 11 en 77). Het aandeel de componisten met 5 en meer overeenkomstige titels is 29% van het aantal titels in opnamen en 35 % van de opgenomen titels. Dit wijst naar mijn mening op een publieksvoorkeur-gevoelige programmering.

Vergelijk componisten met Top 1000 Classic FM (2006, 2007 en 2008) en MCO, alfabetisch op componist, inclusief doublures, met kolommen:

A; het totaal aantal *opnamen van titels* bij de omroeporkesten,

B; het totaal aantal *titels van de componist* op de MCO lijst,

C; het aantal *titels overeenkomstig* met de Top 1000 en

D; het totaal aantal *titels van de componist* in de Top 1000

Componisten Top 1000 & MCO	A	B	C	D	Componisten Top 1000 & MCO	A	B	C	D
Addinsell	1	1	1	1	Mendelssohn	77	33	6	18
Anderson	2	2	0	1	Monteverdi	1	1	0	2
Bach	49	33	16	58	Monti	2	1	1	1
Barber	30	14	1	1	Mozart	385	181	56	125
Beethoven	141	50	23	52	Nicolai	3	3	1	1
Bellini	12	12	2	3	Offenbach	4	6	1	4
Berlioz	49	23	3	4	Orff	3	3	1	2

Componisten Top 1000 & MCO	A	B	C	D	Componisten Top 1000 & MCO	A	B	C	D
Bernstein	20	11	4	5	Paderewski	1	1	0	1
Bizet	28	14	9	12	Paganini	3	1	1	2
Borodin	8	5	1	3	Part	6	4	0	1
Brahms	77	24	11	21	Ponchielli	4	3	2	2
Britten	30	17	1	2	Poulenc	23	14	1	2
Bruch	16	7	3	5	Prokofiev	33	19	2	5
Canteloube	16	13	1	1	Puccini	62	28	12	15
Cardillo	1	1	1	1	Purcell	4	3	1	10
Catalani	4	2	1	1	Rachmaninoff	39	11	4	12
Charpentier	2	1	0	1	Rameau	3	2	1	3
Chopin	9	6	2	34	Ravel	52	21	4	5
Coates	2	2	0	1	Respighi	18	14	1	3
Copland	12	9	0	1	Rimski-Korsakov	15	11	2	6
Debussy	46	23	0	6	Rodgers	1	1	0	3
Delibes	4	4	2	2	Rodrigo	7	6	2	2
Donizetti	28	21	1	3	Rossini	58	35	8	10
Dvořák	54	25	6	18	Rota	1	1	0	3
Elgar	14	9	3	6	Saint-Saëns	38	18	8	12
Falla	14	11	3	4	Satie	7	5	1	3
Franck	20	10	0	2	Schubert Fr	86	44	5	32
Gade	4	3	0	1	Schumann	33	14	4	14
Gershwin	16	7	4	9	Scriabin	7	4	0	1
Giordano	2	2	1	1	Shostakovich	58	27	1	4
Glinka	18	8	1	1	Sibelius	51	21	2	4
Godard	2	2	1	2	Smetana	18	13	1	3
Gounod	19	15	2	5	Sousa	2	1	1	1
Grieg	20	16	2	14	Stoltz	1	1	0	1
Handel	22	19	5	24	Strauss (jr)	24	22	7	20
Haydn	119	76	16	34	Strauss Rich.	89	38	4	5
Holst	4	4	1	2	Stravinsky	95	49	4	6
Humperdinck	1	1	0	1	Sullivan	13	9	0	1
Kalman	8	7	0	1	Suppe	2	2	0	0
Khachaturian	4	3	3	4	Svendson	1	1	0	1
Kodaly	4	4	1	1	Tchaikovsky	87	43	13	24
Korngold	2	2	0	1	Tosti	2	2	1	3
Leoncavallo	1	1	1	2	Verdi	98	62	13	23
Liadov	6	4	1	1	Villa Lobos	8	7	1	2
Liszt	33	17	0	8	Vivaldi	4	4	2	21
Litolff	3	1	1	1	Wagner	50	22	5	7
Mahler	62	25	4	5	Walton	9	7	0	1
Mascagni	11	8	1	1	Weber CM v	36	21	4	6
Massenet	12	10	2	6	Wieniawski	7	4	0	2
					totaal	2693	1429	326	809

Tabel 0-19 Vergelijking componisten Top1000 met MCO

Samenvatting 'top 16', de componisten met 5 en meer overeenkomstige titels vergeleken op aantal voorkomende werken.²³

	Componist Top 1000 & MCO	Aantal werken* top 1000	Aantal werken in opnamen bij MCO	Gelijke titels	% gelijke titels t.o.v. MCO
1	Mozart	125	181	56	30,9%
2	Beethoven	52	50	23	46,0%
3	Haydn	34	76	16	21,1%
4	Bach	58	33	16	48,5%
5	Verdi	23	62	13	21,0%
6	Tchaikovsky	24	43	13	30,2%
7	Puccini	15	28	12	42,9%
8	Brahms	21	24	11	45,8%
9	Bizet	12	14	9	64,3%
10	Rossini	10	35	8	22,9%
11	Saint-Saëns	12	18	8	44,4%
12	Strauss (jr)	20	22	7	31,8%
13	Mendelssohn	18	33	6	18,2%
14	Dvořák	18	25	6	24,0%
15	Schubert Fr	32	44	5	11,4%
16	Wagner	7	22	5	22,7%

Tabel 0-20 Componisten met meer dan 5 overeenkomende titels op Top1000 en MCO

Het gemiddelde percentage van gelijke titels in de TOP1000 ten opzichte van het aantal titels in de MCO lijst is 32,5%.

§ 3.6 Programmering en profielen

Uit de negen seizoenen heb ik de drie middelste als voorbeeld genomen en gekozen voor een begin, midden en einde van het seizoen – respectievelijk oktober 1989, februari 1991 en mei 1992.²⁴ Uit deze maanden heb ik vervolgens 5 programma's geselecteerd en kort beschreven in 3.5.1.

In 3.5.2 heb ik het schema 'Artistieke profielen van de omroepen' uit 3.1.3 aangevuld met de bevindingen uit de tabellen. Zoals het gemiddelde aantal werken als indicatie voor de programmeringsvorm.

§ 3.6.1 De programmering in seizoenen '89-'90, '90-'91 en '91-'92

De onderstaande voorbeelden van radioprogrammering zijn typerend voor de omroepen en in overeenstemming met de items uit de profielen.

Omroep	Datum	Componist	Titel	Dirigent	Orkest
AVRO	6-10-1989	Gershwin, George	Rhapsody in Blue	Jan Stulen	RSO
		Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor fluit, harp en orkest in C gr.t. KV 299		
			Concert voor viool en orkest no. 4 in G gr.t. KV 218		
		Saint-Saëns, Camille	Carnaval des Animaux		
		Tchaikovsky, Pjotr	Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 35		
NCRV	20-10-	Bartók, Bela	Concert voor altviool en orkest	Ernest	RKO

Omroep	Datum	Componist	Titel	Dirigent	Orkest
	1989	Mozart, Wolfgang Am.	Marschen KV 335	Bour	
			Serenade no.9 in D gr.t. KV 320 "Posthoornserenade"		
TROS	9-2-1991	Beethoven, Ludwig von	Ouverture "Leonore III"	Edo de Waart	RFO
		Mendelssohn, Felix	Symfonie no. 2 "Lobgesang" voor soli, koor en orkest		
VARA	23-2-1991	Wagner, Richard	Opera "Die Walküre"-kompleet- 3 akten	Edo de Waart	RFO
NOS	15-5-1992	Copland, Aaron	Music for the Theatre	Lukas Foss	RKO
		Foss, Lukas	Measure for Measure voor tenor en orkest		
		Ives, Charles	Washington's Birthday		
		Wagenaar, Bernard	Song of Mourning		

Tabel 0-21 programmering '89 - '92

Het programma van de AVRO bevat componisten van het ijzeren repertoire. Rhapsody in Blue van Gershwin staat bij de eerste 100 van de top 1000 (Gershwin komt niet voor in de lijst de Jong).²⁵ Mozart en Saint-Saëns staan wel in de lijst van de Jong maar er zijn geen overeenkomstige werken. De werken van het programma van 6-10-1989 komen allen in de top 1000 voor: Carnaval des Animaux 4 maal, Concert voor fluit, harp en orkest in C gr.t. 2 maal met hoge notering, Mozarts Concert voor viool en orkest no. 4 in G gr.t. 1 maal en het Tchaikovsky's vioolconcert 2 maal. In de Top1000 staan beide vioolconcerten laaggeplaatst in de lijst. Het vioolconcert van Tchaikovsky staat echter wel hooggeplaatst in de lijst de Jong.

Het programma is met drie solistische werken toegankelijk, publiekstrekend en -vriendelijke concertregistratie. De programmering van 'ijzeren componisten' is afgestemd op de radioluisteraar en vormt een compromis tussen de lijst de Jong en 'luisteraar gewenste programmering'. De AVRO maakt voor radio 4 reclame met 'het beste van het beste, het ijzeren klassieke repertoire'.²⁶

Beide componisten in de programmering van de NCRV staan in de lijst van de Jong maar niet de werken. In de Top 1000 komt de "Posthoornserenade" 2 maal laag voor. De "Posthoornserenade" is een bijzonder werk binnen de ijzeren componisten. Het Concert voor altviool en orkest behoort tot het bijzondere aanvullende repertoire en is gericht op een kleinere publieksgroep.

De operaconcertante van "Die Walküre" compleet in 3 akten past geheel in de VARA Matinee traditie. Wagner behoort tot de ijzeren componisten en de Walkürenrit staat hoog in de Top 1000 maar het werk komt niet voor de lijst de Jong.

Het programma van de NOS bestaat uit hedendaagse componisten en werken, conform het profiel. De overige programmering van de NOS in mei 1992 is in samenwerking met het Liszt-concours (van 8 t/m 23 mei). Het RFO en het RSO zijn geprogrammeerd als orkestbegeleiding op het concours. Het RFO begeleidt de openingsweek en het RSO de finales.

De laatste twee maanden van de voorbeeldseizoenen worden vooral ingevuld door de NOS, VOO en VPRO.

§ 3.6.2 Profiel omroepprogrammering voor de radio-orkesten

A: volgens omroep, B: bevinding programmalist										
A	Gericht op een breed publiek	AVRO	TROS	VARA				VOO		
A	Aanvullend, Bij uitstek taken								NOS	VPRO
A	Artistieke kwaliteit, artistiek - inhoudelijke uitgangspunten	AVRO		VARA	KRO					
A	Brede verscheidenheid muziekgenres			VARA				VOO		
A	De Nederlandse muziek					NCRV			NOS	
A	Diverse publieksgroepen	AVRO	TROS	VARA				VOO		
A	Educatieve aard, culturele ontwikkeling	AVRO		VARA		NCRV	EO			
A	Eigentijdse muziek					NCRV		VOO	NOS	VPRO
A	Geloofsboodschap				KRO	NCRV	EO			
A	Kamermuziek					NCRV		VOO		VPRO
A	Kleinere publieksgroepen					NCRV	EO			VPRO
A	Niet het IJzeren Repertoire		TROS		KRO	NCRV		VOO		
A	Rol in het Nederlandse muziekleven			VARA					NOS	
A	Vernieuwende en experimentele stromingen niet-Westerse muziek en cultuur								NOS	VPRO
B	Aansluiting 'orkestprofiel' RFO bij omroep			VARA				VOO		
B	Aansluiting 'orkestprofiel' RKO bij omroep					NCRV		VOO	NOS	VPRO
B	Aansluiting 'orkestprofiel' RSO bij omroep	AVRO	TROS		KRO		EO	VOO		
B	Achterban omroep	AVRO	TROS		KRO	NCRV	EO			VPRO
B	Diverse publieksgroepen	AVRO		VARA				VOO		
B	Gericht op een breed publiek	AVRO	TROS	VARA		NCRV		VOO		
B	Overeenkomst met publieksvoorkeur	AVRO	TROS	VARA	KRO	NCRV	EO	VOO	NOS	VPRO
B	Specifieke publieksgroepen				KRO	NCRV	EO	VOO	NOS	VPRO
B	Verscheidenheid componisten			VARA	KRO				NOS	VPRO

Tabel 0-22 profiel omroepprogrammering

Het profiel van de orkesten wordt onder andere bepaald door de grootte en samenstelling. De overeenkomsten tussen het RFO en RSO geven een overlap de profilering. Het onderscheid wordt voor een groot deel gevormd door de programmering en voorkeuren van de omroepen. Dit is duidelijk terug te vinden wanneer het aantal opgenomen titels van de com-

ponisten van het RFO en RSO naast elkaar worden gezet.

Meest opgenomen componisten RFO en RSO

Componist	RFO	RSO	totaal	Componist	RFO	RSO	totaal
Verdi, Giuseppe	30	68	98	Moussorsky, Modest	9	11	20
Mozart, Wolfgang Am.	52	35	87	Strauss, Johann Jr.	0	20	20
Tchaikovsky, Pjotr	41	41	82	Bernstein, Leonard	8	11	19
Strauss, Richard	65	16	81	Bruckner, Anton	14	5	19
Brahms, Johannes	37	34	71	Franck, César	13	6	19
Stravinsky, Igor	50	19	69	Gounod, Charles	3	16	19
Beethoven, Ludwig von	32	35	67	Haydn, Joseph	6	13	19
Puccini, Giacomo	25	37	62	Schubert, Franz	7	12	19
Mahler, Gustav	54	6	60	Glinka, Mikhail	6	12	18
Berlioz, Hector	20	29	49	Smetana, Bedrich	2	16	18
Dvorák, Antonin	19	30	49	Bruch, Max	2	14	16
Shostakovich, Dmitri	32	16	48	Dukas, Paul	15	1	16
Wagner, Richard	44	4	48	Gershwin, George	4	12	16
Ravel, Maurice	31	15	46	Honegger, Arthur	11	5	16
Rossini, Gioacchino	10	33	43	Messiaen, Olivier	5	11	16
Mendelssohn, Felix	16	24	40	Canteloube, Marie J.	4	11	15
Rachmaninoff, Sergej	22	17	39	Poulenc, Francis	5	10	15
Sibelius, Jean	24	14	38	Rimsky-Korsakov, N	7	8	15
Debussy, Claude	25	10	35	Sullivan, Arthur	1	12	13
Liszt, Franz	19	15	34	Elgar, Edward	3	9	12
Schönberg, Arnold	25	8	33	Glazunov, Alexander	4	8	12
Donizetti, Gaetano	3	25	28	Massenet, Jules	4	8	12
Saint-Saëns, Camille	13	15	28	Respighi, Ottorino	5	7	12
Weber, Carl M. von	7	20	27	Vaughan-Williams, R.	1	11	12
Barber, Samuel	21	5	26	Verhulst, Johannes	0	12	12
Bartók, Bela	19	7	26	Cilea, Francesco	5	6	11
Bizet, George	9	17	26	Falla, Manuel de	4	7	11
Prokofiev, Serge	21	5	26	Lehar, Franz	1	10	11
Schumann, Robert	11	11	22	Mascagni, Pietro	5	6	11
Webern, Anton	19	2	21	Milhaud, Darius	1	8	9
Bach, Johann Seb.	6	14	20	Strietman, Willem	1	8	9
Britten, Benjamin	10	10	20	Weill, Kurt	0	8	8

Tabel 0-23 RFO, RSO meest opgenomen componisten

De verdeling van opnamen onder NOB en het MCO. Dit is de 'eigen' opnameprogrammering, en staat voornamelijk tussen 1990 en 1994 geregistreerd.

De verdeling van de 'eigen' opnameprogrammering over de orkesten:

NOB / MCO	RFO	RKO	RSO
Opnamen	44	7	4
Aantal dirigenten	6	5	2

Bij het RFO staat bij 30 van de 44 opnamen de chef-dirigent, Edo de Waart, vermeld.

§ 3.7 Conclusies bij hoofdstuk 3

(3.3) Het gemiddelde aantal werken per programma is een indicatie voor de programmeringsvorm. Een hoger gemiddelde geeft een programmering aan van meer fragmenten en/of korte werken terwijl een lager gemiddelde duidt op gehele werken en/of programmavullende werken.

(3.4.1) Een andere verklaring voor de dubbele opname van programma's zou kunnen worden gevonden in de 'beperkte' beschikbare financiële ruimte bij de omroepen.^u Een gedeelte van de kosten wordt zo eenmalig gemaakt.

Voor de orkesten wordt de planning complex als zij zoveel mogelijk aan de vraag van de zendgemachtigde tegemoet willen komen en eigen doelstellingen willen realiseren. Het geeft het orkest ook de meeste uitdaging.

Het verschil tussen de orkesten is hier te zien in het aantal meervoudige programmaweken bij het RKO dat ruim het dubbele is van het RSO.

Bij het RFO is het aantal doublures van programma's tweemaal zo groot als bij RSO en RKO. Meerdere concertopnamen van één programma en/of programmaonderdeel is 36,6% van het totale aantal programma's. Ook dit past in het beeld en de profielwens van de chef-dirigent en het orkest (management). De profilering van het management van de orkesten wordt cijfermatig zichtbaar in de planning van programma's als in de tabel meervoudige werken: doublures en/of meerdere programma's.

(3.4.2) Uit de tabel 'aantal maal geprogrammeerde titels per omroep'^v kan worden geconcludeerd dat op omroepniveau het meervoudig programmeren (meer dan 2x zo) klein is. Het overnemen van elkaars programma's of gezamenlijke programma's die apart worden opgenomen geeft het grootst aantal titeldoublures.

Het aantal titels dat enkelvoudig voorkomt bij RFO, RSO en RKO is 1677. Op het totaal van 4101 titels is dat circa 41%. Het meest vindt een herhaling van het werk plaats in dezelfde week bij éénzelfde orkest.

Het aandeel van de orkesten is circa 10% van de uitzendtijd van Radio 4 waarin ook heruitzendingen zijn ingecalculeerd.^w Zonder herhalingen of doublures is het aandeel in de uitzending van recente podiumregistraties, live of in de week volgend aan de opname, minder dan 5% van de uitzendtijd van Radio 4. De omroeporkesten moeten hun positionering op Radio 4 vooral halen uit heruitzendingen van 'oude' opnamen en herhalingen.

(3.5.4) Opvallend is dat bij de MCO het totaal aan opnamen hoog is (35%) van populaire componisten van wie ook meerdere werken overeenkomen met de Top1000. Dit wijst naar mijn mening op een publieksvoorkeur-gerichte programmering bij de omroepen. De totale omroepprogrammering bezien vanuit het gespeelde repertoire van de omroeporkesten is dan aanvullend op het ijzeren repertoire.

Overeenkomsten in de programmering lijken meer met de lijst van de Jong te zijn dan met de

^u Idem IV.

^v Zie eindhoof 19.

^w Zie de berekening in hoofdstuk 3.1.3.

Classic FM top 1000.^x Maar gezien de wijze van samenstelling van de lijst de Jong is hierover geen conclusie te trekken.

De waarde van de getallen in de lijsten kunnen ook niet met elkaar worden vergeleken omdat het respectievelijk gaat om frequentie (de Jong), het voorkomen op het repertoire (MCO) en een publiekslijst is (Top1000).

Hieruit zijn toch op basis van voorkeur voor bepaalde componisten voorzichtige conclusies te trekken: de podiumprogrammering van de omroepen lijkt in ontwikkeling en cultuur meer aansluiting te vinden bij de podiumprogrammering van de landelijk orkesten dan de ijzeren top 1000,^y terwijl de keuze van werken bij de omroepen niet het gangbare maar de andere, onbekende werken zijn en meer aansluiten op de voorkeur van het publiek. Tevens vindt de programmering bij de omroeporkesten 'professioneel' aansluiting bij de landelijke orkestprogrammering. De Top1000 is een lijst van meest geliefde werken van luisteraars.

De lijsten de Jong en MCO hebben een 'gat' van ruim 10 jaar ten opzichte van de Top1000-lijst, wat zou kunnen betekenen dat de luistervoorkeur van het publiek aan het veranderen is. De Top1000 valt geheel in de periode van gedigitaliseerde media terwijl bij de andere lijsten pas vanaf circa 1990 de digitalisering op gang komt. De luisteraar was voor die tijd afhankelijk van analoge opnamen en de radio.

(3.6.1) Het programma van de TROS past binnen de ijzeren-repertoireperiode. De Symfonie no. 2 van Mendelssohn staat niet in de lijst van de Jong of de Top 1000 en het zou dus een bijzonder en aanvullend werk genoemd kunnen worden op het ijzeren repertoire.

In 3.2 komt uit de koor- en operaprogrammering van de KRO naar voren dat deze aansluit op de romantische, 19^e eeuwse traditie. Opvallend bij de KRO is dat van de 18 RFO concerten het 15 complete opera's in concertvorm betreft.

(3.6.2) Het programmeren van minder bekend werk en niet bekende componisten vergt meer onderzoek van de programmeur. Het plaatsen van 'meer bijzonder' in een programmatische context is arbeidsintensiever dan populaire programmering.²⁷

Invloeden op de artistieke selectie van de omroepen zijn:

- de positie van de artistiek leider van de omroeporganisatie in het omroepnetwerk, de omroephiërarchie en zenderredactie van Radio 4, grootte van de omroep met de beschikbare opnametijd, orkestvoorkeur en de beschikbaarheid
- planningvolgorde: in de vaststelling van de definitieve seizoensplanning wordt als eerste de planning voor gecombineerde opnamen met het GOK gemaakt, vervolgens de vaste series en evenementen,
- beschikbaarheid van orkest in de benodigde bezetting, ambities/profilering van het orkest, dirigent en status van de dirigent,
- beschikbare financiële ruimte, zoals voor auteursrechtelijk beschermde werken, opdrachten, zaal, dirigent en solisten.

(3.6.2) De cijfers lijken het bestaande beeld over het repertoire van de omroeporkesten te bevestigen. Accenten van de omroepen, zoals de verschillen tussen de omroepen, de profilering van de orkesten naar de omroepen, repertoirehiërarchie tussen de omroepen en de aanvullende opdracht, komen terug in hun programmering.

De AVRO programmeert vooral en meer populaire publieksgerichte werken dan de TROS, waar in de programmering onverwachte componisten voorkomen.

De VARA-ideologie, de overtuiging en voorkeuren van Jan Zekveld zijn in de Matinee terug

^x Zie Bijlagen 3 methodologische opmerkingen.

^y Zie in bijlage 3 (methodologische opmerkingen) de tabel vergelijking lijsten.

te vinden. De NCRV als omroeporganisatie met een eigen overtuiging is gewend om te gaan met verschillende en kleinere publieksgroepen, hetgeen is terug te vinden in haar programmeringskeuzen. De eigenzinnigheid van de VPRO is natuurlijk ook te zien in de orkestprogrammering. De NOS nam als koepel het overige voor haar rekening, wat de meest bijzondere programmering opleverde.

De dubbele programmaopname in de planning voor verschillende omroepen is een vreemd verschijnsel. Enerzijds is er de basis van de radio waar opnamen iedere week verschillend behoren te zijn. Anderzijds is er de profilering van een aantal omroepen, de marketingfunctie, met grotendeels hetzelfde programmaprofiel.

(3.6.2) In de opnamelijsten van het MCO zijn de profielen van de omroepen zichtbaar. In het schema 'Profiel omroepprogrammering voor de radio-orkesten' komt uit de formulering van de doelen een 'optische' tweedeling naar voren tussen AVRO en VARA enerzijds en NCRV, NOS en VPRO anderzijds. Het is een scheiding tussen 'algemeen', breed publieksgericht met een rol in het Nederlandse muziekleven en 'gericht': vernieuwend, eigentijds, Nederlands, aanvullend (de 'bij uitstek' taak). De KRO neemt een middenpositie in en de TROS-programmering is in te delen bij VARA en AVRO.

Het profiel van de NOS is meer specifiek en onderscheidend dan bij de andere omroepen door de gezamenlijkheid (als gemeenschappelijke zendgemachtigde) en 'aanvullende opdracht'. De vaste programmaonderdelen binnen de NOS programmering geven in de overzichten een vertekend beeld ten opzichte van 'de pijlers van de muziekprogrammering van de NOS'.²⁸

De profilering van de radiozender wijkt in accenten af van de programmering voor de omroeporkesten.

De omvang van het 'eigen deel' in de programmering dat wordt overgenomen door de omroepen is moeilijk terug te vinden in de uitdraai van de repertoirelijsten.

Van de 1403 programma's over de periode van augustus 1985 tot en met juli 1994, 9 seizoenen, zijn circa 41 programma's²⁹ te plaatsen onder eigen programmering. Deze staan in de speellijsten onder omroep DUK, MCO, NOB en 'Onbekend', met een totaal van 101 dagen aan geregistreerde opnamen, optreden en/of activiteiten³⁰. De niet-omroepgebonden programmering is circa 7% en de eigen programmering circa 3% van het totaal.

Eindnoten Hoofdstuk 3

¹ In het hoofdstuk worden voor programma-items verschillende benamingen gebruikt als item, titel of werk. In de speellijst komen zowel gehele werken voor als delen van werken, zoals bijvoorbeeld een solo of opera-aria onder een eigen titel.

Een opname is meestal van een concert maar kan ook één item, werk of deel van een werk zijn.

² Waarvan één weekend tweemaal AVRO in Amsterdam Concertgebouw en Rotterdam de Doelen. Verder een weekend met twee radioconcertopnamen voor de AVRO in twee concertzalen met verschillende programma's.

³ Niet meegeteld zijn twee 'dubbelweekends' welke voor de TROS, NPS en het MCO gepland staan. Na het vrijdagavondconcert van de TROS staat voor de zaterdag een eigen concert op 20 januari 1996 met één werk bij de opening van MCO gebouw³. Het andere 'eigen' concert in mei 1996 als dubbel met de NPS staat nog niet ingevuld, een zondagochtendconcert in het Concertgebouw Amsterdam. De NPS heeft op zondag 24 september '95 twee korte concerten zonder pauze, met in totaal 6 werken, achter elkaar gepland staan in het Muziekcentrum Vredenburg Utrecht. De zondagochtend uitzendingen vanuit het Concertgebouw Amsterdam zijn eveneens kort en zonder pauze. De oorzaak en een verklaring voor de dubbelprogrammering en opnamen konden niet achterhaald worden.

Schematische weergave 'dubbelweekends'.

omroep→ planningsweek↓	TROS	AVRO	VARA	NCRV	EO	MCO	NPS
2	x	x					
8		x		x			
13	x	x					
16	x				x		
19	X					x	
22	X		x				
23	X				x		
27		x	x				
32		x			x		
33						x	X
35		x	x				

⁴De rekensom laat zien dat $4101 - 2471 = 1640$ titels (39,9%) dubbel zijn geprogrammeerd. Het verschil tussen doublures binnen de eigen programmering en het totaal aan dubbel opgenomen titels is $1640 - 546 = 1094$ titels die overlappend zijn tussen de omroepen. Per seizoen is dat gemiddeld $1094 / 9 = 121$. Dit geeft per seizoen een verdubbeling van circa 20 programma's bij de orkesten (twee concerten van één programma), uitgaande van het gemiddelde van 2,9 werken per concert.

Het filteren van de lijst is problematisch. Naast de losse delen of aria's staan in de registratie schrijffouten en slordigheden. Zo wordt bijvoorbeeld de ene keer ieder stuk apart geregistreerd en is in een ander geval een opsomming gemaakt zoals bij 'Hongaarse dansen van Brahms'.

Van de 2471 titels is 68% (1681) eenmalig opgenomen. Binnen de registratie van de 2471 titels staan door de wijze van noteren veel titeldoublures. Als deze niet worden meegeteld blijven 2136 werken, 52% van het totaal opgenomen aantal titels, die geheel of gedeeltelijk zijn opgenomen, een verschil van 335. Het verschil van 335 bestaat vooral uit aria's en operafragmenten.

De benadering is alleen cijfermatig en gaat voorbij aan inhoudelijke argumentatie als programmatische doelstellingen als thematiek, interpretatie, versie, bezettingen en dergelijke.

⁵ Het filteren van de "vaste" activiteiten is lastig daar alleen het Holland Festival is geregistreerd. Bij het Holland Festival is het bovendien onduidelijk of dat ook consequent heeft plaats gevonden. Zie

ook bijlage 3.1 methodologische opmerkingen

⁶ Het GOK had gemiddeld 26 programmaweken per seizoen en had in de seizoenen 1985/86 t/m 1993/94, 234 concertopnamen. Dat is t.o.v. van het totaal van 1400 opnamen (RFO, RSO en RKO samen) 16,7%.

Over negen seizoenen legt de VARA met haar Matinee (56 programma's) het grootste beslag op de programmering met koor, gevolgd door de KRO (53).⁶ Op enige afstand komt op de derde plaats de TROS (30). Deze drie bepalen voor 60% de jaarlijkse programmering van het koor met orkest. Het RFO en RSO worden ieder 60 maal ingepland bij de VARA, TROS en KRO.

Het kamerorkest is qua grootte en bezetting minder inzetbaar. In de tabel 'inzet orkesten' is dit duidelijk terug te zien. De verhouding tussen de orkesten betreft hier RFO:RSO:RKO = 4:4:2. Waar het RKO wordt ingezet gaat het veelal om kleine bezettingen. Circa 60% van de werken zijn van componisten geboren voor 1780, 20% is van componisten geboren tussen 1780 en 1880 en 20% van de werken is van componisten geboren na 1880. Van de eerste groep is 50% van het aantal werken van Hadyn of Mozart.

In Bijlage Hoofdstuk 3 - C GOK zijn overzichten van de het aantal werken op omroep en orkest, en op concertdata.

GOK aantal concertregistraties per omroep en seizoen										
SEIZOEN	85-86	86-87	87-88	88-89	89-90	90-91	91-92	92-93	93-94	TOTAAL
VARA	6	8	7	8	4	4	9	4	6	56
KRO	6	7	7	6	5	5	6	6	4	52
TROS	4	3	1	3	4	4	2	5	4	30
NOS	2	3	4	1	3	3	2	6	4	28
NCRV	2	1	4	2	4	3	3	2	3	24
AVRO	1	4	2	0	2	1	0	4	2	16
VOO	3	2	1	3	3	0	1	3	0	16
VPRO	0	2	0	1	1	0	1	0	0	5
MCO	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
NOB	0	0	0	0	0	1	1	1	0	3
EO	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	24	30	26	24	26	22	25	31	26	234

(Zonder: STER, IKON, TELEAC en 'leeg') Cijfermatig verschil met tabel in tekst: geen doublures en KRO-productie met twee orkesten.

⁷ Overzicht van aantal componisten van wie 1 tot 21 werken zijn opgenomen:

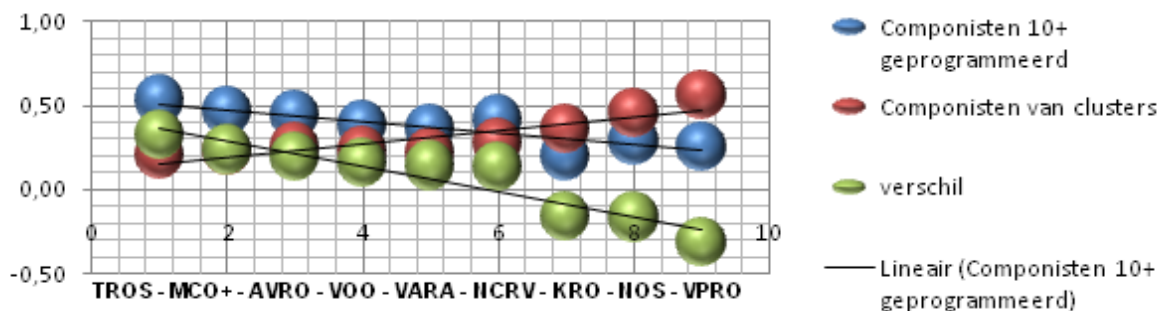
												Totaal
aantal werken van componisten op MCO lijst	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		55
aantal componisten	251	94	50	43	7	17	16	14	7	3		502
aantal opnamen	251	188	150	172	35	102	112	112	63	30		1215
												Totaal
aantal werken van componisten op MCO lijst	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		155
aantal componisten	3	6	2	4	2	5	0	4	2	6		34
aantal opnamen	33	72	26	56	30	80	0	72	38	120		527

⁸ Zie bijlage Hoofdstuk 3 - D: Componistenlijst en aantal gespeelde werken of delen bij de omroeporkesten van augustus 1985 tot augustus 1994.

⁹ Het complete overzicht van aantallen van componist per omroep is opgenomen in bijlage 3 - E.

¹⁰ Een serie van 7 artikelen onder de naam van 'Het Spook van de omroep', in Entr'Acte tussen 1993 en 1995, is gewijd aan het gebrek aan samenwerking op radio 4 en bij de programmering van de omroeporkesten. In deel 1 wordt gesteld: "Het is natuurlijk uitgesloten dat negen van negen muziekafdelingen, elk met hun eigen achterban, op zinnige, inspirerende en bovenal artistiek verantwoorde wijze gezamenlijk leiding kunnen geven aan Radio 4."

¹¹ De trend grafiek inclusief MCO+: meest geprogrammeerde, de twee clusters en het verschil.

De complete MCO+ lijst samengesteld uit MCO, NOB en Leeg:percentage geprogrammeerde werken ten opzichte van het totaal van 184 titels en 85 componisten

MCO+	titels	MCO+	titels		
Strauss, Richard	13,0%	24	Bach, Johann Chr	0,5%	1
Beethoven, Ludwig von	9,2%	17	Berg, Alban	0,5%	1
Mahler, Gustav	8,2%	15	Boulez, Pierre	0,5%	1
Wagner, Richard	8,2%	15	Brückner, Anton	0,5%	1
Mozart, Wolfgang Am.	7,6%	14	Dallapiccola, Luigi	0,5%	1
Shostakovich, Dmitri	4,3%	8	Debussy, Claude	0,5%	1
Barber, Samuel	3,3%	6	Dijk, Ad van	0,5%	1
Liszt, Franz	2,7%	5	Dohnanyi, Ernst von	0,5%	1
Saint-Saëns, Camille	2,7%	5	Flothuis, Marius	0,5%	1
Bach, Carl Ph.Em.	2,2%	4	Henze, Hans W.	0,5%	1
Brahms, Johannes	2,2%	4	Lochsijn, Alexander	0,5%	1
Dukas, Paul	2,2%	4	Martucci, Giuseppe	0,5%	1
Haydn, Joseph	2,2%	4	Miereanu, Costin	0,5%	1
Schubert, Franz	2,2%	4	Milhaud, Darius	0,5%	1
Webern, Anton	2,2%	4	Nono, Luigi	0,5%	1
Berio, Luciano	1,6%	3	Otterloo, Willem van	0,5%	1
Mendelssohn, Felix	1,6%	3	Prokofiev, Serge	0,5%	1
Schönberg, Arnold	1,6%	3	Rihm, Wolfgang	0,5%	1
Bernstein, Leonard	1,1%	2	Schreker, Franz	0,5%	1
Birtwistle, Harrison	1,1%	2	Schumann, Robert	0,5%	1
Ford, Ron	1,1%	2	Stockhausen, Karlh.	0,5%	1
Messiaen, Olivier	1,1%	2	Straesser, Joep	0,5%	1
Ravel, Maurice	1,1%	2	Suk, Josef	0,5%	1
Respighi, Ottorino	1,1%	2	Tchaikovsky, Pjotr	0,5%	1
Schmitt, Florent	1,1%	2			
Stravinsky, Igor	1,1%	2	cluster 1 (24 titels)	13,0%	1
Weill, Kurt	1,1%	2	cluster 2 (18 titels)	9,8%	2

¹² Bij de Tros komt de aria "O mio babbion caro" uit opera "Gianni Schicchi" van Giacomo Puccini 5x voor binnen een periode van 3 jaar. Het onderstaande bijvoorbeeld van de TROS is het Concert voor orkest van Bela Bartók dat 3 maal is opgenomen. Hiervan zijn twee opnameregistraties in één week gemaakt. Dit geldt overigens voor het gehele programma, dat twee maal is opgenomen.

Bij het GOK is één werk twee maal geprogrammeerd in één seizoen bij de VARA. Operette "Orphee Aux Envers" - Can Can van Jacques Offenbach, o.l.v. Harry van Hoof op 5 september en 21 november, 1990 opname voor tv met het Metropoolorkest.

Doubleures bij de TROS met data en dirigenten:

TROS, Concert voor orkest van Bela Bartók

Componist	Titel	datum	dirigent	RFO	RKO	RSO	Total
Bartók, Bela	Concert voor orkest	19-3-1988	Kent Nagano	1			1
		5-3-1993	Graeme Jenkins			1	1
		7-3-1993	Graeme Jenkins			1	1
	Totaal Concert voor orkest			1		2	3

¹³ De programma's opgesplitst per seizoen

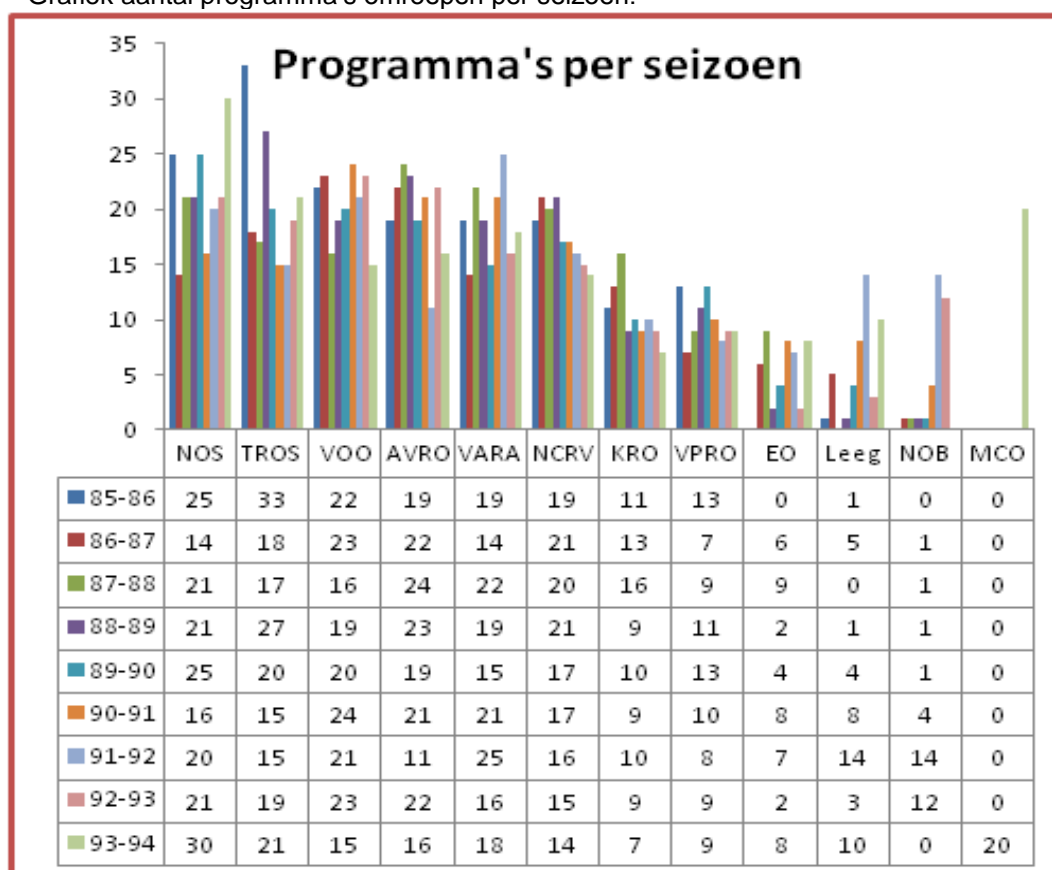
Seizoen	85-86	86-87	87-88	88-89	89-90	90-91	91-92	92-93	93-94	totaal	gem. per seizoen
NOS	25	14	21	21	25	16	20	21	30	193	21,4
TROS	33	18	17	27	20	15	15	19	21	185	20,6
VOO	22	23	16	19	20	24	21	23	15	183	20,3
AVRO	19	22	24	23	19	21	11	22	16	177	19,7
VARA	19	14	22	19	15	21	25	16	18	169	18,8
NCRV	19	21	20	21	17	17	16	15	14	160	17,8
KRO	11	13	16	9	10	9	10	9	7	94	10,4
VPRO	13	7	9	11	13	10	8	9	9	89	9,9
EO	0	6	9	2	4	8	7	2	8	46	5,1
Onbekend	1	5	0	1	4	8	14	3	10	46	5,1
NOB	0	1	1	1	1	4	14	12	0	34	3,8
MCO	0	0	0	0	0	0	0	0	20	20	2,2
TELEAC	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0,2
IKON	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0,1
STER	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0,1
totaal →↓	162	144	155	157	148	154	161	151	168	1400	155,6

Onderstaand een verdere onderverdeling met het gemiddeld aantal programma's per seizoen (kolom A) en het gemiddeld aantal titels per programma (kolom B).

Omroep	Totaal	A	B	Omroep	Totaal	A	B
NOS	193	21,4	2,7	EO	46	5,1	1,7
TROS	185	20,6	3,4	Onbekend	46	5,1	2,6
VOO	183	20,3	3,1	NOB	34	3,8	2,0
AVRO	177	19,7	3,9	MCO	20	2,2	2,1
VARA	169	18,8	2,8	TELEAC	2	0,2	1,5
NCRV	160	17,8	2,7	IKON	1	0,1	2,0
KRO	94	10,4	2,4	STER	1	0,1	3,0
VPRO	89	9,9	2,6				
				totalen	1400	155,6	2,9

¹⁴ Op één datum bij de dirigentencursus staat in de repertoirelijst bij negen titels "repetitie" als opmerking. Hier zijn waarschijnlijk (gedeeltelijke) opnamen voor een radio- of tv-programma gemaakt.

¹⁵ Grafiek aantal programma's omroepen per seizoen.

¹⁶ De dirigentencursus is vanaf 1994 ondergebracht in de Stichting Kondrashin Concours en wordt vanaf dan eens in de vijf jaar georganiseerd. In de repertoirelijst wordt de naam Kondrashin Concours en dirigentencursus gebruikt. Op de site van het MCO onder geschiedenis paragraaf educatie over de dirigentencursus staat het volgende geschreven: "Al vroeg zagen de omroepen het als een taak een bijdrage te leveren aan de opleiding van jonge dirigenten en musici. In 1953 ging de jaarlijkse Internationale Dirigenten Meesterklas Hilversum van start, gevolgd door het Kirill Kondrashin Concours, dat in 1984, 1988, 1994 en 1998 werd gehouden. Hiervoor werkten NOS en RFO samen".

¹⁷ Binnen de meervoudige programmering is ook een variatie terug te vinden in het aantal dirigenten. Zo komen meervoudige programma's voor met één dirigent of verschillende dirigenten of een dubblure met een andere dirigent. Het laatste kan een schrijffout in de registratie zijn.

¹⁸ Uit de onderstaande tabel, een totaaloverzicht van het aantal maal dat een titel bij een omroep is geprogrammeerd, blijkt dat het overnemen van elkaars apart opgenomen programma's of gezamenlijke programma's het grootste aantal titeldoublures geeft.

Het aantal maal geprogrammeerde titel per omroep:

TITELS	1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	11x	12x	13x	
AVRO	479	75	13	2		1								570
TROS	444	58	16	2	1									521
NOS	427	46	15	2										488
VARA	412	27		1										440
VOO	393	59	10	2										464
NCRV	386	19	2											407
KRO	212	4	1											217
VPRO	203	15												218

TITELS	1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	11x	12x	13x	
EO	55	12												67
NOB	51	4	1		0									56
MCO	15	12	1											28
Overig	34	3	3	1	0	2		1		3	0	2	1	50
Totaal	3109	334	62	10	1	3	0	1	0	3	0	2	1	3526

overig = overig gecombineerd, en vanaf 8 en meer maal opgenomen titels is bij verschillende omroepen en/of in combinaties

¹⁹ De grafiek is op gebaseerd op onderstaande tabel en de tabel uit eindnoot 18.

De verdeling van titels over de omroeporkesten per omroep en percentages:

	RFO			RSO			RKO			Totaal	
	♪	% van RFO	% t.o.v. 4106	♪	% van RSO	% t.o.v. 4106	♪	% van RKO	% t.o.v. 4106	♪	% van orkesten
AVRO	206	15,7%	5,0%	326	23,0%	7,9%	157	11,4%	3,8%	689	16,8%
TROS	219	16,6%	5,3%	252	17,7%	6,1%	162	11,8%	3,9%	633	15,4%
VOO	164	12,5%	4,0%	212	14,9%	5,2%	186	13,5%	4,5%	562	13,7%
NOS	155	11,8%	3,7%	145	10,2%	3,5%	230	16,7%	5,6%	530	12,9%
VARA	213	16,2%	5,2%	149	10,5%	3,6%	113	8,2%	2,7%	475	11,6%
NCRV	83	6,3%	2,0%	119	8,4%	2,9%	233	17,0%	5,7%	435	10,6%
Rest	152	11,6%	3,7%	27	1,9%	0,7%	62	4,5%	1,5%	241	5,9%
VPRO	45	3,4%	1,1%	54	3,8%	1,3%	136	9,9%	3,3%	235	5,7%
KRO	56	4,3%	1,4%	94	6,6%	2,3%	76	5,5%	1,8%	226	5,5%
EO	22	1,7%	0,5%	40	2,8%	1,0%	18	1,3%	0,4%	80	1,9%
Totaal	1315	100%	32,0%	1418	100%	34,5%	1373	100%	33,4%	4106	100%

♪ = aantal geprogrammeerde werken

²⁰ De meest opgenomen componist is Hendrik Andriessen met 20 opnamen waarbij de Variaties en fuga op 'n thema van Kuhnau 5x en Variaties op een thema van Couperin voor fluit, harp en orkest 3x zijn opgenomen. De componisten met 10 of meer maal opnamen van werken zijn: Hendrik Andriessen (20), Ton de Leeuw (12), Johannes Verhulst (12) en Peter Schat (10). Voor de laatste zou kunnen worden geconcludeerd dat de actie tomaat zijn vruchten heeft afgeworpen.

De complete lijst met Nederlandse componisten en aantal titels is opgenomen in bijlage 3 - F

²¹ De inzet van de orkesten per omroep gaat niet gelijk op met het aantal dirigenten. Waar de meeste programma's per orkest staan is de inzet van het aantal dirigenten in verhouding lager.

Lijsten met inzet dirigenten per omroep over 9 seizoenen zijn te vinden in bijlage 3 - H.

Tabel: Omroep, Orkest, Dirigenten en aantal opnamen

Omroep	Orkest	Dirigenten	Opnamen	Omroep	Orkest	Dirigenten	Opnamen
AVRO	RFO	26	51	NOS	RFO	33	70
	RKO	27	58		RKO	25	95
	RSO	27	80		RSO	32	61
Totaal AVRO			189	Totaal NOS			222
EO	RFO	9	14	TROS	RFO	34	65
	RKO	7	13		RKO	25	60
	RSO	12	21		RSO	31	73
Totaal EO			48	Totaal TROS			198
MCO	RFO	5	18	VARA	RFO	28	94
	RKO	1	1		RKO	16	34
	RSO	1	1		RSO	23	44
Totaal MCO			20	Totaal VARA			172
NOB	RFO	6	26	VOO	RFO	27	60
	RKO	5	6		RKO	35	61

Omroep	Orkest	Dirigenten	Opnamen	Omroep	Orkest	Dirigenten	Opnamen
	RSO	2	3		RSO	24	65
Totaal NOB			35	Totaal VOO			186
STER	RFO	1	1	VPRO	RFO	12	17
Totaal STER			1		RKO	23	50
Teleac	RSO	1	2		RSO	12	26
Totaal Teleac			2	Totaal VPRO			93
KRO	RFO	12	31	(leeg)	RFO	2	18
	RKO	12	23		RKO	6	17
	RSO	15	43		RSO	4	4
Totaal KRO			97	Totaal (leeg)			39
NCRV	RFO	22	42				
	RKO	39	86				
	RSO	24	44				
Totaal NCRV			167				

²² De ijzeren-repertoirelijst uit 'Programmering in het orkestenbestel', Eelco de Jong.

Het ijzeren repertoire is samengesteld uit alle stukken die, gemiddeld, minstens één op de vijf seizoenen geprogrammeerd staan. Het aantal programma items op de lijst van de Jong is 1128.

A	B	Componist	Titel	Aantal tellingen (max.30)	niet bij MCO
1	1	Bach	Johannespassie, BWV 245	6	
2		Bach	Mattheuspassie, BWV 244	18	n
3		Bach	2e orkestsuite, BWB 1076	6	n
4	2	Bartók	Concert voor Orkest, BB 12 3	7	
5		Bartók	Muziek voor snaarinstrumenten, slagwerk en celesta, BB 11 4	7	
6	3	Beethoven	4e pianoconcert, opus 58	20	
7		Beethoven	3e symfonie, opus 55	18	
8		Beethoven	5e symfonie, opus 67	13	
9		Beethoven	Ouverture Coriolan, opus 62	6	
10		Beethoven	Violconcert, opus 61	20	
11		Beethoven	3e pianoconcert, opus 37	18	
12		Beethoven	Ouverture Egmont, opus 84	17	
13		Beethoven	7e symfonie, opus 92	17	
14		Beethoven	6e symfonie, opus 68	14	
15		Beethoven	Ouverture Leonore III, opus 72	13	
16		Beethoven	5e pianoconcert, opus 73	13	
17		Beethoven	1e pianoconcert, opus 15	12	
18		Beethoven	2e symfonie, opus 36	12	
19		Beethoven	2e pianoconcert, opus 19	11	
20		Beethoven	4e symfonie, opus 60	10	
21		Beethoven	9e symfonie, opus 12 5	9	
22		Beethoven	8e symfonie, opus 93	8	
23	Beethoven	1e symfonie, opus 21	7		
24	4	Berg	Violconcert	7	n
25	5	Berlioz	Symfonie Fantastique, opus 14	15	
26		Berlioz	Ouverture Carnaval Romain, opus 9	10	
27	6	Berlioz	Ouverture Benute Cellini, opus 23	6	
28		Bizet	Tweede Suite uit l'Arlesienne	10	
29	7	Brahms	3e symfonie, opus 90	11	
30		Brahms	2e symfonie, opus 73	10	
31		Brahms	Academische Festouverture, opus 80	7	

A		Componist	Titel	Aantal tellingen (max.30)	niet bij MCO
32		Brahms	Violconcert, opus 77	21	
33		Brahms	1e symfonie, opus 68	16	
34		Brahms	4e symfonie, opus 98	15	
35		Brahms	1e pianoconcert, 15	11	
36		Brahms	2e pianoconcert, 83	11	
37		Brahms	Ein Deutsches Requiem, opus 45	8	
38	8	Britten	A Young Person's Guide to the Orchestra, opus 34	6	
39	9	Bruch	1e violconcert, opus 44	10	
40	10	Brückner	7e symfonie, WAB 107	8	
41	11	Brückner	4e symfonie, WAB 104	6	
42	12	Chopin	1e pianoconcert, opus 11	11	
43		Debussy	Prélude à l'après-midi d'un faune	10	
44	13	Debussy	La Mer	7	
45		Debussy	Trois Nocturnes	6	
46	14	Dukas	L'apprentice sorcier	6	
47		Dvořák	8e symfonie, opus 88	7	
48	15	Dvořák	Celloconcert, opus 104	13	
49		Dvořák	9e symfonie, opus 95	13	
50		Dvořák	Violconcert, opus 53	6	n
51	16	Franck	Symfonie in d, opus 48	14	
52		Franck	Variations Symphoniques, opus 46	9	
53	17	Glinka	Ouverture Ruslan en Ludmilla, opus 5	6	
54	18	Grieg	1e pianoconcert, opus 16	13	
55		Grieg	Eerste Suite uit Peer Gynt	7	
56	19	Lalo	Symphonie Espagnole, opus 21	7	n
57	20	Liszt	1e pianoconcert, S 124	10	
58		Liszt	Les Préludes, S 97	6	
59		Mahler	5e symfonie	9	
60	21	Mahler	1e symfonie	7	
61		Mahler	4e symfonie	7	
62		Mendelssohn	Violconcert, opus 64	17	
63	22	Mendelssohn	Ouverture Die Hebriden, opus 26	8	
64		Mendelssohn	4e symfonie, opus 90	8	
65		Mendelssohn	3e symfonie, opus 56	6	
66	23	Moessorgsky	Nacht op de Kale Berg	7	
67		Mozart	Serenade Eine kleine Nachtmusik, KV 525	6	n
68		Mozart	5e violconcert, KV 218	8	
69		Mozart	3e violconcert, KV 216	8	
70		Mozart	41e symfonie, KV 551	8	
71	24	Mozart	20e pianoconcert, KV 467	7	
72		Mozart	40e symfonie, KV 550	7	
73		Mozart	Ouverture Don Giovanni, KV 527	6	
74		Mozart	Fluitconcert, KV 315	6	n
75		Mozart	Concert voor twee piano's, KV 365	6	
76	25	Paganini	1e violconcert, opus 6	6	
77	26	Rachmaninov	2e pianoconcert, opus 18	14	
78		Ravel	Tzigane, rhapsodie de concert	10	
79		Ravel	Pianoconcert in g	8	
80		Ravel	Tweede Suite uit Daphnis et Chloé	11	
81	27	Ravel	Rhapsodie Espagnole	8	
82		Ravel	Bolero	7	
83		Ravel	La Valse	7	
84		Ravel	Shéhérazade	6	
85	28	Rimsky-Korsakov	Shéhérazade, opus 35	9	
86	29	Rossini	Ouverture La Scala di Seta	7	

A		Componist	Titel	Aantal tellingen (max.30)	niet bij MCO
87	31	Saint-Saëns	3e symfonie (de orgelsymfonie), opus 78	10	
88		Saint-Saëns	2e pianoconcert, opus 22	6	
89		Saint-Saëns	3e violconcert, opus 61	6	
90		Schubert	8e symfonie (de onvoltooide), D 759	12	
91		Schubert	5e symfonie, D 485	9	
92		Schubert	9e symfonie (de grote), D 944	9	
93	32	Schumann	Pianoconcert, opus 54	17	
94		Schumann	4e symfonie, opus 12 0	8	
95		Schumann	Celloconcert, opus 12 9	6	
96	33	Sibelius	2e symfonie, opus 43	6	
97	34	Smetana	De Moldau, JB 1-11: ii	9	
98	35	Strauss, J.	Pizzicato Polka, opus 449	7	n
99	36	Strauss, R.	Tijl Eulenspiegel, opus 28	13	
100	37	Stravinsky	Suite uit De Vuurvogel	10	
101		Stravinsky	Petroesjka	6	
102	38	Tsjaikovsky	Violconcert, opus 35	17	
103		Tsjaikovsky	1e pianoconcert, opus 23	16	
104		Tsjaikovsky	Fantasie ouverture Romeo en Julia	13	
105		Tsjaikovsky	5e symfonie, opus 64	12	
106		Tsjaikovsky	6e symfonie, opus 74	11	
107		Tsjaikovsky	Capriccio Italiën, opus 45	8	
108		Tsjaikovsky	4e symfonie, opus 35	8	
109	39	Van Anrooy	Piet Hein Rapsodie	8	
110	40	Verdi	Messa di Requiem	7	n
111	41	Wagenaar	Ouverture Cyrano de Bergerac, opus 23	6	
112	42	Wagner	Voorspel uit Die Meistersinger von Nürnberg, WWV96	10	n
113		Wagner	Ouverture en Bacchanaal uit Tannhäuser, WWV 70	6	
114	42	Wagner	Siegfried-Idylle, WWV 103	6	
115	43	Weber	Ouverture Der Freischütz, J 277	11	
116		Weber	Ouverture Oberon, J 306	10	

²³ De verdeling van titels over de omroepen van componisten van wie 5 en meer overeenkomstig zijn met de Top1000:

Omroep	Bach	Beethoven	Bizet	Brahms	Dvorak	Haydn	Mendelssohn	Mozart	Puccini	Rossini	Saint - Saens	Schubert	Strauss	Tchaikovsky	Verdi	Wagner	Eind-totaal
TROS	29	26	9	13	8	18	27	51	27	11	6	22	1	9	41	7	305
AVRO	7	15	9	13	12	17	12	66	23	23	13	11	4	21	32	3	281
VOO	7	44	7	18	18	20	9	40	8	7	9	18	4	22	5	1	237
NCRV	1	11		8	4	37	13	73				11	4	5	2	3	172
VARA	2	8	1	8	3	5	7	39		4		13	4	12	12	18	136
NOS	1	10		6	3	7	3	27	1	1	3	3	7	7	1		80
VPRO	1	4		3	1	5	1	59						2			76
KRO	1	2	2		1	5	1	12	3	12	2			3	5	3	52
(leeg)		15		1		4	2	7			5	1				10	45
EO		4		1	4	1	1	4				4		5			24
NOB		1		3			1	7				3				3	18
MCO		1												1		2	4
STER				3													3
Eind-totaal	49	141	28	77	54	119	77	385	62	58	38	86	24	87	98	50	1433

²⁴ Programmering maanden oktober 1989, februari 1991 en mei 1992.

Programmering oktober 1989

OMROEP	DATUM	COMPONIST	TITEL	DIRIGENT	RFO	RKO	RSO
AVRO	6-10-1989	Gershwin, George	Rhapsody in Blue	Jan Stulen			1
		Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor fluit, harp en orkest in C gr.t. KV 299	Jan Stulen			1
			Concert voor viool en orkest no. 4 in G gr.t. KV 218	Jan Stulen			1
		Saint-Saëns, Camille	Carnaval des Animaux	Jan Stulen			1
		Tchaikovsky, Pjotr	Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 35	Jan Stulen			1
	29-10-1989	Beethoven, Ludwig von	Ouverture uit: Die Geschöpfe des Prometheus op. 43	Julian Reynolds		1	
		Benda, Frantisek	Concert voor fluit en orkest in e kl.t.	Julian Reynolds		1	
		Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 12 in A gr.t. KV 414	Julian Reynolds		1	
KRO	8-10-1989	Glinka, Mikhail	Opera "Iwan Soesanin" -kompleet	Edo de Waart	1		
	15-10-1989	Barber, Samuel	Adagio for strings op. 11	Edo de Waart	1		
		Mahler, Gustav	Symfonie no. 5	Edo de Waart	1		
NCRV	20-10-1989	Bartók, Bela	Concert voor altviool en orkest	Ernest Bour		1	
		Mozart, Wolfgang Am.	Marschen KV 335	Ernest Bour		1	
			Serenade no.9 in D gr.t. KV 320 "Posthoornserenade"	Ernest Bour		1	
	28-10-1989	Boer, Ed de	Symfonie no. 1 (Uit het dagboek van Elly Hillesum)	Kenneth Montgomery	1		
		Brahms, Johannes	Concert voor viool en orkest in d. kl. t. op. 77	Kenneth Montgomery	1		
NOS	16-11-1989	Lachenmann, Helmut	Notturmo voor cello en orkest	Hans Zender		1	
		Loevendie, Theo	Scaramuccia voor klarinet en orkest	Hans Zender		1	
		Maderna, Bruno	Il giardino religioso	Hans Zender		1	
		Zender, Hans	Furin No Kyo	Hans Zender		1	
	17-11-1989	Alsina, Carlos	Suite indirecte	Hans Zender		1	
		Keulen, Geert van	Terze (1989)	Hans Zender		1	
		Maderna, Bruno	Il Giardino Religioso	Hans Zender		1	
		Zender, Hans	Furin No Kyo	Hans Zender		1	
TROS	8-10-1989	Bernstein, Leonard	Serenade voor viool en orkest	Lothar Zagrosek		1	
		Mendelssohn, Felix	Symfonie no. 1 in c kl.t. op. 11	Lothar Zagrosek		1	
		Mozart, Wolfgang Am.	Symfonie no. 4 in D gr.t. KV 19	Lothar Zagrosek		1	
	14-10-1989	Rachmaninoff, Sergej	Symfonie no. 2 in e kl.t. op. 27	Henry Lewis			1
	31-10-1989	Respighi, Ottorino	Vetrate de chiesa (1927)	Edo de Waart			1
		Verdi, Giuseppe	Quattro Pezzi Sacri voor sopraan, koor en orkest	Edo de Waart			1
VARA	7-10-1989	Glinka, Mikhail	Opera "Iwan Soesanin" -kompleet	Edo de Waart	1		
	14-10-1989	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 15 in B gr.t. KV 450	Hans Zender		1	
			Symfonie no. 38 in D gr.t. KV 504 "Praagse"	Hans Zender		1	
		Ravel, Maurice	Ma Mere l'Oye	Hans Zender		1	
VOO	17-10-1989	Barber, Samuel	Adagio for strings op. 11	Edo de Waart	1		
		Mahler, Gustav	Symfonie no. 5	Edo de Waart	1		
	21-10-1989	Bernstein, Leonard	Musical "West Side Story" - Symfonische dansen	Henry Lewis			1
		Chadwick, George	Symfonie no.2 in B gr.t. op. 21	Henry Lewis			1
		Gershwin, George	Rhapsody in Blue	Henry Lewis			1
		Glinka, Mikhail	Opera "Iwan Soesanin" - Ouverture	Henry Lewis			1
		Mussorgsky, Modest	Liederen en dansen van de dood	Henry Lewis			1
	22-10-1989	Bernstein, Leonard	Musical "West Side Story" - Symfonische dansen	Henry Lewis			1
		Chadwick, George	Symfonie no.2 in B gr.t. op. 21	Henry Lewis			1
		Gershwin, George	Rhapsody in Blue	Henry Lewis			1
		Glinka, Mikhail	Opera "Iwan Soesanin" - Ouverture	Henry Lewis			1
		Mussorgsky, Modest	Liederen en dansen van de dood	Henry Lewis			1

Programmering februari 1991

OMROEP	DATUM	COMPONIST	TITEL	DIRIGENT	RFO	RKO	RSO
AVRO	3-2-1991	Cilea, Francesco	Opera "Arlesiana" aria "E la solita storia" (Lamento di Frederico)	Howard Williams			1
		Donizetti, Gaetano	Opera "Don Pasquale" - Ouverture	Howard Williams			1
			Opera "Lucia Di Lammermoor" - aria "Il dolce suono...spargi"	Howard Williams			1
		Puccini, Giacomo	Opera "Manon Lescaut" - Intermezzo 3e akte	Howard Williams			1
			Opera "Turandot" - aria "Signore ascolta"	Howard Williams			1
			Opera "Turandot" - aria "Tu che di gel sei cinta"	Howard Williams			1
		Verdi, Giuseppe	Opera "Giovanna d'Arco" - Ouverture	Howard Williams			1
			Opera "La Traviata" - aria "Ah fors'è lui...sempre libera"	Howard Williams			1
			Opera "La Traviata" - aria "Lunge da lei.. de miei bollenti"	Howard Williams			1
			Opera "La Traviata" - duet "Parigi, o cara"	Howard Williams			1
			Opera "La Traviata" - Voorspel 1e akte	Howard Williams			1
			Opera "Rigoletto" - aria "Questa o quella"	Howard Williams			1
			Opera "Rigoletto" - duet "E il sol dell'anima"	Howard Williams			1
	21-2-1991	Fauré, Gabriel	Ballade voor piano en orkest in Fis gr.t. op. 19	Bernhard Klee		1	
		Godard, Benjamin	Suite de trois morceaux voor fluit en orkest op. 116	Bernhard Klee		1	
		Wieniawski, Henryk	Concert voor viool en orkest no. 1 in fis kl.t. op. 14 - deel 1: allegro moderato	Bernhard Klee		1	
	24-2-1991	Beethoven, Ludwig von	Symfonie no. 1 in C gr.t. op. 21	Bernhard Klee		1	
		Schubert, Franz	Ouverture im Italienische Stile D.590	Bernhard Klee		1	
		Wieniawski, Henryk	Concert voor viool en orkest no. 1 in fis kl.t. op. 14	Bernhard Klee		1	
	28-2-1991	Brahms, Johannes	Concert voor viool en orkest in d. kl. t. op. 77	Thomas Dausgaard			1
KRO	17-2-1991	Falla, Manuel de	El Fuego Fatuo	Antoni Ros-Marba			1
			Opera "La Vida Breve" -kompleet-	Antoni Ros-Marba			1
NCRV	1-2-1991	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor 2 piano's en orkest in Es gr.t. KV 365 (1779-80)	Hubert Soudant		1	
		Schubert, Franz	Opera "Die vierjährigen posten" - Ouverture D. 910	Hubert Soudant		1	
			Symfonie no. 3 in D gr.t. D.200	Hubert Soudant		1	
NOB	8-2-1991	Mendelssohn, Felix	Symfonie no. 2 "Lobgesang" voor soli, koor en orkest	Edo de Waart	1		
TROS	9-2-1991	Beethoven, Ludwig von	Ouverture "Leonore III"	Edo de Waart	1		
		Mendelssohn, Felix	Symfonie no. 2 "Lobgesang" voor soli, koor en orkest	Edo de Waart	1		
		17-2-1991	Beethoven, Ludwig von	Concert voor piano en orkest no. 2 in Bes gr.t. op. 19	Ed Spanjaard		1
		Wagner, Richard	Siegfried Idyll	Ed Spanjaard		1	
VARA	23-2-1991	Wagner, Richard	Opera "Die Walküre" -kompleet- 3 akten	Edo de Waart	1		

Programmering mei 1992

OMROEP	DATUM	COMPONIST	TITEL	DIRIGENT	RFO	RKO	RSO	
AVRO	2-5-1992	Prokofiev, Serge	Romeo and Julia - Ballet Suite: gedeelte	Muhai Tang	1			
		Sibelius, Jan	Humoreske voor viool en orkest no. 1 op. 87 no. 1	Muhai Tang	1			
			Humoreske voor viool en orkest no. 2 op. 87 no. 2	Muhai Tang	1			
			Suite "Pelleas et Melisande" op 46	Muhai Tang	1			
			Twee Serenades op. 69 voor viool en orkest	Muhai Tang	1			
		Tchaikovsky, Pjotr	Ouverture "Romeo en Julia"	Muhai Tang	1			
	27-5-1992	Brahms, Johannes	Variaties op een thema van Joseph Haydn op. 56a	Frans Bruggen		1		
		Haydn, Joseph	Divertimento voor blazers in Bes gr.t. Hob. GR II:46	Frans Bruggen		1		
			Symfonie no.48 in C gr.t. "Maria Theresia"	Frans Bruggen		1		
		Mozart, Wolfgang Am.	Adagio en Fuga in c kl.t. KV 546	Frans Bruggen		1		
		Pleyel, Ignaz	Symfonie concertante no. 5 in F gr.t. voor fluit, hobo, fagot, hoorn en strijkers	Frans Bruggen		1		
EO	8-5-1992	Strauss, Richard	Concert voor Hoorn en orkest no. 2 in Es gr.t.	Jean Fournet			1	
NCRV	8-5-1992	Bach, Carl Ph.Em.	Sinfonia no. 1 in D gr.t. Wq. 183,1	Frans Bruggen		1		
		Mozart, Wolfgang Am.	Adagio in E gt.t. KV261, voor viool en orkest	Frans Bruggen		1		
			Concert voor viool en orkest no. 5 in A gr.t. KV 219	Frans Bruggen		1		
		Wilms, Johan W.	Symfonie in F gr.t. - reconstructie	Frans Bruggen		1		
		14-5-1992	Chabrier, Emanuel	Espana	Jean Fournet			1
			Franck, Cesar	Psyche -kompleet-	Jean Fournet			1
			Pierne, Gabriel	Ouverture Rapsodie Ramuncho	Jean Fournet			1
			Poulenc, Francis	Secheresses	Jean Fournet			1
		Roger-Ducasse, Jean	Sarabande	Jean Fournet			1	
NOS	8-5-1992	Liszt, Franz	Hongaarse Rhapsodie no. 13 voor piano en orkest	Muhai Tang	1			
			Hungaria - Symfonisch Gedicht	Muhai Tang	1			
			Le deux Follets	Muhai Tang	1			
			Rachmaninoff, Sergej	Concert voor piano en orkest no. 3 in d kl.t. op. 30	Muhai Tang	1		
		15-5-1992	Copland, Aaron	Music for the Theatre	Lukas Foss		1	
			Foss, Lukas	Measure for Measure voor tenor en orkest	Lukas Foss		1	
			Ives, Charles	Washington's Birthday	Lukas Foss		1	
			Wagenaar, Bernard	Song of mourning	Lukas Foss		1	
		22-5-1992	Liszt, Franz	Concert voor piano en orkest no. 1 in Es gr.t.	Jan Stulen			1
				Malediction	Jan Stulen			1
		Totentanz, voor piano en orkest	Jan Stulen			1		
	23-5-1992	Liszt, Franz	Concert voor piano en orkest no. 2 in A gr.t.	Jan Stulen			1	
			Malediction	Jan Stulen			1	
TROS	4-5-1992	Dvořak, Antonin	Requiem voor soli, koor en orkest	Graeme Jenkins			1	
VARA	9-5-1992	Mahler, Gustav	Symfonie no. 3 in d kl.t. voor alt, dames/kinderkoor en orkest	Edo de Waart	1			
VOO	16-5-1992	Bach, Johann Seb.	Concert voor 2 violen en orkest in d kl.t. BWV 1043	Hans Vonk	1			

OMROEP	DATUM	COMPONIST	TITEL	DIRIGENT	RFO	RKO	RSO
		Brückner, Anton	Symfonie nr. 5 in b kl.t. (Novak Fassung 1878)	Hans Vonk	1		
	17-5-1992	Bach, Johann Seb.	Concert voor 2 violen en orkest in d kl.t. BWV 1043	Hans Vonk	1		
		Brückner, Anton	Symfonie nr. 5 in b kl.t. (Novak Fassung 1878)	Hans Vonk	1		
	24-5-1992	Borodin, Alexander	Opera "Furst Igor" - Koor van de Polovetzer Meisjes	Edo de Waart	1		
			Opera "Fürst Igor" – Polovetzer dansen	Edo de Waart	1		
		Brahms, Johannes	Gesang der Parzen op. 89 voor koor en orkest	Edo de Waart	1		
		Chopin, Frederic	Rondo voor piano en orkest F gr.t. op.14 "Krakowiak"	Edo de Waart	1		
		Dvorak, Antonin	Romance in f. kl.t. op. 11 voor viool en orkest	Edo de Waart	1		
		Rossini, Gioacchino	Opera "Guglielmo Tell" - Ouverture	Edo de Waart	1		
		Smetana, Bedrich	"Ma Vlast" Orkestcyclus – Die Moldau	Edo de Waart	1		
GEEN VERMELDING	4-5-1992	Bach, Carl Ph.Em.	Sinfonia no. 1 in D gr.t. Wq. 183,1	Frans Bruggen		1	
		Beethoven, Ludwig von	Symfonie no. 7 in G gr.t. op. 92	Frans Bruggen		1	
		Haydn, Joseph	Concert voor cello en orkest in C gr.t.	Frans Bruggen		1	
	5-5-1992	Bach, Carl Ph.Em.	Sinfonia no. 1 in D gr.t. Wq. 183,1	Frans Bruggen		1	
		Beethoven, Ludwig von	Symfonie no. 7 in G gr.t. op. 92	Frans Bruggen		1	
		Haydn, Joseph	Concert voor cello en orkest in C gr.t.	Frans Bruggen		1	
	6-5-1992	Bach, Carl Ph.Em.	Sinfonia no. 1 in D gr.t. Wq. 183,1	Frans Bruggen		1	
		Beethoven, Ludwig von	Symfonie no. 7 in G gr.t. op. 92	Frans Bruggen		1	
		Haydn, Joseph	Concert voor cello en orkest in C gr.t.	Frans Bruggen		1	

²⁵ De Rhapsody in Blue is in 1984 bij de Olympische Spelen onderdeel van de opening uitgevoerd door een grote hoeveelheid pianisten. Het werk komt al jarenlang voor in de Top 2000 van Radio 2. Wat betreft populariteit is het een ijzeren werk.

²⁶ Op internet geeft AVRO en ijzeren repertoire in de zoekresultaten 428 hits. De AVRO gebruikt de term voor haar eigen radiozenders AVRO-klassiek 1 en 2; AVRO 'Het beste van het beste. Het ijzeren klassieke repertoire. Aangename klassieke muziek voert de boventoon' ([www.avro.nl / player /.../ player.aspx](http://www.avro.nl/player/.../player.aspx).)

²⁷ Robert Nasveld merkt in het interview op: "Programmeren in de trant van de TROS / AVRO, die veel vrijer waren, en dat was een hele veel gemakkelijker manier van programmeren, dat zou ik wel eens willen."

²⁸ Zoals het Kondrashin Concours en andere concoursen, Nederlandse Muziekdagen en het Holland Festival. De dirigentencursus werd in 1994 Kondrashin concours en ondergebracht in een aparte stichting. Er zijn verschillende documentaires/uitzendingen gemaakt over het concours. Op de site van Beeld en Geluid zijn deze te vinden (10 in totaal uit 1984, 1989 (7x) en 1994 (2x)).

²⁹ Is 2,9% van 1400 programma's. De 41 programmeringen zijn inclusief tournees van het RKO en RFO, RSO heeft geen tournees. Dit is onder te verdelen in 25 RFO (gemiddeld 3 per seizoen), 12 RKO (gemiddeld 1,5 per seizoen) en 4 RSO (gemiddeld 0,5 per seizoen) programma's waarbij een programmering over meerdere weken kan lopen, bijvoorbeeld voorafgaand aan een cd-opname of tijdens een tournee.

³⁰ Bijvoorbeeld de jaarlijkse dirigentencursus, het Kondrashin Concours.

Deze planningen, circa 7,2% over 9 seizoenen, gemiddeld 11,6 weken per jaar en per orkest 3,74 weken, vallen niet onder de zendgemachtigden maar kunnen wel zijn uitgezonden/overgenomen door een omroep. De 101 programmadagen zijn verdeeld over orkesten: 65 RFO, 25 RKO en 11 RSO.

Hoofdstuk 4 Conclusies onderzoek

Samenvatting

De omroeporkesten bieden een facilitaire taak aan de omroepen. De primaire taak van de omroeporkesten is uitvoering geven aan de muziekprogrammering van de onafhankelijke omroep als de Jukebox van de omroepen.

De tabellen maken de programmeringsprofielen van de omroepen zichtbaar. Opvallend zijn de voor uitzending op Radio 4 overbodige dubbele opnamen door orkesten van het concertprogramma waardoor 60% van de titels tenminste 2x voorkomt in een periode van 9 seizoenen. Het gemiddelde aantal werken per programma is een indicatie voor de programmeringsvorm. Een hoger gemiddelde geeft een programmering aan van meer fragmenten en/of korte werken terwijl een lager gemiddelde duidt op gehele werken en/of programmavullende werken.

De omvang van het 'eigen deel' in de programmering dat wordt overgenomen door de omroepen is 2,9% van de totale programmering en moeilijk terug te vinden in de uitdraai van de repertoirelijsten. Deze 41 programma's staan in de speellijst onder DUK, MCO, NOB en onbekend.

Het resultaat van de ontwikkelingen naar het muziekcentrum is dat vanuit een unieke positie ensembles van wereldformaat voor het publiek op het podium zichtbaar zijn geworden.

De omroeporkesten hebben tussen 1985 en 1994 in 9 seizoenen meer dan 4000 werken opgenomen. Er ligt inmiddels meer dan 60 jaar omroeporkestrepertoire in de archieven van de omroepen. Deze schat, een nationaal cultureel erfgoed, zou volledig toegankelijk moeten zijn. Het zijn opnamen die volledig gesubsidieerd zijn vanuit de overheid. De toegankelijkheid is echter moeilijk door aanspraak van de verschillende omroepen op de rechten, omdat de opnamen onder hun auspiciën tot stand zijn gekomen.

Deelvragen 1 t/m 5 komen in dit hoofdstuk aan de orde in:

§ 4.1 (1) Welke rol speelden de omroepen bij de programmering van de verschillende orkesten en voor welk repertoire werden zij ingezet? Hoe verliepen de artistieke selecties voor de omroeporkesten en hoe is dit zichtbaar in het repertoire?

§ 4.2 (2) Hoe werd door de omroepen invulling gegeven aan de 'bij uitstek' taak?

§ 4.3 (3) Waar botsten de artistieke belangen van de orkesten met die van de afnemers (omroepen)?

§ 4.4 (4) Was er sprake van artistieke belangenconflicten tussen de orkesten? Zo ja, hoe manifesteerden die zich?

§ 4.5 (5) Is er een verschuiving in repertoires te zien, onder invloed van optredens op de concertpodia?

§ 4.1 Bevindingen uit de speellijst van de omroeporkesten

De artistieke selecties van de omroepen hebben als basis het omroeprofiel. Voor de profilering van de klassieke muziek in de breedste zin konden de omroepen na 1985 gebruik maken van het RFO, RSO en RKO. Het programmeren van minder bekend werk en niet bekende componisten vergt meer onderzoek van de programmeur. Het plaatsen van 'meer bijzon-

der' in een programmatische context is arbeidsintensiever dan populaire programmering.

Het beeld van het repertoire naar buiten toe, als zou het de omroeporkesten typeren, is ongenueanceerd. De omroeporkesten geven het beeld weer van de repertoirevorming van negen individuele omroepen.

Jukebox

De orkesten bieden een facilitaire taak aan de omroepen. De primaire taak van de omroeporkesten is uitvoering geven aan de muziekprogrammering van de onafhankelijke omroep, de Jukebox van de omroepen. Voor de omroepen zijn de orkesten een afdeling, het concernonderdeel 'Dienst Uitvoerende Kunstenaars' – een muziekonderdeel binnen het totaal van culturele opdrachten en een klein onderdeel binnen het totale omroepbestel.

Door de primaire taak van de orkesten vervulden zij een andere functie dan een orkest in het orkestenbestel. De omroeporkesten zelf konden geen positie innemen in het veld van het orkestenbestel. Hierdoor is een inhoudelijk en functioneel vergelijk niet goed mogelijk.

De omroep was vrij, onafhankelijk, om te sturen in een eigen keuze, een eigen ontwikkeling te kiezen, losstaand van de gangbare processen en begrenzingsen in het bestel zoals die van de zaalbezetting. De plaatsing in het orkestenveld, alleen vanwege het feit dat orkesten nu eenmaal orkesten zijn, is een (oneigenlijke) politieke keuze.

De wettelijke basis was een andere, de omroeporkesten vielen onder de mediawetgeving. De aparte wettelijke financiering stond los van de subsidiering van het orkestenbestel. De regels verbonden aan culturele subsidies golden niet maar werden wel gehanteerd in de evaluatie. De omroeporkesten stonden functioneel, organisatorisch en programmatisch los van het orkestbestel, wat van grote invloed was op de voorwaarden van de artistieke selectieprocessen. Een positionering in het bestel met de programmatische wens van het MCO en niet geformaliseerde taakopdracht verhouden zich niet tot de eigenlijke emergente positie binnen de omroep.

De mediawet

Er is geen eenduidige wettelijke bepaling omtrent de artistieke positionering, alleen een ruime verwijzing in de mediawet betreffende de financiering. De afgedragen inkomsten van de etherreclame inkomsten dienen ter bestrijding van de kosten en vergoeding als verbonden aan "een door Onze Minister aan te wijzen instelling ten behoeve van het in stand houden en exploiteren van omroeporkesten, omroepkoren en een muziekbibliotheek". Dat zou dus een andere organisatie dan het MCO kunnen zijn.

Opnamedoublures

De dubbele programmaopname in de planning voor verschillende omroepen is een opmerkelijk verschijnsel. Enerzijds is er de basis van de radio, waar opnamen iedere week verschillend behoren te zijn. Anderzijds is er de profilering van een aantal omroepen, de marketingfunctie, met grotendeels hetzelfde programmaprofiel. Meerdere concerten met eenzelfde programma in de grote concertzalen vormen ten onrechte een concurrerend beeld met het orkestbestel.

Het werd veroorzaakt door de volledige programma-autonomie en onderlinge concurrentie van de omroepen waardoor coördinatie en afstemming niet werkten.

Een opsplitsing naar type doublure geeft een beeld van de functie en het programmeringsprofiel. De doublure van één werk, zoals het vioolconcert van Bruch bij de AVRO, past in de bevindingen van de andere tabellen over het profiel. De doublure van werken bij de NOS daarentegen zijn geen profilering maar het gevolg van de taakinvulling van het begeleiden en ondersteunen van concoursen zoals het Lisztconкурс.

Een andere vorm van doublure, het veelvuldig programmeren van componisten, te vinden in

de tabellen met de meest geprogrammeerde componisten per omroep, geeft een goed beeld van het spanningsveld tussen 'veilige' publieksgerichtheid en avontuurlijke programmering.

Een verklaring voor de dubbele opname van programma's zou kunnen worden gevonden in de 'beperkte' beschikbare financiële ruimte bij de omroepen. De kosten kunnen worden gedeeld en worden zo deels eenmalig gemaakt.

De direct toerekenbare kosten voor uitzending op Radio 4 voor de omroep waren gemiddeld f. 5.000,- per uur en grotendeels nodig voor de vaste lasten. De 'indirecte', veel hogere kosten voor een concertregistratie zoals voor de zaal en de solisten kwamen daar bovenop. De recettes waren dus hard nodig om de productie kostendekkend te maken. Het delen van kosten was dan een goede manier om binnen het budget te blijven

Uit de tabel 'aantal maal geprogrammeerde titels per omroep' kan worden geconcludeerd dat op omroepniveau het meervoudig (dwz meer dan 2x) programmeren klein is. Het overnemen van elkaars programma's geeft het grootste aantal titeldoublures. In het verlengde daarvan is het aantal titels dat enkelvoudig voorkomt bij RFO, RSO en RKO 1677, hetgeen circa 41% is op het totaal van 4101 titels. Het meest vindt een herhaling van een werk plaats in dezelfde week bij één orkest.

Het aandeel van de orkesten is circa 10% van de uitzendtijd van Radio 4, waarin ook heruitzendingen zijn ingecalculeerd.^a Zonder herhalingen of doublures is het aandeel in de uitzending van recente podiumregistraties, live of in de week volgend aan de opname, minder dan 5% van de uitzendtijd van Radio 4. De omroeporkesten moesten hun positionering op Radio 4 vooral halen uit heruitzendingen van 'oude' opnamen en herhalingen.

Toch was het bereik nog vele malen groter dan het publieksbereik van de orkesten in het bestel. Voor de acceptatie van werken, de 'vernetwerking', gewenning bij de luisteraar en bereik van het werk is herhaling een goede zaak, want onbekend maakt onbemind.

Profilering

De accenten uit de profielen van de omroepen komen terug in de orkestprogrammering. De AVRO programmeert vooral – en meer – populaire publieksgerichte werken dan de TROS, waar in de programmering onverwachte componisten voorkomen.

De VARA-ideologie, overtuiging en voorkeuren van Jan Zekveld zijn in de Matinee terug te vinden. De NCRV als omroep organisatie met een eigen overtuiging is gewend om te gaan met verschillende en kleinere publieksgroepen, hetgeen is terug te vinden in hun programmeringskeuzen. De eigenzinnigheid van de VPRO is natuurlijk ook te zien in de orkestprogrammering. De NOS nam als koepel het overige voor haar rekening, wat de meest bijzondere programmering oplevert.

Uit het schema 'Profiel omroepprogrammering voor de radio-orkesten' komt een 'optische' tweedeling naar voren tussen AVRO en VARA enerzijds en NCRV, NOS en VPRO anderzijds. Het is een scheiding tussen 'algemeen'; breed publieksgericht met een rol in het Nederlandse muziekleven, en 'gericht': vernieuwend, eigentijds, Nederlands, aanvullend (de 'bij uitstek' taak). De KRO neemt een middenpositie in en de TROS programmering is in te delen bij VARA, AVRO.

'Algemeen' wordt gevormd door drie grote beeldbepalende omroepen met de meeste programma's en met de meest actieve PR. Hierdoor komt het zwaartepunt van de beeldvorming van de omroepen en de orkesten bij 'breed publieksgericht' met een rol in het Nederlandse muziekleven te liggen.

Het profiel van de NOS is meer specifiek en onderscheidend dan bij de andere omroepen

^a Berekening in hoofdstuk 3.1.3.

door de gezamenlijkheid en 'aanvullende opdracht'. De vaste programma onderdelen binnen de NOS programmering geven in de overzichten een vertekend beeld ten opzichte van 'de pijlers van de muziekprogrammering van de NOS'.

Dirigenten

De omroeporkesten hadden een andere verhouding tot de 'uitvoerende directie' dan de orkesten in het bestel. Bij de omroeporkesten stond de dirigent tussen het orkest en de programmeur. De plaats van de dirigent in het bestel was op de bok tussen het publiek en het orkest in. Vanaf 1985 krijgt de dirigent die traditionele positie ook voor de omroeporkesten maar de invloed op het artistieke selectie proces blijft erg klein.

De functie van chef-dirigent bij de omroeporkesten had een andere betekenis dan bij de orkesten in het bestel.^a Bij de omroeporkesten als Jukebox van de omroep, ligt de artistieke verantwoordelijkheid bij de omroep. Informeel en in de praktijk hadden de dirigenten veel 'macht', zoals uit de lijst met opmerkingen over de dirigenten en het dirigentenbeleid in paragraaf 3.2 naar voren komt.

In de tabellen is het programmeringsprofiel van de omroepen in de dirigentenkeuze per omroep te onderscheiden. Zo heeft de grote inzet van Jan Stulen bij de AVRO naast zijn chef-dirigentschap ook te maken met zijn flexibele, brede inzetbaarheid. Hij is als dirigent een exponent van de 'oude' traditie van studio-opnamen zoals Kenneth Montgomery. Edo de Waart en Valery Gergiev zijn meer de traditionele dirigenten met het zwaartepunt op het programma en gericht op het podium, passend in het profiel van de VARA-traditie met de matinee als haar klassieke muziekbeeldmerk.

§ 4.2 Programmering voor de omroeporkesten

De podiumprogrammering van de omroep is niet vergeleken met de programmering van Radio 4. De omroepprogrammering voor de omroeporkesten is ten opzichte van zowel de Top1000 als de ijzeren-repertoirelijst van de Jong een aanvulling op het ijzeren repertoire.

Opvallend is dat bij populaire componisten van wie ook meerdere werken overeenkomen met de Top1000 het totaal aan opnamen bij de MCO hoog is (35%). Dit wijst naar mijn mening op een programmering bij de omroepen die op publieksvoorkeur gericht is.

De waarde van de getallen in de lijsten kunnen ook niet met elkaar worden vergeleken omdat het zoals gezegd om respectievelijke frequentie (de Jong) en het voorkomen op het repertoire- (MCO) en een publiekslijst (Top 1000) gaat. Hieruit zijn in 3.7 toch op basis van voorkeur voor componisten voorzichtige conclusies getrokken.

Taak bij uitstek

De 'taak bij uitstek' lag bij de omroepen in hun muziekprogrammeringsbeleid en niet bij de omroeporkesten. De omroep omschrijft haar programmeringstaak voor de omroeporkesten als het spelen van werken die niet tot het standaardrepertoire behoorden: 'hedendaagse muziek, werk van Nederlandse componisten en niet met gewone middelen uitvoerbare muziek.' Hier ontbreekt de toevoeging 'maar passend in het marketingprofiel'.

De 'taak bij uitstek' is een zich door de omroep toegeëigende taak. In bestuurlijke of wettelijke kaders is dit niet terug te vinden.

In het deponeren van de 'bij uitstek taken' bij de NOS werd de programma-autonomie van de omroepen bevestigd. Deze (politieke) machtspositie van de omroepen holde de positie en

^a In het orkestbestel bepaald de chef-dirigent de artistieke lijn en is (mede) verantwoordelijk voor de programmering en keuze van solisten. Bij veel orkesten kan dit naast of samen met de artistiek directeur als deze functie niet samenvalt met het chef-dirigentschap.

legitimatie van de orkesten door de jaren heen uit.

De programmeringstijl van de omroepen sluit in de beeldvorming aan op de programmering van de landelijke orkesten. Maar de keuze van werken komt overeen met de doelstelling in het omroepprofiel: het niet gangbare, andere en onbekende werken (daardoor 'aanvullend' op de gangbare orkestprogrammering), veelal binnen de ijzeren-repertoireperiode. De totale omroepprogrammering bezien vanuit het gespeelde repertoire van de omroeporkesten is dan verbredend en aanvullend op het (ijzeren) orkestrepertoire.

Het ijzeren repertoire is een containerbegrip en subjectief, hieronder vallen orkestwerken met een museumfunctie als vast onderdeel van het cultureel erfgoed. Een lijst of netwerk van 'Classical Standards' met 'main' en 'side stream' componisten en werken zou veel meer aansluitend zijn dan het subjectieve containerbegrip 'ijzeren repertoire'.

§ 4.3 Orkestenprofilering

De beleidskeuze om concertregistraties te maken in de reguliere concertzalen was van invloed op de programmering. Het gaf de musici ontspanning in de werkdruk en verbetering in de werkomstandigheden maar leverde artistiek ook spanningen op in de relatie tussen de orkesten en de omroepen. Het spanningsveld van de artistieke selectie ontstond door het betreden van de podia in de concertzalen. Het legde het pijnpunt van de omroeporkesten bloot, namelijk dat zij geen betrokkenheid hadden bij de artistieke selecties. Om de keuzen van de zendgemachtigden te beïnvloeden werd de chef-dirigent tevens artistiek leider van het MCO. Daarmee werd een fictief 'eigen' artistiek beleid ingezet.

De invloed op de programmering vanuit het MCO was afhankelijk van de opvattingen en netwerken van de orkestmanager en/of (chef-)dirigent. Door hun positionering werd het profiel van het ensemble verbreed en/of verscherpt.^a De profilering van het RFO groeide dankzij management en chef-dirigent naar een radio-orkest met een op het orkestenbestel geënt (podium)profiel. Door de '2^e' positie die het RSO innam en het gebrek aan podiumprofilering bleef het orkest (ongewild) dicht bij het oorspronkelijke symfonisch radio-orkestprofiel ten opzichte van het RFO: breed inzetbaar, veel wisselende programma's, 'flexibel', breder publieksbereik, meer avontuurlijk en meer Nederlands werk. Het RKO bleef met zijn grote, specifieke positie en specialisaties naast de twee andere orkesten het dichtst bij de oorspronkelijke radioprofilering.

In hoofdstuk 2 § 2.9 komt de complexiteit van artistieke selectieprocessen bij de omroep aan de orde en geeft het artikel van Jan Vos een goed beeld van conflicterende belangen tussen het MCO en de omroepen.

§ 4.4 Verschillen tussen de omroeporkesten

Voor de orkesten wordt de planning complex als zij zoveel mogelijk aan de vraag van de zendgemachtigde tegemoet willen komen en eigen doelstellingen willen realiseren. Het geeft het orkest ook de meeste uitdaging.

Het verschil tussen de orkesten is hier te zien in het aantal meervoudige programmaweken, dat bij het RKO ruim het dubbele is van het RSO.

Bij het RFO is het aantal doublures van programma's tweemaal zo groot als dat van RSO en RKO. Meerdere concertopnamen van één programma en/of programmaonderdeel bestrijken 36,6% van het totale aantal programma's. Dit past in het in interviews gevonden beeld van de profielwens van de chef-dirigent en het orkest(management).

^a In de programmering van het RFO is naar de verzelfstandiging in 1995 toe de invloed van Edo de Waart, chef-dirigent en artistieke leider duidelijk waarneembaar. Bij het RKO is de invloed en inzet van de manager Ferdinand Vrijma over de gehele onderzoeksperiode terug te vinden in de planning en programmering.

Er is een hiërarchie bij de symfonische omroeporkesten met voorop de RFO gevolgd door het RSO. Het RKO neemt als kamerorkest een eigen plaats in door omvang, repertoire en een andere speelcultuur. Het RFO en RSO zijn met hun overlap in hun inzetbaarheid in het symfonische repertoire elkaars concurrent binnen het MCO. Dit is duidelijk terug te vinden wanneer het aantal opgenomen titels van de componisten van het RFO en RSO naast elkaar worden gezet. Ook de profielverschillen van de ensembles komen daarin naar voren.

Tussen het RFO en RSO bestond een artistiek belangenconflict dat zonder andere werd veroorzaakt door de overeenkomstige samenstelling.^a

§ 4.5 Radio en zaal

Klassieke muziekconsumptie als een collectief (sociaal) gebeuren is sterk geïndividualiseerd. Het is steeds meer een persoonlijk iets geworden. Gezien de mogelijkheden en gebruik van media voor muziekconsumptie, buiten de 'live' ervaring in de zaal of vaste radiomomenten om, vindt de muziekervaring grotendeels individueel plaats. Om een concert te kunnen bijwonen kwamen mensen bijeen in een zaal of gingen met elkaar voor de radio zitten. Door de opnametechnieken werd het in de vijftiger jaren op de radio mogelijk om naast de live uitzendingen bandopnamen uit te zenden. De omroeporkesten veranderden van functie en werden opnameproducerende ensembles.

Juist op het moment dat de individualisering van het luistergedrag sterk in ontwikkeling kwam gingen de orkesten die bij uitstek pasten bij die ontwikkeling 'terug' naar het (traditionele) collectieve domein.

Voordat de digitalisering zijn intrede deed vanaf circa 1990, was tussen 1985 en 1990 het gebruik van een cassette, cd speler, platenspeler of walkman algemeen, eventueel in combinatie met koptelefoon.^b

Het thuis bijeenkomen om een uitzending te beluisteren bestond al niet meer. Door de beschikbaarheid van opnameapparatuur thuis werd het mogelijk een concert op een individueel moment te beluisteren. Met de opkomst van kleine geluidsdragers werd het beluisteren van muziek verder geïndividualiseerd. Zelfs de "arbeidsvitaminen" klonken door (iPod) oordopjes, mensen beluisterden muziek 'alleen' en van eigen keuze (op de fiets, in de trein et cetera et cetera). Ook in de collectieve bijeenkomst in de zaal heerste het individuele. De luisteraar wilde het orkest kunnen ervaren alsof hij een koptelefoon op had zonder gestoord te worden door anderen in zijn omgeving.

De omroeporkesten hadden in 1985 een voorsprong op de ontwikkelingen ten opzichte van de omroepprogrammeurs. De managers konden daar gebruik van maken om zich te profileren, een eigen positie te creëren en de artistieke selectie te beïnvloeden. Maar er is ook verlies omdat de programmeerontwikkeling meer conformerend aan het podiumoptreden met publiek werd. Voor de orkesten in het bestel bood het een opening naar nieuwe mogelijkheden. De velden versmolten en het gemeenschappelijke terrein moest opnieuw worden verdeeld.

In het beeld van het repertoire per omroep tussen 1985 en 1994 zijn geen verschuivingen waar te nemen. Daarvoor zal een analyse gemaakt moeten worden van alle 1403 concertprogramma's.

^a Zie hoofdstuk 2 par. 2.8 en eindnoot 22 over de onderlinge verhoudingen.

^b De cd-speler (geïntroduceerd door Sony) had in 1982 net zijn intrede gedaan.

Hoofdstuk 5 Conclusies, gebaseerd op het kunstsociologische kader van ‘Kunst in Netwerken’ van Pascal Gielen, een eclecticische toepassing op de omroeporkesten en de Slotconclusie

Deelvraag 6 die in dit hoofdstuk beantwoordt zal worden is:

Zijn de artistieke selecties bij de omroeporkesten te beargumenteren volgens de programmeringlogica die door Pascal Gielen werd ontwikkeld?

Om deze subvraag te kunnen beantwoorden volgt eerst een samenvatting van de relevante onderdelen van het kunstsociologisch kader van Gielen zoals uiteengezet in zijn publicatie ‘Kunst in Netwerken’. Hierna volgt de analyse waarin waar nodig de specifieke situatie van de omroeporkesten nader wordt uitgewerkt binnen het theoretisch kader van Gielen.

§ 5.1 Het model Gielen

Met ‘Kunst in Netwerken’ wil Gielen de verschillende soorten observatieloga traceren die achter de artistieke beslissingsprocessen schuilgaan. “De opzet luidt: een empirisch gefundeerd kader voor artistieke selecties uitwerken.” Hij onderzoekt de invloed van de relationele verhoudingen op de artistieke selecties van kunstwerken.⁷⁷ Het model bestaat uit bruikbare gedeelten van sociologische theorieën.^a

Pascal Gielen geeft in zijn boek aan dat hij de artistieke selectieprocessen probeert te verklaren en te plaatsen vanuit een wat vereenvoudigde sociale werkelijkheid. Een belangrijke pijler in het model van Gielen is het historische onderzoek. Artistieke selecties kunnen volgens Gielen worden geanalyseerd aan de hand van de geschiedenis en de huidige toestand van een artistiek veld.^b

Zoals beschreven in paragraaf 1.5 bleek echter na vier gesprekken dat het voor de betrokkenen buitengewoon lastig was om zich argumentaties en artistieke keuzes die zij twee decennia eerder hadden gemaakt te herinneren.

Een directe verklaring op basis van het model van Gielen welke factoren precies van invloed waren op de totstandkoming van specifieke programma’s is daarmee niet mogelijk. In deze thesis ga ik daarom uit van een eclecticische toepassing van het model, die waar mogelijk is ingekleurd met de ervaringen van direct betrokkenen voor zover die vallen af te leiden uit de gehouden interviews.

De onderzoeksvraag van Gielen luidt: hoe verlopen de artistieke selecties en hoe worden ze beargumenteerd? Gielen zoekt een methode om als buitenstaander – hij noemt zichzelf een kunstleek – de artistieke selectie processen te begrijpen en te plaatsen, vanuit een vereenvoudigde sociale werkelijkheid. Het zijn observaties die buiten de werking van de muziek en (collectieve) beleving om, geschematiseerd worden weergegeven. Hij blijft buiten de waardeplaatsing of verklaring van het kunstwerk, begeeft zich niet op het terrein van de kunstwetenschappen en dus ook niet de muzikwetenschappen.^c

Vanuit Gielen geredeneerd gaat het bij het artistieke selectieproces om de compositie en/of (beperkte) repertoireopbouw. Het repertoire is bij de omroeporkesten binnen een periode van 9 seizoenen veel omvangrijker, met 4106 werken van 576 componisten dan die van de actoren in het onderzoek van Gielen. De compositie is geen kunstwerk ‘an sich’ maar levert een bijdrage aan het gewenste omroeplandschap.

^a Gielen pag. 19.

^b Gielen pag. 61, 118.

^c Gielen pag. 229, 230.

§ 5.2 Aspecten uit Gielen

§ 5.2.1 Landschappen en velden

Met het plaatsen van kunstuitingen in landschappen en een verdeling in velden wordt een kader aangebracht dat groter en meer omvattend is dan alleen de kunsten: ook alle betrokkenen en ondersteuning vallen hieronder.^a Het gehele artistieke landschap is opgedeeld in landschappen per discipline en aard; aldus hebben binnen het muzikale landschap live muziek, concertregistraties en opnamen hun eigen plaats als open velden. Het omroeplandschap is een gevestigd netwerk van samenwerkingsverbanden tussen participanten. De omroeporkesten zijn onderdeel van het omroeplandschap. Binnen het veld van de omroeporkesten valt ook de opnametechniek, studio's, zalen en radiozender. Daarnaast maken de orkesten deel uit van het veld van de symfonieorkesten en internationaal van het veld van de radiosymfonieorkesten. De velden van de omroeporkesten zijn dynamisch, overlappen elkaar of doorsnijden elkaar net als het orkestenbestel of de klassieke muziekzenders. Het omroeplandschap en het Nederlandse muziklandschap zijn beide evenzeer gemêleerd.^b In het dynamische veld van het relationele kunstnetwerk worden posities ingenomen door actoren (de diverse deelnemers).⁷⁸ In het kader van meer artistieke zelfstandigheid voor de omroeporkesten voeren de actoren hun strategieën uit in de strijd voor succes in een veld, zodat zij hun positie kunnen verdedigen of verbeteren in het veld door het bereiken van symbolisch of economisch kapitaal.^c

§ 5.2.2 Het omroeporkest als sociaal netwerk

Een symfonieorkest is een apart te onderscheiden entiteit binnen de muziekwereld met een eigen organisatievorm. Het kenmerk van een symfonieorkest is het verklanken van een partituur, in een samenwerkingsverband van een groep muzikanten (actoren) zodat een geïnteresseerd publiek het artefact direct kan beluisteren.⁷⁹ Vele samenwerkingsverbanden maken een concert mogelijk. De radio-symfonieorkesten vormen een bijzonder samenwerkingsverband dat indirecte beluistering mogelijk maakt waaraan directe beluistering is toegevoegd. Achter een concertregistratie gaat een samenwerking van vele mensen in verschillende samenwerkingsverbanden schuil. Door die samenwerkingsverbanden kan de luisteraar, het publiek, de uiteindelijke kunstwerken zintuiglijk waarnemen.

Het niet slagen van beleid is vooral te wijten aan ruis en 'bottlenecks'^d, verschil in belang en macht, tussen de verschillende lagen beslissers.⁸⁰

Voor de omroeporkesten zijn de volgende lagen van beslissers te onderscheiden, variërend indirect naar direct: overheid (subsidies en voorwaarden), omroepen (die subsidiair gedwongen en/of vanuit eigen visie kunst inzetten), programmeurs, dirigenten en musici.

§ 5.2.3 Autonomie

Naast Heinich baseert Gielen zijn theorie op het gedachtegoed van Bourdieu en Latour. Deze beide sociologen verzetten zich tegen het uitgangspunt van autonomie, van kunstenaar dan wel kunstwerk. Binnen de kunstsociologie vormt kunst als autonoom gegeven een groot obstakel: als kunst autonoom zou zijn is het niet mogelijk om artistieke selectieprocessen sociologisch te plaatsen als menselijke sociale interactie in het netwerk van de samenleving. Ook in de muziek bestaat een discussie of absolute muziek werkelijk kan bestaan en/of alle muziek eigenlijk in essentie 'programmatisch' is, bedoeld of onbedoeld. Indien muziek absoluut zou zijn dan is er sprake van autonomie.⁸¹ Muziek is een sociale activiteit waarin interactie plaatsvindt, communicatie. In de muziek overheersen emotie en de psyche en is er spra-

^a Gielen pag. 61, 74, 78.

^b Gielen pag. 61, 74, 78.

^c Gielen pag. 27, 43, 54,74.

^d Gielen pag. 131.

ke van emotionele sturing en verwerking.⁸² Creatie en artistieke uiting worden algemeen geplaatst in een niet individuele, sociale context, of samenwerkingverband.⁸³ Maar Gielen constateert dat uit zijn onderzoek blijkt dat er wel degelijk zoiets bestaat als een 'autonome artistieke productie'.^{84a}

Hij gebruikt voor de plaatsing van de artistieke selectieprocedures de theorieën van Nathalie Heinich en de Actor Network Theorie.^b

§ 5.2.4 De facade-metafoor en de black box

Gielen pag. 66: "Voor de analyse van zo een artistiek bedrijf maak ik nu een onderscheid tussen twee realiteiten: de publieke ruimte of de façade en het gebied achter de coulissen (Goffman, 1982 [1959]). De eerste ruimte omvat alles wat zichtbaar is van een artistiek distributiesysteem: de voorstellingen, de promotieteksten hierover, interviews, artikels en het gebouw waarin de voorstelling speelt. In deze ruimte komen zowel, de artistieke identiteit van een organisatie als die van een kunstenaar tot stand. Achter de façade gaat echter een wereld schuil van organisatorische en financiële beslommeringen, artistieke twijfel, discussies, repetities, politieke lobby, persoonlijke relaties, roddels, enzovoort. Terwijl in de publieke ruimte aan een homogene identiteit wordt gebouwd, bestaat achter de coulissen een heterogene realiteit."

De façadebouw: beeldvorming met informatiebeheersing, public relations, getrapte marketing, indirect, in eerste instantie niet naar het publiek maar voor de omroepen. De uitstraling en identiteitsbouw moeten binnen de setting van de omroepprogrammering geënceneerd worden.

De radio was de belangrijkste façade voor de ensembles die gedeeltelijk geopend werd door concertregistraties (= in concertzalen met publiek). De publieke ruimte werd daarmee vergroot maar ook tastbaar, het publiek kreeg het te zien. Door de opdeling, splitsing van functies in artistiek directeur en algemeen directeur (roldifferentiatie) liet de financiële wereld, het management, de organisatie nog verder achter de coulissen verdwijnen.

Façades voor het publiek waren indirect: de radio-uitzendingen van de omroepen en dat wat in de omroepbladen vermeld stond Het naar buitentreden via de televisie of op de podia was een klein onderdeel waarin de orkesten zich onder andere qua kleding onderscheidden.⁸⁵ Na 1985 kwamen daarbij de zaalprogrammeringen, programmaboekjes, promotiemateriaal zoals cd's, het eigen gebouw en later de website, met in de coulissen de verschillende programmeurs, de zenderredactie, het management en de bestuurlijke lagen binnen de omroep.⁸⁶

Gielen stelt dat 'de verhouding tussen het façade- en het coulissengebied'^c overeenkomstig vertoont met de black box uit de ANT. "Het openen van de black box kan dan worden vergeleken met observaties achter de coulissen."^d

Binnen het complexe systeem waarin de omroeporkesten zich bevonden, ging het niet om het openen van één black box⁸⁷ maar om tientallen. Een analyse over een periode van 10 jaar, met de politieke complexiteit van factoren die meespelen, zoals het streven te komen tot een artistiek selectiebeleid vanuit het MCO tegenover het artistieke programmabeleid van de omroepen voor de omroeporkesten, is niet mogelijk op het abstracte en vereenvoudigde niveau van het conceptuele model.⁸⁸

Gielen merkt op dat: "het conceptuele model nogal wat moeite heeft met overgangszones en de hybride tussenvormen die daarin ronddwalen." Hij noemt economische logica en relaties waarop artistieke keuzes nauwelijks vatbaar zijn en geeft toe dat de "netwerkeffecten

^a Gielen pag., 71, 102, 119.

^b Gielen pag. 115, 116 & pag. 128 t/m 137. Deel 3.3, pag.115, heeft de titel:'De blijde intrede van Nathalie Heinich'.

^c Gielen pag. 133.

^d idem

[...].moeilijk in het bovenstaande schema te vatten” zijn.^a Daaronder vallen naar mijn mening ook de complexe politieke logica en relaties. In Gielens termen zou het MCO een geval van emergentie⁸⁹ genoemd kunnen worden dat geen plaats heeft in het conceptuele frame.

§ 5.2.5 Erflast

De (programmatische) erflast^b ligt binnen de omroep bij de bloedgroepen en de politieke erflast en niet zozeer in de opvolging van programmeurs. Als er sprake is van ‘erflast’ is het meer een aanpassing aan het tijdsgewricht dan een onderscheid in generaties. Bijvoorbeeld bij de VARA is het een persoonlijk accent in de traditie van de Matinee.⁹⁰ De erflast en het selectief erven zijn minder aanwezig door de organisatie en cultuur van de (traditionele) omroepen en hun veelal lange historie.⁹¹ Beleid is tijdgebonden en kan snel achterhaald zijn. Beleid moet dan ook geplaatst worden in een historisch beeld, niet gespiegeld aan het nu, maar wel moeten de gevolgtrekkingen verbonden worden met het heden.

§ 5.2.6 Artistieke selecties in breder kader

Artistieke selecties zijn processen die in een maatschappelijke (sociale) context plaatsvinden. Daarbinnen ontstaat een ‘autonome’ ruimte voor de *decision makers*^c gebaseerd op de bestaande en/of gegeven kaders.⁹² De kunstbeslissers of cultuurwerkers kunnen alleen effectief werken in combinatie met andere cultuurwerkers, samenwerkingsverbanden. Een sterk team, bestaande uit actoren met complementaire kennis en vaardigheden is van belang voor het succes van een product of innovatie. Dit belang wordt door het merendeel onderkend; men aanvaardt het collaboratief teamwerk als norm.^{93d}

Het aangaan van sociale netwerkverbanden is voor de programmeur noodzakelijk om artistieke selecties tot stand te brengen. Kunstnetwerken zijn gebaseerd op artistieke conventies, die alle beslissingen bevatten die noodzakelijk zijn in het productieproces en ook om kunstwerken te begrijpen en plaatsen.⁹⁴

De programmeur is vrijwel altijd musicus en/of muzikwetenschapper en/of componist, zoals bijvoorbeeld Robert Nasveld, maar ook Jan Zekveld, Astrid in 't Veld en andere programmeurs van de omroepen. Zij programmeren voor het netwerk van de omroep en daarmee is de programmering van zaalregistraties een afgeleid netwerk, een subnetwerk en/of vormen de verbindingslijnen van het door de omroep gewenste netwerk van leden/sympathisanten. Daarnaast vormen de uitzendingen en concertregistraties hun eigen netwerken en subnetwerken.^e De omroepprogrammeur is afhankelijk van meerdere grote sociaalnetwerken, zoals de omroeporganisatie, de omroep, MCO en de zalen met de programmering en werkgebied van het orkestbestel.

Pascal Gielen geeft zich in het slot van zijn betoog^f rekenschap van het gevaar dat de onderzoeker onderdeel wordt van het netwerk.⁹⁵

§ 5.3 Analyses binnen het kader van Gielen

§ 5.3.1 Sandwichprogrammering binnen het theoretische kader van Gielen

In de klassieke muziekwereld hebben musici, dirigenten, programmeurs en/of connaisseurs

^a Gielen pag. 228.

^b Gielen pag. 80.

^c Gielen pag. 11.

^d ‘*Cultuurindustrieën ont(k)leed*’, An Moons, pag. 8.

^e Bijvoorbeeld rond de gekozen concertprogrammering (Matinee of zondagochtend), programmeringen voor de radio, de omroeporkesten (met bijvoorbeeld vriendenkringen) en de omroeporganisatie.

^f Gielen pag.234.

meer artistieke prikkels, meer uitdaging en variatie nodig dan de liefhebber. Zij exploreren immers het veld maar kunnen dat op basis van Gielens argumentatie alleen uitbreiden door in de opbouw van het repertoire de luisteraar aan zich te binden met 'standards'. Hierdoor zouden volgens Gielen de stoelen in de zaal bezet blijven ondanks de bijzondere programma-onderdelen. Deze symbolische kapitaalaccumulatie geeft voldoende 'credibility' om de eigen artistieke congregatie op het publiek over te brengen en het netwerk te bewerkstelligen, te vergroten en in stand te houden.^a

Volgens de argumentatie van Gielen zouden door de plaatsing van 'bijzondere werken' in de sandwichformule deze werken deel gaan uitmaken van het netwerk.^b De sandwichformule introduceert volgens Gielen het werk veilig binnen een netwerk, geënt als nieuw rizoom (wortelstok) met een vergrote overlevingskans.^c Het gaat om de parallax waardoor een werk in een bekende context past en derhalve contextgebonden wordt.

Dit is conform de praktijk zoals die bestond in de onderzoeksperiode binnen deze thesis, maar is nu een door het publieksgedrag achterhaald principe. Om in de terminologie van Gielen te blijven: het rizoom is niet geworteld. Er komt dus blijkbaar uit de sandwichformule geen symbolische kapitaalaccumulatie voort voor wat betreft het nieuwe werk en het werk vindt derhalve geen plaats binnen het netwerk.

In het verlengde van Gielen en de Actor Network Theorie is mijns inziens het radiotoestel het centrale punt in een (luister-)netwerk van Radio 4. Dit is echter een uiterst diffuus en instabiel netwerk zonder enige heterogeniteit^d. Immers: "de hoeveelheid aan verbindingen en de heterogeniteit van die verbindingen bepalen de grootte en de belangrijkheid van een netwerk."⁹⁶

Binnen de onderzoeksperiode van deze thesis bestond in de muziekprogrammering nog de overtuiging van de werking van de 'sandwichformule', om 'bijzondere werken' bij het grote publiek te introduceren. Het bijzondere orkestwerk zat als het ware veilig weggestopt in een sandwich. De werken eromheen dienden als buffer om de confrontatie met de nieuwe smaakervaring tussen de vertrouwde boterhammen aanvaardbaar te maken.

In de zaalprogrammering is de 'sandwichformule' afhankelijk van omgevingsvariabelen als het timbre van de zaal, het charisma van de dirigent, de stemming van het orkest, het verwachtingspatroon bij het publiek en de emotionele staat waarin het publiek wordt gebracht alvorens het bijzondere werk wordt toegediend.

In de radioprogrammering spelen andere factoren een rol waardoor de sandwichformule mijns inziens niet van toepassing is. De luisteraar stemt zijn gedrag af op zijn gevoel, de emotie en de stemming van het moment alsmede de invloed van de omgeving waarin hij zich op dat moment bevindt. Indien het werk niet aansluit bij het moment zal hij een andere zender kiezen, de radio uitzetten of gebruik maken van andere media. Er moet dan een andere prikkel aanwezig zijn om de werken (toch) te beluisteren. Onderzoek hiernaar valt buiten het kader van deze thesis.

§ 5.3.2 Omroeporkesten binnen het omroeplandschap

Het bestaansrecht van de omroeporkesten was het verschil tussen de normale orkestpraktijk en de eisen van concineren voor radio en later kwamen daarbij de specifieke vaardigheden voor het opnemen van musici en orkest.^{97e}

^a Gielen pag. 65, 80, 81.

^b Gielen, pag. 128 e.v.

^c Gielen, pag. 131 en 132..

^d Gielen pag. 128-137, 202.

^e Gielen Collectieve inhoudslogica: een louter rationele beoordeling van kunstwerken of kunstenaars.

Vanaf 1947 wanneer de orkesten bij de NRU worden ondergebracht zijn ze faciliterend aan de omroepen en hebben geen “eigen” artistiek beleid. De onderlinge machtsstrijd en verschillen van visie binnen de omroepen over de omroeporkesten hebben geleid tot een politieke oplossing: de omroeporkesten als faciliteit en marketing tool voor de omroepen. Omroepen zijn eigenaar en de orkesten zijn onderdeel van het omroepbestel maar de orkesten behoren ook tot het (landelijke) orkestenbestel. De noodzaak van het hebben van orkesten is met de ontwikkeling van geluidsdragers en de beschikbaarheid en toegankelijkheid van opnamen marginaal geworden, waardoor lijkt de oorspronkelijke legitimering vervallen lijkt. Economisch gezien resteert een kostbaar apparaat waarvan de output verhoudingsgewijs niet opweegt tegen de kosten tenzij daar een andere doelstelling voor het onderhouden van het MCO, door alle omroepen gezamenlijk, voor wordt bedacht.

De omroeporkesten en musici werken als uitvoerend kunstorgaan en hebben geen referentiekaders zoals andere orkesten in de opbouw van het repertoire. De musicus weet waar hij terecht komt als hij in het Gelders, Residentie, Rotterdams of Concertgebouw werkt, instituties die zich al decennia lang positioneren.^a Alleen de positionering van de omroeporkesten, het profiel, geeft een kader en houvast aan musici en management. Het is ook een signaal naar de omgeving en geeft een handvat naar de afnemers. Het aangeven dat er sprake is van een profiel geeft of vormt een referentiekader.⁹⁸

De invloed van het management op de programmering is niet aanwijsbaar, het MCO management houdt zich niet bezig met de programmering. Wel is er in de coulissen sprake van beïnvloeding door de orkestmanagers of door de grootte en beschikbaarheid van de ensembles en/of dirigenten. De geïnterviewden gaven een beeld over samenwerking en invloed van de orkestmanager, zoals Ferdinand Vrijma (orkestmanager van het RKO en adjunct-directeur MCO), de (chef-)dirigent of andere organisaties.

Samengevat het beeld uit de interviews

Formeel programmeerden uitsluitend de omroepen maar in de praktijk bleek dat, afhankelijk van de persoon, door de orkestmanagers gestuurd kon worden. In dat kader wordt vooral Ferdinand Vrijma (RKO) genoemd. *“Formeel was het niet Vrijma’s taak om programma’s samen te stellen. Het is afhankelijk van wie ze (de omroep programmeurs v.s.) voor zich hebben of ze het zien als een medestander van wiens kennis ze graag gebruik maken of dat ze de hakken in het zand zetten.”*

Als Ferdinand verzocht om samenwerking aan te gaan met een dirigent *“dan wist je dat je natuurlijk ook het RKO tot je beschikking had.”* Als dan het meeste geprogrammeerde repertoire voor symfonie-orkest was dan moest het kamerorkest worden aangevuld wat in de praktijk *“vaak heel moeilijk”* bleek te zijn.

De beschikbaarheid van het filharmonisch orkest was voor NOS, NPS moeizaam. *“Het Radio Fil die liever in het Concertgebouw in de matinee zit. Het RSO werd de NOS vaker toegewezen maar vooral het RKO ook vanwege de nieuwe muziek.”*

De ambities van het RKO om meer nieuwe muziek te spelen als gespecialiseerd orkest, had met de achtergrond van (de chef-dirigent) Ernest Bour een grote traditie in huis. Daardoor kwam het RKO automatisch dichterbij de NOS te staan. *“Het was wel degelijk zo dat vanuit het orkest een bepaalde ambitie was, vanuit Ferdinand Vrijma en vanuit de traditie van Ernest Bour – ook om de traditie voort te zetten dat het orkest zich internationaal kon bewijzen op het gebied van de nieuwe muziek. [...] Maar de NPS heeft zich teruggetrokken van de programmering Donau-Eschinger. We hebben het een keer gedaan, om het orkest. Dat waren dan de beurten, vroeger kreeg de AVRO een aantal keer het orkest, en de NPS er ook een aantal op grootte van de omroep. Er werd ook gekankerd en dan werd even gekeken of nog iets mogelijk was.”*

De omroepen hoeven voorstellen van het management over te nemen en kunnen aangeven eigen producties van het MCO niet te willen. In de praktijk gaf dat een continue spanning

^a Idem: een louter rationele beoordeling van kunstwerken of kunstenaars..

tussen de omroepen en het MCO.

“Het hangt van de manager in kwestie af of er überhaupt een discussie is over de programmering”. Naast het RKO stelde ook het management van het RFO zich op als gesprekspartner.

Jan Zekveld ging wel sparren en/of in discussie als hij het idee had dat hij echt een gesprekspartner had, een beetje gelijkwaardig. Bij de VARA had dat mede te maken met de keuze van dirigenten en de mogelijkheden voor het orkest. *“Dit gebeurde ook wel bij de andere omroepen maar minder, er werd ook gekeken naar de dirigenten en een geschikt programma bijgezocht.”*

Bij de chefdirigenten was naast Edo de Waart ook *“Jaap een mooi voorbeeld van dirigenten naar wie wel geluisterd wordt”* *“Edo de Waart zei ‘Ik ben een bouwer’ en dat heeft hij ook gedaan met het RFO. Hij heeft daar ook zijn visie opgegeven en hij dacht mee en bemoeide zich met de programmering.”* *“Bij programmeren ligt het er soms ook aan met welke dirigent je iets moet doen.”* Een seizoen in Vredenburg had de NPS twee programma's met Nederlandse muziek, 'onder leiding van Jaap van Zweden. *“Hoe hoger de dirigent in de hiërarchie is hoe moeizamer het wordt om een zich onderscheidend programma te brengen.”* *“Jaap van Zweden wil wel en steekt er ook wel tijd in maar als het puntje bij paaltje komt zegt hij op een gegeven moment, al heb je overeenstemming bereikt, “Nee, ik ga gewoon Mozart doen”, en dan is je hele programma concept kapot, helemaal weg. Laatst zei iemand: “Jullie programma, dat slaat helemaal nergens op, dat is toch geen NPS programma.”*

“Je had de vaste dirigenten wat een vreemd fenomeen is ten opzichte van de ‘gewone’ orkesten maar ook zij staan net als de andere dirigenten ten dienste van wat wordt aangedragen.

Daarnaast oefende ook de zalen en externe organisaties invloed uit op de programmering. *“Een Holland Festival wil met het RadioFil niet in het Concertgebouw gaan zitten, want ze willen geen halve zaal hebben.”*

Ben Janssen heeft nooit artistiekbeleid gemaakt. Hij gaf wel veel ruimte aan de orkestmanagers om ideeën uit te werken.

“Je wordt op je succes afgerekend en je wordt afgerekend of je op de centen past. De bazen kijken natuurlijk vooral naar het geld, de budgetoverschrijdingen, dat je ordelijke bedrijfsvoering hebt. In deze positie ben je in de eerste plaats de artistiek verantwoordelijke en ben je bezig het beleid dat je ontwikkelt [...] om dat ook gestalte te geven op het podium, dus dat kost geld. Aan de andere kant ben je ook aan het zorgen dat je het geld ervoor krijgt. Dat is niet zomaar, dat staat altijd onder druk. Klassieke muziek is duur, dat is het altijd geweest, dus binnen zo'n organisatie wordt er met scheve ogen naar gekeken. Het kost allemaal veel geld en je krijgt ook te maken met wisselende directies, wisselende besturen, wisselende sectiehoofden. Ik heb ongelooflijk veel mensen langs me heen zien trekken die tegen mij aangepreut hebben – soms uit deskundigheid, soms uit ondeskundigheid – hoe dat allemaal zou moeten, en dan moet je wel proberen overeind te blijven. Soms is dat makkelijk en soms is dat lastiger maar dat er een relatie is tussen beschikbare budgetten en wat je doet is evident, maar dat is overal. Ik had de ruimte om het beleid geheel vorm te geven, dus ik was ook daarmee verantwoordelijk voor de marketing. Ik stelde ook toegangsprijzen vast. Ik begroette ook hoeveel mensen er in de zaal zouden moeten zitten, om het hele plaatje rond te krijgen. Ik was net zo goed zakelijk directeur als dat ik de artistiek leider was. Ik had een budget en daar moest ik in wezen mee uitkomen. De zaalinkomsten zijn ook heel erg belangrijk.

Natuurlijk houd je de landelijke orkesten in de gaten wat er elders gebeurd, zeker zo'n concertgebouw waar zo'n enorm hoogwaardig aanbod is van orkesten en ensembles hou je scherp in de gaten, het is een gegeven, allicht doe je dat.

[...] Maar als je het hebt over ‘wat speelt het MCO en wat is daarbij een, hun domein in het Nederlandse muziekleven’, dan zie ik dat heel duidelijk en ik hoop dat het volgehouden kan

worden. Nogmaals, het is de enige legitimatie. Als je hetzelfde gaat spelen qua concertseries en programma's wat overal al gebeurt dan kom je in het vaarwater van de criticasters die zeggen 'Maar dan kan je wel overal een microfoon boven hangen en dan heb je dezelfde programma's' en daar hebben ze gelijk in.

Ik heb zeer veel oog gehad dat het klassiek repertoire met regelmaat wordt gespeeld is in de matinee, met grote regelmaat gespeeld met velerlei redenen. Als ik dat niet deed, het grote publiek komt toch voor het grote klassieke repertoire. Alleen heb ik het in verband gebracht, als artistiek leider, het in grote thema's gezet, thema's die gerelateerd waren vaak aan eigentijdse muziek. Ik heb juist de verbindingen tot stand gebracht. Toen ik begon [...], ik heb altijd heel sterk conceptueel proberen te denken als artistiek leider. Toen wij in de tijd alle Mahlersymfonieën over twee seizoenen deden, heb ik dat uitdrukkelijk in een andere context gepresenteerd. [Zekveld] deed dat niet met een pianoconcert van Mozart, wat heel weinig tijd kost, omdat ze dat met een solist in een halve repetitie spelen. Ik heb gezorgd dat we heel veel repetities hadden en ik vroeg eigentijdse componisten om, ik gaf opdrachten om werken te componeren, wat speciaal voor dit kader werd uitgevoerd. Mahler was een groot visionair en een zeer belangrijk eigentijds componist, in zijn tijd onbegrepen. Dus ik heb juist geprobeerd om componisten van nu, eigentijdse componisten in binnen en buitenland te vinden en die voor dat project muziek gingen schrijven die ik samen met die Mahlersymfonieën ging uitvoeren. Als je die programma's analyseert zul je het allemaal zien. Dat was wat voor die tijd in Nederland nog nooit gedaan was. Dus daarmee onderstreep je weer eens het belang van de taak en doelstelling van de organisatie in Nederlandse muziekleven. Je doet iets wat.. Het ging mij niet om die Mahlersymfonie. Die kon je vaak genoeg hier horen in Amsterdam. Het ging mij om het oeuvre van Mahler in een context te presenteren waarin dat nog nooit gebeurd was en zo zijn vele tientallen thema's, series en lijnen uitgezet."

De wens tot beïnvloeding en sturing van de programmering was er wel en werd geconcretiseerd met de aanstelling van een artistiek directeur in 2003. Zekveld zegt daarover in het interview: *"De grootste kunstinstelling die er in Nederland is, dat is namelijk niet de Nederlandse Opera dat is nummer twee, nummer 1 is het Muziekcentrum van de omroep, dat moet je dus als een kunstinstelling leiden. Gaat over zijn eigen apparaat, gaat over zijn eigen artistieke doelstellingen, gaat over alles wat daar in het verlengde van ligt. Kwaliteitsontwikkeling, kwaliteitsbeheersing, noem maar op, moet vanuit één hoofd, dat is mijn standpunt geweest. We waren zover eigenlijk, ja toen kregen die ellende met het afschieten van een orkest, toen kregen we de ellende van dat omroepen [...] zeiden "ho, ho, ho, ho we zijn niet van plan macht af te staan." Dus daar zijn we in het machtsstreven van enerzijds het muziekcentrum van de omroep dat zelfstandig wil zijn, tot de dag van vandaag als zelfstandige kunstinstelling [...]. Ja dat staat haaks op de politiek van de omroep die zeggen "ho, ho, ho, ho we willen die macht niet kwijt want..." en ze beroepen zich ook trouwens nog op wettelijke aspecten aan het geheel, dat ze vanuit de cultuuroopdracht zo'n apparaat er op na moeten houden. Dus ja, ik, mijn streven is altijd geweest: hoe run je de organisatie als kunstinstelling en vanuit alle aspecten die daarbij een rol spelen, qua management, qua artistieke leiding, qua beheer van de podia, een organisatie. Zo is het ook in het buitenland, je hebt bij de BBC niet een vijf stromenland dat divergerend, contrasterend, tegen elkaar ingaat."*

Met het instellen van een artistiek directeur in 2003 naast de rol van chef dirigent werd een roldifferentiatie gekozen die vergelijkbaar is met andere landelijke orkesten.

Landschapsraison

Het management heeft te maken met rolincongruentie^a: er zijn meerdere publieke façades,^b en meerdere interne coulissen maken een consistent verhaal moeilijk. Door een strikte scheiding aan te houden tussen de verschillende actoren, als ware het andere (sub)netwerken, houdt het management de verschillende rollen in stand. Omroep en de omroeporganisaties zijn, vooral bestuurlijk, sterk gelieerd aan de partijpolitieke netwerken. Voor

^a Gielen pag. 69.

^b Gielen pag. 66, 73, 82, 133, 187.

buitenstaanders is de grens tussen 'Den Haag en Hilversum' vaak nauwelijks zichtbaar.

Vanaf de gang naar de landelijke podia als zelfstandig kunstencentrum voor de omroepen en de pogingen om de macht te kantelen en aan zich te trekken loopt als een rode draad door de ontwikkeling van het MCO de vraag: "Wie heeft de macht?" De ingezette informele strategieën en politieke lijnen lopen anders dan het formele circuit.⁹⁹

Hier past de metafoor van het landschapsraison^a ('gewenste' veld) naar Machiavelli's staatsraison¹⁰⁰: het omroeplandschap als doel en de programmering die daaraan ondergeschikt is en een bijdrage moet leveren. Er werd een eigen rationaliteit van het eigen muziekcentrum gecreëerd, de macht over de orkesten en Radio 4 in het omroeplandschap verwoordden als het ware een doel op zichzelf. Maar ook de omroeporkesten pasten in het omroepraison met concerten die daar een bijdrage aan leverden. De artistieke kwaliteit was een voorwaarde voor versterking van het eigenbelang, de legitimatie voor verzelfstandiging. De omgeving van het MCO als organisatie bestond uit negen muziekafdelingen. Daarbij hadden de programmeurs/radiodirecteuren ieder ook hun persoonlijke artistieke waarheid die zij eveneens probeerden te verwezenlijken.¹⁰¹ De programmeurs/radioredacteuren vormden de werkgroep muziek en later de zenderredactie en gaven advies aan het bredere CopRA, het centrale overleg van radioredacteuren / programmamakers van de verschillende omroepen.¹⁰² De omroep kan worden gezien als autopoïëtisch^b, een operationeel gesloten sociaal systeem met vele subsystemen. Het omvormen van één onderdeel, het MCO, naar een gemengd systeem met een been binnen het omroepraison en het andere in het 'reguliere' orkestlandschap was een opmerkelijke spagaat.¹⁰³

Het MCO was een divisie binnen de omroep door de positionering en commercialisering. Het muziekcentrum kwam optisch los te staan van de omroep, terwijl het een onderdeel ervan bleef met gedwongen winkelnering. Het MCO als muziekcentrum voor orkestrepertoire voor de omroep, de radio, ontwikkelde zich, om te overleven en zich te legitimeren, naar een strijd om de macht over de zenderredactie en coördinatie in 2009.¹⁰⁴

De omgeving (het veld) verwachtte een consistente uitbouw van de identiteit en reproductie daarvan. Gielen stelt dat een identiteitsuitbouw zich op den duur kan vertalen in een intern verlies van souplesse en verbeeldingskracht: de organisatie wordt een gevangene van haar eigen (artistieke) zelfbeeld.^c

Vóór 1992 werd er gerepeteerd en opgenomen in ruimten van de verschillende omroepen en later ook in leegstaande kerken in Hilversum. Daar was kritiek op maar er was wel een directe verbinding, als divisie uitvoerend kunstenaars met de omroepen. Er waren meer en directere relaties, (sociale) contacten met de andere medewerkers werkzaam bij de omroepverenigingen.¹⁰⁵ Door de wijziging in opnamebeleid en het eigen gebouw werden de sociale relaties en contacten verbroken en ook de interne verbondenheid met de omroepen.

De 'symbolische' bundeling van het betrekken van een eigen gebouw in 1996, het Muziekcentrum en de muziekbibliotheek was van groot belang. Na circa 50 jaar kwam alles bij elkaar: ensembles, ondersteuning, management, administratie, materiaal, et cetera. Het gebouw geeft vorm, substantie, aan de artistieke identiteit en aan de verzelfstandiging van het MCO.^d Het gebouw werd officieel op 22 januari 1996 door prins Claus geopend na een overname van het (oude VARA)gebouw vanaf 1993. Met de prinselijke opening werd een statement gemaakt dat boven de (omroep)politiek uitsteeg.¹⁰⁶

^a Gielen pag. 78.

^b Gielen pag. 79.

^c Gielen pag. 74.

^d Gielen pag. 69: Het bundelt alle symbolische verdiensten die een organisatie toekomen achter een gevel. Het kunstencentrum krijgt daarmee letterlijk een gezicht.

§ 5.4 Verschilpunten programmering omroeporkesten met Gielen

Gielen gaat vooral over het intern functioneren van de kunstwerelden, de analyse en definities, het hoe en waarom bij totstandkoming van een kunstwerk en de tussenpersonen die het gaan exploiteren. De belangrijke stap, de uitwerking op de consumptie, consument en communicatie blijft onderbelicht. Ik heb steeds het gevoel gehad dat er een 'missing link' is en ik heb deze gezocht in relatie tot publiek, marketing of de eigenschappen van de muziek.

De analyse en theorievorming betreffende het ontstaan en plaats van het kunstwerk met daarnaast de positie van de componist, spelen in de selectieprocessen voor de omroeporkesten geen primaire rol. Het gaat met name om de selectie van werken vanuit vele variabelen.^a Het kiezen van een combinatie, van variabelen vormt het eerste selectie criterium in de programmatische lijn van de programmeur. Het is het gebruik van composities voor de realisering van gewenste sociale en culturele netwerken. Anders gezegd, de omroeporkesten zijn een marketing tool voor het bereiken van de (potentiële) omroepachterban.

De artistieke selecties worden gemaakt buiten de omroeporkesten om, bij de omroepen en binnen het kader van de organisatieprofielen. De omroepprogrammering is serieel, in tegenstelling tot beeldende exposities en dansproducties die een langere tijd worden tentoongesteld. Voor de omroeporkesten zijn er in totaal circa 145 programmeringen per jaar.¹⁰⁷

Het tweedimensionale model van Gielen werkt niet voor de omroeporkesten, omroepen en radio. Het is een driedimensionaal landschap met beweegbare vlakken en talloze varianten in verhoudingen tot elkaar als de vlakken van een Rubikkubus.

§ 5.5 Deelvraag 6

Het antwoord op deze deelvraag is dat de omroeporkesten niet zijn te plaatsen in het theoretische model van Gielen.

§ 5.6 Slotconclusie

Een van de tekortkomingen in dit onderzoek is dat er geen conclusies kunnen worden getrokken over het verband van de stukken in de context van het concert, evenals over totstandkoming van de programma's bij de omroepen. Een leemte in het onderzoek is hoe de luisteraar op concertuitzendingen reageert.

De vraag is of er een verschil is met de periode na 1995, toen het MCO werd verzelfstandigd. Het is aan te bevelen om eenzelfde studie te doen naar de periode 1995-heden.

De hoofdvraag:

Welke artistieke selecties werden er tussen 1985 en 1994 bij de omroeporkesten gemaakt en hoe werden ze beargumenteerd?

De omroeporkesten maakten door hun functie als faciliteit voor de omroepen geen eigen artistieke selecties. De artistieke selecties van de omroepen voor de omroeporkesten werden op basis van het omroepprofiel voor Radio 4 gemaakt. De invulling daarvan was breed, afhankelijk van de traditie bij de omroeporganisatie en de individuele voorkeuren van de programmeurs. De artistieke selecties werden sterk beïnvloed door de beschikbaarheid van de orkesten en hun (historische) positionering. De beargumentering van de selecties verschilde per omroep, was afhankelijk van de positie en het belang van de omroep en/of omroepprogrammeur.

^a Bijvoorbeeld: focussen op stijl, periode, verhaal, educatie, organisatie (en zelf)realisering, profielen van omroep en omroeporkest, bereikbaarheid voor doelgroepen en beschikbare middelen, zowel financieel als materieel.

Eindnoten hoofdstuk 5

⁷⁷ Sociologie is de studie van de samenleving en de menselijke sociale interactie en “Kunst in Netwerken” is gebaseerd op sociologische paradigma's. Het boek is een publicatie gebaseerd op het proefschrift van Gielen. Verwijzingen en commentaren in de literatuur verwijzen veelal naar het proefschrift.

⁷⁸ *Pierre Bourdieu beschrijft het als volgt:* “The network of objective relations between positions sub-tends and orients the strategies which the occupants of the different positions implement in their struggles to defend or improve their positions, strategies which depend for their force and form on the position each agent occupies in the power relations.”

(P. Bourdieu: ‘Het veld van culturele Productie; essays over kunst en literatuur’ (1993), p.30)

Bourdieu: netwerken

De samenleving laat zich vanuit een sociaal perspectief construeren als een lange keten netwerken waarbij de ene microkosmos inhaakt op de andere. Elk netwerk produceert zijn objecten, belangen en spelregels. De netwerken functioneren binnen de maatschappij als relatief autonome sferen.

[www.lingua-ua.be/.../literatuursoc_BA2_samenvatting_boekje\(2009-2010\).rtf](http://www.lingua-ua.be/.../literatuursoc_BA2_samenvatting_boekje(2009-2010).rtf)

⁷⁹ De verklanking komt tot stand in een samenwerkingsverband met de dirigent en is ‘zijn’ interpretatie die binnen een complex systeem van afspraken en regels vorm krijgt. De uitvoerende kunst kan hier gezien worden als de visie van de dirigent om onzichtbare dingen te laten ervaren.

⁸⁰ *Gielen pag. 130 & 131:* “Verbindingen bepalen dankzij goede translaties de omvang en de reikwijdte van een netwerk. [...] Translaties vallen in ANT-termen echter niet samen met wat we in het alledaagse jargon als een vertaling begrijpen. Een translatie is namelijk altijd ook een transmutatie. Er vindt zelden een zuivere vertaling plaats. Iemand die vertaalt, eigent zich namelijk een betekenis toe. Dit wil zeggen dat het vertaalde concept binnen een nieuwe netwerkfiguratie wordt gebracht, waardoor het ook andere connotaties genereert. [...] De boodschap die van zender naar ontvanger reist, brengt haar eigen ‘ruis’ mee. In tegenstelling met de klassieke communicatiewetenschappen is die ruis voor de ANT nu niet problematisch, maar juist noodzakelijk. [...] Het traject tussen a en b kan enkel worden afgelegd via de passage van meer of minder belangrijke bottlenecks. Ze oefenen dan ook in grote of kleine mate invloed uit op de aard of identiteit van de passant. De transmutatie is volgens de ANT nu een belangrijke capaciteit om als entiteit of als netwerk flexibel te transformeren en daarmee ook te blijven functioneren. Translatie is dus een voorwaarde voor zelfbehoud, maar dan telkens in een andere vorm. Binnen de kunstwereld zien we die translaties voortdurend optreden.”

⁸¹ Wat past in een verheven en romantisch beeld van de kunsten, het idee dat kunst beschouwd kan worden als een individuele expressie van een genie. Arthur Schopenhauer schreef in ‘Die Welt als Wille und Vorstellung’ (1819): “muziek is het antwoord op het mysterie van het leven. Als de meest diepzinnige van alle kunsten, drukt het de diepste gedachten van het leven uit.” Het antwoord betreft de waarneming en vertolking maar wanneer de redenering wordt doorgetrokken naar het artefact zelf dan wordt muziek autonoom en sacraal, een mystificatie van de muziek.

⁸² *Maar zoals Oliver Sacks het beschrijft:* “Muziek drukt alleen de essentie uit van leven en de gebeurtenissen erin, nooit deze zelf”.

⁸³ Hans Onno van den Berg geeft aan in een artikel met de titel ‘Autonomie in de kunsten: hardnekkige illusie’ dat de autonomie gezien kan worden als de ruimte om jezelf te zijn (ontplooiën) binnen het netwerk waar je hoopt te mogen werken en leven (Boekmancahier 19, 1994).

Zo ook in ‘Art Worlds and Collective Activity’ (1985, pag 35 en 33-39 algemeen) H.S. Becker: “Works of art are not the products of individual makers, ‘artists’ who possess a rare and special gift. They are, rather, joint products of all the people who cooperate via an art world’s characteristics conventions to bring works like that into existence.”

Abbing stelt vanuit het economisch perspectief dat concessies aan de markt vanuit de kunsten voortdurend plaatsvinden en dat de autonome kunst niet bestaat. (‘Kunst en Overheid: Beleid en Praktijk’, Boekmanstichting, pag. 107 e.v. ‘De economische zienswijze’, H.Abbing).

⁸⁴ *Gielen pag. 102:* “Verschillende intermediairen binnen een artistiek veld maken autonome artistieke producties mogelijk, net zoals vele bemiddelaars in het academische veld een autonome wetenschap vrijwaren.”

⁸⁵ Zo werden bijvoorbeeld de musici voor de optredens van circa 1970 tot 1986 van kleding voorzien, het ene jaar was het een donkerblauw pak dan met de mode mee het volgend jaar donkerbruin, aangemeten door de Society Shop. De kleding was afwijkend van de gebruikelijke podiumkleding bij de orkesten, meestal het rokkostuum, en daardoor was het optreden onderscheidend. Het kwam voort uit de studio-opnamen (en enkele tv opnamen) waarbij kleding onbelangrijk was. Voor het naar buiten treden op de podia kwam de noodzaak van de visuele aankleding. De orkesten zijn vervolgens overgegaan naar een zwart pak voor de podia optredens dat niet meer werd verstrekt door de organisatie. Bij enkele optredens werd het rokkostuum voorgeschreven.

⁸⁶ Zoals Zekveld dit in het interview omschrijft: "En je krijgt ook te maken met wisselende directies, wisselende besturen, wisselende sectiehoofden...".

⁸⁷ *Gielen pag. 133*: "Wel kunnen liaisons in die mate accumuleren, dat het onoverzichtelijk wordt welke verbinding nu precies tot welk effect leidt. Ook kan de verglijdende tijd tot vergetelheid leiden. Wanneer we de concreetheid van een netwerk echter ontkennen of vergeten, ontstaan er transcendentale en metafysische pretenties. Dat is het gevolg van wat Latour het ontstaan van een blackbox noemt (Latour, 1988a). Hiermee belanden we bij een volgende belangrijke notie in de ANT. De term 'zwarte doos' ontleende de wetenschapssocioloog aan de cybernetica. Daar wordt het gebruikt voor een stuk machinerie of een geheel van opdrachten die bijzonder ingewikkeld zijn. Om de zaak te vereenvoudigen tekenen cybernetici een doos waarvan ze alleen de input en de output hoeven te weten. Al is hun geschiedenis controversieel, hun intern mechanisme hypercomplex, de commerciële of academische netwerken die ze in stand houden nog zo groot, het enige wat telt is de in- en output. Wanneer men de zwarte doos echter opnieuw opent, komen heel wat mensen in beeld, waarvan sommigen hun loopbaan riskeerden door cruciale beslissingen te nemen die de doos juist construeerden. Pas bij het openen ervan ontdek je de onzekerheid, de werkende mensen, de beslissingen, de concurrentie en de controversen (Latour, 1988a, p. 12-13). Ook het kwaliteitsvolle kunstwerk of de erkende kunstenaar (of zoals ik eerder demonstreerde, een kunstencentrum) kan op die manier als een zwarte doos worden geïnterpreteerd. Het is dan de taak van de socioloog om deze te openen, om vervolgens de proliferatie van linken en connecties uit te rafelen en overzichtelijk te maken. Dient nog opgemerkt dat het begrip 'zwarte doos' nogal wat overeenkomsten vertoont met dat van Erving Goffmans façade, of beter de verhouding tussen het façade- en het coulissengebied (Goffman, 1959, p.100-125). Het openen van de black box kan dan worden vergeleken observaties achter de coulissen. Terwijl bij Goffman de analyse hoofdzakelijk beperkt blijft tot gedragscodes - beleefdheidsnormen en decorum - in de façade en informeel of familiaal gedrag achter de coulissen, beziet de ANT dit veel ruimer. Een gesloten zwarte doos verwijst immers naar elke mogelijke publieke verschijningsvorm en het dominante semantische universum dat in die publieke ruimte wordt geconstrueerd. Bij het openen van de doos stoten we echter op een heterogene - en niet alleen informele - wereld van praktijken met een polyfonie aan betekenissen (bijvoorbeeld economische, politieke, informele ...)."

⁸⁸ *Gielen pag. 119*: "Alle etnografische mythen ten spijt blijven ook veldnotities en de wetenschappelijke herwerkingen ervan echter sterke en geënceneerde complexiteitsreducties (Fuchs, 2001, p. 43-47). De singuliere en collectieve inhouds- en contextlogica's zijn niets anders dan zo een vereenvoudigde werkelijkheid. Ze reduceren de polymorfe wereld der artistieke selecties tot enkele vatbare categorieën."

Gielen pag. 228: "Observaties op 'lagere' niveaus leren alvast dat de werkelijkheid veel complexer en heterogener is dan de grotere theorieën willen doen geloven. Het geconstrueerde schema vat slechts ten dele die sociale werkelijkheid."

⁸⁹ Emergentie is de ontwikkeling van complexe georganiseerde systemen die bepaalde eigenschappen vertonen die niet zichtbaar zijn door een reductie van hun delen. Een emergente eigenschap is een eigenschap die optreedt of wordt waargenomen wanneer men van niveau verandert, bijv. musicus, ensemble of componist, programma naar omroepvereniging niveau. Aan de hand van het gedrag van werk of programma kan worden afgeleid hoe de omroep, zendgemachtigden georganiseerd zijn en programmeert.

⁹⁰ Zekveld in interview: "Hij is in 1979 bij de VARA komen werken. Als adjunct hoofd van de muziek afdeling, hij wilde bij de VARA werken vanwege de Matinee op de vrije zaterdag. Dat is de enige reden dat hij bij de omroepen wilde gaan werken. Hij was daarvoor 10 jaar actief geweest als pianist. De enige reden om daar te gaan werken was omdat het een belangwekkend podium was en is en waar heel veel bijzondere dingen gebeurden. Hij kwam er al met grote regelmaat en wist dus wat er ge-

beurde. De kans was dat hij er een baan kon krijgen als adjunct-hoofd als rechterhand van het toenmalig hoofd van de muziekafdeling Kees Hillen. Dat heeft hij toen met beide handen aangepakt. Ja, de reden was wat daar gebeurde, er speelden op het podium hoofdzakelijk de omroeporkesten maar ook gastorkesten, buitenlandse orkesten en ensembles maar nog niet op de schaal en [met] de prestige als zich ontwikkeld heeft maar het trok mij aan: heel bijzonder repertoire, werken die nooit werden uitgevoerd, Nederlandse muziek, opera's, vocale muziek. Dat sprak mij aan dus. Die muziekafdeling was volgens mij verreweg de meest interessante en is dat tot de dag van vandaag nog. Dus ja het trok mij aan. In '83 ben ik daar hoofd geworden, artistiek leider, dus daarmee ook van de matinee. [...] Voor mij de enige reden om daar te willen gaan werken. Het hoge bedrijfsniveau, het onconventionele ook, waar repertoire keuze eh... ja, dat maakte voor mij het interessant om daar te gaan werken. En ik heb toen ik die kans kreeg vanaf '83 toen ik er hoofd werd, heb ik er zelf verder ontwikkeling aan gegeven. [...] Dat kon ook. Was er ruimte om het eigen beleid, het eigen idee vorm te kunnen geven? Absoluut, ik heb die ruimte ook genomen natuurlijk. Je moet daar ambitieus in zijn en daar moet je, ja, ... Het heeft ook met personen te maken, je kunt veel proberen te beredeneren vanuit structuren en hoe organisaties in elkaar zouden moeten zitten maar het moet wel door de personen worden ingevuld en ja die is altijd persoonlijk getint [...]. Die zullen dat ook naar hun hand zetten. Dat heb ik ook natuurlijk gedaan [...]. Ik heb het ook binnen de organisatie alle ruimte voor gekregen. Het had ook succes natuurlijk [...]. Jazeker, je vroeg straks aan mij, hoe zie je dat nu. Ik kijk er nu van een afstand tegenaan. Wat ik aan die matinee output zie: die is anders dan wat ik deed vanzelfsprekend, maar dat is ieders goed recht. Er zit een nieuw artistiek leider die zijn eigen inzichten heeft en het muziekleven zelf evalueert. De spiegel – ik heb vaak gezegd de matinee programmering door al die jaren heen, nu bijna 50 jaar zo langzamerhand, strakjes, is een spiegel van het Nederlandse muziekleven. Die matinee heeft ook een zeer belangrijke voortrekkersrol [...] om die artistieke output van de organisatie zo hoog mogelijk te krijgen [...] Als ik dus nu kijk, ligt dat daar in het verlengde daarvan. Ik zie daar, ik weet niet wat er zich achter de schermen zich afspeelt, absoluut niets mee te maken, dat de laatste drie seizoenen van de matinee [...] dat die in het verlengde liggen met andere accenten, het muziekleven evolueert...'

Nasveld:

De Nederlandse muziek en de Nederlandse muziekdagen is een voorbeeld van hoe wordt er geprogrammeerd. De Nederlandse Muziekdagen werden toen ondersteund door Donemus en Gaudeamus, die wilden allemaal een stem in het kapittel hebben. In de begintijd had je de vergadering met de partners waar een programma moest uitrollen waar iedereen wat aan had. Dus Gaudeamus wilde echte moderne muziek en Donemus wilde ook moderne muziek. De NOS dacht bijvoorbeeld aan een combinatie met oude Nederlandse muziek als een Diepenbrock, dus dat was al vrij snel een punt van frictie. In zijn beginjaren deed RN nog niet helemaal mee maar draaide mee, dat waren toen vooral water-bij-wijn programma's waar niemand gelukkig mee was. (Nasveld heeft de tafel verlaten omdat hij er niet zoveel interesse meer in had. [...] Verder bemoeit hij zich er niet veel meer mee. [...] Hij zit meer in waarvoor hij voor is aangesteld, het muziekgebouw. [...] De Nederlandse Muziekdagen waren een vinding van Robert-Jan de Neeve, die toen hoofd van de muziekafdeling was van de NOS). Ik [ben] Edu Verhulst opgevolgd, voormalige chef van de NOS en toen is Robert Jan de Neeve directeur geworden en daar moest iemand komen om Ton Hartsuiker zijn programma te ondersteunen. En er was wat kritiek dat het een beetje ingeslapen ging worden, het een beetje gemakkelijk werd, dus iemand werd gezocht en dat was ik dan. Ik ben toen aangenomen als producer om de programma's van Ton Hartsuiker Musica Nova te programmeren, te ondersteunen, en ik had veel meer tijd dan Ton Hartsuiker om research te doen. Uiteindelijk is met het aantreden van weer een nieuwe chef... toen is het programma van Ton Hartsuiker Musica Nova opgeheven. En inmiddels was ik al bezig met de orkesten en toen is supplement daar voor in de plaats gekomen van Musica Nova. En dat is eigenlijk mijn grote liefde ook geweest Supplement en daarnaast deed ik ook de orkesten. En nu doe ik alleen nog maar orkesten.

⁹¹ "Nou de artistiek leider – dat is dus 20 jaar lang of meer – ben ik dat geweest. De geschiedenis van de matinee heeft maar heel weinig artistiek leiders gekend, Hans v.d. Kerkhoff die daar mee begonnen is, Kees Hillen is dat een jaar of vijf geweest en daarna heb ik, weet ik veel, 23 jaar, 23 jaar geloof ik gedaan. Ik ben er een paar jaar tussenuit geweest en toen is Andre Hebbelinck dat voor een paar jaar geweest. Toen ik daar op mijn 61^e vertrok is er een opvolger gevonden. Het zijn maar heel weinig mensen eigenlijk maar die mensen zijn wel heel gezichtsbepalend geweest. Hans heeft een ongelofelijk stempel gedrukt, ongelofelijke stempel gedrukt op dat beleid, heeft zijn eigen gevecht daar moeten voeren met de toenmalige VARA leiding. Heeft Kees Hillen ook moeten doen. In de tijd van Hillen kreeg hij van de VARA te horen 'het wordt opgeheven, het is afgelopen'. Het had al in de krant ge-

staan, we kregen een brief van de VARA-leiding, eigenlijk hebben we het genegeerd en hebben we obstructie gepleegd, ging het wel of niet gebeuren. Het bestaan van het MCO stond dus wel op het spel want als de matinee werd opgeheven was je belangrijkste podium weggeweest. Dus nou ja, ik heb ook heel veel in het vanuit [...] een subversieve houding moeten opereren voor de 'good sake', om het podium overeind te houden, om de musici in Hilversum aan het werk te houden, om dat kamerorkest dat radio fil en dat radio symfonie op een hoger peil te brengen. Daar heb ik 23 jaar van mijn leven wel voor ingezet en, ja, ik geloof niet dat het door de omroepleiding me in dank is afgenomen."

⁹² Voor de kunstbeslissers (of artistiek leiders, programmeurs) worden verschillende termen gebruikt, zoals decision makers, cultuurwerkers of symbol creators. In 'Cultuurindustrieën ont(k)leed' is de symbol creator de persoon die "zijn symbolische creativiteit gebruikt als de creërende of scheppende en dus primaire actor in het creatieproces van cultuurindustriële producten en bijgevolg dan ook onmisbaar met het oog op de creatie van een product dat tegemoet komt aan de smaak, levensstijl en betekenis gevende praktijken van een potentieel publiek." De kunstbeslissers kunnen ook de rol van cultureel ondernemers vervullen (bijvoorbeeld Ton Koopman, André Rieu, Jan Zekveld en anderen). Deze cultuurwerkers kunnen hun competenties en vaardigheden alleen gecombineerd met andere cultuurwerkers volledig benutten. Zonder samenwerkingsverbanden zijn hun competenties nutteloos.

⁹³ Collaboratief teamwerk. De verklanking komt tot stand in een samenwerkingsverband met de dirigent en is 'zijn' interpretatie die binnen een complex systeem van afspraken en regels vorm krijgt. De uitvoerende kunst is hier de visie van de dirigent om onzichtbare dingen te laten ervaren. De positie en macht van de dirigent is geen onderwerp van de scriptie maar wel een belangrijke schakel tussen de artistieke selectie en de uitvoering zelf. De programmeur moet erop kunnen vertrouwen dat zijn idee in de programmasamenstelling ook verklankt wordt, evenals in de muziekregie die de kleuring in de opname aanbrengt. De muziekregie neemt een aparte plaats in. De vrijheid in de vastlegging hangt onder andere af waar de programmeur een balans zoekt of de nadruk op legt: het concert (onderwerp), de zaal (timbre, contact met publiek), de uitzending (sfeer) en vastlegging op de band (kleuring). Frappant is een conclusie in 'Cultuurindustrieën ont(k)leed' dat culturele ondernemers als norm collaboratief teamwerk aanvaarden om het belang van samenwerking tussen actoren met complementaire vaardigheden en kennis.

Robert Nasveld geeft in het interview een voorbeeld van de 'macht' van de dirigent als hij van de dirigent te horen krijgt dat deze het programma heeft aangepast.

⁹⁴ Thesis Kristof Meeus beschrijving naar Becker H.S., (1982, 'Art Worlds', Berkeley, University of California Press) pp. 28-29 en pp.34, 36:

"Netwerken die kunst produceren, creëren niet zomaar uit het niets. Zij baseren zich op overeenkomsten of conventies die bepalen op welke manier er gewerkt wordt. Zulke artistieke conventies houden alle beslissingen in die noodzakelijk zijn in het productieproces van het kunstwerk. Dit neemt echter niet weg dat bepaalde conventies in productieprocessen geherinterpreteerd of bewust genegeerd kunnen worden."

"Conventies, wetmatigheden, wederkerende patronen of structuren maken het ons ook mogelijk om kunstwerken te plaatsen binnen de kunstwereld en zodoende de kunstwerken te begrijpen. Kunstregels zorgen er dus voor dat kunstwerken en hun producenten niet los zwevende objecten en subjecten zijn, maar dat ze op de een of andere manier toch een onderdeel uitmaken van een groter geheel, met name de kunstwerelden."

⁹⁵ *Gijs van Oenen beschrijft het als:* "Een competente actor zijn betekent per definitie: het vermogen hebben zich te bewegen binnen die symbolische orde. Maar hoe meer zo'n actor greep heeft op die orde, hoe meer die orde dat ook heeft op hem. Hij verandert [...] van buitenstaander-onderzoeker tot player-insider."

Van Oenen stelt: "Een traditioneel dilemma uit de wetenschapsfilosofie omtrent de relatie tussen actor en structuur: wat bepaalt wat? Enerzijds bestaat er geen structuur, of institutie, buiten mensen die op een bepaalde manier handelen. Anderzijds wordt het handelen van mensen bepaald door de structuren en instituties waarvan zij deel uitmaken. In een iets andere terminologie: handelingen geschieden altijd binnen een symbolische orde, een voorgegeven in een reeds bestaand veld van waardeoriëntaties en normatieve ijkpunten."

Een benadering vanuit de muziekwetenschap en kunstbeleid en -management is er meer een van

'player-insider' en kan stuiten op het probleem waarnaar van Oenen verwijst: waar iemand zich mee compromitteert verslechtert zijn oordeel. "Met als paradoxaal gevolg dat hij juist minder goed in staat is perceptie en analyse gescheiden te houden."

⁹⁶ *Uit: 'Welke diversiteit op de Vlaamse concertpodia?' (thesis sociologie, Vrije Universiteit Brussel, Kristof Meeus, 2007).*

⁹⁷ In het interview met Zekveld komen de mogelijkheden van de omroeporkesten zoals de handigheid, het 'all round' zijn van de musici ter sprake.

"De omroeporkesten zijn van alle orkesten, ik heb vrij veel ervaring met orkesten in Nederland, verreweg de snelste om heel snel alle mogelijke soorten van repertoire te kunnen spelen, veel sneller dan welk orkest dan ook, veel sneller. Bij het Concertgebouw Orkest hebben we ook nieuwe muziek gespeeld. Dan merk je gewoon dat het meer tijd kost. Dat is een orkest dat met andere aspecten van kwaliteit bezig is. Van orkestspel kost het veel 'following up', veel meer, dat is algemeen bekend.

Juist omdat ze veel meer repertoire spelen wat geen herhaling van repertoire is, bij een gewoon standaard symfonie orkest, of je nou bij het Concertgebouw Orkest of Rotterdam of over Brabant praat, maakt verder niks uit, die spelen veel meer het zelfde repertoire: de hardcore van het klassieke symfonische repertoire, het keert met een veel grotere regelmaat terug. Dat is bij de omroep niet, die zijn avontuurlijker. Die spelen het ijzeren repertoire ook wel maar het is daar niet het vertrekpunt, er zijn daar andere artistieke uitgangspunten om dat repertoire uit te voeren in een heel andere context of andere zetting of het hangt af van de vraag. Dus de omroepmusici, die zijn veel meer gewend rare partituren voor hun neus te krijgen. Ze werken met een ander type dirigent, wat er ook mee te maken heeft. Soms met dirigenten die grote specialisten zijn op het gebied van de eigentijdse muziek, bijvoorbeeld Ernst Bour, een legendarische en onvergetelijke man, onvoorstelbaar groot vakman. Maar ook later in zijn kielzog mensen zoals Peter Eötvös heb ik ook enorme bewondering voor. Die hebben een benadering voor de muziek en een handigheid ook om in ingewikkelde partituren snel helderheid in te brengen. Ze moeten het snel doorgronden en willen het ook goed kunnen, dus dat ligt allemaal gevoelig, het luistert nauw. De orkesten krijgen daar ook een handigheid mee, ze hebben absoluut een andere cultuur."

⁹⁸ Uitspraak van het RSO management was dat de profilering van het orkest bestond uit het alles spelen wat door de omroepen werd verzocht. Binnen het RSO werd vrijwel niet bijgestuurd op de keuze van de omroepen. Dit kan op twee wijzen worden geduid. 'Slim', onbewust, politiek, inspelen op psychologie van omgeving en in context van strijd om het bestaan of 'dom' omdat door ontbreken van een kader geen (verwachte) aansluiting plaatsvindt naar intern en omgeving (extern), wat een gevoel van chaos, onverschilligheid geeft.

⁹⁹ Niet alleen de omroepen hebben er last van de grootste familie van Nederland te zijn maar ook het MCO als onderdeel van het omroepbestel: relaties in Hilversum zijn sterk.

Artikel 'Bij ons in Hilversum' NRC Weekblad van het NRC Handelsblad 13-19 juni 2009, Joep Dohmen.

Ter introductie schrijft Dohmen: "Vijf jaar geleden hing bij publieke omroepen een sfeer van ons-kent-ons, met weinig openheid over de besteding van honderden miljoenen belastinggeld. Hilversum beloofde beterschap en ging zichzelf reinigen. Is dat gelukt? Over reizende omroepdirecteuren en een kinderprogramma als marketing tool."

"In Hilversum hing een ons-kent-ons sfeer: baantjes en opdrachten gingen naar familie en relaties. Het toezicht was zwak en integriteitsregels ontbraken [...]. NPS-directeur Joop Daalmeijer herkent dit "ons-kent-ons-ritme" zegt hij. "Het is typisch Hilversums om gewoon even die vertrouwde leverancier te bellen. Relaties in Hilversum zijn sterk."

¹⁰⁰ Staatsraison is het denkbeeld dat de staat bij de uitoefening en handhaving van zijn macht zich niet aan het bestaande recht of zedelijke normen gebonden hoeft te achten.

¹⁰¹ Een voorbeeld hiervan uit 1986 is het optreden van Gerard Hulshof van de KRO en Paul Hollaar van de NCRV. Zij stelden voor de divisie uitvoerende kunstenaars op te heffen. Toen hun notitie over de meerjarenontwikkeling van de omroeporkesten door het omroep bestuur als onbruikbaar terzijde werd gelegd brachten zij de inhoud naar buiten in het Brabants dagblad.

¹⁰² *Entr'Acte oktober 1990, 'Zender breekt met Omroep, "Als gast heb ik een goed geweten": "Als enige in de hele wereld kunnen de omroeporkesten dan ook geen eigen artistiek beleid voeren, maar*

functioneren deze ensembles uitsluitend ten behoeve van de negen omroeporganisaties. Zolang het omroepbestel het uithoudt zijn de afzonderlijke omroeporganisaties veroordeeld tot elkaar, want alleen door elkaar op de been te houden, kunnen zij zichzelf in stand houden. Het gevolg van dit labyrintachtige gegeven is, dat niemand binnen de omroep werkelijk zeggenschap over het geheel heeft, en dat er in Hilversum dus ook geen sprake kan zijn van een samenhangend, zinvol muziekbeleid.”

¹⁰³ *Gielen pag. 79, 80 organisatie naar aanleiding van landsschapsraison*: “De Duitse systeemtheoreticus Niklas Luhmann stelt dat we organisaties moeten bekijken als 'autopoietische, operationeel gesloten sociale systemen. Organisaties volgen namelijk hun eigen regels, produceren hun eigen veranderingen en doen dit volgens hun eigen logica. Of een organisatie zich al dan niet aanpast aan de omgeving, hangt af van de informatie over systeemexterne evoluties die de organisatie hiervan 'verneemt'. Dat 'vernemen' mogen we volgens Luhmann - die zich hiervoor overigens sterk laat inspireren door de organisatiepsychologische inzichten van Karl Weick (1995 en 2001) - echter niet opvatten als het vaststellen van feiten die in de Umwelt op hun ontdekking liggen te wachten. Informatie wordt namelijk door de organisatie zelf aangemaakt. Dit wil zeggen dat signalen uit de omgeving slechts invloed kunnen hebben op beslissingen binnen de organisatie, indien ze intern als informatie worden gedefinieerd. 'Eenzelfde prikkel heeft dan ook zelden of nooit dezelfde informatiewaarde voor verschillende organisaties. Dezelfde omgeving wordt in verschillende organisaties verschillend geobserveerd.”

¹⁰⁴ Al in 1992 worden door het MCO scenario's gemaakt en voorgesteld aan Radio 4 voor het beleidsplan van Radio 4

¹⁰⁵ Een voorbeeld zijn de contacten in (koffie)pauzes en het gebruik van de bedrijfsrestaurants die ingrijpend veranderd zijn door het eigen gebouw en kantines.

¹⁰⁶ Artikel Gooi & Eemlander zie bijlage.

¹⁰⁷ Muziek communiceert emoties, het wekt niet alleen emoties op maar geeft ook emotionele verwerking, sublimeert emoties. Muziek is concreet maar geeft een abstracte ervaring die niet omkeerbaar is. Er zijn wel pogingen ondernomen omdat te bewerkstelligen door machthebbers, regeringen en bedrijven maar dat is meestal van tijdelijke aard. Voorbeelden zijn het slotkoor van de 9^e symfonie 'Ode an die Freude' van Beethoven als volkslied van de Europese Gemeenschap en Reclametunes, originele of ontleende composities, zoals bijvoorbeeld voor Grolsch, Domo-vla of Coca-Cola. Daarnaast zijn er voorbeelden van extreme 'annexaties' van componisten/composities door regimes, zoals de nazi's met werken van Wagner en Orff, of Shostakovich in Rusland onder Stalin. Wel worden door de titels of toevoegingen verbanden met gebeurtenissen en/of personen gelegd die een suggestieve werking kunnen hebben maar deze zijn na enkele generaties vaak niet meer dan een verwijzing. Deze verbindende laag, de (universele werking) schakel tussen het publiek, heb ik niet kunnen vinden in de sociologische analyse van det artistieke selecties.

Geraadpleegde literatuur en artikelen

- Abbing, Hans, *'Dertien stellingen over overheidskunst'*, *Boekmancahier* 16, 5^e jaargang, juni 1993.
- Baljeu, Y. & Schouten, B., *'Het repertoire van het Radio Kamer Orkest van 1945 tot 1990'*, aangeboden door de Vrienden van het Radio Kamer Orkest, 1990.
- Beer (de), Roland, *'Dirigenten, en nog meer dirigenten'*, Meulenhoff en Volkskrant, Amsterdam, 2003.
- Berg (van den), Hans Onno, *'Autonomie in de kunsten: een hardnekkige illusie'*, *Boekmancahier* 19, 6^e jaargang, maart 1994.
- Bos (van den), P., *'De Nederlandse orkesten en hun bestel, Een aanzienlijk corps muzikanten'*, Klankbord, jubileum uitgave, informatiebulletin Vereniging Contactorgaan van Nederlandse Orkesten, Amsterdam, 1979.
- Brochure: *'De kunstprogrammering van de landelijke publieke omroep, 1995-1996'*, NOS Gezamenlijke Staf en Diensten, December 1995.
- Boogaart, Jacques, *'Debat over de toekomst van de muziekwetenschappen'*, Inleiding serie open debatten over de stand van zaken en mogelijke toekomstscenario's voor de muziekwetenschappen in Nederland en België, 1.12.2007, <http://www.hum.uva.nl/mmm/debat>.
- Cabout, C. en Abrahamse C.M., *'Hilversum en de Omroep'*, bundel uitgave bij vierde lustrum Hilversumse Historische Kring "Albertus Perk", 1995.
- Dieleman, C., *'Kiezen voor kwaliteit, het keuzeprobleem binnen CKV'*, http://www.cultuurnetwerk.org/onderzoekconferentie/papers/fullpaperkiezen_voor_kwaliteitzc.nl.
- Dienstplan / Werken - Kort overzicht, 05-02-1996, *'De Planning definitief Nederlands-repertoire RSO 1994-1995'*, uitdraai uit OPAS MCO.
- Driessen e.a., *'Componeren in Nederland'*, Bureau Driessen, Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, Verslag van een evaluatie-onderzoek van het Fonds voor de Schepende Toonkunst, in opdracht van het Ministerie van OC&W, Utrecht 1996.
- *'Een Muziekcentrum in en voor de omroep, Ontwerp van een meerjarenplan ter ontwikkeling van de divisie Uitvoerende Kunstenaars van de Nederlandse Omroep Stichting'*, NOS, Hilversum mei 1983.
- Entr'acte muziekjournal, nr 10, *'Het Spook van de omroep (7), 1968-1993 Een jubileum zonder jubilaris'*, redactioneel auteur onbekend, december 1993.
- Gielen P., *'Kunst in Netwerken, Artistieke selecties inde hedendaagse dans en de beeldende kunst'*, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2003.
- Herpen (van), J.J., *'De Oerknal: 21 juli 1923'*, NRC Handelsblad van 21 juli 1993, opgenomen in bundel *'Hilversum en de Omroep'* van de Hilversumse Historische Kring "Albertus Perk" 1995.
- Heuwekemeijer, P., *'Over de medezeggenschap van het Concertgebouworkest in de loop der Jaren'*, speciale uitgave kunstenkrant bij 100 jaar kunsten organisaties *'Kunst en Strijd'*, Kunstenbond FNV, april 1994.
- Hibma, Clara, *'Vrienden rond het Orkest, een onderzoek naar de betekenis van vriendenkringen voor de Nederlandse beroepsorkesten'*, doctoraalscriptie muziekwetenschap, Specialisatie Kunstbeleid & Kunstmanagement, december 1989.
- Hiu, Pay-Uun en Klis, Jolande (van der), (red.), *'Het honderd componisten boek', 'Nederlandse muziek van Albicastro tot Zweers'*, Centrum Nederlandse Muziek 1997.
- Jong, (de) Eelco, *'Programmering in het orkestenbestel 1950 – 1994, Beschrijving en analyse van trends in de gespeelde programma's bij zes Nederlandse symfonieorkesten in de periode 1950-1994'*, Masterthesis Muziekwetenschap Universiteit Utrecht, juni 2006.
- Meeus, K., *'Welke diversiteit op de Vlaamse concertpodia?'*, *'Een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de diversiteit anno 2005-2006 van de concertprogrammatie in relatie tot economische, politieke factoren en de rol van de muziekprogrammator'*,

- Eindverhandeling Sociale Wetenschappen, Vrije Universiteit Brussel, 2008.
- Knölder, Luc, Entr'acte muziekjournaal, *'Het spook van de omroep (4)'*, *'In artistieke zaken is geen ruimte voor consensus'*, september 1993.
 - Knölder, Luc, Entr'acte muziekjournaal, *'Het spook van de omroep (5)'*, *'De angst voor de toekomst regeert'*, oktober 1993.
 - Knölder, Luc, Entr'acte muziekjournaal, *'Het spook van de omroep (6)'*, *'Tussen kwaliteit en marktaandeel'*, november 1993.
 - Knulst, Wim, *'Omroep en Kunst, over de culturele taak van radio en televisie'*, uitgave *'Jan Kassies 1920-1995'*, *'Tussen politiek en cultuur'*, Boekmanstudies, Amsterdam, 1996.
 - Knulst, Wim en Haan, Jos (de), *'Het bereik van de kunsten, een onderzoek naar verandering in de belangstelling voor beeldende en podiumkunsten sinds de jaren zeventig'*, Sociaal en Cultureel Planbureau, ISBN 90-5749-511-2 (Elsevier) NUGI 661/911, Den Haag, maart 2000.
 - Krijgsman, Willemijn, *'Klassieke muziekprogrammering op de radio, ...een vergelijkend onderzoek naar programmering van vier publieke klassieke muziekzenders; Radio 4, WDR 3, Klara en BBC 3 ...'*, Doctoraalscriptie Taal- en Cultuurstudies, Universiteit Utrecht, juni 2005.
 - Kunst, J., *'Filosofie van de muziekwetenschap'*, Martinus Nijhoff, Leiden, 1988.
 - *'Kunst, Kroniek en Parlement 89 – 91'*, Sannie Hoogervorst et al., redactie Truus Gubbels, Boekmanstichting, Amsterdam, 1992.
 - *'Kunst en Overheid: Beleid en Praktijk'*, herziene uitgave, Boekmansstichting / Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1990.
 - Laermans, Rudi, *'Les regles de l'art: de kunstsociologie van Pierre Bourdieu'*, Boekmancahier 19, 6^e jaargang, maart 1994.
 - Lambalgen (van), Bente-Helene, *'Lekker gespeeld, Het menselijke en muzikale gezicht van een temperamentvol orkest, Kroniek Radio Filharmonisch Orkest 1945-1997'* ed., Ambo Amsterdam, 1997.
 - Leeuw (van der), Roel, *'Verandering is goed als het maar verbetering oplevert, Edo de Waart over Hilversum, de Haagse kaasschaaf en Mahler'*, Luister (IX), september 1992.
 - Lelieveldt, Philomeen, *'Voor en achter het voetlicht, Musici en arbeidsverhoudingen in het kunst en amusementsbedrijf in Nederland, 1918-1940'*, Proefschrift Universiteit Utrecht, 1998.
 - Lelieveldt, Philomeen, *'Focus op de Radio, literatuurverkenning met betrekking tot de positie van klassieke en andere kunstmuziek op de publieke radio, mede in internationale verhoudingen'*, Bijlage 4: bij het vertrouwelijke rapport door C.Smithuijsen, *'Is Muziek Radiogeniek?'* voor het Stimuleringsfonds Culturele Omroepproducties. Amsterdam, Juli 2006.
 - Lelieveldt, Philomeen, *'Een nieuwe toekomst voor Radio Studie'*, Verslag van The Radio Conference, a Transnational Forum University of Wisconsin, Madison (USA), 28 – 31 juli 2003, gepubliceerd in Tijdschrift voor Mediageschiedenis, pag.132-135, jg. 7, nr.1, 2004.
 - Meer (van der), M. en Nottrot, H., *'De Matinee op de vrije zaterdag 1961-1993'*, Boekmanstudies, Amsterdam, 1994.
 - Micheels, P., *'Muziek in de schaduw van het Derde Rijk: de Nederlandse symfonie-orkesten 1933-1945'*, Walburg Pers, Zutphen, 1993.
 - Micheels, P., *'De vuilnisman verdiende meer dan de orkestmusicus'*, kunstenkrant (red...) *Kunst en Strijd* Kunstbond FNV, april 1994.
 - Moons, An, *'Cultuurindustrieën ont(k)leed, naar een analysemodel inzake de constituerende processen en impactindicatoren van cultuurindustrieën'*, 'Working Papers' 6, Centre for Studies on Media and Culture (Cemeso), Vrije Universiteit Brussel, België, 2006.
 - Muizelaar, Caroline, *'Zuiver kijk je op de klassieke zender'*, *'doctoraalscriptie verplicht'*

te stof', Spreekbuis september 1992.

- Mulder, E (1983), *'Muziek – Ethos – Kosmos, een kanttekening bij de musicologie als wetenschappelijke traditie'*, Ambo, Baarn
- Nederlandse Omroep Stichting (NOS), *'Informatie'*, *'De geschiedenis van de Nederlandse omroep'*, Stafafdeling In- en Externe Betrekkingen, April 1989.
- Nederlands Repertoire, NOB orkesten, NOB kamermuziekensembles, GOK a capella, periode augustus 1985 t/m juli 1994, Muziek Centrum van de Omroep, Planburo, juli 1994.
- Nuijl (te), Jeroen, Broadcast Magazine, Omroepkoren en Orkesten, MCO-directeur Jansen: "Goede argumenten heb ik nog niet gehoord", *omroeporkesten en -koor onder druk in McKinsey*, Februari 1991.
- Oenen (van), Gijs, *'Dolen door het netwerk van de kunsten, Over artistieke selecties en Pascal Gielens Kunst in netwerken'*, <http://dewitteraaf.stylelabs.com/web/flash/showfile.asp?file=WR%20130%20Gijs%20van%20Oenen.htm>.
- *'Omroep & programma: gesprekken & kwaliteit'*, M.Bernink et al, samenst. en eindred. A.M. Gerritsma et al, Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, Amsterdam. III, 1993.
- Oskamp, Jacqueline, Entr'acte muziekjournal, *'De historische betekenis van een eizinnige jubilaris'*, oktober 1990.
- Radio Kamerorkest, Planning seizoen 1995-1996, Hilversum, 23 november 1995.
- Repertoire van het RFO / RSO / RKO, periode augustus 1985 t/m juli 1994, Muziekcentrum van de Omroep, Planburo, juli 1994
- Sacks, O., *'Musicofilia, verhalen over muziek en het brein'*, J.M. Meulenhoff, Amsterdam, 2007.
- Samama, L., *Zeventig jaar Nederlandse muziek 1915-1985, Voorspel tot een nieuwe dag, Querido*, Amsterdam, 1986.
- Schoute Rutger, *'De Omroeporkesten, Van Mozart naar Ketelbey is wat moeilijk'*, Klankbord van de Vereniging Contactorgaan van Nederlandse Orkesten, 1979.
- Sociaal en Cultureel Planbureau, *'Advies Cultuurwetgeving, Cultuurbeleid in historisch, beleidsanalytisch en juridisch perspectief'*, ISBN 90 346 0941 3, Rijswijk, september 1986,
- Sitter (de), A.S., *'Kunst en overheid, beleid en praktijk van 1945 tot 1990'*, Kunst en Overheid: Beleid en Praktijk, *Boekmanstichting/Universiteit van Amsterdam*, (herziene uitgave), 1990.
- Smit, Sytze, Muziek en Dans, nr. 9, *'Is muziek versnipperd beleid waard?, 'Ik heb nooit aan een wetwijziging gedacht'*, interview met Ton de Leeuw, november 1981.
- Smit, Sytze, Muziek en Dans, nr. 8, *'Ik dacht: eindelijk ze willen wat'*, interview met Paul Heuwekemeijer, oktober 1981.
- Smit, Sytze, Muziek & Dans, nr. 2, Interview met Paul Beugels, maart 1982.
- Smit, Sytze, Entr'acte muziekjournal, *'Zender breekt met omroep'*, *'Als gast heb ik een goed geweten'*, oktober 1990.
- Smit, Sytze, Entr'acte muziekjournal, *'Het spook van de omroep (1)'*, *Samenhang*, april 1993.
- Smit, Sytze, Entr'acte muziekjournal, *'Het spook van de omroep (2)'*, *Samenhang*, mei 1993.
- Smit, Sytze, Entr'acte muziekjournal, *'Het spook van de omroep (3)'*, *'Er is nog hoop voor de Nederlandse omroep'*, juni 1993.
- Smit, Sytze, Entr'acte muziekjournal, *'Het spook van de omroep'*, *'Het MCO is een overtuigende legitimatie voor de publieke omroep'*, mei 1995.
- Smithijzen, C., *'Het orkestbestel belegerd, Kunst en Overheid: Beleid en Praktijk'*, *Boekmanstichting/Universiteit van Amsterdam*, (herziene uitgave), 1990.
- Sociaal en Cultureel Planbureau, *'Advies cultuurwetgeving, Cultuur in historisch, beleidsanalytisch en juridisch perspectief'*, Rijswijk september 1986.
- Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, *'discussienota omroep'*,

'Publieke omroep: waarom, wat en hoe?', Prof. S.J. Doorma, onderdeel *'Radio 4 – Podium of platenspeler'*, Van Rosmalen en Verhoef, Amsterdam, 1993.

- Tichelaar, W., *'Muziekbeleid in Nederland 1900-1950, Een Historisch Overzicht'*, Tijdschrift Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, nr 37, 1987.
- Tichelaar, W., *'De notenkraker en het spel met de knikkers'*, "Kunst en Strijd" Kunstbond FNV, april 1994.
- Tuijten, H., *'Muziek uit de Aether, Een draadloos avontuur in vogelvlucht'*, Buma, Stemra i.s.m. het Nederlands Omroepmuseum, december 1987.
- Verhoef, Matty, *'Nederlandse muziek bij Nederlandse orkesten, een onderzoek naar de programmering van Nederlandse orkestmuziek bij Het Koninklijk Concertgebouw-orkest Amsterdam, Het Rotterdams Philharmonisch Orkest Rotterdam, Het Residentie Orkest Den Haag, over de seizoenen 1965/66 tot en met 1989/90'*, Doctoraal Scriptie Muziekwetenschap, Rijks Universiteit Utrecht, Utrecht, 1991.
- Verhoef, Matty, Marius Flothuis, Helene Nolthenius, *'Nederlandse muziek en orkesten'*, (reader), *Boekmansichting/Donemus/Contactorgaan van Nederlandse Orkesten/Genootschap van Nederlandse Componisten*, Amsterdam, 11 september 1992.
- Vos, J., Muziek en Dans nr. 10, *'40 Jaar koor en orkesten van de omroep, VARA-idealen omtrent de 'verheffing des volks' leidden tot het ontstaan van de omroepensembles'*, december 1985.
- Vos, Jan, Muziek & Dans, nr. 1, *'Muziekcentrum goede garantie voor muziek binnen de omroep'*, januari 1986.
- Vos, Jan, Muziek & Dans, nr. 2, *'Hoe functioneren de omroepensembles', 'Geen eigen programmabeleid voor de NOS-koren en -orkesten'*, februari 1986.
- Wagt (de), Gabri, *'..En niet vergeten, zeventig jaar VARA'*, VARA, Hilversum, 1995.
- Walraven (van), M., *'Een muziekcentrum van en voor de omroep'*, Doctoraal Scriptie Muziekwetenschap, Rijks Universiteit Utrecht, Utrecht, 1990.
- Wavereen, Jan van, Muziek & Dans, nr. 6, *'Wat iedere Nederlandse musicus weten moet'*, oktober 1978.
- Wielart, M., Muziek en Dans, nr.3, *'Het rommelt in de ether'*, interview met Edu Verhulst, maart 1986.
- Wiersema, H., *'Concert en Publiek, een onderzoek naar het profiel van het publiek in de Nederlandse concertzaal'*, Doctoraal Scriptie Muziekwetenschap, Rijks Universiteit Utrecht, Utrecht, 1993.
- Wisso Wissing, NTB muziekwereld, *'Omroep'*, september 1992.
- Wout (van 't), Adriaan, RFO informeel, nr 9, *'De Stoelendans (deel 2)'*, juni 1996.
- Zuiver, Josée, *'De programmering van Radio 4, Profileren of integreren?'*, Doctoraal Scriptie Muziekwetenschap, Rijks Universiteit Utrecht, Utrecht, 1992.

Interviews / Gesprekken

Annemarie Boeke, d.d. 15 januari 2009

Robert Nasveld, d.d. 28 januari 2009

Jan Zekveld, d.d. 10 februari 2009

'Q', anonieme bron, d.d. 10 januari 2009 (de persoon wenst om persoonlijke en zakelijke redenen anoniem te blijven).

Gesprekken met musici actief binnen de omroeporkesten tussen 1985 en 1995 onder andere Jacques Schouten, Cor Coppens, Henk Knol.

Bijlagen

Bijlage 3.1 Methodologische opmerkingen

De repertoirelijst is als uitdraai alfabetisch op componist beschikbaar gesteld. vervolgens moest het weer worden ingevoerd in een database. Registratiefouten en allerlei andere fouten in de data worden dan pas zichtbaar bij bewerking van de speellijst. Het invoeren (van totaal 74.900 velden), herstellen en aanpassen heeft een enorm tijdsbeslag gehad voordat het daadwerkelijke analyseren kon beginnen.

De wijze van noteren van de opname op componist en titel voor radio-uitzending is gehandhaafd met de overgang naar het podium en het maken van opnamen van concertprogramma's. Titels zijn als kleinere eenheid beter te analyseren dan een concertprogramma met vele variabelen. Die variabelen moeten bekend zijn om programmeringen zonder ze op te delen naar titelniveau als geheel te kunnen vergelijken.

Door de grote variatie in de gegevens en beperking in beschikbare tijd om de velden verder op te delen komen met de filtering nog kleine afwijkingen in het cijfermateriaal voor. Daarom is zoveel mogelijk uitgegaan van het totaal aantal van 4106 titels.

Bijlage 3.2 Probleem van doublures

Doublures lijken normaal: orkesten in het bestel spelen programma's verschillende malen, maar voor de MCO-orkesten waarbij het gaat om concertregistraties voor de radio is het vreemd. Toch hebben ze een significante rol binnen de programmering bij de omroeporkesten. Doublures van opname kunnen voorkomen door: dubbele registratie van een concert voor één of meerdere opdrachtgevers, samenstelling van het concertprogramma (artistieke selectie), keuze voor een bewerking of andere bezetting en/of solist en/of dirigent, keuze van ensemble, programmering door een andere omroep, et cetera.

Het probleem is het onderscheiden en in beeld brengen van 'soorten' omdat de gegevens niet consistent zijn.¹²⁰ Voorbeelden van inconsistentie in de registratie zijn: een opnamesessie over meerdere dagen voor een cd waarin iedere dag wordt geregistreerd als dienende opnamen van het werk; tv-opnames van repetities t.b.v. een documentaire waarvan de titels als opname geregistreerd zijn; werken onder verschillende benaming en/of samenstelling; tournee concerten zonder radio-opname.

De vraag is hoe eenduidig er is omgegaan met opnames binnen de definitie van wat een opname is: wat is er geregistreerd en met welk doel en wat was leidend binnen de registratie?

Bijlage 3.3 Solisten en compositie-opdrachten

Solisten werden door de omroepen zelf aangetrokken en betaald. In de registratie en jaarplanning van de omroeporkesten worden de solisten niet vermeld. Dit was administratief en qua rechten voor het MCO niet noodzakelijk. De naburige rechten, de regelingen volgens de SENA, waren in Nederland nog niet van kracht.

Het is in het kader van de scriptie niet mogelijk de solisten te achterhalen. Voor de analyse als bij de verdubbelingen van concertopnamen is het zeer interessant om te zien welke solisten stonden geprogrammeerd. Wel is een filter toegevoegd of bij een werk solisten benodigd zijn en/of in de bezetting worden vermeld. Hiermee kan een telling worden gemaakt van het

¹²⁰ Bij het onderzoeken of een cijfermatige weergave voldoende parameters oplevert om profiel of artistieke trends te kunnen onderscheiden moeten voorwaarden constant zijn. In de 'verzameling' meervoudig voorkomende titels is een doublure een 'identiteitsfunctie'. De 'argumenten' voor doublure zijn de verschijningsvormen. 'Operanten' als de omroepen, de orkesten, de dirigenten, het programma, et cetera, zijn de 'argumenten', ook wel 'invoerwaarden' genoemd.

Parameters voor de programmering zijn omroep, programmeur, orkest, componist en dirigent. Uit de 'invoerwaarden' kunnen parameters worden gevonden die de toestand van het systeem kunnen uitdrukken. Maar voordat het zo ver is moeten de 'argumenten' bekend zijn.

aantal titels en programma's met solist(en).

Ook compositie-opdrachten voor de omroeporkesten verliepen via de omroep. Tevens ontbreken de opdrachten van de omroepen voor de omroeporkesten.

Bijlage 3.4 Structuur omroep

De structuur en het organogram van de Nederlandse omroep, omroepen en Radio 4 vallen buiten het gezichtsveld van deze scriptie. Daarom is alleen een beschrijving van de plaats van de omroeporkesten binnen de omroep opgenomen.

Bijlage 3.5 IJzeren Repertoire

In de vergelijking van het ijzeren repertoire wijken de lijsten in de bestudeerde periode sterk af. Gezien de discussie over de inbedding van werken bij het publiek en de vrij stabiele publieksvoorkeuren zijn hieruit wel trends en vergelijkingen te constateren.

Bijlage 3.6 Vergelijking

Het vergelijken van de lijsten moet met veel bedachtzaamheid gebeuren.

In de onderstaande tabel heb ik enkele vergelijkingen gemaakt hoe de lijsten zich ten opzichte van elkaar verhouden.

Vergelijking van de lijsten:

	FM Classic Top1000		Lijst de Jong		Mco Lijst	
Genre:	Alle klassiek en licht klassiek		Symfonisch orkest repertoire		Orkest repertoire, opera, koor en orkest, operette, musical, concerten	
Uitvoering typering	Cd's = studio en live-opnamen		Zaal (live)		Live opnamen, cd-opnamen, zaal (live)	
'Medium'	Radio		Zaal		Zaal + Radio	
Periode	3 jaar		40 jaar		9 seizoenen	
Titels (bruikbaar)	747	(75%)	116	(100%)	2136	(100%)
% t.o.v. totaal beschikbaar = 2999	25	%	4	%	71	%
% t.o.v. MCO = 2136	35	%	5	%	100	%
% t.o.v. FM CL Top1000 = 747	100	%	16	%	286	%
% t.o.v. Lijst de Jong = 116	644	%	100	%	1841	%
Gewogen	201	%	31	%	575	%
kans dat werken van de lijst onderling voorkomen	25	%	4	%	71	%

♪ Er is een groot verschil in genre.

♪ Van de Top1000 is 75% van de bruikbaar in de MCO lijst staan enkele werken die geen orkestbezetting hebben maar dat is in percentage ten opzichte van het hoge aantal verwaarloosbaar.

- ♪ De kans dat een werk van de Top 1000 op een van de andere lijsten staat is 25%. De kans dat een werk uit de lijst de Jong op een andere lijst voorkomt is 4% en voor het MCO 71%. In het vergelijken hoe groot de kans is dat een werk onderling voorkomt is de lijst de Jong de zwakste schakel. Het niet voorkomen van werken uit de lijst de Jong bij de andere lijsten is 1 op 25.

Bijlage 3.7 Zenderredactie

Voor Radio 4 was er, zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, een werkgroep muziek die in 1993 opging in de zenderredactie. De zendercoördinatie was tot 1995 in handen van Carole Mui-zelaar, hoofd van de muzikafdeling van de NOS. Omdat de programmering en planning van de omroeporkesten tot stand kwam door de omroep zelf zijn de werkzaamheden van de werkgroep en later de zenderredactie voor het onderzoek van ondergeschikt belang.

Bijlage 3 - A Voorbeeld uit planning RKO 95-96

De gebruikte planningsuitdraai van het RKO over seizoen 95-96 is van 23 november 1995 en afkomstig van het planburo.

OPAS - PROGRAMMA-FORMULIER		STICHTING MUZIEKCENTRUM VAN DE OMROEP - planburo	
De Planning definitief			
RADIO KAMERORKEST		dirigent: Ton Koopman	
(chef dirigent: Ton Koopman, Peter Eötvös)			
programma voor zendgemachtigde	dinsdag 29 augustus 1995 - zaterdag 02 september 1995 EO :televisie 9535-K1		
koördirigenten/ extradirigenten			
muziekregie	Jan Stellingwerf		
techniek	Simon Schouten		
concertmeester	concertmeester n.t.b.		

komponist	werk/bezetting		tijd
Pietro Locatelli 1695-1764	Concerto grosso op. 1/8 in f.kl.t. "Kerstconcert" stro+orgel+luit		20'
Antonio Vivaldi 1678-1748	Concert voor 2 trompetten en orkest in C gr.t.RV 537 0/0001/0000/0+stro Dick Teunissen/trompet Hans van Loenen/trompet		7'
Wolfgang A. Mozart 1756-1791	Divertimento in Es gr.t. KV 252 0/0202/2000/0 (GEEN stro)		9'
Ludwig van Beethoven 1770-1827	Rondino in Es gr.t. WoO 25 0/0222/2000/0 (GEEN stro)		6'
Felix Mendelssohn 1809-1847	Notturmo op. 24 0/1222/2110/0 (GEEN stro)		12'
Wolfgang A. Mozart 1756-1791	Les petits riens KV 299b 0/2222/2200/1+stro		20'
Wolfgang A. Mozart 1756-1791	Marsen KV 335 0/2202/2200/0+stro		8'
werkschema (onder voorbehoud)			
di	29.08.1995	09:30-12:15 rep:Locatelli/Vivaldi+sol 13:00-15:15 rep Mozart/Mozart 17:00-19:45 rep:blz:Mozart/Beethoven/Mendelssohn	MCO 5 MCO 5 MCO 5
wo	30.08.1995	10:00-12:00 m/opn:Blz:Mozart/Beethoven/ /Mendelssohn 19:30-21:30 m/opn:Blz Mozart/Beethoven/ /Mendelssohn	MCO 5 MCO 5
do	31.08.1995	09:30-12:15 m/opn:Locatelli/Vivaldi Programma I+solisten 13:00-15:15 m/opn:Mozart/Mozart Programma III 15:15-16:30 m/opn..CD Blazers	MCO 5 MCO 5
vr	01.09.1995	09:30-12:30 TV opn:Mozart/Mozart Programma III 14:00-17:00 TV opn:Programma III-II Mozart/Beethoven/Mendelssohn	H'sum-OLV.kerk H'sum-OLV.kerk H'sum-OLV.kerk
za	02.09.1995	09:30-12:30 TV opn:Locatelli/Vivaldi Programma I+solisten	H'sum-OLV.kerk
PB/ct 23.11.95			

RADIO KAMERORKEST (chef dirigent: Ton Koopman, Peter Eötvös)	dirigent: Mark Foster
--	------------------------------

programma voor **zaterdag 16 december 1995**
zendgemachtigde TROS:radio 9550-K2

koordirigenten/
extradirigenten

muziekregie regie n.t.b.
techniek techniek n.t.b.
concertmeester concertmeester n.t.b.

komponist	werk/bezetting	tijd
Michel-R. de Lalande 1657-1726	Symfonie de Noël no. 4 0/2201adlib./0000/0+clav+stro	8'
Maurice Ravel 1875-1937	Le tombeau de Couperin 1/2'2"22/2100/0+stro	17'
Francis Poulenc 1899-1963	Concert voor 2 piano's en orkest in d kl.t. 0/2'2'22/2221/0+1+stro(8-8-4-4) HUUR Leo van Doeselaar/piano Wyneke Jordans/piano	20'
--pauze--	.	20'
Franz Schubert 1797-1828	Symfonie no.2 in Bes gr.t. D.125 0/2222/2200/1+stro	28'

werkschema (onder voorbehoud)

za 16.12.1995	18:30-19:30	micro+solisten	Utrecht-Muz.Centrum
	20:15-	c/opn+solisten	Utrecht-Muz.Centrum
		kleding:rokkostuum	

Bijlage 3 - B Voorbeeld uit origineel MCO repertoire

Twee pagina's uit de originele repertoire-uitdraai van het RFO/RSO/RKO, periode augustus 1985 t/m juli 1994, Muziekcentrum van de Omroep, Planburo/ct 7/94:

REPertoire NOB ORKESTEN VANAF 1.8.1985

incl.GOK medewerking.

Periode 1 aug. 1985 t/m 15 juli 1994

(Radio Kamerorkest vanaf 1.1.1985)

afslag d.d. juli 1994 *

Adams, John (1947-	1	-	El Dorado (1991) 1/3*3'3' (incl.es)3'/43(incl.2flughrn)31/ 1+4+2synth.+stro			31'
			RFO - Lukas Foss	-	07.01.93 NOS	
	2		RFO - Lukas Foss	-	09.01.93 VPRO	
	2	-	Harmonie Lehre 2/4**3'4*3+cf/4432/1+4+pi+cel+ +stro (16-14-12-10-8)			40'
			RFO - Reinbert de Leeuw	-	20.04.91 VOO	
	4	-	Shaker Loops stro 3 groepen van 10 violen, 10 alten 2x 6 celli en 6 c.bassen			27'
			RFO - Reinbert de Leeuw	-	20.04.91 VOO	
			- versie 1982			25'
	5		RKO - Mark Foster	-	06.05.94 NOS	
	6	-	The Chairman dances (1985) 1/2'2'2'2'/4221/1+5(drums)+pi+stro			12'
			RFO - David Zinman	-	12.12.87 VARA	
	1		RSO - Kenneth Montgomery	-	18.11.88 VPRO	
	8	-	The Wounddresser (1988) 0/2'2'1+bk2/21(+picc.trp.)00/1+ +synthesizer(YAMAHA HX 1 electone) +stro(8-6-5-4-2)			20'
			RSO - Kenneth Montgomery	-	19.05.90 NOS	
Addinsell, Richard (1904-1977)	5	-	Warschau Concerto voor piano en orkest 0/21'22/4330/1+stro			09'
			RSO - Kees Bakels	-	20.06.92 VOO	
Albeniz, Isaac (1860-1909)	10		Iberia bew.Enrique Arbos 2/3'2+eh2+es+bk3'/4431/1+6+cel+ +ten.sax+stro			30'
			RSO - Antonio De Almeida	-	13.06.91 NOS/HF	
	11		Suite Espagnol 1/3'(+alt)2+eh2+bk2+cf/4331/ 1+9+cel+stro			
			RFO - Roland Kieft	-	07.04.89 AVRO	
Albinoni, Tomasso (1671-1750)	12		Concert voor hobo en orkest in c kl.t. stro+continuo			
			RSO - Jan Stulen	-	25.06.86 NOS	
Alfven, Hugo (1872-1960)	13		Zweedse Rapsodie no. 1 (Midsommervaka) 2/3'3'2+bk(2e+es)3/4231/1+1+klav+stro			12'
			RSO - Pavel Kogan	-	20.03.92 VOO	
Alsina, Carlos (1941-	14		Suite indirecte 0/2'22'2'/2210/0+2+pi+stro			
			RKO - Hans Zender	-	17.11.89 NOS/Metz	

Bijlage 3 - C Inzet van de orkesten bij het GOK per seizoen

Seizoen '85-'86	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO			1	1
KRO	2		4	6
NCRV		1	1	2
NOS	2			2
TROS	3		1	4
VARA	3		3	6
VOO			3	3
Totaal	10	1	13	24

Seizoen '86-'87	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO	1		3	4
KRO	1	1	5	7
NCRV			1	1
NOS			1	1
TROS	1	1	1	3
VARA	2	2	4	8
VOO	1		1	2
VPRO		2		2
totaal	6	6	16	28

Seizoen '87-'88	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO	1	1		2
KRO	4	1	3	8
NCRV		1	3	4
NOS	3		1	4
TROS			1	1
VARA	5		2	7
VOO			1	1
totaal	13	3	11	27

Seizoen '88-'89	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
KRO	2	1	3	6
NCRV		1	1	2
NOS	1			1
Teleac			1	1
TROS		2	1	3
VARA	6		2	8
VOO		3		3
VPRO			1	1
totaal	9	7	9	25

Seizoen '89-'90	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO			2	2
KRO	2		3	5
NCRV	1	3		4
NOS	1	1	1	3
TROS		1	3	4
VARA	4			4
VOO		2	1	3
VPRO			1	1
totaal	8	7	11	26

Seizoen '90-'91	Aantal maal inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO			1	1
EO		1		1
KRO	3		2	5
NCRV	1	2		3
NOB	1			1
NOS	1		2	3
TROS	1		3	4
VARA	2		2	4
totaal	9	3	10	22

Seizoen '91-'92	inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
KRO	2		4	6
NCRV		2	1	3
NOB	1			1
NOS	1	1		2
TROS	1		1	2
VARA	5	1	3	9
VOO	1			1
VPRO		1		1
Totaal	11	5	9	25

Seizoen '92-'93	inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO	4			4
KRO	1	2	3	6
NCRV	1		1	2
NOB	1			1
NOS		4	2	6
TROS	2	2	1	5
VARA	1	2	1	4
VOO	3			3
totaal	13	10	8	31

Seizoen '93-'94	inzet orkesten bij GOK			
GOK	RFO	RKO	RSO	totaal
AVRO	1	1		2
KRO	1	1	2	4
MCO	3			3
NCRV	1	2		3
NOS	2		2	4
TROS	1	1	2	4
VARA	5	1		6
totaal	14	6	6	26

De KRO heeft één productie met dubbel orkest, RFO en RSO, in seizoen '87-'88.

Planningsdata GOK per omroep																	
AVRO		AVRO		AVRO		KRO		AVRO		AVRO		KRO		AVRO		AVRO	
8-3-1986	1	12-12-1986		6-11-1987	2	16-10-1988		10-5-1990	2	12-10-1990	1	6-10-1991		27-10-1992		21-11-1993	2
KRO		23-5-1987	4	24-1-1988	2	13-11-1988		11-5-1990	2	EO		10-11-1991		25-1-1993	4	13-2-1994	
27-10-1985		31-5-1987		KRO		11-12-1988	6	KRO		27-4-1991	1	8-12-1991	6	16-3-1993		KRO	
24-11-1985		20-6-1987		4-10-1987		15-1-1989		8-10-1989		KRO		9-2-1992		15-6-1993		17-10-1993	
22-12-1985	6	KRO		18-10-1987		5-2-1989		12-11-1989		21-10-1990		5-4-1992		KRO		28-11-1993	4
19-1-1986		24-9-1986		15-11-1987		12-3-1989		4-2-1990	5	4-11-1990		19-4-1992		18-10-1992		16-1-1994	
16-2-1986		25-9-1986		17-12-1987	7	NCRV		11-3-1990		9-12-1990	5	NCRV		29-11-1992		27-2-1994	
23-3-1986		30-9-1986		20-12-1987		7-4-1989		8-4-1990		27-1-1991		27-9-1991		13-12-1992	6	MCO	
NCRV		16-11-1986	7	31-1-1988		20-5-1989	2	NCRV		10-3-1991		15-11-1991	3	17-1-1993		1-9-1993	
13-3-1986		18-1-1987		21-2-1988		NOS		17-11-1989		NCRV		14-5-1992		7-2-1993		25-2-1994	3
2-5-1986	2	1-2-1987		NCRV		30-4-1989	1	13-1-1990		9-11-1990		NOB		25-4-1993		26-2-1994	
NOS		29-3-1987		30-10-1987		TROS		27-4-1990		25-1-1991	3	5-6-1992	1	NCRV		NCRV	
13-9-1985		NCRV		6-5-1988		25-11-1988		28-4-1990		12-4-1991		NOS		13-9-1992	2	30-9-1993	
18-10-1985	2	28-11-1986	1	27-5-1988		18-2-1989	3	NOS		NOB		13-12-1991		14-5-1993	2	1-10-1993	3
TROS		NOS		2-7-1988		6-5-1989		18-1-1990		8-2-1991	1	22-6-1992	2	NOB		7-7-1994	
20-12-1985		10-10-1986		NOS		VARA		19-5-1990	3	NOS		TROS		2-9-1992	1	NOS	
29-12-1985		6-2-1987	3	19-9-1987		24-9-1988		30-6-1990		19-4-1991		19-10-1991	2	NOS		17-12-1993	
14-2-1986	4	3-4-1987		20-9-1987	4	1-10-1988		TROS		13-6-1991	3	14-2-1992		11-6-1993		18-12-1993	4
4-7-1986		TROS		9-10-1987		17-12-1988		31-10-1989		26-6-1991		VARA		17-6-1993		4-2-1994	
VARA		11-12-1986		8-1-1988		28-1-1989		27-11-1989	4	TROS		24-8-1991		25-6-1993	6	27-6-1994	
16-11-1985		2-5-1987	3	TROS		29-4-1989		22-2-1990		2-10-1990		5-10-1991		27-6-1993		TROS	
11-1-1986		16-5-1987		27-2-1988	1	10-6-1989		18-3-1990		18-11-1990	4	30-11-1991		28-6-1993		2-9-1993	
22-2-1986		VARA		VARA		28-6-1989		VARA		9-2-1991		18-1-1992		29-6-1993		12-2-1994	4
25-4-1986	6	18-10-1986		3-10-1987		1-7-1989		7-10-1989		23-3-1991		25-1-1992	9	TROS		5-4-1994	
26-4-1986		8-11-1986		24-10-1987		VOO		3-3-1990	4	VARA		28-3-1992		3-9-1992		4-5-1994	
14-6-1986		10-12-1986		15-1-1988		29-10-1988		9-6-1990		22-9-1990		17-4-1992		2-12-1992		VARA	
VOO		24-1-1987	8	16-1-1988	7	21-1-1989	3	12-6-1990		19-1-1991	4	9-5-1992		23-1-1993	5	4-9-1993	
19-4-1986		31-1-1987		13-2-1988		8-4-1989		VOO		1-6-1991		6-6-1992		4-5-1993		25-9-1993	
30-4-1986	3	21-2-1987		23-4-1988		VPRO		25-3-1990		29-6-1991		VOO		5-1-1990		6-11-1993	6
3-5-1986		23-5-1987		25-6-1988		9-9-1988	1	28-4-1990	3			24-5-1992	1	VARA		18-12-1993	
		13-6-1987		VOO				26-5-1990				VPRO		14-11-1992		12-3-1994	
		VOO		15-4-1988	1			VPRO				15-3-1992	1	9-1-1993	4	18-6-1994	
		23-8-1986						26-8-1989	1					27-2-1993			
		25-10-1986	2											5-6-1993			
		VPRO												VOO			
		22-11-1986												25-10-1992			
		14-2-1987	2											14-3-1993	3		
														13-6-1993			
Eindtotaal	24		30		25		23		26		22		25		31		26

Bijlage 3 - D Componistenlijst en aantal gespeelde titels

Lijst van componisten en aantallen gespeelde titels, inclusief doublures, van hoog naar laag bij de omroeporkesten van augustus 1985 tot augustus 1994:

nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
1	Mozart, Wolfgang Am.	385	288	Monti, Vittorio	2
2	Beethoven, Ludwig von	141	289	Nancarrow, Conlon	2
3	Haydn, Joseph	119	290	Norgaard, Per	2
4	Verdi, Giuseppe	98	291	Oestvolkskaja, Galina	2
5	Stravinsky, Igor	95	292	Orthel, Leon	2
6	Strauss, Richard	89	293	Pleyel, Ignaz	2
7	Tchaikovsky, Pjotr	87	294	Pousseur, Henri	2
8	Schubert, Franz	86	295	Rabaud, Henry	2
9	Brahms, Johannes	77	296	Rehnqvist, Karin	2
10	Mendelssohn, Felix	77	297	Reuter, Thomas	2
11	Mahler, Gustav	62	298	Ries, Ferdinand	2
12	Puccini, Giacomo	62	299	Rijnvos, Richard	2
13	Rossini, Gioacchino	58	300	Ruders, Paul	2
14	Shostakovitch, Dmitri	58	301	Ruiter, Wim de	2
15	Dvorak, Antonin	54	302	Saeverud, Harald	2
16	Ravel, Maurice	52	303	Schoenfield, Paul	2
17	Sibelius, Jean	51	304	Schumann, Clara	2
18	Wagner, Richard	50	305	Schuyt, Nico	2
19	Bach, Johann Seb.	49	306	Sessions, Roger	2
20	Berlioz, Hector	49	307	Sinding, Christian	2
21	Debussy, Claude	46	308	Sousa, John P.	2
22	Schonberg, Arnold	40	309	Stamitz, Carl	2
23	Rachmaninoff, Sergej	39	310	Stich, Jan V.	2
24	Saint-Saens, Camille	38	311	Suk, Josef	2
25	Weber, Carl M. von	36	312	Suppé, Franz von	2
26	Liszt, Franz	34	313	Susman, William	2
27	Prokofiev, Serge	33	314	Tanaka, Karen	2
28	Schumann, Robert	33	315	Tomasi, Henri	2
29	Bartok, Bela	31	316	Tosti, Paolo	2
30	Barber, Samuel	30	317	Wayenberg, Daniel	2
31	Britten, Benjamin	30	318	Weiner, Stanley	2
32	Webern, Anton	29	319	Whiticker, Michael	2
33	Bizet, George	28	320	Widor, Charles	2
34	Donizetti, Gaetano	28	321	Wiren, Dag	2
35	Strauss, Johann Jr.	24	322	Yun, Isang	2
36	Poulenc, Francis	23	323	Zweers, Bernhard	2
37	Handel, Georg Fr.	22	324	Addinsell, Richard	1
38	Bruckner, Anton	21	325	Albinoni, Tomasso	1
39	Andriessen, Hendrik	20	326	Alfven, Hugo	1
40	Bernstein, Leonard	20	327	Alsina, Carlos	1
41	Fauré, Gabriel	20	328	Alwyn, William	1
42	Franck, Cesar	20	329	Amico, Matteo d'	1
43	Grieg, Edward	20	330	Ansink, Caroline	1
44	Mussorgsky, Modest	20	331	Antheil, George	1
45	Gounod, Charles	19	332	Arne, Thomas	1
46	Messiaen, Olivier	19	333	Arriaga, Juan C. de	1

nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
47	Glinka, Mikhail	18	334	Arutiunian, Alexander	1
48	Honegger, Arthur	18	335	Bacewicz, Grazyna	1
49	Respighi, Ottorino	18	336	Badings, Henk	1
50	Smetana, Bedrich	18	337	Balfour, John	1
51	Berio, Luciano	16	338	Bank, Jacques	1
52	Bruch, Max	16	339	Barman, Heinrich	1
53	Canteloube, Marie J.	16	340	Bartholomee, Pierre	1
54	Dukas, Paul	16	341	Beach, Amy	1
55	Gershwin, George	16	342	Beaser, Robert	1
56	Milhaud, Darius	15	343	Benda, Frantisek	1
57	Rimsky-Korsakov, N	15	344	Bennett, Richard R.	1
58	Elgar, Edward	14	345	Berkeley, Lennox	1
59	Falla, Manuel de	14	346	Berlin, Irving	1
60	Vaughan-Williams, R.	14	347	Bo, Sonia	1
61	Weill, Kurt	14	348	Boekel, Meindert	1
62	Glazunov, Alexander	13	349	Boogaard, Bernard v.d.	1
63	Sullivan, Arthur	13	350	Brand, Max	1
64	Bach, Carl Ph.Em.	12	351	Brewaeys, Luc	1
65	Bellini, Vincenzo	12	352	Brown, Earle	1
66	Copland, Aaron	12	353	Cardillo, Salvatore	1
67	Leeuw, Ton de	12	354	Carnicer, R	1
68	Massenet, Jules	12	355	Casker, John	1
69	Verhulst, Johannes	12	356	Castelnuovo, Mario	1
70	Cilea, Francesco	11	357	Chandoschkin, Iwan	1
71	Lehar, Franz	11	358	Ciurlionis, Mikolajus	1
72	Mascagni, Pietro	11	359	Clementi, Aldo	1
73	Gluck, Chr.W.von	10	360	Colgrass, Michael	1
74	Nielsen, Carl	10	361	Conyngnam, Barry	1
75	Schat, Peter	10	362	Cornelius, Peter	1
76	Bosmans, Henriette	9	363	Crumb, Georg	1
77	Boulez, Pierre	9	364	Crusell, Bernhard	1
78	Chausson, Ernest	9	365	Dam, Herman van	1
79	Chopin, Frederic	9	366	Damase, Jules M.	1
80	Strietman, Willem	9	367	Danzi, Franz	1
81	Villa Lobos, Heitor	9	368	Dargomyzhsky, Alexander	1
82	Walton, William	9	369	David, Ferdinand	1
83	Adams, John	8	370	Dempster, Kenneth	1
84	Bach, Johann Chr	8	371	Devienne, Francois	1
85	Berg, Alban	8	372	Dijk, Rudy M. van	1
86	Boccherini, Luigi	8	373	Dijk, Jan van	1
87	Borodin, Alexander	8	374	Dittersdorf, D. von	1
88	Hindemith, Paul	8	375	Donatoni, Franco	1
89	Ibert, Jacques	8	376	Dorati, Antal	1
90	Kalman, Emmerich	8	377	Douw, Andre	1
91	Loevendie, Theo	8	378	Dufort, Huques	1
92	Lutoslawski, Witold	8	379	Dutilleux, Henri	1
93	Pijper, Willem	8	380	Emmerik, Ivo van	1
94	Roussel, Albert	8	381	Enescu, Georges	1
95	Wagenaar, Johan	8	382	Erod, Ivan	1
96	Zemlinsky, Alexander	8	383	Feldman, Morton	1
97	Chabrier, Emanuel	7	384	Fiala, Joseph	1

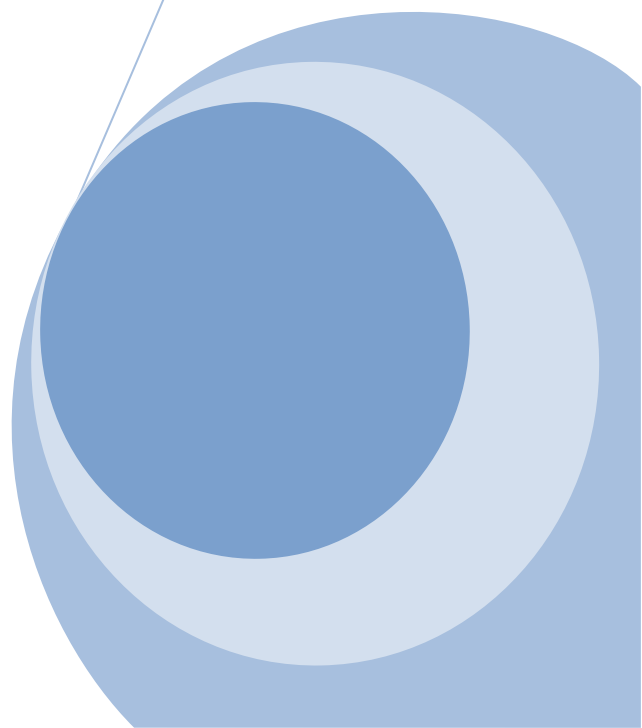
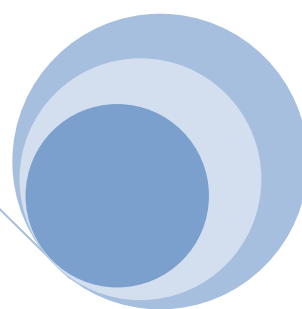
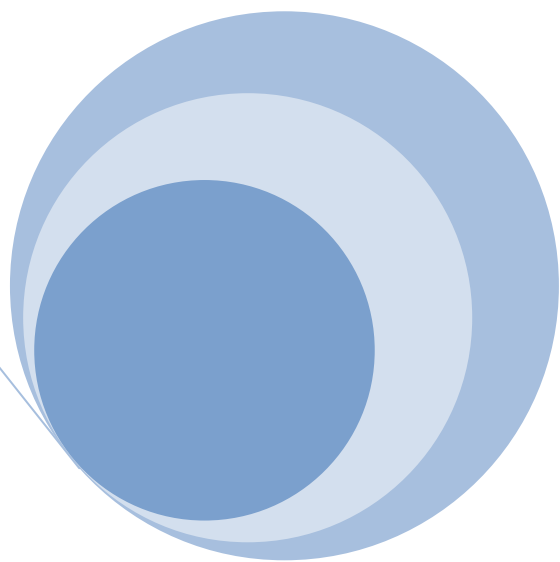
nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
98	Harrison, Lou	7	385	Field, John	1
99	Huber, Klaus	7	386	Fine, Irving	1
100	Kox, Hans	7	387	Fineberg, Joshua	1
101	Martinu, Bohuslav	7	388	Finzi, Gerald	1
102	Nono, Luigi	7	389	Flotow, F. von	1
103	Rodrigo, Joaquin	7	390	Foote, Arthur	1
104	Satie, Eric	7	391	Ford, Bruce	1
105	Schreker, Franz	7	392	Franco, Johan	1
106	Scriabin, Alexander	7	393	Freedman, Harry	1
107	Straesser, Joep	7	394	Fridzeri, Alex di	1
108	Vlijmen, Jan van	7	395	Fujjie, Keiko	1
109	Vries, Klaas de	7	396	Gates, David	1
110	Wieniawski, Henryk	7	397	Ghirardi, Guilano	1
111	Wilms, Johan W.	7	398	Gilse, Jan van	1
112	Zimmerman, Bern A.	7	399	Goens, Daniel van	1
113	Baaren, Kees van	6	400	Gossec, Francois	1
114	Diepenbrock, Alphons	6	401	Granados, Enrique	1
115	Gorecki, Henryk	6	402	Guilmant, Alexandre F.	1
116	Haydn, Michael	6	403	Hahn, Reynaldo	1
117	Henkemans, Hans	6	404	Halffter, Cristobal	1
118	Ives, Charles	6	405	Hamburg, Jeff	1
119	Janacek, Leos	6	406	Hamel, Micha	1
120	Ketting, Otto	6	407	Harty, Hamilton	1
121	Keuris, Tristan	6	408	Harvey, Jonathan	1
122	Liadov, Anatol	6	409	Heider, Werner	1
123	Marez-Oyens, Tera de	6	410	Hemel, Oscar van	1
124	Martin, Frank	6	411	Herbert, Victor	1
125	Offenbach, Jacques	6	412	Hersey, Sharon	1
126	Part, Arvo	6	413	Heuberger, Richard	1
127	Reger, Max	6	414	Hoenderdos, Marggriet	1
128	Vieuxtemps, Henri	6	415	Hol, Richard	1
129	Wolf, Hugo	6	416	Holler, York	1
130	Chapi, Ruperto	5	417	Hook, James	1
131	Dallapiccola, Luigi	5	418	Hugon, George	1
132	Dohnanyi, Ernst von	5	419	Humperdinck, Engelbert	1
133	Janssen, Guus	5	420	Ingenhoven, Jan	1
134	Ligeti Gyorgy	5	421	Jarrell, Michel	1
135	Schmitt, Florent	5	422	Jeths, Willem	1
136	Schnittke, Alfred	5	423	Jones, Sidney	1
137	Andriessen, Louis	4	424	Kalinnikov, Vassili	1
138	Balakirev, Mily	4	425	Kanchelli, Giya	1
139	Birtwistle, Harrison	4	426	Kanka, Jan N.	1
140	Boulanger, Lili	4	427	Kemp, Bart de	1
141	Cage, John	4	428	Knussen, Oliver	1
142	Carter, Elliott	4	429	Kraft, Anton	1
143	Catalani, Alfredo	4	430	Kraus, Joseph M.	1
144	Cherubini, Luigi	4	431	Krauze, Zygmunt	1
145	Coppoolse, David	4	432	Kreisler, Fritz	1
146	Delibes, Leo	4	433	Kropfreiter, August	1
147	Delius, Frederick	4	434	Krumpholz, Johann B.	1
148	Dostal, Nico	4	435	Kurz, Karl-Wieland	1

nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
149	Franciix, Jean	4	436	Lamby, Ton	1
150	Gade, Niels	4	437	Landre, Guileaume	1
151	Graaf, Christiaan	4	438	Langgaard, Ruud	1
152	Harlap, Aharon	4	439	Lanner, Josef	1
153	Henze, Hans W.	4	440	Lara, Augustin	1
154	Holst, Gustav	4	441	Larsson, Lars-Erik Vilner	1
155	Hummel, Johann N.	4	442	Lasagna, Marco	1
156	Jolivet, Andre	4	443	Lekeu, Giulieame	1
157	Kabalevsky, Dimitri	4	444	Lortzing, Albert	1
158	Khachaturian, Aram	4	445	Luening, Otto	1
159	Kodaly, Zoltan	4	446	Lvov, Alexei F.	1
160	Lachenmann, Helmut	4	447	MacCunn, Hamis	1
161	Lalo, Eduard	4	448	Mache, Francios	1
162	Maderna, Bruno	4	449	Macias, Enrique	1
163	Mengelberg, Willem	4	450	Mackey, Steve	1
164	Meyerbeer, Giacomo	4	451	Magnard, Alberic	1
165	Pfitzner, Hans	4	452	Malec, Ivo	1
166	Ponchielli, Amilcare	4	453	Malipiero, Gian Fr.	1
167	Purcell, Henry	4	454	Marx, Joseph	1
168	Raxach, Enrique	4	455	Maschek, V.	1
169	Rihm, Wolfgang	4	456	Matsushita, Isao	1
170	Schmidt, Franz	4	457	Maxwel-Davies, Peter	1
171	Smit, Leo	4	458	McDowell, Edward	1
172	Spoehr, Ludwig	4	459	McGuire, John	1
173	Stockhausen, Karlh.	4	460	Menotti, Gian Carlo	1
174	Szymanowski, Karol	4	461	Miereanu, Costin	1
175	Thomas, Ambroise	4	462	Mihan, Ock	1
176	Tippett, Michael	4	463	Monteverdi, Claudio	1
177	Vivaldi, Antonio	4	464	Montsalvatge, Xavier	1
178	Wagenaar, Diderik	4	465	Moody, James	1
179	Zender, Hans	4	466	Mozart, Leopold	1
180	Andriessen, Juriaan	3	467	Noord, Adriaan v.	1
181	Anrooy, Peter van	3	468	Nunez, Adolfo	1
182	Boer, Ed de	3	469	Odiard, Patrick	1
183	Bolto, Arrigo	3	470	Ohana, Maurice	1
184	Bon, Maarten	3	471	onbekend	1
185	Bottesini, Giovanni	3	472	Ordonez, Carlos D'	1
186	Busoni, Ferruccio	3	473	Paderewski, Ignace	1
187	Chaminade, Cecil	3	474	Pagh-Paan, V.	1
188	Chueca, Federico	3	475	Parker, Horatio	1
189	Eisma, Wil	3	476	Patterson, Paul	1
190	Esser, Bert	3	477	Penella, Manuel	1
191	Ford, Ron	3	478	Pepping, Ernst	1
192	Foss, Lukas	3	479	Pergolesi, Giovanni	1
193	Franssens, Joep	3	480	Petterson, Allan	1
194	Hartmann, Karl Am.	3	481	Plush, Vincent	1
195	Heppener, Robert	3	482	Pokorny, Franz X.	1
196	Hildalgo, Manuel	3	483	Ponjee, Ted	1
197	Kagel, Mauricio	3	484	Ponse, Luctor	1
198	Keulen, Geert van	3	485	Poot, Marcel	1
199	Litolff, Henry	3	486	Previn, Andre	1

nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
200	Luna, Pablo	3	487	Prieto, Claudio	1
201	Marschner, Heinich	3	488	Priori, Massimo	1
202	Martucci, Giuseppe	3	489	Qigang, chen	1
203	Mehul, Etienne	3	490	Raff, Joachim	1
204	Mercadante, Saverio	3	491	Ramette, Yves	1
205	Millocker, Carl	3	492	Rands, Bernard	1
206	Nicolai, Otto	3	493	Raphael, Gunther	1
207	Orff, Carl	3	494	Raymond, Fred	1
208	Otterloo, Willem van	3	495	Reicha, Joseph	1
209	Paganini, Nicolo	3	496	Rettich, Willem	1
210	Partos, Odon	3	497	Revueltas, Silvestre	1
211	Pierne, Gabriel	3	498	Reznicek, Emil von	1
212	Rameau, Jean Ph.	3	499	Rheinberger, Josef	1
213	Reinecke, Carl	3	500	Robb, Magnus	1
214	Rossetti, Francesco	3	501	Rodgers, Richard	1
215	Saariaho, Kaja	3	502	Roger-Ducasse, Jean	1
216	Sarasate, Pablo de	3	503	Roosendaal, Jan R v.	1
217	Scelsi, Giacinto	3	504	Ropartz, Joseph E	1
218	Schuller, Gunther	3	505	Rosenberg, Hildung	1
219	Stephan, Rudy	3	506	Roslavets, Nikolia	1
220	Stips, Robert Jan (The Nits)	3	507	Rota, Nino	1
221	Takemitsu, Toru	3	508	Royco, Uros	1
222	Taneyev, Sergey	3	509	Ruanova, Juan T.	1
223	Torke, Michael	3	510	Rubenstein, Anton	1
224	Varese, Edgar	3	511	Ruggles, Carl	1
225	Verby, Theo	3	512	Sallinen, Aulis	1
226	Vermeulen, Matthijs	3	513	Sarda, Alberto	1
227	Vert, Juan/Soutullo	3	514	Schaathun, Asbjorn	1
228	Wagemans, Peter	3	515	Schafer, Dirk	1
229	Wassenaar, Ph. van	3	516	Scharwenka, Franz	1
230	Albinez, Isaac	2	517	Scheidt, Samuel	1
231	Anderson, Leroy	2	518	Schnebel, Dieter	1
232	Atterberg, Kurt	2	519	Schutz, Heinrich	1
233	Balaskauskas, Osv.	2	520	Schwantner, Joseph	1
234	Bauer, Ross	2	521	Segerstam, Lief	1
235	Benjamin, George	2	522	Seiber, Mathyas	1
236	Berwald, Franz	2	523	Shapiro, Harold	1
237	Birkenkotter, Jorg	2	524	Smit, Sytze	1
238	Blanqueur, Armando	2	525	Smulders, Carl	1
239	Bloch, Ernest	2	526	Smythe, Ethel	1
240	Boieldieu, Francois	2	527	Sorensen, Bent	1
241	Bon, Willem Fr.	2	528	Sorozabal, Pablo	1
242	Bons, Joel	2	529	Spandau, Willem	1
243	Brandts-Buys, Jan	2	530	Spisak, Michal	1
244	Bree, Johannes van	2	531	Stanford, Charles V.	1
245	Bruynel, Ton	2	532	Stanley, John	1
246	Caplet, Andre	2	533	Stenhammer, Wilhelm	1
247	Chadwick, George	2	534	Stevens, James	1
248	Charpentier, Gustave	2	535	Stoltz, Robert	1
249	Chenette, Jonathan	2	536	Straus, Oscar	1
250	Cimarosa, Domenico	2	537	Strauss, Franz J.	1

nr	COMPONIST	Totaal	Nr	COMPONIST vervolg	To- taal
251	Clark, James	2	538	Strauss, Johan Sr.	1
252	Coates, Eric	2	539	Svendsen, Johann	1
253	Denisov, Edison	2	540	Tauber, Richard	1
254	Dijk, Ad van	2	541	Tchaikovsky, Boris	1
255	Dopper, Cornelis	2	542	Teixeira, Antonio	1
256	Dresden, Sem	2	543	Telemann, Georg Ph.	1
257	Dun, Tan	2	544	Terzakis, Dimitri	1
258	Escher, Rudolf	2	545	Thorstensson, Klas	1
259	Flothuis, Marius	2	546	Tisjenko, Boris	1
260	Fodor, Carolus	2	547	Toch, Ernst	1
261	Frescobaldi, Girolano	2	548	Toebosch, Louis	1
262	Gabrieli, Giovanni	2	549	Toldra, Edoardo	1
263	Galuppi, Baldassarre	2	550	Toreli, Giuseppe	1
264	Gervasoni, Stefano	2	551	Tsoupaki, Calliope	1
265	Gimenez, Jeronimo	2	552	Tull, Fischer	1
266	Giordano, Umberto	2	553	Vacchi, Fabio	1
267	Gliere, Reinhold	2	554	Vanhal, Jan B.	1
268	Godard, Benjamin	2	555	Vellones, Pierre	1
269	Gretry, Andre	2	556	Verhaar, Jacqueline	1
270	Guerrero, Francisco	2	557	Viotta, Henri	1
271	Hanson, Howard	2	558	Vives, Amedeo	1
272	Hellendael, Pieter	2	559	Voestin, Alexander	1
273	Hutschenruyter, Wouter	2	560	Voormolen, Alexander	1
274	Indy, Vincent D'	2	561	Vorisek, Jan Vaclav	1
275	Jacob, Gordon	2	562	Vranicki, Antonin	1
276	Jessel, Leon	2	563	Vriend, Jan	1
277	Jonghe, Marcel de	2	564	Wagenaar, Bernard	1
278	Kalliwoda, Johann	2	565	Witt, Friedrich	1
279	Korngold, Erich W.	2	566	Wolf-Ferrari, Ermanno	1
280	Kozeluh, Johann A.	2	567	Woof, Barbara	1
281	Krenek, Ernst	2	568	Woud, Nic	1
282	Kulenty, Hanna	2	569	XiaoSong, Qu	1
283	Kunnecke, Eduard	2	570	Yim, Alan	1
284	Kutavicius, Bronius	2	571	Zandonai, Riccardo	1
285	Leoncavallo, R.	2	572	Zelter, Carl	1
286	Lochsjin, Iexander	2	573	Ziehrer, Carl M.	1
287	Marco, Tomas	2	574	Zuidam, Rob	1
	subtotaal	3783		subtotaal	323
				Totaal	4106

Bijlage 3 - E
Omroep & Componist

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Mozart, Wolfgang Am.	66	4		12		73	7	27			51	39	40	59	7	385
Beethoven, Ludwig von	15	4		2	1	11	1	10			26	8	44	4	15	141
Haydn, Joseph	17	1		5		37		7			18	5	20	5	4	119
Verdi, Giuseppe	32			5		2		1			41	12	5			98
Stravinsky, Igor	11	1		1		12	1	14			10	31	11	2	1	95
Strauss, Richard	7	3		3	16	3	2	8			8	18	14	1	6	89
Tchaikovsky, Pjotr	21	5		3	1	5		7			9	12	22	2		87
Schubert, Franz	11	4				11	3	3			22	13	18		1	86
Brahms, Johannes	13	1				8	3	6	3		13	8	18	3	1	77
Mendelssohn, Felix	12	1		1		13	1	3			27	7	9	1	2	77
Mahler, Gustav	1	1		1	6	6	9	8			14	9	6	1		62
Puccini, Giacomo	23			3				1			27		8			62
Rossini, Gioacchino	23			12				1			11	4	7			58
Shostakovitch, Dmitri	4	1		3	2	6	6	4			9	16	4	3		58
Dvorak, Antonin	12	4		1		4		3			8	3	18	1		54
Ravel, Maurice	9	4		5	1	3	1	4			8	9	7	1		52
Sibelius, Jean	14	2				12		5			9	4	4	1		51
Wagner, Richard	3			3	2	3	3				7	18	1		10	50
Bach, Johann Seb.	7			1		1		1			29	2	7	1		49
Berlioz, Hector	5			8		4		5			10	6	10	1		49
Debussy, Claude	11			4	1	3		4			12	7	1	3		46
Schonberg, Arnold	5				1	1		14			1	11	4	1	2	40
Rachmaninoff, Sergej	8			2		2		3			12	3	8	1		39
Saint-Saens, Camille	13			2				3			6		9		5	38
Weber, Carl M. von	9			1		5		1			9	5	6			36
Liszt, Franz	3					4	2	17			2	1	2		3	34
Prokofiev, Serge	6					4	1	3			7	8	3	1		33
Schumann, Robert	3	1		4	1			3			7	4	9	1		33
Bartok, Bela	4	1		2		4		2			4	3	9	2		31
Barber, Samuel	8	1		3		4	6	4			2		1	1		30
Britten, Benjamin	4	1		4		10		4			2		4	1		30
Webern, Anton	9			1		1		1			3	2	6	2	4	29
Bizet, George	9			2							9	1	7			28
Donizetti, Gaetano	14			2				1			7	4				28
Strauss, Johann Jr.	4					4		7			1	4	4			24
Poulenc, Francis	2			4		2		1			9	1	4			23
Handel, Georg Fr.	6	3									11		1	1		22
Bruckner, Anton	3					8	1				2	3	3	1		21
Andriessen, Hendrik	3					2		9			2	1	1	2		20

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Bernstein, Leonard	3			2		2	2	2			1	1	2	5		20
Faure, Gabriel	4			1		6					2		6	1		20
Franck, Cesar	3	3		3		4		1			2	1	3			20
Grieg, Edward	2	1		10							2	1	4			20
Mussorgsky, Modest	1					2		3			1	6	6	1		20
Gounod, Charles	3			3				1			4	8				19
Messiaen, Olivier				5		1		2				7		2	2	19
Glinka, Mikhail	1			1				2			3	6	4	1		18
Honegger, Arthur		5		1		3		1			2	1	4	1		18
Respighi, Ottorino	2			6		3	2				1		3	1		18
Smetana, Bedrich	6					1							11			18
Berio, Luciano	3			1		1	2	1				5		2	1	16
Bruch, Max	9							1			3	1	2			16
Canteloube, Marie J.	1			11							4					16
Dukas, Paul	4	3					4				2	2	1			16
Gershwin, George	4			1		2					5	2	2			16
Milhaud, Darius						2	1	5			2	3		2		15
Rimsky-Korsakov, N				2		1		1			1	6	4			15
Elgar, Edward	3	1				4						1	5			14
Falla, Manuel de	2			7		2		1					1	1		14
Vaughan-Williams, R.	2			1		4		1			2		2	2		14
Weill, Kurt	6					2	2	2				2				14
Glazunov, Alexander						1		1			3	2	6			13
Sullivan, Arthur								1			2	9	1			13
Bach, Carl Ph.Em.	2					1	1				2	1	1	1	3	12
Bellini, Vincenzo	2			7							1	2				12
Copland, Aaron	2					3		2			2			3		12
Leeuw, Ton de								8				2		2		12
Massenet, Jules	3			2							5	1	1			12
Verhulst, Johannes	1	4						6		1						12
Cilea, Francesco	5										5	1				11
Lehar, Franz	2										2	3	4			11
Mascagni, Pietro	3			2							4		2			11
Glück, Chr.W.von	1					1					3	3	2			10
Nielsen, Carl				2		2					2	1	2	1		10
Schat, Peter								2			1	3		4		10
Bosmans, Henriette	1			1		1		5					1			9
Boulez, Pierre	1							1				5		1	1	9
Chausson, Ernest	1			1				2			1	2	1	1		9
Chopin, Frederic	4										2		3			9

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Strietman, Willem	5			1				1						2		9
Villa Lobos, Heitor				3		1		2			2	1				9
Walton, William	2			2		2							2	1		9
Adams, John								4				1	2	1		8
Bach, Johann Chr	1						1	2			2			2		8
Berg, Alban					1			1			2	3		1		8
Boccherini, Luigi	3					2					2		1			8
Borodin, Alexander						1					1	4	2			8
Hindemith, Paul				1		3		3				1				8
Ibert, Jacques	1			2				1			1		2	1		8
Kalman, Emmerich	5							3								8
Loevendie, Theo	1							3				3		1		8
Lutoslawski, Witold	1							1				3	2	1		8
Pijper, Willem	3							3		1			1			8
Roussel, Albert				2							1	1	3	1		8
Wagenaar, Johan								1			6		1			8
Zemlinsky, Alexander	2							5				1				8
Chabrier, Emanuel	2			1		2		1				1				7
Harrison, Lou								6						1		7
Huber, Klaus								7								7
Kox, Hans	2					3		2								7
Martinu, Bohuslav		1		3									3			7
Nono, Luigi								6							1	7
Rodrigo, Joaquin	4					2							1			7
Satie, Eric	1										4	2				7
Schreker, Franz						1		1				3		1	1	7
Scriabin, Alexander	2							1				2	1	1		7
Straesser, Joep	1						1	2			1	1		1		7
Vlijmen, Jan van	1							3				3				7
Vries, Klaas de								3				1		3		7
Wieniawski, Henryk	2	2						1					2			7
Wilms, Johan W.						6							1			7
Zimmerman, Bern A.	1			1				4				1				7
Baaren, Kees van	2							4								6
Diepenbrock, Alphons						2		3						1		6
Gorecki, Henryk				1				4						1		6
Haydn, Michael		1				2					2		1			6
Henkemans, Hans	1							5								6
Ives, Charles						1		2			1		1	1		6
Janacek, Leos	2					1		2				1				6

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Ketting, Otto								3			1	1		1		6
Keuris, Tristan	1							4				1				6
Liadov, Anatol	1	1									1	3				6
Marez-Oyens, Tera de	2					3		1								6
Martin, Frank	1			2		1		2								6
Offenbach, Jacques	1											4	1			6
Part, Arvo								4					2			6
Reger, Max	2							1				1	2			6
Vieuxtemps, Henri	1					5										6
Wolf, Hugo	1			2							2	1				6
Chapi, Ruperto												5				5
Dallapiccola, Luigi					1	2						1		1		5
Dohnanyi, Ernst von	2				1	1							1			5
Janssen, Guus								4				1				5
Ligeti Gyorgy												1		4		5
Schmitt, Florent				2	2									1		5
Schnittke, Alfred						1		1				1	1	1		5
Andriessen, Louis						1		1						2		4
Balakirev, Mily	1			1				1				1				4
Birtwistle, Harrison					2							1		1		4
Boulanger, Lili	1			3												4
Cage, John	1											1		2		4
Carter, Elliott												2		2		4
Catalani, Alfredo	2			1							1					4
Cherubini, Luigi											3		1			4
Coppoolse, David								3						1		4
Delibes, Leo	1											2	1			4
Delius, Frederick	2					1					1					4
Dostal, Nico												1	3			4
Franciux, Jean								1			1		2			4
Gade, Niels						3							1			4
Graaf, Christiaan						3					1					4
Harlap, Aharon														4		4
Henze, Hans W.				1										2	1	4
Holst, Gustav	2											1		1		4
Hummel, Johann N.											1		3			4
Jolivet, Andre	1											2		1		4
Kabalevsky, Dimitri	1					1		1			1					4
Khachaturian, Aram								1					3			4
Kodaly, Zoltan	1					1							1	1		4

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Lachenmann, Helmut								4								4
Lalo, Eduard	3					1										4
Maderna, Bruno								2				2				4
Mengelberg, Willem	4															4
Meyerbeer, Giacomo	2												2			4
Pfitzner, Hans						3						1				4
Ponchielli, Amilcare											2	1	1			4
Purcell, Henry	1							2			1					4
Raxach, Enrique								3						1		4
Rihm, Wolfgang								3							1	4
Schmidt, Franz	1							1					2			4
Smit, Leo						1		3								4
Spohr, Ludwig	1										1	1	1			4
Stockhausen, Karlh.				1				1				1			1	4
Szymanowski, Karol	1			1		1		1								4
Thomas, Ambroise											2	2				4
Tippett, Michael						1							1	2		4
Vivaldi, Antonio	2										1		1			4
Wagenaar, Diederik	1					1		2								4
Zender, Hans								3						1		4
Andriessen, Juriaan										1			1	1		3
Anrooy, Peter van								1					2			3
Boer, Ed de	1					1								1		3
Bolto, Arrigo	1										1	1				3
Bon, Maarten								1						2		3
Bottesini, Giovanni						2					1					3
Busoni, Ferruccio	2							1								3
Chaminade, Cecil	2							1								3
Chueca, Federico												3				3
Eisma, Wil								1						2		3
Esser, Bert		2									1					3
Ford, Ron							2					1				3
Foss, Lukas								2						1		3
Franssens, Joep								2						1		3
Hartmann, Karl Am.	1					1						1				3
Heppener, Robert				1				2								3
Hildalgo, Manuel								1						2		3
Kagel, Mauricio								2				1				3
Keulen, Geert van								2				1				3
Litolff, Henry													3			3

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Luna, Pablo	1											2				3
Marschner, Heinich				1				1					1			3
Martucci, Giuseppe				2			1									3
Mehul, Etienne				3												3
Mercadante, Saverio	1										1		1			3
Millocker, Carl	1										2					3
Nicolai, Otto													3			3
Orff, Carl						1					1		1			3
Otterloo, Willem van					1			2								3
Paganini, Nicollo	2										1					3
Partos, Odon						2								1		3
Pierne, Gabriel	1					1							1			3
Rameau, Jean Ph.	1							1					1			3
Reinecke, Carl		1									1		1			3
Rossetti, Francesco				2		1										3
Saariaho, Kajja								3								3
Sarasate, Pablo de	1											1	1			3
Scelsi, Giacinto														3		3
Schuller, Gunther								1			1			1		3
Stephan, Rudy		2						1								3
Stips, Robert Jan (The Nits)							1						2			3
Takemitsu, Toru	1			1								1				3
Taneyev, Sergey		3														3
Torke, Michael						1		2								3
Varese, Edgar	1							1				1				3
Verby, Theo		2						1								3
Vermeulen Matthijs								2			1					3
Vert, Juan/Soutullo	1											2				3
Wagemans, Peter								1				1		1		3
Wassenaar, Ph. van	2										1					3
Albinez, Isaac	1							1								2
Anderson, Leroy											2					2
Atterberg, Kurt	2															2
Balaskauskas, Osv.								2								2
Bauer, Ross								2								2
Benjamin, George								1				1				2
Berwald, Franz	1					1										2
Birkenkotter, Jorg								2								2
Blanqueur, Armando						2										2
Bloch, Ernest						1		1								2

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Boieldieu, Francois	1			1												2
Bon, Willem Fr.														2		2
Bons, Joel								2								2
Brandts-Buys, Jan								2								2
Bree, Johannes van						2										2
Bruynel, Ton								2								2
Caplet, Andre	1										1					2
Chadwick, George													2			2
Charpentier, Gustave	1										1					2
Chenette, Jonathan								2								2
Cimarosa, Domenico	2															2
Clark, James								2								2
Coates, Eric	1							1								2
Denisov, Edison								1					1			2
Dijk, Ad van					1			1								2
Dopper, Cornelis								2								2
Dresden, Sem	2															2
Dun, Tan								2								2
Escher, Rudolf	1							1								2
Flothuis, Marius								1							1	2
Fodor, Carolus	1					1										2
Frescobaldi, Girolano	2															2
Gabrieli, Giovanni	2															2
Galuppi, Baldassarre	1							1								2
Gervasoni, Stefano								2								2
Gimenez, Jeronimo	1											1				2
Giordano, Umberto											2					2
Gliere, Reinhold	1												1			2
Godard, Benjamin	1											1				2
Gretry, Andre	2															2
Guerrero, Francisco								1					1			2
Hanson, Howard														2		2
Hellendael, Pieter											2					2
Hutschenruyter, Wouter	1					1										2
Indy, Vincent D'	1			1												2
Jacob, Gordon													2			2
Jessel, Leon												2				2
Jonghe, Marcel de		2														2
Kalliwoda, Johann	1										1					2
Korngold, Erich W.	1			1												2

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Kozeluh, Johann A.	1					1										2
Krenek, Ernst						1		1								2
Kulenty, Hanna						1		1								2
Kunnecke, Eduard												2				2
Kutavicius, Bronius								2								2
Leoncavallo, R.											2					2
Lochsjin, Ilexander							1					1				2
Marco, Tomas								1						1		2
Monti, Vittorio								1			1					2
Nancarrow, Conlon								2								2
Norgaard, Per								1						1		2
Oestvolskaja, Galina													1	1		2
Orthel, Leon	1												1			2
Pleyel, Ignaz	2															2
Pousseur, Henri								1						1		2
Rabaud, Henry								1			1					2
Rehnqvist, Karin								2								2
Reuter, Thomas														2		2
Ries, Ferdinand				2												2
Rijnvos, Richard								2								2
Ruders, Paul								2								2
Ruiter, Wim de														2		2
Saeverud, Harald				1				1								2
Schoenfield, Paul								1						1		2
Schumann, Clara		1				1										2
Schuyt, Nico								1						1		2
Sessions, Roger								1				1				2
Sinding, Christian													2			2
Sousa, John P.	1					1										2
Stamitz, Carl	1												1			2
Stich, Jan V.	1					1										2
Suk, Josef					1							1				2
Suppé, Franz von												1	1			2
Susman, William								2								2
Tanaka, Karen								2								2
Tomasi, Henri				1									1			2
Tosti, Paolo	1										1					2
Wayenberg, Daniel											2					2
Weiner, Stanley											2					2
Whiticker, Michael								2								2

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Widor, Charles						1							1			2
Wiren, Dag											1		1			2
Yun, Isang								1						1		2
Zweers, Bernhard								2								2
Addinsell, Richard													1			1
Albinoni, Tomasso								1								1
Alfven, Hugo													1			1
Alsina, Carlos								1								1
Alwyn, William								1								1
Amico, Matteo d'								1								1
Ansink, Caroline			1													1
Antheil, George								1								1
Arne, Thomas													1			1
Arriaga, Juan C. de											1					1
Arutiunian, Alexander											1					1
Bacewicz, Grazyna						1										1
Badings, Henk								1								1
Balfour, John								1								1
Bank, Jacques	1															1
Barman, Heinrich						1										1
Bartholomee, Pierre								1								1
Beach, Amy								1								1
Beaser, Robert														1		1
Benda, Frantisek	1															1
Bennett, Richard R.													1			1
Berkeley, Lennox											1					1
Berlin, Irving											1					1
Bo, Sonia								1								1
Boekel, Meindert								1								1
Boogaard, Bernard v.d.			1													1
Brand, Max								1								1
Brewaeys, Luc								1								1
Brown, Earle								1								1
Cardillo, Salvatore	1															1
Carnicer, R				1												1
Casker, John						1										1
Castelnuovo, Mario	1															1
Chandoschkin, Iwan											1					1
Ciurlionis, Mikolajus								1								1
Clementi, Aldo														1		1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Colgrass, Michael						1										1
Conyngham, Barry								1								1
Cornelius, Peter						1										1
Crumb, Georg								1								1
Crusell, Bernhard						1										1
Dam, Herman van								1								1
Damase, Jules M.								1								1
Danzi, Franz											1					1
Dargomyzhsky, Alexander						1										1
David, Ferdinand	1															1
Dempster, Kenneth								1								1
Devienne Francois	1															1
Dijk Rudy M. van						1										1
Dijk, Jan van	1															1
Dittersdorf, D. von													1			1
Donatoni, Franco								1								1
Dorati, Antal											1					1
Douw, Andre								1								1
Dufort, Huques														1		1
Dutilleux, Henri														1		1
Emmerik, Ivo van								1								1
Enescu, Georges						1										1
Erod, Ivan													1			1
Feldman, Morton								1								1
Fiala, Joseph						1										1
Field, John						1										1
Fine, Irving				1												1
Fineberg, Joshua								1								1
Finzi, Gerald						1										1
Flotow, F. von												1				1
Foote, Arthur														1		1
Ford, Bruce														1		1
Franco, Johan								1								1
Freedman, Harry								1								1
Fridzeri, Alex di				1												1
Fujjie, Keiko								1								1
Gates, David											1					1
Ghirardi, Guilano								1								1
Gilse, Jan van	1															1
Goens, Daniel van						1										1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Gossec, Francois				1												1
Granados, Enrique								1								1
Guilmant, Alexandre F.													1			1
Hahn, Reynaldo				1												1
Halffter, Cristobal								1								1
Hamburg, Jeff														1		1
Hamel, Micha								1								1
Harty, Hamilton													1			1
Harvey, Jonathan								1								1
Heider, Werner								1								1
Hemel, Oscar van								1								1
Herbert, Victor						1										1
Hersey, Sharon								1								1
Heuberger, Richard												1				1
Hoenderdos, Marggriet								1								1
Hol, Richard								1								1
Holler, York								1								1
Hook, James						1										1
Hugon, George						1										1
Humperdinck, Engelbert													1			1
Ingenhoven, Jan								1								1
Jarrell, Michel								1								1
Jeths, Willem						1										1
Jones, Sidney												1				1
Kalinnikov, Vassili	1															1
Kanchelli, Giya								1								1
Kanka, Jan N.						1										1
Kemp, Bart de								1								1
Knussen, Oliver								1								1
Kraft, Anton											1					1
Kraus, Joseph M.													1			1
Krauze, Zygmunt								1								1
Kreisler, Fritz								1								1
Kropfreiter, August						1										1
Krumpholz, Johann B.													1			1
Kurz, Karl-Wieland								1								1
Lamby, Ton								1								1
Landre, Guileaume	1															1
Langgaard, Ruud								1								1
Lanner, Josef													1			1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Lara, Augustin	1															1
Larsson, Lars-Erik Vilner													1			1
Lasagna, Marco								1								1
Lekeu, Giulleame	1															1
Lortzing, Albert											1					1
Luening, Otto								1								1
Lvov, Alexei F.													1			1
MacCunn, Hamis													1			1
Mache, Francios								1								1
Macias, Enrique								1								1
Mackey, Steve								1								1
Magnard, Alberic								1								1
Malec, Ivo								1								1
Malipiero, Gian Fr.						1										1
Marx, Joseph											1					1
Maschek, V.													1			1
Matsushita, Isao								1								1
Maxwel-Davies, Peter								1								1
Mc Dowell, Edward														1		1
Mc Guire, John								1								1
Menotti, Gian Carlo	1															1
Miereanu, Costin															1	1
Mihan, Ock								1								1
Monteverdi, Claudio														1		1
Montsalvatge, Xavier													1			1
Moody, James											1					1
Mozart, Leopold													1			1
Noord, Adriaan v.								1								1
Nunez, Adolfo								1								1
Odiard, Patrick								1								1
Ohana, Maurice								1								1
onbekend								1								1
Ordonez, Carlos D'						1										1
Paderewski, Ignace													1			1
Pagh-Paan, V.														1		1
Parker, Horatio								1								1
Patterson, Paul													1			1
Penella, Manuel	1															1
Pepping, Ernst						1										1
Pergolesi, Giovanni													1			1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Petterson, Allan								1								1
Plush, Vincent								1								1
Pokorny, Franz X.													1			1
Ponjee, Ted														1		1
Ponse, Luctor								1								1
Poot, Marcel								1								1
Previn, Andre											1					1
Prieto, Claudio				1												1
Priori, Massimo								1								1
Qigang, chen								1								1
Raff, Joachim											1					1
Ramette, Yves														1		1
Rands, Bernard								1								1
Raphael, Gunther														1		1
Raymond, Fred	1															1
Reicha, Joseph	1															1
Rettich, Willem						1										1
Revueltas, Silvestre								1								1
Reznicek, Emil von													1			1
Rheinberger, Josef						1										1
Robb, Magnus								1								1
Rodgers, Richard											1					1
Roger-Ducasse, Jean						1										1
Roosendaal, Jan R v.								1								1
Ropartz, Joseph E	1															1
Rosenberg, Hildung	1															1
Roslavets, Nikolia												1				1
Rota, Nino											1					1
Royco, Uros								1								1
Ruanova, Juan T.								1								1
Rubenstein, Anton													1			1
Ruggles, Carl								1								1
Sallinen, Aulis														1		1
Sarda, Alberto				1												1
Schaathun, Asbjorn								1								1
Schafer, Dirk								1								1
Scharwenka, Franz								1								1
Scheidt, Samuel								1								1
Schnebel, Dieter											1					1
Schutz, Heinrich								1								1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Schwantner, Joseph								1								1
Segerstam, Lief											1					1
Seiber, Mathyas	1															1
Shapiro, Harold												1				1
Smit, Sytze														1		1
Smulders, Carl	1															1
Smythe, Ethel						1										1
Sorensen, Bent								1								1
Sorozabal, Pablo	1															1
Spandau, Willem						1										1
Spisak, Michal	1															1
Stanford, Charles V.	1															1
Stanley, John													1			1
Stenhammer, Wilhelm													1			1
Stevens, James														1		1
Stoltz, Robert	1															1
Straus, Oscar													1			1
Strauss, Franz J.	1															1
Strauss, Johan Sr.													1			1
Svendsen, Johann													1			1
Tauber, Richard	1															1
Tchaikovsky, Boris		1														1
Teixeira, Antonio	1															1
Telemann, Georg Ph.	1															1
Terzakis, Dimitri								1								1
Thorstensson, Klas								1								1
Tisjenko, Boris	1															1
Toch, Ernst								1								1
Toe Bosch, Louis														1		1
Toldra, Edoardo				1												1
Toreli, Giuseppe											1					1
Tsoupaki, Calliope								1								1
Tull, Fischer		1														1
Vacchi, Fabio														1		1
Vanhal, Jan B.						1										1
Vellones, Pierre														1		1
Verhaar, Jacqueline						1										1
Viotta, Henri	1															1
Vives, Amedeo												1				1
Voestin, Alexander								1								1

Omroep en componist 1985/8 – 1994/7	AVRO	EO	IKON	KRO	MCO	NCRV	NOB	NOS	STER	Teleac	TROS	VARA	VOO	VPRO	(leeg)	totaal
Voormolen, Alexander													1			1
Vorisek, Jan Vaclav						1										1
Vranicki, Antonin						1										1
Vriend, Jan								1								1
Wagenaar, Bernard								1								1
Witt, Friedrich						1										1
Wolf-Ferrari, Ermanno											1					1
Woof, Barbara								1								1
Woud, Nic								1								1
XiaoSong, Qu								1								1
Yim, Alan								1								1
Zandonai, Riccardo				1												1
Zelter, Carl						1										1
Ziehrer, Carl M.													1			1
Zuidam, Rob														1		1
Eindtotaal	689	80	2	227	42	435	68	578	3	3	633	475	560	236	75	4106

Bijlage 3 - F Lijst met Nederlandse componisten en totaal opgenomen titels

Nederlandse componisten bij MCO orkesten, augustus 1985 tot augustus 1994:

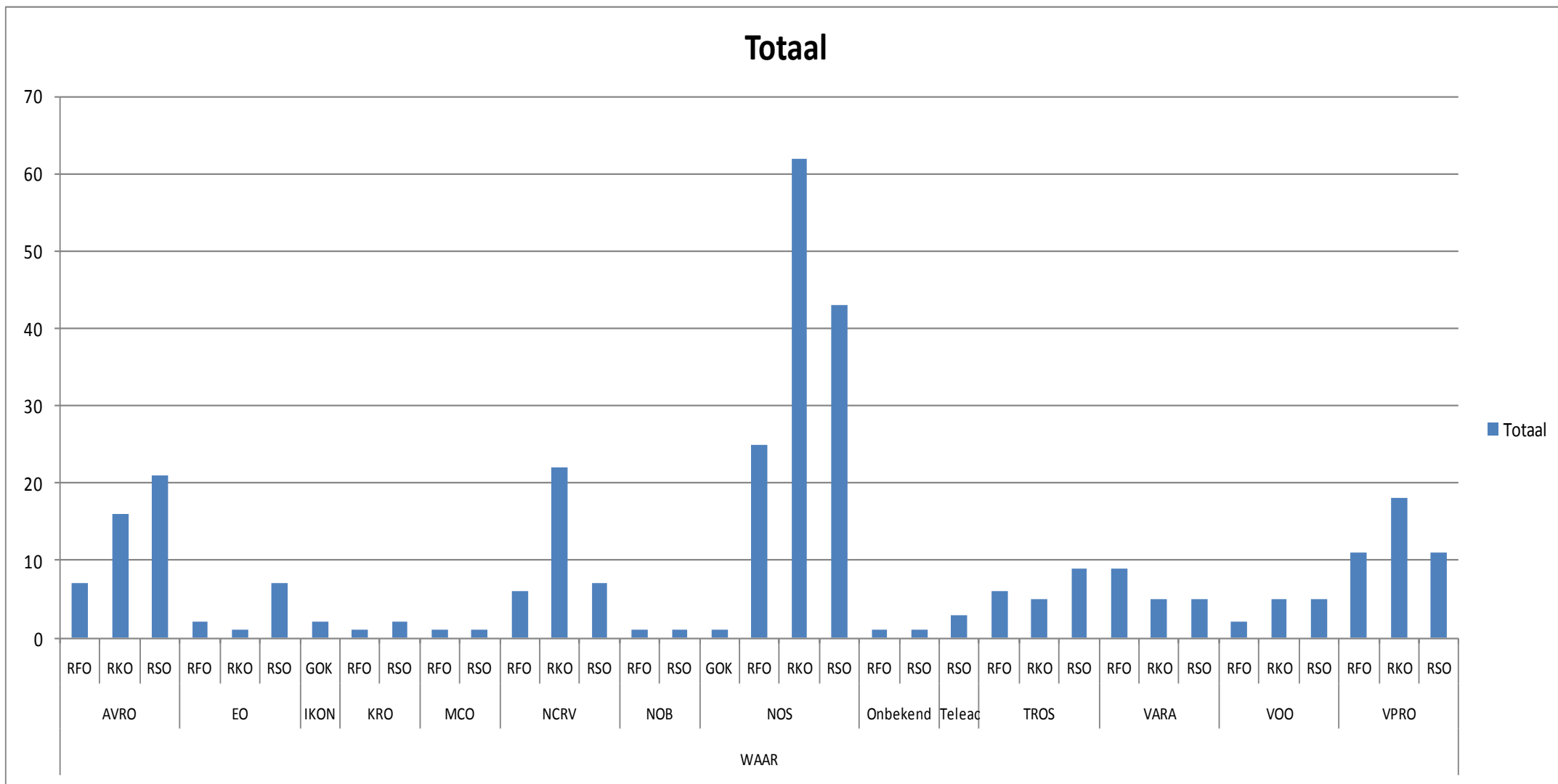
Componist	Geb jaar	Sterf jaar	Totaal
Andriessen, Hendrik	1892	1975	20
Andriessen, Juriaan	1925	1996	3
Andriessen, Louis	1939		4
Anrooy, Peter van	1879	1954	3
Ansink, Caroline	1959		1
Baaren, Kees van	1906	1970	6
Badings, Henk	1907	1987	1
Bank, Jacques	1943		1
Boekel, Meindert	1914	1989	1
Boer, Ed de	1957		3
Bon, Maarten	1933		3
Bon, Willem Fr.	1940	1983	2
Bons, Joel	1952		2
Boogaard, Bernard v.d.	1952		1
Bosmans, Henriette	1895	1952	9
Brandts-Buys, Jan	1868	1933	2
Bree, Johannes van	1801	1857	2
Bruynel, Ton	1934		2
Coppoolse, David	1960		4
Dam, Herman van	1956		1
Diepenbrock, Alphons	1862	1921	6
Dijk Rudy M. van	1932		1
Dijk, Ad van	1959		2
Dijk, Jan van	1918		1
Dopper, Cornelis	1870	1939	2
Dresden, Sem	1881	1957	2
Eisma, Wil	1929		3
Emmerik, Ivo van	1961		1
Escher, Rudolf	1912	1980	2
Esser, Bert	1931		3
Flothuis, Marius	1914		2
Fodor, Carolus	1768	1846	2
Ford, Bruce	1959		1
Franssens, Joep	1955		3

Componist	Geb jaar	Sterf jaar	Totaal
Gilse, Jan van	1881	1944	1
Goens, Daniel van	1858	1904	1
Graaf, Christiaan	1723	1804	4
Hamburg, Jeff	1956		1
Hellendael, Pieter	1718	1799	2
Hemel, Oscar van	1892	1981	1
Henkemans, Hans	1913	1995	6
Heppener, Robert	1925	2009	3
Hoenderdos, Marggriet	1952		1
Hol, Richard	1825	1904	1
Hutschenruyter, Wouter	1859	1943	2
Ingenhoven, Jan	1876	1951	1
Janssen, Guus	1951		5
Jeths, Willem	1959		1
Jonghe, Marcel de	1943		2
Kemp, Bart de	1959		1
Ketting, Otto	1935		6
Keulen, Geert van	1943		3
Keuris, Tristan	1946	1997	6
Kox, Hans	1930		7
Lamby, Ton	1954		1
Landre, Guileaume	1905	1968	1
Leeuw, Ton de	1926	1996	12
Loevendie, Theo	1930		8
Marez-Oyens, Tera de	1932	1996	6
Mengelberg, Willem	1871	1951	4
Noord, Adriaan v.	1954		1
Orthel, Leon	1905	1985	2
Otterloo, Willem van	1907	1978	3
Pijper, Willem	1894	1947	8
Ponjee, Ted	1953		1
Ponse, Luctor	1914		1
Raxach, Enrique	1932		4
Rettich, Willem	1892	1988	1
Rijnvos, Richard	1964		2
Roosendaal, Jan R v.	1960		1
Ruiter, Wim de	1943		2
Schafer, Dirk	1874	1931	1

Componist	Geb jaar	Sterf jaar	Totaal
Schat, Peter	1935	2003	10
Schuyt, Nico	1922	1992	2
Smit, Leo	1900	1943	4
Smit, Sytze	1944		1
Smulders, Carl	1863	1934	1
Spandau, Willem	1741	1806	1
Stips, Robert Jan (The Nits)	1950		3
Straesser, Joep	1934		7
Strietman, Willem	1918	2001	9
Toebosch, Louis	1916	2009	1
Vanhal, Jan B.	1739	1813	1
Verby, Theo	1959		3
Verhaar, Jacqueline			1
Verhulst, Johannes	1816	1891	12
Vermeulen Matthijs	1888	1967	3
Viotta, Henri	1848	1933	1
Vlijmen, Jan van	1935	2004	7
Voormolen, Alexander	1895	1980	1
Vriend, Jan	1938		1
Vries, Klaas de	1944		7
Wagemans, Peter	1952		3
Wagenaar, Bernard	1894	1971	1
Wagenaar, Diderik	1946		4
Wagenaar, Johan	1862	1941	8
Wassenaar, Ph. van	1692	1766	3
Wayenberg, Daniel	1929		2
Wilms, Johan W.	1772	1847	7
Woud, Nic	1955		1
Zuidam, Rob	1958		1
Zweers, Bernhard	1854	1924	2
Eindtotaal			324

Bijlage 3 - G Grafiek Nederlandse titels per omroep en omroeporkesten

Periode augustus 1985 tot augustus 1994:

Bijlage 3 - H Dirigenten en aantal opgenomen titels per omroep.

Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	
AVRO	Jan Stulen	123	EO	Antoni Ros-Marba	1	NCRV	Alexander Lazarijev	4	NOS	Akihito Mihara	3	
	Howard Williams	29		Bernhard Klee	5		Andrew Parrott	9		Alexis Hauser	2	
	Kenneth Montgomery	29		Ernest Bour	3		Antoni Ros-Marba	22		Andrei Boreyko	2	
	Roland Kieft	28		Gabriel Chmura	2		Arnold Oestman	15		Andrey Boreyko	3	
	Arnold Oestman	24		Gaetano Delogu	2		Barry Tuckwell	3		Anthony Inglis	3	
	Horia Andreescu	23		Gunther Schuller	2		Bernhard Klee	17		Antonio De Almeida	2	
	Ernest Bour	22		Henry Lewis	2		Christian Gansch	3		Arnold Oestman	4	
	Eugen Kohn	22		Jac van Steen	2		Christopher Seaman	5		Arturo Tamayo	11	
	Hans Vonk	21		Jahja Ling	2		David Agler	11		Bartholomee, Pierre	7	
	David Porcelijn	19		Jan Stulen	19		David Atherton	3		Bernhard Klee	4	
	Frans Bruggen	19		Jean Fournet	6		David Porcelijn	3		Cristobal Halffter	4	
	Jean Fournet	19		Jules van Hessen	1		David Preston	3		David Parry	1	
	Ed Spanjaard	18		Jurjen Hempel	2		David Robertson	3		David Porcelijn	32	
	Lucas Vis	17		Kenneth Montgomery	3		Davis Agler	2		Dennis R. Davies	3	
	Edo de Waart	16		Kent Nagano	3		Dieter Rossberg	1		Dirigentencursus	12	
	Sergiu Comissiona	15		Leif Segerstam	1		Dirigenten Cursus	11		Ed Spanjaard	31	
	Kent Nagano	14		Lev markiz	2		Dmitri Ferschtman	2		Edo de Waart	10	
	Maurizio Barbacini	13		Lode DeVos	2		Ed Spanjaard	7		Elgar Howarth	7	
	Bernhard Klee	12		Pavel Kogan	3		Edo de Waart	7		Eri Klas	5	
	Richard Dufallo	12		Roland Kieft	2		Emanuel Krivine	2		Ernest Bour	36	
	Gaetano Delogu	11		Rudolf Barshai	7		Emmerich Smola	1		Frans Bruggen	13	
	Julian Reynolds	11		Sergiu Comissiona	3		Eri Klas	4		Gaetano Delogu	4	
	Woldemar Nelsson	11		Simon Joly	2		Ernest Bour	30		geen	5	
	Philippe Auguin	10		Ton Koopman	2		Frans Bruggen	11		Gregor Buhl	1	
	Hubert Soudant	8		Valentin Zhuk	1		Gabriel Chmura	2		Gunther Schuller	8	
	Serge Baudo	8		Totaal EO	80		geen	1		Hans Vonk	15	
	Henry Lewis	7		KRO	Alfredo Bonavera		1	Gilbert Varga		5	Hans Zender	34
	Graeme Jenkins	6			Antoni Ros-Marba		6	Gregorz Nowak		2	Heinrich Schiff	4
Jacques Mercier	6	Arnold Oestman	10		Hans Vonk	11	Henry Lewis	7				
Muhai Tang	6	David Atherton	3		Hans Zender	7	Howard Williams	4				
Rudolf Barshai	6	Ed Spanjaard	9		Heinrich Schiff	5	Ingo Metzmacher	5				

Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal
	Walter Weller	6		Edo de Waart	9		Henry Lewis	9		Jac van Steen	4
	Fernand Terby	5		Gaetano Delogu	5		Herbert Schernus	3		Jacques Mercier	3
	Leif Segerstam	5		geen	1		Hiroyuki Iwaki	3		Jan Krenz	3
	Lev markiz	5		Hartmut Haenchen	4		Hubert Soudant	5		Jan Stulen	45
	Peter Hirsch	5		Henry Lewis	26		Ingo Metzmacher	8		Jean Fournet	13
	Roelof van Driesten	5		Herbert Schernus	2		Jan Krenz	3		Jean P. Penin	3
	Thomas Sanderling	5		Hugh Keelan	1		Jan Stulen	22		Josef Suilen	1
	Ton Koopman	5		Ingo Metzmacher	3		Jansug Kakhidze	4		Juan P. Izquierdo	2
	Hiroyuki Odano	4		Ivan Fischer	3		Jean Fournet	27		Jun'ichi Hirokami	2
	Ivan Fischer	4		Jan Latham-Koenig	5		Jean P. Penin	4		Jurgen Kussmaul	5
	John Arnold	4		Jan Stulen	3		John Arnold	2		Kasper de Roo	3
	Jose Serebrier	4		Jansug Kakhidze	3		Kenneth Montgomery	30		Kees Bakels	1
	Martin Haselbock	4		Jean Fournet	35		Kent Nagano	8		Kenneth Montgomery	19
	Martin Sieghart	4		John Crosby	1		L. Zagrozek	1		Kondrashin Concours	30
	Onne Wierdsma	4		Kees Bakels	12		Lawrence Renes	2		Lawrence Renes	1
	Yuri Bashmet	4		Kenneth Montgomery	52		Leif Segerstam	2		Lior Shandabal	3
	Antoni Ros-Marba	3		Kent Nagano	10		Leopold Hager	3		Lucas Vis	29
	Bartholomee, Pierre	3		Reinbert de Leeuw	1		Lev markiz	4		Lukas Foss	8
	Gilbert Varga	3		Richard Hickox	2		Lode DeVos	13		Mark Foster	25
	Thomas Dausgaard	3		Ronald Zollman	11		Lothar Zagrosek	2		Mark Wigglesworth	5
	David Agler	2		Serge Baudo	1		Mark Wigglesworth	3		Matthias Bamert	11
	Dirigenten Cursus	2		Sergiu Comissiona	8		Martin Haselbock	3		Muhai Tang	5
	En Shao	2		Totaal KRO	227		Martin Sieghart	5		Nicolas Cleobury	4
	Gregorz Nowak	2					Matthias Bamert	8		Nicolette Fraillon	1
	Janos Furst	2		MCO			Muhai Tang	6		Onne Wierdsma	1
	Jean P. Penin	2		Anthony Inglis	1		Paavo Jarvi	4		Osmo Vanska	3
	Ronald Zollman	2		David Porcelijn	1		Paolo Carignani	1		Philippe de Chalendar	1
	Emmerich Smola	1		Edo de Waart	28		Pavel Kogan	3		Phillip Ellis	1
	Fabio Pirona	1		Hans Zender	4		Philippe Auguin	3		Reinbert de Leeuw	10
	Hiroyuki Iwaki	1		Ion Marin	3		Reinbert de Leeuw	1		Richard Dufallo	15
	Marti Sieghart	1		Jean Fournet	2		Richard Dufallo	6		Roland Kieft	2
				Michael Gielen	3						

Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal
	Michael Gielen	1	Totaal MCO		42		Richard Hickox	4		Ronald Zollman	9
Totaal AVRO		689					Robert Soudant	1		Sachio Fujioka	1
			NOB	Edo de Waart	33		Robin Gritton	4		Sergiu Comissiona	19
STER	Edo de Waart	3		Ernest Bour	3		Roland Kieft	4		Thomas Dausgaard	1
Totaal STER		3		Frans Bruggen	7		Serge Baudo	2		Yaron Traub	1
				Gilbert Varga	2		Sergiu Comissiona	3		Zoltan Pesko	4
Teleac	Kenneth Montgomery	3		Hans Vonk	3		Woldemar Nelsson	3	Totaal NOS		576
Totaal Teleac		3		Hans Zender	2		Yoav Talmi	4			
				Ingo Metzmacher	3	Totaal NCRV		435			
				Jan Stulen	1						
				Jean Fournet	6						
				Nikolai Uljanov	2						
				Rudolf Barshai	2						
				Valery Gergiev	4						
			Totaal NOB		68						
TROS	Adrew Litton	1	VARA	Alberto Zedda	2	VOO	Aldo Ceccato	3	VPRO	Bartholomee, Pierre	3
	Andrew Litton	2		Alexander Lazariev	3		Alexander Annessimov	3		Bernhard Klee	2
	Antoni Ros-Marba	9		Arnold Oestman	17		Alexander Lazariev	2		Brain Pollard	1
	Arnold Oestman	21		Bartholomee, Pierre	6		Alexis Hauser	1		David Porcelijn	7
	August Haltmeyer	17		Bernhard Klee	1		Andrei Boreyko	3		Ed Spanjaard	8
	Bernhard Klee	15		Christian Badea	4		Andrew Parrott	4		Edo de Waart	6
	Bruno Weil	3		Claudio Scimone	1		Antoni Ros-Marba	7		Elgar Howarth	4
	David Porcelijn	11		David Porcelijn	9		Arnold Oestman	6		Eri Klas	3
	Davis Zinman	1		David Robertson	4		Arthur Fagen	6		Ernest Bour	13
	Dov Scharf	1		Ed Spanjaard	4		Bernhard Klee	7		Frans Bruggen	14
	Ed Spanjaard	40		Edo de Waart	53		David Porcelijn	7		Gaetano Delogu	3
	Edo de Waart	21		Eri Klas	2		Ed Spanjaard	9		geen	1
	Emmerich Smola	11		Ernest Bour	3		Edo de Waart	16		Gunther Schuller	8
	Ernest Bour	19		Fernand Terby	26		Ernest Bour	15		Hans Vonk	13
	Ernst van Tiel	1		Frans Bruggen	9		Frans Bruggen	7		Hans Zender	12
	Fabio Pirona	3		Graeme Jenkins	7		Gaetano Delogu	15		Henry Lewis	2
	Frans Bruggen	10		Hans Vonk	27		Gilbert Varga	5		Hiroyuki Odano	3
	Gaetano Delogu	17		Hans Zender	30		Graeme Jenkins	12		Ivan Fischer	4

Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal
	Gilbert Varga	3		Heinrich Schiff	5		Gregory Rose	3		Jan Stulen	8
	Graeme Jenkins	14		Henry Lewis	21		Hans Vonk	11		Jean B. Pommier	14
	Gunther Schuller	5		Hiroyuki Odano	5		Hans Zender	4		Jean Fournet	8
	Hans Dullaert	1		Ingo Metzmacher	3		Heinrich Schiff	10		Jurgen Kussmaul	3
	Hans Vonk	8		Jacques Mercier	10		Heinz Friesen	3		Kees Bakels	3
	Heinrich Bender	1		Jan Krenz	4		Heinz Holliger	3		Kenneth Montgomery	6
	Henry Lewis	12		Jan Latham-Koenig	1		Henry Lewis	27		Leopold Hager	11
	Herbert Schernus	2		Jan Stulen	27		Hiroyuki Odano	6		Lucas Vis	6
	Horia Andreescu	15		Jansug Kakhidze	2		Horia Andreescu	5		Lukas Foss	4
	Howard Williams	5		Jean Fournet	22		Howard Williams	4		Mark Foster	7
	Ivan Fischer	3		Jean P. Penin	5		Ion Marin	6		Martin Haselbock	3
	Ivor Bolton	5		Jun'ichi Hirokami	3		Ivan Fischer	17		Matthias Bamert	7
	Jacques Mercier	2		Kees Bakels	1		Jac van Steen	1		Reinbert de Leeuw	4
	Jacques Wijnen	1		Kenneth Montgomery	22		James de Preist	2		Richard Dufallo	27
	Jan Krenz	3		Kent Nagano	15		James Loughran	3		Roland Kieft	3
	Jan Latham-Koenig	3		Lucas Vis	4		Jan Krenz	3		Ronald Zollman	6
	Jan Stulen	45		Marek Janowski	3		Jan Latham-Koenig	3		Rudolf Barshai	2
	Jane Glover	5		Michael Gielen	2		Jan Stulen	65		Sergiu Comissiona	1
	Jansug Kakhidze	5		Michael Halasz	4		Jane Glover	4		Stanislav Skrowaczewski	2
	Jaov Talmi	1		Nikolai Uljanov	2		Janos Furst	6		Tamas Veto	2
	Jean Fournet	20		Otto Ketting	3		Jean B. Pommier	3		Valery Gergiev	2
	Judith Somogi	16		Paolo Carignani	1		Jean Fournet	38	Totaal VPRO		236
	Jules van Hessen	1		Peter Guhlke	3		Jean J.Kantorow	3	(leeg)	David Porcelijn	1
	Jun'ichi Hirokami	6		Reinbert de Leeuw	11		Jean P. Penin	8		Edo de Waart	22
	Jurgen Kussmaul	1		Richard Bradshaw	3		Jerzy Maksimiuk	3		Frans Bruggen	9
	Kees Bakels	5		Richard Dufallo	2		John Alldis	1		Gaetano Delogu	4
	Kenneth Montgomery	88		Robert Craft	6		John Arnold	3		Hans Zender	9
	Kent Nagano	29		Robin Gritton	1		Juan P.Izquierdo	3		Heinrich Schiff	18
	Leif Segerstam	4		Ronald Zollman	5		Kees Bakels	13		Henry Lewis	1
	Lev markiz	6		Rudolf Barshai	4		Kenneth Montgomery	32		Ingo Metzmacher	1
	Linda Horowitz	1		Sergei Kalagin	1		Kent Nagano	4		Jansug Kakhidze	1

Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal	Omroep	DIRIGENT	totaal
	Lothar Zagrosek	3		Sergiu Comissiona	11		Leopold Hager	5		Reinbert de Leeuw	2
	Lucas Vis	5		Stephen Barlow	4		Lev markiz	9		Richard Dufallo	6
	Mark Foster	4		Theodor Gulschlbauer	2		Lucas Vis	1		Ton Koopman	1
	Matthias Bamert	3		Thomas Sanderling	6		Martin Sieghart	4	Totaal (leeg)		75
	Michael Halasz	2		Valery Gergiev	35		Michael Halasz	3			
	Michel Podolak	1		Vassili Sinaisky	4		Muhai Tang	7			
	Pavel Kogan	2		Zoltan Pesko	2		Nuhai Tang	1			
	Peter Hirsch	5	Totaal VARA		473		Pavel Kogan	8			
	Peteri Sakari	3					Reinbert de Leeuw	2			
	Reinbert de Leeuw	6					Richard Dufallo	6			
	Robert Casteels	1					Roland Kieft	14			
	Roland Kieft	2					Ronald Zollman	7			
	Rudolf Barshai	3					Rudolf Barshai	6			
	Sergei Kalagin	3					Serge Baudo	2			
	Sergiu Comissiona	23					Sergiu Comissiona	23			
	Stephen Barlow	8					Stanislav Skrowaczewski	3			
	Steuert Bedford	11					Stephen Barlow	7			
	Theodor Gulschlbauer	3					Thierry Fischer	4			
	Thomas Hengelbrock	5					Ton Koopman	4			
	Ton Koopman	6					Valery Gergiev	8			
	Volker Schmidt	2				Vassili Sinaisky	5				
	Walter Weller	9				Walter Weller	6				
	Woldemar Nelsson	2									
	Yoav Talmi	2									
						Totaal VOO		560			
Totaal TROS		633									

Bijlage 3 - I: AVRO- en VARA-programmering bij de RSO

De AVRO-programmering met het RSO augustus 1985/augustus 1994:

Dirigent en programma datum	
25-9-1985	5
Jan Stulen	5
Bach, Carl Ph.Em.	1
Concert voor fluit en orkest d kl.t. Wq.22 Deel 3, Allegro di Molto	1
Chopin, Frederic	1
Concert voor piano en orkest no. 2 in f kl.t. op.21 (deel 2)	1
Sibelius, Jean	1
Concert voor viool en orkest in d kl.t. op. 47 - deel 3	1
Stich, Jan V.	1
Concert voor hoorn en orkest no. 5 in F gr.t. - deel 1	1
Tchaikovsky, Pjotr	1
Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 35 - deel 3	1
31-10-1985	7
Jan Stulen	7
Mozart, Wolfgang Am.	6
Concert voor fluit en orkest no. 1 in G gr.t. KV 313	1
Concert voor hobo en orkest in D gr.t. KV 314 - deel 1	1
Concert voor piano en orkest no. 23 in A gr.t. KV 488 - deel 1	1
Concert voor viool en orkest no. 2 in D gr.t. KV 211 - delen 2+3	1
Opera "Die Entführung aus dem Serail" KV 384 - aria "Ach, ich liebe"	1
Opera "Die Entführung aus dem Serail" KV 384 - Ouverture	1
Reger, Max	1
Variaties op 'n thema van Mozart op. 132 – Thema	1
27-11-1985	5
Jan Stulen	5
Bach, Johann Seb.	1
Concert voor piano en orkest in d kl.t., BWV 1052, eerste deel	1
Bruch, Max	1
Concert voor viool en orkest no.1 in g kl.t. op.26	1
Mozart, Wolfgang Am.	2
Concert voor hoorn en orkest no. 2 in Es gr.t. KV 417 - delen 2+3	1
Concert voor piano en orkest no. 27 in Bes gr.t. KV 595	1
Seiber, Mathyas	1
Concertino voor klarinet en strijkers	1
7-12-1985	2
Jan Stulen	2
Orthel, Leon	1
Concert voor cello en orkest no. 2 op. 95 (1984)	1
Verhulst, Johannes	1
Mis op. 20 voor soli, koor en orkest	1
9-10-1986	4
Jan Stulen	4
Bellini, Vincenzo	1

Dirigent en programma datum	
Opera "I Capuleti e I Montecchi" - aria "Oh quante volte"	1
Mozart, Wolfgang Am.	1
Concertaria "Ch'io mi scordo di te" - "Non temer" KV 505, voor sopraan en orkest	1
Puccini, Giacomo	1
Opera "Gianni Schicchi" - aria "O mio babbion caro"	1
Tchaikovsky, Pjotr	1
Pezzo Capriccioso op. 62 voor cello en orkest	1
4-11-1986	5
Jan Stulen	5
Donizetti, Gaetano	1
Opera "L'Elisir d'Amore" - aria "Una furtiva lagrima"	1
Haydn, Joseph	1
Concert voor cello en orkest in D gr.t. op. 101 Hob.VIIb,2 delen 2:adagio, 3:allegro	1
Offenbach, Jacques	1
Concerto rondo in G. voor cello en orkest	1
Rossini, Gioacchino	2
Opera "Il Barbiere di Siviglia" - aria "Largo al factotum"	1
Opera "Il Barbiere di Siviglia" - duet "All' idea"	1
11-12-1986	2
Jan Stulen	2
Bizet, George	1
Opera "Carmen" - Habanera "l'Amour est un oiseau"	1
Brahms, Johannes	1
Hongaarse dans no. 1 in g kl.t.	1
12-12-1986	13
Jan Stulen	13
Bizet, George	1
Opera "Carmen" - Habanera "l'Amour est un oiseau"	1
Brahms, Johannes	3
Hongaarse dans no. 1 in g kl.t.	1
Hongaarse Dans no. 5	1
Hongaarse Dans no. 6	1
Kalman, Emmerich	4
Operette "Die Czardasfürstin" duet "Mädchen gibt es"	1
Operette "Gräfin Maritza" - aria "Komm Zigany"	1
Operette "Gräfin Maritza" - duet "Komm mit nach Varasdin"	1
Operette "Gräfin Maritza" aria "Höre Ich Zigeunergeigen"	1
Lehar, Franz	1
Operette "Zigeunerliebe" - aria "Hör' ich Zymbalklange"	1
Liszt, Franz	1
Hongaarse Rhapsodie no. 2	1
Raymond, Fred	1
Operette "Maske in Blau" duet "Die Juliska aus Budapest"	1
Schumann, Robert	1
Zigeunerleben op. 29 no. 3	1
Strauss, Johann Jr.	1

Dirigent en programma datum	
Operette "Der Zigeunerbaron" – aria "Ja, das Schreiben"	1
11-2-1987	3
Jan Stulen	3
Boieldieu, Francois	1
Concert voor harp en orkest in c kl. T. - delen 2 + 3	1
Bruch, Max	1
Kol Nidrei op.47 voor cello en orkest	1
Grieg, Edward	1
Concert voor piano en orkest in a. kl.t. op. 16	1
18-3-1987	6
Jan Stulen	6
Bach, Johann Seb.	1
Concert voor hobo en ork. in F, BWV 1053 (1730-33) delen 2 en 3	1
Bellini, Vincenzo	1
Opera "La Sonnambula" - aria "Ah non credea"	1
Brahms, Johannes	1
Concert voor viool en orkest in d. kl. t. op. 77	1
Delibes, Leo	1
Opera "Lakme" Klokjesaria	1
Strauss, Johann Jr.	2
Frühlingsstimmen op. 410	1
Operette "Die Fledermaus" - aria "Spiel ich die Unschuld"	1
18-8-1987	1
Jan Stulen	1
Lalo, Eduard	1
Namouna Suite no. 1	1
20-8-1987	5
Jan Stulen	5
Kalman, Emmerich	1
Operette "Gräfin Maritza" aria "Höre Ich Zigeunergeigen"	1
Lehar, Franz	1
Operette "Giuditta" - aria "Warum hast du mich wach geküsst?"	1
Millocker, Carl	1
Operette "Gasperone" - aria "Dunkel rote Rosen"	1
Stoltz, Robert	1
Du Sollst der Kaiser	1
Tauber, Richard	1
Du bist die Welt fur mich	1
15-1-1988	4
Jan Stulen	4
Beethoven, Ludwig von	1
Concert voor piano en orkest no. 4 in G gr.t. op. 58	1
Elgar, Edward	1
Romance voor fagot en orkest op. 62	1
Ravel, Maurice	1
Tzigane voor viool en orkest	1

Dirigent en programma datum	
Weber, Carl M. von	1
Concert voor fagot en orkest in F gr.t. op. 75 - deel 3	1
12-2-1988	1
Jan Stulen	1
Strietman, Willem	1
Les Présages (Six chants orientales)	1
3-6-1988	1
Jan Stulen	1
Kalinnikov, Vassili	1
Symfonie no. 2 in A gr.t.	1
8-7-1988	1
Jan Stulen	1
Dohnanyi, Ernst von	1
Suite in fis kl.t. op. 19	1
30-11-1988	4
Jan Stulen	4
Beethoven, Ludwig von	1
Concert voor piano en orkest no. 5 in Es gr.t. op. 73 (Kaiserconcert)	1
Gliere, Reinhold	1
Nocturne voor hoorn en orkest	1
Mozart, Wolfgang Am.	1
Concert voor viool en orkest no. 3 in G gr.t. KV 216 - deel 1	1
Strauss, Franz J.	1
Concert voor hoorn en orkest no. 8 - deel 1	1
12-2-1989	1
Jan Stulen	1
Lalo, Eduard	1
Namouna Suite no. 1	1
6-10-1989	5
Jan Stulen	5
Gershwin, George	1
Rhapsody in Blue	1
Mozart, Wolfgang Am.	2
Concert voor fluit, harp en orkest in C gr.t. KV 299	1
Concert voor viool en orkest no. 4 in G gr.t. KV 218	1
Saint-Saens, Camille	1
Carnaval des Animaux	1
Tchaikovsky, Pjotr	1
Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 35	1
24-2-1990	1
Jan Stulen	1
Britten, Benjamin	1
Sinfonia da Requiem op.20	1
7-4-1990	6
Jan Stulen	6
Beethoven, Ludwig von	1

Dirigent en programma datum	
Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 61	1
Brahms, Johannes	1
Concert voor viool en orkest in d. kl. t. op. 77	1
Dvorak, Antonin	1
Slavische Dans no. 8 in G gr.t.	1
Mendelssohn, Felix	1
Concert voor viool en orkest in e kl.t. op. 64	1
Sibelius, Jan	1
Concert voor viool en orkest in d kl.t. op. 47	1
Tchaikovsky, Pjotr	1
Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 35	1
14-4-1990	9
Jan Stulen	9
Britten, Benjamin	1
Matinées Musicales op. 24	1
Coates, Eric	1
London Suite – delen	1
Delius, Frederick	2
Four Danish Songs	1
Opera "A Village Romeo and Juliet" aria "Walk to the Paradise Garden"	1
Elgar, Edward	1
Pomp and Circumstance no. 1	1
Handel, Georg Fr.	2
Oratorium "Hercules" - aria "Where shall I fly"	1
Oratorium "Solomon" - "Arrival of the Queen of Sheba"	1
Stanford, Charles V.	1
Ierse Rhapsodie no. 1 in d kl.t. op. 78	1
Vaughan-Williams, R.	1
Ouverture "The Wasps"	1
17-10-1991	3
Jan Stulen	3
Bruch, Max	1
Kol Nidrei op.47 voor cello en orkest	1
Saint-Saens, Camille	2
Concert voor viool en orkest no. 3 in b kl.t. op. 61 (deel 2+3)	1
Ouverture "La Princesse jaune"	1
29-1-1992	7
Jan Stulen	7
Donizetti, Gaetano	1
Opera "Don Pasquale" - aria "Son anch'io virtu"	1
Dvorak, Antonin	2
Concert voor cello en orkest in b. kl.t. op. 104 - 1e deel	1
Romance in f. kl.t. op. 11 voor viool en orkest	1
Gounod, Charles	1
Opera "Romeo et Juliette" - aria "Ah! Je veux vivre"	1
Rachmaninoff, Sergej	1

Dirigent en programma datum	
Concert voor piano en orkest no. 3 in d kl.t. op. 30 - deel 1: Allegro ma non troppo	1
Rossini, Gioacchino	1
Opera "Il Barbiere di Siviglia" - aria "Una voce poco fa"	1
Saint-Saens, Camille	1
Ouverture "La Princesse jaune"	1
17-10-1992	1
Jan Stulen	1
Poulenc, Francis	1
Sonate voor fluit en orkest	1
26-3-1993	2
Jan Stulen	2
Dukas, Paul	1
Prélude Elégiaque	1
Szymanowski, Karol	1
Mythe voor viool en orkest	1
17-11-1993	5
Jan Stulen	5
Bach, Johann Seb.	1
Concert voor 2 violen en orkest in d kl.t. BWV 1043	1
Bruch, Max	1
Concert voor viool en orkest no.1 in g kl.t. op.26	1
Chaminade, Cecil	1
Concertino voor fluit en orkest	1
Cimarosa, Domenico	1
Concert voor 2 fluiten en orkest in G gr.t. deel 1: Allegro	1
Ibert, Jacques	1
Concert voor fluit en orkest - deel 3 : Allegro scherzando	1
9-3-1994	5
Jan Stulen	5
Beethoven, Ludwig von	1
Concert voor piano en orkest no. 1 in C gr.t. op. 15	1
Ravel, Maurice	1
Tzigane voor viool en orkest	1
Reicha, Joseph	1
Concerto voor 2 violen en orkest in D gr.t. op. 3 - Deel 1: Allegro	1
Tchaikovsky, Pjotr	2
Pezzo Capriccioso op. 62 voor cello en orkest	1
Souvenir d'un lieu chère - Méditation/Scherzo /Mélodie voor cello en orkest op. 42	1
Eindtotaal	114

VARA-programmering augustus 1985 / augustus 1994 met RFO.

Dirigent /datum	Componist	Titel
Alexander Lazariiev 4-10-1986	Beethoven, Ludwig von Gluck, Chr.W.von Shostakovitch Dmitri	Concert voor piano en orkest no. 3 in c kl.t. op. 37
		Opera "Iphigenie auf Aulis" -Overture
		Symfonie no. 15 in A gr.t. op. 141
Christian Badea 19-4-1986	Janacek, Leos	Sinfonietta
	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 23 in A gr.t. KV 488
	Sibelius, Jean	Rondo voor piano en orkest in D gr.t. KV 382 Symfonie no. 7 in C gr.t. op. 105
David Porcelijn 10-1-1987	Berio, Luciano	Quatre Verzini Originali (Boccherini) Sinfonia (1968/69) (met Swingle Singers)
	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 12 in A gr.t. KV 414
12-12-1987	Adams, John Carter, Elliott Stravinsky, Igor	The Chairman Dances (1985) Ballet "Minotaur" (1947) Dumbarton Oaks - Concert in Es voor kamerorkest
18-12-1993	Keuris, Tristan Mahler, Gustav	Orpheus – ballet Laudi voor alt, bariton, koor en orkest Kindertotenlieder voor lage stem en orkest
Edo de Waart 12-3-1988	Wagner, Richard	Opera "Das Rheingold" -kompleet- 1e akte
28-6-1989	Wagner, Richard	Opera "Götterdämmerung" -kompleet- 3e akte
1-7-1989	Wagner, Richard	Opera "Götterdämmerung" -kompleet- 3e akte
7-10-1989	Glinka, Mikhail	Opera "Iwan Soesanin" –kompleet-
3-3-1990	Schreker, Franz	Opera "Die Gezeichneten" -kompleet-
9-6-1990	Strauss, Richard	Opera "Die Frau ohne Schatten" -kompleet-
12-6-1990	Strauss, Richard	Opera "Die Frau ohne Schatten" -kompleet-
27-10-1990	Balakirev, Mily	Overture op een thema van 3 Russische Volksliederen 2e versie 1884
	Prokofiev, Serge	Concert voor viool en orkest no. 1 in D gr.t. op. 19
	Rachmaninoff, Sergej	Symfonie no. 2 in e kl.t. op. 27
23-2-1991	Wagner, Richard	Opera "Die Walkure" -kompleet- 3 akten
2-3-1991	Wagner, Ri-	Opera "Siegfried" -kompleet- 3 akten

Dirigent /datum	Componist	Titel
1-6-1991	Richard Prokofiev, Serge Wagner, Richard	Opera "Oorlog en Vrede" -kompleet-
2-11-1991		Opera "Die Walkure" - Walkurenrit 3e akte
		Opera "Götterdämmerung" - Siegfrieds Tod Opera "Götterdämmerung" - Slotscene Opera "Lohengrin" - aria "Einsam in truben Tagen" Opera "Lohengrin" – Vorspiel Opera "Tannhäuser" - aria "Dich teure Halle" Opera "Tannhäuser" – Bacchanaal Opera "Tannhäuser" – Ouverture
31-1-1992	Strauss, Richard	Opera "Adriadne auf Naxos" Finale: "Circe, Circe"
17-4-1992	Wagner, Richard	Opera "Die Frau ohne Schatten" - Symfonische Fantasie Opera "Parsifal" -kompleet- 3 akten
9-5-1992	Mahler, Gustav	Symfonie no. 3 in d kl.t. voor alt, dames/kinderkoor en orkest
6-6-1992	Schreker, Franz	Opera "Der Schatzgräber" -kompleet-
28-8-1992	Bernstein, Leonard	Musical "CANDIDE" – Ouverture
	Wagner, Richard	Der Ring des Nibelungen, een symfonische samenvatting
17-10-1992	Mahler, Gustav	Symfonie no. 5
31-10-1992	Schat, Peter Strauss, Richard	Etudes voor piano en orkest op. 39 Befreit op. 39 no. 4 lied voor sopraan en orkest
		Freundliche Vision op. 48 no. 1 lied voor sopraan en orkest Ich liebe dich, lied voor sopraan en orkest Opera "Die Egyptische Helena" - "Zweite Brautnacht" Serenade voor blazers in Es gr.t. op. 7 Zueignung op. 10 no. 1, lied voor sopraan en orkest
12-12-1992	Berio, Luciano Ford, Ron	Sinfonia (1968/69) "Binding" voor sopraan en orkest Sechs frühe Lieder voor bariton en orkest
20-2-1993	Mahler, Gustav Straesser, Joep	Symfonie no. 4 in G gr.t. Symfonie no. 3 voor orkest
5-6-1993	Strauss, Richard Berlioz, Hector	Vier Letzte Lieder (Cyclus) - Im Fruhling, September (4'30"), Beim Schlafengehen (5'30"), Im Abendrot (8') Opera "Les Troyens"
4-9-1993	Mahler, Gustav	Symfonie no. 2 in c kl.t. voor sopraan, alt, koor en orkest
16-10-1993	Berg, Alban Mahler, Gustav	Drei Orchesterstücke op. 6 Symfonie no. 1 in D gr.t. "Titan" (standaard versie)

Dirigent /datum	Componist	Titel
6-11-1993	Schonberg, Arnold	Sechs kleine Klavierstücke op. 19
19-3-1994	Wagner, Richard	Opera "Lohengrin" -kompleet- 3 bedrijven
10-6-1994	Mahler, Gustav	Symfonie no. 6 in a kl.t.
18-6-1994	Bartok, Bela	Concert voor orkest
	Cage, John	The Seasons
	Loevendie, Theo	The Nightingale voor spreekstem en orkest
	Chausson, Ernest	Opera "Le Roi Arthus" - compleet - 3 akten
Eri Klas		
4-11-1990	Shostakovitch Dmitri	Symfonie no. 13 "Babi Yar"
28-11-1992	Roslavets, Nikolai	In den Studen des Neumonds
Hans Vonk		
20-8-1987	Sessions, Roger	Concerto for Orchestra (1981)
	Strauss, Richard	Tod und Verklarung op. 24
22-10-1988	Brahms, Johannes	Symfonie no.3 in F gr.t. op. 90
	Schonberg, Arnold	Funf Ochesterstücke op. 16
	Webern, Anton	Verklarte Nacht
		Sechs Orchesterstücke op. 6, - 2e versie
29-4-1989	Brahms, Johannes	Altrapsodie op. 53 voor alt, (mannen)koor en orkest
	Schonberg, Arnold	Kol Nidrei op. 39
21-9-1991	Strauss, Richard	Oratorium "Die Jakobsleiter"
		Opera "Salome" - slotscene vanaf de "Sluierdans"
	Wagner, Richard	Tod und Verklarung op. 24
		Opera "Tristan und Isolde" – Vorspiel
		Opera "Tristan und Isolde" -aria "Mild und leise" (Liebestod)
23-11-1991	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 24 in c kl.t. KV 491
	Sibelius, Jean	Symfonie no. 5 in Es gr.t. op. 82
	Stravinsky, Igor	"L'Oiseau de Feu" Ballet - suite versie 1919
7-12-1991	Bruckner, Anton	Symfonie nr. 9 in de 4-delige versie van W. Carregan
	Hartmann, Karl Am.	Symfonie "Klagegesang"
21-11-1992	Andriessen, Hendrik	Ricercare
	Bruch, Max	Schotse Fantasie op.46 voor viool en orkest

Dirigent /datum	Componist	Titel
Henry Lewis 3-10-1987	Debussy, Claude	Oratorium "Le Martyre de St. Sébastien" voor soli, koor en orkest –Suite
	Ravel, Maurice	La Valse
28-1-1989	Schumann, Robert	Symfonie no. 3 in Es gr.t. op. 97 "Rheinische"
	Gershwin, George	Opera "Porgy and Bess" -kompleet-
Jacques Mercier 28-10-1987	Prokofiev, Serge	Opera "L'Ange de Feu" -kompleet-
	Verdi, Giuseppe	Opera "Luisa Miller" Ouverture
Jan Krenz 23-11-1985	Mozart, Wolfgang Am.	Concert voor piano en orkest no. 26 in D gr.t. KV 537 "Kronungskonzert"
	Schubert, Franz	Rondo voor piano en orkest in A gr.t. KV 386
Jean Fournet 24-1-1987	Stravinsky, Igor	Symfonie E gr.t. D.729 (VOORHEEN no. 7) versie Brian Newbould
	Messiaen, Olivier	Symfonie voor blazers
6-10-1990	Scriabin, Alexander	Trois petites liturgies, voor koor en orkest
	Debussy, Claude	Prometheus op. 60
Jean P. Penin 10-11-1990	Ravel, Maurice	Le jet d'eau voor mezzosopraan en orkest
	Dukas, Paul	Rondes de Printemps
Kenneth Montgomery 25-4-1986	Messiaen, Olivier	Trois Ballades de Francois Villon voor bariton en orkest
	Scriabin, Alexander	Deux Mélodies Hébraïques voor mezzo-sopraan en orkest
26-4-1986	Takemitsu, Toru	Don Quichotte à la Dulcinée voor bariton en orkest
	Vlijmen, Jan van	Noël des jouets voor mezzo-sopraan en orkest
13-2-1988	Scriabin, Alexander	Fanfare
	Stravinsky, Igor	La Peri -kompleet-
26-4-1986	Takemitsu, Toru	La Ville d'en Haut, voor piano en orkest
	Vlijmen, Jan van	Poème de l'extase op. 54
13-2-1988	Stravinsky, Igor	A String around Autumm
	Vlijmen, Jan van	Quarterni III/IV
26-4-1986	Vlijmen, Jan van	Quarterni III/IV
	Stravinsky, Igor	Persephone (versie 1949)

Dirigent /datum	Componist	Titel
Kent Nagano 14-3-1987	Vries, Klaas de	Phrases
13-4-1987	Maderna, Bruno	Concert voor hobo en orkest no. 3
9-1-1988	Pfitzner, Hans	Opera "Palestrina" Voorspelen 1e,2e,3e akte
15-1-1988	Mahler, Gustav	Wunderhornlieder
16-1-1988	Brahms, Johannes	Symfonie no.1 op. 68
1-10-1988	Stravinsky, Igor	Introitus (T.S.Elliot in memoriam)
25-11-1989	Honegger, Arthur	Opera "Antigone" -kompleet-
	Poulenc, Francis	Sept Répons des Ténèbres
	Boulez, Pierre	Memoriale (1985) voor fluit en orkest
	Debussy, Claude	Trois Nocturnes (1897/99)
	Messiaen, Olivier	Chronochromie (1960)
	Stravinsky, Igor	Petrouchka - ballet, versie 1911
	Bruckner, Anton	Symfonie nr. 7 in G gr.t. (Fassung Novak)
Marek Janowski 5-2-1994	Chausson, Ernest	Symfonie in Bes gr.t. op.20
2-5-1994	Franck, Cesar	Psyche -suite-
	Debussy, Claude	La Mer
Michael Gielen 12-2-1994	Birtwistle, Harrison	Antiphones voor piano en orkest
	Suk, Josef	Zomersprookje
Nikolai Uljanov 13-4-1991	Shostakovitch Dmitri	Symfonie no. 15 in A gr.t. op. 141
		Symfonie no. 3 op. 20
Otto Ketting 6-10-1990	Ketting, Otto	Symfonie no. 3
	Ravel, Maurice	Manteau de fleurs voor mezzo-sopraan en orkest
		Ronsard à son âme voor bariton en orkest
Peter Gohlke 26-11-1988	Bach, Johann Seb.	Prelude en Fuga in Es gr.t. BWV 552
	Schonberg, Arnold	Concert voor viool en orkest op. 36
Reinbert de		Kammersymfonie op. 9b

Dirigent /datum	Componist	Titel
Leeuw 22-2-1986	Stravinsky, Igor	Les Noces (versie 1917) voor soli, koor en orkest Les Noces (versie 1923) voor soli, koor, 4 piano's, slagwerk (1+6) Opera "Marva" -kompleet- Oratorium "Sankt Bach Passion"
8-11-1986	Kagel, Mauricio	
Robert Craft 23-4-1988	Stravinsky, Igor	A Sermon, a Narrative and a Prayer Abraham and Isaac - cantate Circuspolka Genesis Suite – Babel Scherzo à la Russe Symfonie in C
Robin Gritton 24-1-1987	Varese, Edgar	Equatorial
Rudolf Bars-hai 21-1-1989	Beethoven, Ludwig von Shostakovitch Dmitri	Concert voor viool en orkest in D gr.t. op. 61 Symfonie no. 1 in f kl.t. op. 10
1-12-1990	Lochsjin, Alexander Shostakovitch Dmitri	Symfonie no. 5 "Shakespeare Sonnets" voor bariton en orkest Symfonie no. 8 op. 65
Sergei Kalagin 3-11-1990	Shostakovitch Dmitri	Symfonie no. 2 op. 14
Sergiu Comissiona 12-10-1985 25-1-1986	Bolto, Arrigo Bruckner, Anton Dvorak, Antonin Mozart, Wolfgang Am. Elgar, Edward Mozart, Wolfgang Am. Rossini, Gioacchino	Opera "Mephistofele" Symfonie nr. 1 in c kl.t. Ouverture "Carnaval" op. 92 Concert voor piano en orkest no. 25 in C gr.t. KV 503 Enigma Variations op. 36 Concert voor piano en orkest no. 27 in Bes gr.t. KV 595 Opera "Semiramide" - Overture
31-5-1986	Bach, Johann Seb. Gershwin, George Ravel, Maurice Villa Lobos, Heitor	Toccata en Fuga in D gr.t. BWV 565 Rhapsody in Blue La Valse Bachianas Brasileiras no. 3
28-2-1987		

Dirigent /datum	Componist	Titel
Stephen Barlow 2-10-1993	Berg, Alban Strauss, Richard	Sieben Frühe Lieder voor sopraan en orkest Opera "Die Rosenkavalier" - Suite voor orkest Till Eulenspiegel op. 28 Vier Letzte Lieder (Cyclus) - Im Frühling , September (4'30"), Beim Schlafengehen (5'30"), Im Abendrot (8')
Valery Gerгиеv 31-10-1987	Glinka, Mikhail Prokofiev, Serge Tchaikovsky, Pjotr	Opera "Ruslan und Ludmilla"- Overture Concert voor piano en orkest no. 3 in C gr.t. op. 26 Symfonie no. 5 in e kl.t. op. 64
23-9-1989	Shostakovitch Dmitri	Concert voor viool en orkest no. 1 in a kl.t. op. 99
4-11-1989	Berlioz, Hector Liadov, Anatol	Symfonie no. 10 in e kl.t. op.93 Symphonie fantastique op. 14 Baba-Yaga op. 56 Het betoverde meer op. 62 Kikimmora op. 63
2-12-1989	Rachmaninoff, Sergej Prokofiev, Serge Shostakovitch Dmitri	Rhapsodie op een thema van Paganini op. 43 voor piano en orkest Concert voor piano en orkest no. 2 in g kl.t. op. 16 Symfonie no. 4 op. 43
27-1-1990	Borodin, Alexander Mussorgsky, Modest Shostakovitch Dmitri	Symfomie nr. 1 in Es gr. t. Liederen en dansen van de dood Symfonie no. 1 in f kl.t. op. 10
24-3-1990	Glazunov, Alexander Prokofiev, Serge Rimsky-Korsakov, N Shostakovitch Dmitri	Raymonda - Ballet - suite opus 57a. Cantate "Ze zijn met zijn zeven" op. 30 Capriccio Espagnole op. 34 Symfonie no. 9 in E gr.t. op. 70
19-1-1991	Tchaikovsky, Pjotr	Opera "Pique Dame" – compleet
27-4-1991	Shostakovitch Dmitri	Symfonie no. 7 op. 60 "Leningrad"
18-1-1992	Tchaikovsky, Pjotr	Zes gedichten van Marina Tszetajeva op. 143a, voor mezzo en orkest Opera "Tsjarodejka" -kompleet-
19-2-1992	Rachmaninoff, Sergej	Symfonie no. 2 in e kl.t. op. 27

Dirigent /datum	Componist	Titel
19-9-1992	Glazunov, Alexander Rimsky-Korsakov, N	Concert voor viool en orkest in a kl.t. op. 82
3-4-1993		Opera "Mlada" - Suite voor orkest
18-9-1993	Ravel, Maurice Strauss, Richard Stravinsky, Igor Berlioz, Hector Tchaikovsky, Pjotr	Concert voor piano en orkest voor de linkerhand Don Juan op. 20
25-9-1993		Petrouchka - ballet, versie 1911
24-8-1991	Rimsky-Korsakov, N	Harold in Italië op. 16 voor altviool en orkest
Vassili Sinaisky		Symfonie no. 2 in c kl.t. op. 17 (Originele versie)
24-9-1991	Borodin, Alexander Mussorgsky, Modest Tchaikovsky, Pjotr Prokofiev, Serge	Opera "Legende van de onzichtbare stad Kitesh" - kompleet 4 bedrijven-
Zoltan Pesko		Opera "Fürst Igor" - Polovetzer dansen
10-6-1989		Nacht op de kale berg - versie met koor en bariton
		Casse Noisette - Suite op. 71a
		Opera "Love of Three Oranges" - Mars
	Mussorgsky, Modest	Opera "Salamambo" -kompleet-